

№ 113 от 27.12.2021

На № _____ от _____

КАРАР

Татарстан Республикасы Саба муниципаль
районы Олы Нырты авыл жирлегенең
Генераль планын раслау турында

Шәһәр төзелеше эшчәнлегә өлкәсендә гамәлдәге законнарны үтәү максатларында, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 24 статьясы, “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 4 өлеше, “Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында” 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 15 статьясындагы 5 өлеше, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Уставының 19 статьясы, “Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында” Татарстан Республикасы Законының 15 статьясы, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2006 елның 21 октябрәндәге 94 номерлы карары белән расланган Саба муниципаль районнда гавами тыңлаулар турындагы нигезләмә нигезендә, жирле үзидарә органнарының вәкаләтләре муниципаль районнарның жирле әһәмияттәге мәсьәләләре булуын һәм авыл жирлекләре территорияләрендә жирле үзидарә органнары тарафыннан хәл ителүен исәпкә алып, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының бәяләмәсен исәпкә алып һәм үткәрелгән ачык тыңлауларның нәтижеләре буенча, Саба муниципаль районы Советы **КАРАР БИРДЕ:**

1. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенең Генераль планын расларга (кушымта итеп бирелә).

2. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенең Генераль планын раслау турында» 2017 елның 12 апрелендәге 106 номерлы карарын үз көчен югалткан дип танырга.

3. Әлеге карарны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Татарстан Республикасының Хокукый мәгълүматлар турындагы <http://pravo.tatarstan.ru> рәсми порталында һәм Саба муниципаль районының <http://saby.tatarstan.ru> рәсми сайтында бастырып чыгарырга.

Саба муниципаль
районы Башлыгы

Р.Н. Минниханов

**“Татарстан Республикасының пространство мәгълүматлары фонды”
Дәүләт бюджет учреждениесе**

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
САБА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ
ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫ**

Территориаль планлаштыру турында Нигезләмә

Казан 2021

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
Олы Нырты авыл җирлегенең
ГЕНЕРАЛЬ ПЛАН ПРОЕКТЫ СОСТАВЫ

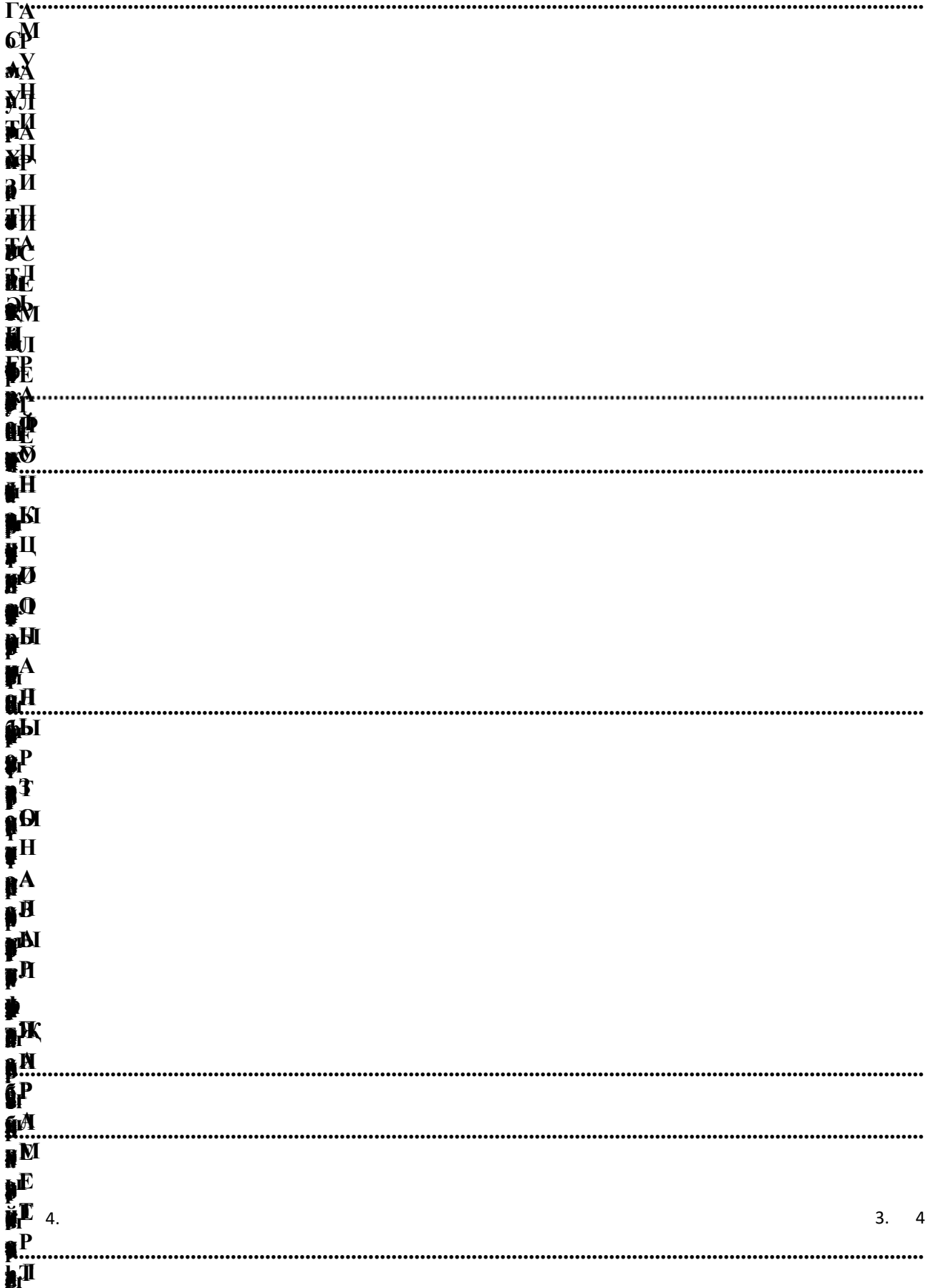
№ т/б	Атамасы	бит/битләр номеры
1 Том Генераль план		
Текст материаллары		
1	Территориаль планлаштыру турында Нигезләмә	43
График материаллар		
2	Җирлекнең җирле әһәмияттәге объектларын планлаштырып урнаштыру картасы М1:10000	1/1
3	Җирлек составына керүче торак пунктларның чикләре (шул исәптән төзелә торган торак пунктларның чикләре) картасы М1:10000	2/1
4	Җирлекнең функциональ зоналары картасы М1:10000	3/1
Кушымта		
5	Торак пунктлар чикләре турында белешмәләр	21
2 Том Генераль планын нигезләү буенча материаллар		
Текст материаллары		
1	Аңлатма язуы	121
2	Әйләнә-тирә мохитне саклау. Аңлатма язуы	35
График материаллар		
3	Җирлек территориясен заманча файдалануның картасы М1:10000	1/1
4	Табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы янаган территорияләр, гражданнар оборонасы чаралары картасы М1:10000	2/1
5	Инженерлык инфраструктурасы картасы М1:10000	3/1
6	Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналар картасы (гамәлдәге урыны) М1:10000	4/1
7	Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналар картасы (проект тәкъдиме) М1:10000	5/1

ЭЧТӘЛЕК

К
Е

САВА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ ГЕНЕРАЛЬ
ПЛАНЫ БУЕНЧА ФЕДЕРАЛЬ, РЕГИОНАЛЬ ҺӘМ ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТКӘ ИЯ

ГА
М
С
У
М
И
Р
И
И
Н
Т
С
Е
Т
М
У
Б
Е
Т
С
Ө
Н
Ы
Ц
О
Н
Ы
А
Н
Ы
Р
Т
Б
И
Н
А
В
Ы
Н
Ж
Н
Б
Р
А
М
Е
Т
Р
П
Л

КЕРЕШ

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенең Генераль план проекты, проектлауга бирем нигезендә, «Татарстан Республикасының пространство мәгълүматлары фонды» ДБУ тарафыннан эшләнде.

Генераль планны эшләүгә заказчы - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты.

Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенең Генераль планы - шәһәр төзелеше стратегиясен, яшәү тирәлеген формалаштыру шартларын, жирлек территорияләренең үсеш юнәлешләрен һәм чикләрен, жирлек составындагы торак пунктларның чикләрен билгеләү һәм үзгәртүне, территорияләре функциональ зоналаштыру, инженерлык, транспорт һәм социаль инфраструктураларны үстерү, тарихи-мәдәни мирас объектларын һәм аеруча саклаулы табигать территорияләрен саклауга, экологик һәм санитар иминлеккә шәһәр төзелеше таләпләрен билгеләүче территориаль планлаштыру документы.

Генераль план аны гамәлгә ашыруның түбәндәге вакытлыча срокларына эшләнде:

Генераль планны гамәлгә ашыру буенча беренче чираттагы чаралар билгеләнгән беренче чират - 2025 елга кадәр.

Генераль планның барлык төп проект карарлары планлаштырылган хисап срогы - 2040 елга кадәр.

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 23 статьясы нигезендә Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы проектына түбәндәгеләр керә:

Текстлы материаллар - территориаль планлаштыруның максатлары һәм бурычларын, территориаль планлаштыру чаралары исемлеген һәм генераль планны гамәлгә ашыру этаплары буенча аларны үтәү эзлеклелеген үз эченә алган нигезләмә.

График материалларда территориаль планлаштыру карталары (схемалары) бар.

Территориаль планлаштыру тәкъдимнәрен нигезләү һәм аңлату максатларында эзерләнә торган проектны нигезләү материаллары авыл жирлегенең генераль планын раслау процессын килештерү һәм тәэмин итү өчен, текст һәм график материаллар составында эшләнган.

Текст материаллары жирлек территориясенә торышын, аны комплекслы үстерү проблемаларын һәм юнәлешләрен анализлауны, территориаль һәм пространство-планлаштыру үсешен нигезләүне, территориаль планлаштыру чаралары исемлеген, аларны гамәлгә ашыру этапларын, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычының төп факторлары исемлеген үз эченә ала.

График материалларда жирлекнең генераль планы проектын нигезләү схемалары бар.

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы (ФЗ-190), «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон (ФЗ-131) нигезендә жирлекнең жирле эһәмияттәге чаралары расланьрга тиеш.

Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы проектын эшлэгәндә түбәндәге материаллар файдаланылды:

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2013 елның 19 мартындагы 384-р номерлы күрсәтмәсе (2019 елның 29 гыйнварына үзгәрешләр белән) белән расланган, федераль әһәмияттәге автомобиль юллары федераль транспорты (тимер юл, һава, диңгез, эчке су, торба үткәргеч) өлкәсендә Россия Федерациясенең территорияль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2016 елның 1 августындагы 1634-р номерлы күрсәтмәсе (2019 елның 26 мартына үзгәрешләр белән) белән расланган Россия Федерациясенең энергетика өлкәсендәге территорияль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 28 декабрдәге 2607-р күрсәтмәсе белән расланган Россия Федерациясенең сәламәтлек саклау өлкәсендә территорияль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2013 елның 26 февралдәге 247-р күрсәтмәсе белән расланган Россия Федерациясенең югары һөнәри белем өлкәсендәге территорияль планлаштыру схемасы.

- Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2011 елның 21 февралдәге 134 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасын территорияль планлаштыру схемасы (Министрлар Кабинетының 2021 елның 13 августындагы 709 номерлы карары редакциясендә);

- Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2020 елның 3 ноябрдәге 28 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы;

- Саба муниципаль районы һәм аның составына керүче Олы Нырты авыл жирлеге администрациясе тарафыннан бирелгән рәсми белешмәләр.

САБА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ ТУРЫНДА ГОМУМИ МӘГЪЛҮМАТ

Олы Нырты авыл жирлеге чиге «Саба муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) нигезендә кабул ителде.

Олы Нырты авыл жирлеге составына әлеге закон нигезендә Олы Нырты (административ үзәк), Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы һәм Чәбия Чүрчи авылы керә.

Олы Нырты авыл жирлеге Татарстан Республикасының төньяк-көнбатышында, Саба муниципаль районының көньяк-көнчыгыш өлешендә урнашкан. Олы Нырты авыл жирлеге Саба муниципаль районының Арташ, Мишә авыл жирлекләре, Кукмара һәм Теләче муниципаль районнары белән чиктәш.

Олы Нырты авыл жирлегенә гомуми мәйданы - 3496,6387 га, шул исәптән 207,9115 га торак пунктларның мәйданы, шулардан: Олы Нырты авылы - 76,2645 га, Завод-Нырты авылы - 42,9323 га, Урта Нырты авылы - 51,2399 га, Чәбия Чүрчи авылы - 37,4748 га (картографик материал буенча).

Жирлектә балалар бакчасы, урта гомуми белем бирү мәктәбе, фельдшер-акушерлык пункты, авыл мәдәният йорты, ике авыл клубы, китапханә, почта элемтәсе бүлеге һәм сәүдә объектлары бар.

Олы Нырты авыл жирлегенә Татарстан Республикасының башка жирлекләре һәм районнары белән транспорт элемтәсе хәзерге вакытта региональ яисә муниципаль ара эһәмиятле автомобиль юллары аша гамәлгә ашырыла: «Байлар Сабасы-Лесхоз» - Олы Нырты, «Байлар Сабасы-Лесхоз» - «Олы Нырты - Чәбия Чүрчи», «Язлы Арташ - Олы Нырты» һәм жирле эһәмияттәге автомобиль юллары аша гамәлгә ашырыла.

САБА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫ БУЕНЧА ФЕДЕРАЛЬ, РЕГИОНАЛЬ ҺӘМ ЖИРЛЕ ӘҺӘМИЯТКӘ ИЯ ЧАРАЛАР ИСЕМЛЕГЕ

Гомуми оештыру чаралары

Олы Нырты авыл жирлегенең үсеш юнәлешен билгеләгәндә Татарстан Республикасының, Саба муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш программалары, төбәк һәм федераль тармак программалары исәпкә алынды.

2015елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясе» расланды. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2015 елның 25 сентябрәндәге 707 номерлы карары белән «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планы» расланды. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2019 елның 20 июнендәге 503 номерлы карары белән 2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планына үзгәрешләр кертү расланды.

Казан агломерациясе составына керә торган Саба муниципаль районы расланган Стратегия кысаларында «Казан икътисадый зонасында калдыклар белән идарә итү» программасын гамәлгә ашыру территориясе булып тора.

Сәнәгать житештерүен үстерү чаралары

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планында сәнәгать житештерүен үстерү чаралары каралмаган.

Агросәнәгать комплексын үстерү чаралары

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитетының 2019 елның 17 гыйнварындагы 3 номерлы хаты, Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы нигезендә түбәндәгеләр каралган:

– мөгезле эре терлекләр үрчетү буенча «Вәлиева Д.М.» крестьян-фермер хужалыгы төзү, кадастр номеры 16:35:030505:68 булган жир кишәрлегендә Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба ;

– «Вәлиева Д.М.» крестьян-фермер хужалыгы, кадастр номеры 16:35:030505:67 Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба үсемлекчелек предприятиесе төзү.

**Территориядә агросәнәгать комплексын үстерү чаралары исемлеге
санитар саклау зоналарыннан файдалану регламентлары**

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап вакыты (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР									
1	Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба	16:35:030505:68 кадастр номеры булган жир кишәрлегендә мөгезле эре терлекләр үрчетү буенча «Вәлиева Д.М.» КФХ	Яңа төзелеш	га	-	0,3540	+	-	Заказ бирүче: Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитеты
2	Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба	«Вәлиева Д.М.» КФХ, кадастр номеры 16:35:030505:67 булган жир кишәрлегендә үсемлекчелек предприятиесе	Яңа төзелеш	га	-	0,5300	+	-	

Урман комплексын үстерү чаралары

Урман һәм урман сәнәгате комплексын Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы, Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы һәм башка программалар белән үстерү чаралары һәм хисап чорына кадәр чорга документлар белән каралмаган.

Торак инфраструктурасын үстерү чаралары

Олы Нырты авылы өчен генераль планын гамәлгә ашыру чорында даими халык өчен яңа индивидуаль торак төзелеше өчен 1,50 гектар территория (15 участок) , Урта Нырты авылында - 0,90 га территория (9 участок), Чәбия Чүрчи авылында - 0,50 га территория (5 участок) кирәк булачак. Завод-Нырты авылында торак төзелешенә ихтыяж юк, әмма Олы Нырты авыл жирлегенең Башкарма комитеты мәгълүматлары буенча, әлеге торак пунктта икенче торак төзүне төзүче халык өчен планлаштырыла торган индивидуаль корылма урнаштыру өчен территорияләр бар.

Генераль план чаралары белән яңа торак төзелеше өчен (2,90 га - даими халык өчен, 21,19 га - икенче торак төзүче халык өчен) 24,09 га территорияләр (социаль инфраструктура объектларыннан, урамнардан һәм юллардан, гомуми файдаланудагы яшелләндерү майданнарыннан тыш) каралган, шулардан:

– Олы Нырты авылында - индивидуаль торак төзелеше өчен 14,57 га (торак пунктның заманча чиге эчендә);

– Завод-Нырты авылында - индивидуаль торак төзелеше өчен 2,85 га (торак пунктның заманча чиге эчендә);

– урта Нырты авылында - 3,08 га (торак пунктның заманча чиге эчендә) индивидуаль торак төзелеше өчен;

– Чәбия-Чүрчи авылында - 3,59 га (торак пунктның заманча чиге эчендә) индивидуаль торак төзелеше өчен.

Генераль планын гамәлгә ашыруның беренче чиратына (2025 елга кадәр) жирлектә индивидуаль торак төзелеше өчен 6,61 гектар территория каралган, шулардан:

– 3,73 га - Олы Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми майданы якинча 4,44 мең кв.м (37 участок) тәшкил итәчәк;

– 0,89 га - Нырты Завод-Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми майданы якинча 1,08 мең кв.м (9 участок) тәшкил итәчәк;

– 1,11 га - Урта Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми майданы якинча 1,32 мең кв.м (11 участок) тәшкил итәчәк;

– 0,88 га - Чәбия Чүрчи авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми майданы якинча 1,08 мең кв.м (9 участок) тәшкил итәчәк.

Генераль планы гамэлгә ашыруның исәп-хисап срогына (2026-2040 еллар) жирлектә индивидуаль торак төзелеше өчен 17,48 гектар территория каралган, шулардан:

– 10,84 га - Олы Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 12,96 мең кв.м (108 участок) тәшкил итәчәк;

– 1,96 га - Завод-Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 2,40 мең кв.м (20 участок) тәшкил итәчәк;

– 1,97 га - Урта Нырты авылындагы индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 2,40 мең кв.м (20 участок) тәшкил итәчәк;

– 2,71 га - Чәбия Чүрчи авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 3,24 мең кв.м (27 участок) тәшкил итәчәк.

**Территориядә торак инфраструктурасын үстерү чаралары исемлеге
санитар саклау зоналарынан файдалану регламентлары**

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документның исеме)
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ ӨНӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
1	Олы Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	3,73	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	4,44			
2	Олы Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	10,84	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	12,96			
3	Урта Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	1,11	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	1,32			
4	Урта Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	1,97	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	2,40			
5	Чәбия Чүрчи авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	0,88	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	1,08			
6	Чәбия Чүрчи авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	2,71	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	3,24			
7	Завод-Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	0,89	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	1,08			
8	Завод-Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	1,96	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	2,40			

Халыкка хезмэт күрсәтү системасын үстерү чаралары

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта Олы Нырты авылында ижтимагый үзәк төзү каралган, аның составында Башкарма комитет, тамашачылар залы, китапханә, тренажер залы, полициянең участок пункты, фельдшер-акушерлык пункты, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, жәмәгать туклануы предприятиеләре һәм банк бүлекчәсе урнаштыру планлаштырыла.

Мәгариф оешмалары

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта Завод-Нырты авылында урта гомуми белем бирү мәктәбен реконструкцияләү каралган. Мәктәп бинасында, мәктәпнең буш биналары хисабына, проект егәрлеге 29 урын булган балалар бакчасы урнаштыру планлаштырыла.

Завод-Нырты авылында урнашкан 170 урынлы гамәлдәге урта гомуми белем бирү мәктәбе гомуми белем бирү оешмаларында халыкның фараз ихтыяжларын тулысынча канәгатьләндерә.

Шулай ук генераль план тарафыннан, беренче чиратта, 2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл җирлеге социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы нигезендә Олы Нырты авылында урнашкан балалар бакчасына капитал ремонт ясау каралган.

Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары

Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы тарафыннан Завод-Нырты авылының гамәлдәге мәктәп базасында беренче чиратта 78 урынга һәм хисап срогына 71 урынга исәпләнгән балалар иҗат түгәрәкләрен оештыру тәкъдим ителә.

Дәвалау-профилактика медицина оешмалары

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта, Олы Нырты авылының проектлаштырыла торган ижтимагый үзәге составында сменага 6 йөрү проект куәте булган фельдшер-акушерлык пункты урнаштыру.

Мәдәни - ял итү учреждениеләре

Генераль план тарафыннан беренче чиратта каралган:

Олы Нырты авылында 200 урынга исәпләнгән тузган авыл мәдәният йортын һәм 8,5 мең данә китап фонды булган китапханәне җимерү;

Урта Нырты авылында тузган 50 урынлык авыл клубын җимерү;

Олы Нырты авылындагы проектлана торган ижтимагый үзәк составында 200 урынга исәпләнгән тамашачылар залын һәм китап фондының 8,6 мең нөсхәсе булган китапханәне урнаштыру;

Урта Нырты авылында 50 урынга исәпләнгән авыл клубы төзү.

Спорт учреждениеләре

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта, Олы Нырты авылында проектлана торган ижтимагый үзәк составында идән майданы 320 кв.м булган тренажер залын урнаштыру каралган.

Яссы спорт корылмалары

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта, 2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл җирлегенең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы нигезендә Олы Нырты авылында 2091 кв.м майданлы спорт майданчыгы урнаштыру каралган.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре

Генераль план нигезендә, беренче чиратта, Олы Нырты авылы проектлана торган ижтимагый үзәге составында 8 эш урыны булган көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен урнаштыру каралган.

Жәмәгать туклануы предприятиеләре

Генераль план нигезендә, Олы Нырты авылындагы проектлана торган ижтимагый үзәк составында 46 утырту урыны булган жәмәгать туклануы предприятиеләрен урнаштыру каралган.

Банк бүлекчәләре

Генераль план нигезендә, беренче чиратта, Олы Нырты авылының проектлана торган ижтимагый үзәге составында банк бүлекчәсен урнаштыру каралган.

Сәүдә предприятиеләре

Генераль план белән түбәндәге сәүдә предприятиеләре төзү каралган:

- Чәбия Чүрчи авылында - беренче чиратка 20 кв.м сәүдә мәйданы булган сәүдә предприятиеләре;
- Завод-Нырты авылында - беренче чиратка 25 кв.м сәүдә мәйданы булган сәүдә предприятиеләрендә;
- Олы Нырты авылында - хисап чорына 97 квадрат метр сәүдә мәйданы булган сәүдә предприятиеләре;
- Урта Нырты авылында - исәп-хисап чорына 20 кв.м сәүдә мәйданы булган сәүдә предприятиеләре.

Элемтә бүлекләре

Генераль планда почта элемтәсе бүлекчәләрен урнаштыру чаралары каралмаган, чөнки Олы Нырты авылындагы почта элемтәсенә гамәлдәге бүлеге халыкның фараз ихтыяжларын тулысынча канәгатьләндерә.

Жәмәгать бәдрәфләре

Генераль план нигезендә, беренче чиратта, Олы Нырты авылы ижтимагый үзәге составында 1 прибор күләмдә ижтимагый жыештыру урыны урнаштыру каралган.

Полиция

Генераль план белән, беренче чиратта, полиция участок пунктын Олы Нырты авылында проектлана торган ижтимагый үзәк составында урнаштыру каралган.

Административ-эшлекле билгеләнештәге объектлар

Генераль план белән, беренче чиратта, тузган Олы Нырты авылы мәдәният йортын жимерү каралган, анда хәзерге вакытта Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегә Башкарма комитеты урнашкан. Башкарма комитетны урнаштыру Олы Нырты авылындагы проектлана торган ижтимагый үзәк составында тәкъдим ителә.

Олы Нырты авыл жирлегендә халыкка социаль һәм мәдәни-көн күреш хезмәтә күрсәтү объектларын үстерү чаралары
исемлеге

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР									
Мәгариф оешмалары									
1	Завод-Нырты авылы	Урта гомуми белем бирү мәктәбе	Реконструкция	урын	170	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
2	Завод-Нырты авылы	Урта гомуми белем бирү мәктәбенә ирәкле биналарында балалар бакчасы	Оештыру	урын	-	29	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
3	Олы Нырты авылы	Балалар бакчасы	Капиталь ремонт	урын	25	-	-	+	2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенә социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы
Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары									
1	Завод-Нырты авылы	Мәктәп каршындагы балалар ижат түгәрәкләрә	Оештыру	урыны	-	78	+	-	Саба муниципаль районы СТП
						71	-	+	
Дәвалау-профилактика медицина оешмалары									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында Фельдшер-акушерлык пункты	Оештыру	сменага йөреш	-	6	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
Мәдәният һәм ял итү учреждениеләрә									

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
1	Олы Нырты авылы	Авыл мәдәният йорты	Сүтү	урын	200	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
		Китапханә		мең нөсхә.	8,5	-			
2	Урта Нырты авылы	Авыл клубы	Сүтү	урын	50	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
3	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составындагы тамаша залы	Оештыру	урын	-	200	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
		Проектлана торган ижтимагый үзәк составында китапханә		мең нөсхә.	-	8,6			
4	Урта Нырты авылы	Авыл клубы	Яңа төзелеш	урын	-	50	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Спорт заллары									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк (типовой проект) составындагы тренажер залы	Оештыру	Идән кв.м	-	320	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Яссы спорт корылмалары									
1	Олы Нырты авылы	Спорт майданчыгы	Яңа төзелеш	кв.м.	-	2091	+		2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы
Сәүдә предприятиеләре									

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
1	Олы Нырты авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	97	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
2	Урта Нырты авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	20	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
3	Чәбия Чүрчи авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	20	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
4	Завод-Нырты авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	25	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Көн күреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында көн күреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	Оештыру	Эш урыннары	-	8	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Жәмәгать туклануы предприятиеләре									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган жәмәгать үзәге составында жәмәгать туклануы предприятиеләре	Оештыру	утырту урыннары	-	46	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Жәмәгать хокук тәртибен саклау									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында полициянең участок пункты	Оештыру	объект	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Банк бүлекчәләре									
1	Олы Нырты авылы	Банкның проектлана торган ижтимагый үзәк составындагы бүлеге	Оештыру	объект	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Жәмәгать бәдрәфләре									

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында жәмәгать бәдрәфләре	Оештыру	прибор	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Ижтимагый-эшлекле билгеләнештәге объектлар									
1	Олы Нырты авылы	Ижтимагый үзәк	Яңа төзелеш	объект	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Административ-эшлекле билгеләнештәге объектлар									
1	Олы Нырты авылы	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитеты (авыл мәдәният йорты бинасында)	Сүтү	объект	1	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
		Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитеты проектлана торган ижтимагый үзәк составында	Оештыру	объект	-	1	+	-	

1.1. Зиратлар территорияләрен үстерү чаралары

Генераль план тарафыннан беренче чиратка каралган:

- зиратны ябу (кадастр номерлары 16:35:030507:13, 16:35:030507:7, 16:35:030507:8, 16:35:030507:17 булган жир кишәрлекләре өлешендә) Чәбия Чүрчи авылы янында, 0,6541 гектар майдан;

- Олы Нырты авылы янында зиратның бер өлешен ябу (кадастр номерлары 16:35:030506:268, 16:35:030506:269 булган жир кишәрлекләрендә һәм кадастр номеры 16:35 030506:52 булган жир кишәрлекләрендә) су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйле рәвештә. Зиратның ябыла торган өлеше майданы 1,6151 га тәшкил итәчәк;

- Завод-Нырты авылы янында зиратның бер өлешен ябу (кадастр номерлары 16:35:030503:45, 16:35:030503:15 булган жир кишәрлекләрендә) су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйле рәвештә. Зиратның ябыла торган өлешенә майданы 0,5395 га тәшкил итәчәк;

- Урта Нырты авылында зиратның бер өлешен ябу (кадастр номерлары 16:35:0301:78, 16:35:030503:4 булган жир кишәрлекләрендә һәм кадастр исәбенә куелмаган жирләрдә) су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйле рәвештә. Зиратның ябыла торган өлешенә майданы 0,7223 га тәшкил итәчәк.

Гамәлдәге зиратларның ирекле территорияләре халыкның традицион каберлекләргә булган фараз ихтыяжларын тулысынча тәэмин итә.

Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы белән зиратларны тәртипкә китерү өчен жир төзелеше документларын территориянең функциональ кулланылышына яраклаштыру тәкъдим ителә, аерым алганда, «сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радио, телевидение, информатика, космик эшчәнлеккә тәэмин итү өчен жирләр, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр» рөхсәт ителгән куллану төрен билгеләү белән 12.1. зират өчен жир кишәрлеге урнаштырыла. "Ритуаль эшчәнлек".

Олы Нырты авыл жирлегендә зиратларны үстерү чаралары исемлеге

№ т/б	Торак пункт	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап срогы (2026 - 2040 еллар)	
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
1	Чәбия Чүрчи авылы янында	Кадастр номерлары 16:35:030507:13, 16:35:030507:7, 16:35:030507:7, 16:35:030507:8, 16:35:030507:17 булган жир кишәрлекләре өлешендә зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә зиратны ябу	га	0,6541	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
2	Олы Нырты авылы янында	Кадастр номерлары 16:35:030506:268, 16:35:030506:269 булган жир участоклары һәм кадастр номеры 16:35:030506:52 булган жир участогы өлешендәге зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә 1,6151 га майданлы зират территориясенә бер өлешен ябу	га	1,9136	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
3	Завод-Нырты авылы янында	Кадастр номерлары 16:35:030503:45, 16:35:030503:15 булган жир кишәрлекләре өлешендә зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә 0,5395 га майданлы зират территориясенә бер өлешен ябу	га	0,7051	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы

№ т/б	Торак пункт	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп- хисап срогы (2026 - 2040 еллар)	
4	Урта Нырты авылы	Кадастр номерлары 16:35:0301:78, 16:35:030503:4 булган жир участоклары өлешендә һәм кадастр исәбенә куелмаган жирләрдә зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә 0,7223 га мәйданлы зират территориясенә бер өлешен ябу	га	0,8597	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы

1.2. Туристлык-рекреация территорияләрен үстерү чаралары

Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасында “Урман туристик-рекреацион зона” зонасы - мәдәни-танып белү, экскурсия, дөвалау-савыктыру, спорт-савыктыру, спорт-күңел ачу, балалар, мажаралы (һәвәскәр ау), экологик туризм һәм ял көне туризмы зонасы буларак жирле эһәмияттәге күпфункцияле зона оештыру тәкъдим ителә. Туристлык-рекреация эшчәнлегенең санап үтелгән төрләрен гамәлгә ашыру туристик-рекреация объектлары челтәрен киңәйтү перспективалары булган төрле планлы объектлар (мәдәни-танып белү, спорт, дини һәм башкалар), табигать территорияләре (урманнар, елгалар) булу исәбенә мөмкин. Әлеге зонаның үзәге һәм Саба районының туристик-рекреация системасының үзәге булып Лесхоз бистәсе, зонаның ярдәмче үзәге (маршрут-терәк ноктасы)-Ике Басу Арташ авылы, туристик күрсәтүнең жәлеп итүчән объектлары булган маршрут-транзит нокталары сыйфатында Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы тора ала.

Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы районда туристик эшчәнлеген активлаштыру һәм үстерү максатларында туристик маршрутларын оештыру тәкъдим ителә, мондый маршрутларның берничәсе - “Саба божрасы” мәдәни-ландшафт маршруты, “Саба районы урманнары” экология-мажаралы маршруты, алар Олы Нырты авыл жирлеге территориясе буйлап узачак.

Генераль план тарафыннан беренче чиратка каралган:

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан чишмәләрне төзекләндерү;

Завод-Нырты авылында урнашкан Петр һәм Павел Чиркәвен реконструкцияләү һәм эшчәнлеген яңарту.

Су объектлары янында рекреацион зоналар булдыру максатыннан, генераль план белән яр буе полосасын һәм аның янәшәсендәге Мишә елгасы һәм буаны төзекләндерү тәкъдим ителә. Урта Нырты авылы янында ижтимагый рекреацион зоналар булдырыла.

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планында рекреация территорияләрен үстерү шулай ук жирле халыкның ял итү зоналары һәм килүчеләр ял итү майданчыклары буларак яшел утыртмалар системасын оештыру чараларын да күздә тоту.

Олы Нырты авыл жирлегендө туристик-рекреацион территорияләрне үстөрү чаралары исемлеге

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР									
1	Олы Нырты авыл жирлеге	«Саба божрасы» мәдәни-ландшафт маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Саба муниципаль районы СТП
2	Олы Нырты авыл жирлеге	“Саба районы урманнары” экологик-мажаралы маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	-	+	Саба муниципаль районы СТП
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
1	Олы Нырты авыл жирлеге	Мишә елгасы	Ижтимагый рекреацион зоналар төзеп, яр бие полосасын һәм аңа якин территорияне төзекләндерү	-	-	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
2	Урта Нырты авылы янында	Буа	Ижтимагый рекреацион зоналар төзеп, яр бие полосасын һәм аңа якин территорияне төзекләндерү	га	10,05	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
3	Олы Нырты авыл жирлеге (Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы)	Гомуми файдаланудагы яшелләндерү	Яшел утыртмалар системасын оештыру	-	-	-	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
4	Олы Нырты авыл жирлеге	Чишмәләр	Төзекләндерү	-	-	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы

№ т/б	Жирлек составына керэ торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
5	Завод-Нырты авылы	Петр белән Павел чиркәве	Реконструкция	объект	1	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы

Транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү чаралары Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү

Федераль эһәмияттәге автомобиль юлларын үстерү юнәлешләре Россия Федерациясенә федераль транспорт (тимер юл, һава, диңгез, эчке су транспорты) һәм федераль эһәмияттәге автомобиль юллары өлкәсендә территорияль планлаштыру схемасында билгеләнә. Олы Нырты авыл җирлегә территориясендә федераль эһәмияттәге чаралар юк.

Региональ һәм җирле эһәмияттәге автомобиль юлларын үстерү юнәлешләре Татарстан Республикасын территорияль планлаштыру схемасында һәм Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы проектында билгеләнә, шуңа күрә Олы Нырты авыл җирлегенә генераль планы аларда билгеләнгән барлык чаралар исәпкә алынды.

Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасында түбәндәгеләр каралган:

– 0,6 км озынлыктагы җирле эһәмияттәге «Зур Арташ - Чәбия-Чүрчи» автомобиль юлы төзү;

– 0,5 км озынлыктагы «Завод Нырты - Ямбулат» җирле эһәмияттәге автомобиль юлы төзү (асфальт-бетон өслек урнаштыру);

– 0,3 км озынлыктагы «Олы Нырты янындагы АПК объектларына якынлашу» җирле эһәмияттәге автомобиль юлы төзелешә (асфальт-бетон өслек урнаштыру).

– Олы Нырты авыл җирлегә территориясендә генераль план белән түбәндәгеләр каралган:

– 0,03 км озынлыктагы «Урта Нырты авылына килү» җирле эһәмияттәге автомобиль юлына капитал ремонт (асфальт-бетон өслек урнаштыру);

– 0,1 км озынлыктагы «Чәбия Чүрчи авылына юл» җирле эһәмияттәге автомобиль юлын төзү (асфальт-бетон өслек ясау);

– 0,2 км озынлыктагы « III класс хәвәфлектәге азык-төлек производствосын перспектив үстерүнең проектлана торган майданчыгына килү» җирле эһәмияттәге автомобиль юлы төзү.

Урам-юл челтәрен үстерү

Генераль план тарафыннан Олы Нырты авыл җирлегенә һәр торак пунктында гамәлдәге торак төзелешә территориясендә урамнарны һәм юлларны капитал ремонтлау һәм төзү (асфальт-бетон өслек ясау) каралган. Торак пунктларның төп һәм ярдәмче урамнарының юл өлешенә торышы канәгатьләнерлек булмауны исәпкә алып, гамәлдәге урам-юл челтәрен реконструкцияләү күздә тотыла.

**Олы Нырты авыл жирлегенең
санитар саклау зоналарынан файдалану регламентлары**

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру срогы		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР									
Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары									
1	Олы Нырты авыл жирлеге	"Зур Арташ - Чәбия-Чүрчи"	Яңа төзелеш	км	-	0,6	+	-	Саба муниципаль районы СТП
2	Олы Нырты авыл жирлеге	"Завод Нырты - Ямбулат "	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,5	-	-	+	Саба муниципаль районы СТП
3	Олы Нырты авыл жирлеге	«Олы Нырты авылы янындагы АПК объектларына якынлашу»	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,3	-	+	-	Саба муниципаль районы СТП
4	Олы Нырты авыл жирлеге	"Урта Нырты авылына килү"	Капиталь ремонт (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,03	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
5	Олы Нырты авыл жирлеге	"Чәбия Чүрчи авылына бару"	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,1	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
6	Олы Нырты авыл жирлеге	«III класс хәвәфлектәге азык-төлек производствосын перспективалы үстерүнең проектлана торган майданчыгына кадәр килү»	Яңа төзелеш	км	-	0,2		-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӨГЕ (ЖИРЛЕК) ЧАРАЛАРЫ									
Урам-юл челтәре									
1	Олы Нырты авылы	Г.Тукай ур., М.Жәлил ур., А.Алиш ур.,	Капиталь ремонт, төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,98	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы

№ т/б	Жирлек составына керэ торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру срогы		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
		Г.Тукай ур., М.Жәлил ур., А.Алиш ур., Яңа ур.	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	1,68	-	+		
2	Завод-Нырты авылы	Завод урамы	Капиталь ремонт, төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	1,05	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
		И.Башкиров ур.	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,55	-	+		
3	Урта Нырты авылы	Х.Такташ ур.,	Капиталь ремонт, төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,14	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
		Х.Такташ ур., М.Гафури ур.	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	1,54	-	+		

Торак пунктларның чикләрен билгеләү буенча чаралар

Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы һәм Чәбия Чүрчи торак пунктлары өчен кадастр кварталлары чикләрен исәпкә алып, кадастр һәм картография федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча Идарәсе мәгълүматлары нигезендә торак пунктлар жирләре буйлап үткәрелгән чикләр кабул ителде.

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы белән Олы Нырты һәм Урта Нырты авыллары чикләрен үзгәртү каралган. Завод-Нырты һәм Чәбия Чүрчи авылларының чикләрен үзгәртү каралмаган.

Генераль планда кадастр номерлары 16:35:030505:4, 16:35 030505:5, 16:35:030505:6, 16:35:030505:7, 16:35:030505:7, 16:35:30505:8 булган жир кишәрлекләрен Олы Нырты авылы чигенә кертү каралган., бу кадастр номеры 16:35:030505:58 булган жир кишәрлегенең бердәм архитектура-планлаштыру структурасы белән бәйле, шулай ук ферма территориясе чигенә кисү сәбәпле, Олы Нырты авылы чигенән 16:35:030101:269 кадастр номеры булган жир кишәрлеген төшереп калдыру да күздә тотыла.

Генераль планда түбәндәгеләр каралган:

- шәхси торак төзелешенә ихтыяж артуга бәйле рәвештә, 16:35:030504:45 номерлы жир кишәрлеген Урта Нырты авылы чигенә кертү, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И номерлы хаты нигезендә ;

- артезиан скважинасы һәм су жыю башнясы территориясенә торак пункты чикләре билгеләнүгә бәйле рәвештә, 16:35:030504:46 номерлы жир кишәрлеген Урта Нырты авылы чигенә кертү, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И номерлы хаты нигезендә

Шулай ук генераль план белән 16:35:0301:78 кадастр номеры булган жир кишәрлеген Урта Нырты авылы чигенән төшереп калдыру каралган, бу элекке кишәрлектә "торак пунктлар жиренән" торак пунктлар категориясенән "сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат, космик эшчәнлекне тәмин итү өчен жирләр, оборона жирләре һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр" категориясенә күчәргә тәкъдим ителә торган зиратның бер өлешен урнаштыруга бәйле, Татарстан Республикасы Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 2017 елның 22 августындагы 1-29/295 номерлы хаты нигезендә. Урта Нырты авылы чикләренән кадастр исәбенә куелмаган жирләргә төшереп калдыру элекке жирләрдә зиратка якин урнашкан территория урнашуга бәйле рәвештә каралган.

**Олы Нырты авыл жирлеге составына керүче
санитар саклау зоналарынан фйдалану регламентлары**

Жир кишәрлегенен кадастр номеры	Жирләр категориясе	Рөхсәт ителгән фйдалану төре		Кадастр буенча жир участогының мәйданы, га	Кертелә торган/төшер еп калдырыла торган жир кишәрлегене н мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырылг ан рөхсәт ителгән фйдалану*	Жир кишәрлекләрен кертү/ төшереп калдыру өчен Нигез
		рөхсәт ителгән фйдалану	документ буенча					
Олы Нырты авылы								
Кертелә торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030505:4	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	Жир кишәрлегенен бердәм архитектура- планлаштыру структурасы
16:35:030505:5	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
16:35:030505:6	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
16:35:030505:7	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
16:35:030505:8	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
Кертү буенча барлыгы					0,0005			
Төшереп калдырыла торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030101:269	Торак пунктлар жирләре	Авыл хужалыгы житештерүе өчен	Авыл хужалыгы фйдалануы өчен	0,0215	0,0215	Авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр	Шәхси ярдәмче хужалык алып бару өчен	Объект территориясенд э торак пункт чиге белән бүлешү, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты Житәкчесенен

Жир кишәрлегенә кадастр номеры	Жирләр категориясе	Рөхсәт ителгән файдалану төре		Кадастр буенча жир участогының майданы, га	Кертелә торган/төшереп калдырыла торган жир кишәрлегенә майданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырылган рөхсәт ителгән файдалану*	Жир кишәрлекләрен кертү/ төшереп калдыру өчен Нигез
		рөхсәт ителгән файдалану	документ буенча					
								2020елның 22 июнендәге 1528/И хаты.
Барлыгы төшереп калдырыла					0,0215			
Урта Нырты авылы								
Кертелә торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030504:45	-	-	-	1,8408	1,8408	Торак пунктлар жирләре	Шәхси торак төзелеше өчен	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И хаты
16:35:030504:46	Авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр	Су фонды объектларын урнаштыру өчен	скважина өчен	0,3600	0,3600	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
Кертү буенча барлыгы					2,2008			
Төшереп калдырыла торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030301:78	Торак пунктлар жирләре	Махсус билгеләнештәге башка объектлар астында	Зират	0,8278	0,8278	Сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радиотапшырулар, телевидение, информатика жирләре, космик эшчәнлекне тәмин итү өчен жирләр, оборона, куркынычсызлык	Ритуаль эшчәнлек	Татарстан Республикасы Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 2017 елның 22 августындагы 1-29/11295 номерлы хаты

Жир кишэрлегенен кадастр номеры	Жирлэр категориясе	Рөхсәт ителгән файдалану төре		Кадастр буенча жир участогының майданы, га	Кертелә торган/төшереп калдырыла торган жир кишэрлегенен майданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырылган рөхсәт ителгән файдалану*	Жир кишэрлекләрнен кертү/ төшереп калдыру өчен Нигез
		рөхсәт ителгән файдалану	документ буенча					
						жирләрне һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр		
Кадастр исәбенә куелмаган жирләр	-	-	-	-	0,0369	Авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр	Махсус билгеләнештәге яшелләндерү***	Зиратка яқын урнашкан территория
Барлығы төшереп калдыруга					0,8647			

* «Жир кишэрлекләрнен рөхсәт ителгән файдалану төрләре классификаторын раслау турында» 2020 елның 10 ноябренадәге П/0412 номерлы Дәүләт теркәве, кадастр һәм картография федераль хезмәте боерыгына (2021 елның 20 апреленә үзгәрешләр белән) туры килә.

*** Рөхсәт ителгән файдалануның әлегә төре жир кишэрлекләрнен рөхсәт ителгән файдалану төрләре классификаторында юк.

3.10.2 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге составына керүче санитар саклау зоналарынан файдалану регламентлары

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап срогы (2026 - 2040 еллар)	
1	Олы Нырты авылы	торак пункт территориясе	торак пункт чигенә билгеләнмәгән жирләр категориясе булган жир кишэрлекләрнен кертү һәм бу жир кишэрлекләре өчен «торак пунктлар жирләре» категориясен билгеләү	га	0,0005	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы

2	Олы Нырты авылы	торақ пункт территориясе	торақ пункт чикләреннән чыгару һәм жир кишәрлеген «торақ пунктлар жирләре» категориясеннән «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр» категориясенә күчерү	га	0,0215	-	+	-	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты Житәкчесенә 2020елның 22 июнендәге 1528/И номерлы хаты.
3	Урта Нырты авылы	торақ пункт территориясе	торақ пункт чикләреннән чыгару һәм жир кишәрлеген «торақ пунктлар жирләре» категориясеннән «сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат, космик эшчәнлек тәэмин итү өчен жирләр, оборона жирләре, иминлек һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр» категориясенә күчерү	га	0,8278	-	+	-	Татарстан Республикасы Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 2017 елның 22 августындагы 1-29/11295 номерлы хаты
4	Урта Нырты авылы	торақ пункт территориясе	кадастр исәбенә куелмаган жирләрне торақ пункт чикләреннән төшереп калдыру, «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр» категориясен билгеләп, кадастр исәбенә кую	га	0,0369	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
5	Урта Нырты авылы	торақ пункт территориясе	Билгесез категорияле жир кишәрлеген торақ пункт чигенә кертү һәм әлеге жир кишәрлеге өчен «торақ пунктлар жирләре» категориясен билгеләү	га	1,8408	-	+	-	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И хаты
6	Урта Нырты авылы	торақ пункт территориясе	торақ пункт чигенә кертү һәм жир кишәрлеген «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жир» категориясеннән «торақ пунктлар жирләре» категориясенә күчерү	га	0,3600	-	+	-	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И хаты

8.

9.

Әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар

3.11.1 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар исемлеге

№ т/б	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
				Беренче чират	Исәп-хисап чоры	
Авыл хужалыгы предприятиеләре һәм объектлары (гамәлдәге)						
1	Гамәлдәге ферма «Нырты» АХП» ЖЧЖ	Олы Нырты торак пункты сәнәгать майданчыгы һәм торак зонасы чигендә махсус билгеләнештәге яшелләндерү, ябык тирес саклагычны төзекләндерү, агып төшүче суларны чыгару схемасын эшләү	га	+		Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
2	Завод-Нырты торак пункттында «Зыятдинов Р.Г.» КФХ	СЗЗ урнаштыру, тирес саклагычны төзекләндерү, юынты суларны агызу схемасын эшләү	СЗЗ күләме м да	+		Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы, Табигый тикшеренүләр нәтижеләре белән СЗЗ проекты, СЗЗ билгеләү турындагы карар, тиресне алып ташлау системаларын технологик проектлау һәм тирес һәм тизәк куллануга эзерлек системаларын технологик проектлау нормасы (НТП 17-99)
3	Олы Нырты торак пункттыннан көньякка таба «Шәмсетдинов И.И.» КФХ	СЗЗ урнаштыру, тирес саклагычны төзекләндерү, юынты суларны агызу схемасын эшләү	СЗЗ күләме м да	+		Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы, Табигый тикшеренүләр нәтижеләре белән СЗЗ проекты, СЗЗ билгеләү турындагы карар, НТП-99

№ т/б	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
				Беренче чират	Исәп-хисап чоры	
4	«Дәүләтшина А.Х.» КФХ (ат фермасы)	С33 урнаштыру, тирес саклагычны төзекләндерү, юынты суларны агызу схемасын эшләү	СС3 күләме м да	+		Табигый тикшеренүләр нәтижәләре белән С33 проекты, С33 билгеләү турында карар
5	«Шакирова Р.Р.» КФХ (ат фермасы)	С33 урнаштыру, тирес саклагычны төзекләндерү, юынты суларны агызу схемасын эшләү	СС3 күләме м да	+		Табигый тикшеренүләр нәтижәләре белән С33 проекты, С33 билгеләү турында карар
Авыл хужалыгы предприятиеләре һәм объектлары (планлаштырыла торган)						
6	16:35:030505:68 кадастр номеры булган жир кишәрлегендә мөгезле эре терлекләр үрчетү буенча «Вәлиева Д.М.» КФХ	С33 урнаштыру, тирес саклагычны төзекләндерү, юынты суларны агызу схемасын эшләү	СС3 күләме м да	+		Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы, Табигый тикшеренүләр нәтижәләре белән С33 проекты, С33 билгеләү турындагы карар, НТП-99
Күмү урыннары						
8	Урта Нырты торак пунктының көнчыгышында урнашкан зират.	Мишә елгасының сулык саклау зонасында урнашкан урыннарга бәйле рәвештә өлешчә ябылу	га	+		Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
9	Завод-Нырты бистәсеннән төньякка таба зират	Мишә елгасының сулык саклау зонасында - табигать һәйкәле урнашуга бәйле рәвештә, өлешчә ябылу	га	+		Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
10	Олы Нырты авылыннан көнбатышка таба зират.	Мишә елгасының сулык саклау зонасында - табигать һәйкәле урнашуга бәйле рәвештә, өлешчә ябылу	га	+		Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
11	Чәбия Чүрчидан көньяк-көнбатышка зират	Меша елгасы - табигать һәйкәле булган су саклау зонасында урнашуга бәйле рәвештә ябылу	га	+		Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
Территорияне инженер яклавы						

№ т/б	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
				Беренче чират	Исәп-хисап чоры	
12	Г.Тукай ур., М.Жәлил ур.,- Олы Нырты һәм Завод урамы -Завод-Нырты торак пунктлары	Су басудан котылу өчен локаль дренаж системаларын төзү		+		Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы

Инженерлык инфраструктурасын үстерү чаралары

3.12.1 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл җирлеге составына керүче торак пунктларны су белән тәмин итү системасын үстерү чаралары исемлеге

№ т/б	Урнашу урыны	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы	Су жыю жайланмасы	Яңа төзелеш (скважиналарны халык ихтыяжлары нигезендә бораулау)	данә	4	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенң генераль планы
2	Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы	Су белән тәмин итү челтәрләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенң генераль планы
3	Авыл җирлеге территориясе	Су куллануны исәпкә алу нокталары	Оештыру	данә	-	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенң генераль планы
4	Олы Нырты авылы, кадастр номеры 16:35:030505:63 булган жир	Артезиан скважинасы	ЗУ «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр» категориясеннән «сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат, космик эшчәнлек тәмин итү өчен жирләр, оборона жирләре, иминлек һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр» категориясенә күчерелә	данә	1	+	-	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И хаты

3.12.2 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеген составына керүче торак пунктларны су белән тәмин итү системасын үстерү чаралары исемлеге

№ т/б	Урнашу урыны	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл жирлеге территориясе	Канализациянең автоном системасы	Яңа төзелеш	данә	-	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы

3.12.3 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеген составына керүче торак пунктлар территорияләрен санитар чистарту чаралары исемлеге

№ т/б	Урнашу урыны	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Авыл жирлеге территориясе	территорияне планлы-даими санитар чистарту	Оештыру	данә	1	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
2	Олы Нырты авылы	Контейнерлар	Оештыру	данә	9	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
3	Завод-Нырты авылы	Контейнерлар	Оештыру	данә	3	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
4	Урта Нырты авылы	Контейнерлар	Оештыру	данә	3	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
5	Чәбия Чүрчи авылы	Контейнерлар	Оештыру	данә	2	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы

3.12.4 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл җирлеге составына керүче торак пунктларны жылылык белән тәэмин итү чаралары исемлеге

№ т/б	Урнашу урыны	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Олы Нырты авылы	Жәмәгать үзәге өчен БМК	Яңа төзелеш	данә	1	+	-	Олы Нырты авыл җирлегенә генераль планы
2	Урта Нырты авылы	Авыл клубы өчен БМК	Яңа төзелеш	данә	1	+	-	Олы Нырты авыл җирлегенә генераль планы

3.12.5 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл җирлеге составына керүче торак пунктларны газ белән тәэмин итү чаралары исемлеге

№ т/б	Урнашу урыны	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы	Газорегулятор пункты (ГРП, ШРП)	Яңа төзелеш	данә	-	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенә генераль планы
2	Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы	Газ белән тәэмин итү чөлтәлләре	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенә генераль планы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл җирлеге составына керүче торак пунктларны
электр белән тәэмин итү чаралары исемлеге

№ т/б	Урнашу урыны	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Олы Нырты авылы	ТП 10/0,4 кВ	Яңа төзелеш	кВА	302,19	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы
2	Завод-Нырты авылы	ТП 10/0,4 кВ	Яңа төзелеш	кВА	60,48	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы
3	Урта Нырты авылы	ТП 10/0,4 кВ	Яңа төзелеш	кВА	64,71	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы
4	Чәбия Чүрчи авылы	ТП 10/0,4 кВ	Яңа төзелеш	кВА	75,14	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы
5	Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы	ВЛ 10, 0,4 кВ	Реконструкция	км	-	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы
6	Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы	ТП 10/0,4 кВ	Реконструкция	-	-	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы
7	Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чәбия Чүрчи авылы	ВЛ 10, 0,4 кВ	Яңа төзелеш	км	-	+	+	Олы Нырты авыл җирлегенең генераль планы

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеген составына керүче торак пунктларның аз токлы челтәрләре буенча чаралар исемлеге

№ т/б	Урнашу урыны	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
						Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӘГЕ ЧАРАЛАР								
1	Олы Нырты авылы	АТС	Житештерү куәтен арттырып реконструкция	данә	474	+	+	Олы Нырты авыл жирлеген генераль планы

Гражданнар оборонасы, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары

№ т/б	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
				Беренче чират	Исәп-хисап чоры	
1	Урта Нырты бистәсе янындагы гидротехник корылмалар (дамбалар)	Физик таушалуга бәйлә рәвештә реконструкция	Данә		+	Олы Нырты авыл жирлеген генераль планы
2	Г.Тукай ур., М.Жәлил ур.	Локаль дренаж системасын төзү		+		Олы Нырты авыл жирлеген генераль планы
3	Мишә елгасының уң як яры	Саклау билгеләнешендәге яшелләндерү		+		Олы Нырты авыл жирлеген генераль планы
4	Урта Нырты торак пункты янындагы буалар	Пирсларны төзекләндерү	Данә	+		Олы Нырты авыл жирлеген генераль планы
5	Олы Нырты авылы	Ирекле янгын сагы булдыру, сөйләм сирена жайланмаларын урнаштыру				Олы Нырты авыл жирлеген генераль планы

2. ФУНКЦИОНАЛЬ ЗОНАЛАР ПАРАМЕТРЛАРЫ

4.1 таблица

Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы проектында кулланыла торган функциональ зоналарның параметрлары

№ т/б	Функциональ зона исеме	Функциональ зонаның билгеләнешен тасвирлау	Функциональ зона параметрлары	Жир кишәрлекләрен функциональ зонада рөхсәт ителгән файдалану төрләренен кодлары	Урнаштыру өчен планлаштырыла торган объектлар
1	Шәхси торак йортлар салу зонасы	<ul style="list-style-type: none"> - йорт янындагы жир кишәрлекләре белән аерым торучы торак йортлар; -торак төзелешенә хезмәт күрсәтү өчен кирәкле, шулай ук гражданның яшәвенә бәйле капитал төзелеш объектлары 	<p>Төп төзелештәге катларның иң чик саны: 3 (мансардны да кертеп); Төзелеш коэффициенты: 0,2-0,3</p>	<p>2.1; 2.2; 2.3; 3.4.1; 3.5.1; 3.8.1; 3.10.1; 4.4; 5.1.3; 9.3; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2</p>	Индивидуаль торак йортлар төзү
2	Күпфункциональ ижтимагый-эшлекле зона	<ul style="list-style-type: none"> - административ учреждениеләр; - көнкүреш хезмәтләре күрсәтүне тәмин итүче объектлар; - кунакханә хезмәте күрсәтү объектлары; - ветеринария хезмәтләре күрсәтүне тәмин итүче объектлар; -социаль хезмәт күрсәтү объектлары; - сәүдә объектлары, базарлар - жәмәгать туклануы объектлары; -эшкуарлык һәм эшлекле идарә объектлары; - банк һәм иминият хезмәтләре күрсәтүче учреждениеләр; - эчке хокук тәртибен тәмин итү өчен кирәкле объектлар; 	<p>Төп төзелештәге катларның иң чик саны: 5 (мансардны да кертеп); Төп төзелешнең иң чик биеклеге: 20 м; Төзелеш коэффициенты: 1</p>	<p>2.7; 3.1.2; 3.2.2; 3.2.3; 3.2.4; 3.3; 3.4.1; 3.4.2; 3.5.1; 3.5.2; 3.6.1; 3.7.1; 3.7.2; 3.8.1; 3.8.2; 3.9.2; 3.10.1; 4.1; 4.4; 4.5; 4.6; 4.7; 4.8.1; 5.1.1; 5.1.2; 5.1.3; 9.3; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2</p>	<p>-Олы Нырты авылында проектлана торган ижтимагый үзек составында Сәүдә предприятиеләр е, жәмәгать туклануы предприятиеләр е, фельдшер- акушерлык пункты, тамаша залы, китапханә, тренажер залы, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләр е, банк бүлекчәсе, полиция пункты; -Завод-Нырты , Урта Нырты , Чәбия Чуурчи авылларында сәүдә предприятиеләр е;</p>

№ т/б	Функциональ зона исеме	Функциональ зонаның билгеләнешен тасвирлау	Функциональ зона параметрлары	Жир кишәрлекләрен функциональ зонада рөхсәт ителгән файдалану төрлөрөнөң кодлары	Урнаштыру өчен планлаштырыла торган объектлар
3	Махсулаштырылган ижтимагый төзелеш зонасы	- медицина хезмәте күрсәтү объектлары; - дини файдаланудагы биналар һәм корымалар; - мәгариф һәм агарту объектлары; - мәктәпкәчә, башлангыч һәм урта гомуми белем бирү объектлары, мәгариф түгәрәкләре; - мәдәният объектлары, мәдәниял итү эшчәнлегә объектлары; күңел ачу чараларын оештыру өчен билгеләнгән объектлар; - спорт объектлары; - күргәзмә-ярминкә эшчәнлеген башкару өчен билгеләнгән объектлар;	Төп төзелештәгә катларның иң чик саны: 5 (мансардны да кертеп); Төп төзелешнең иң чик биеклеге: 20 м; Төзелеш коэффициенты: 0,8	3.2.1; 3.2.2; 3.2.3; 3.2.4; 3.3; 3.4.1; 3.4.2; 3.4.3; 3.5.1; 3.5.2; 3.6.1; 3.7.1; 3.7.2; 3.8.1; 3.8.2; 3.9.2; 3.10.1; 4.1; 4.5; 4.6; 4.7; 5.1.2; 5.1.3; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2	- Завод Нырты авылы урта гомуми белем бирү мәктәбе бинасында балалар бакчасы; -Завод Нырты авылы мәктәп каршындагы балалар ижаг түгәрәкләре; -Урта Нырты авылындагы авыл клубы; -Олы Нырты авылында спорт майданчыгы.
4	Коммуналь-склад зонасы	коммуналь һәм склад объектларын - торак-коммуналь хужалык объектларын - транспорт объектларын - күпләп сату объектларын урнаштыру	төзелеш коэффициенты: 0,6 кадәр	1.15; 2.7.1; 3.1.1; 3.1.2; 3.2.3; 3.3; 3.9.1; 4.1; 4.3; 4.4; 4.5; 4.6; 4.9; 4.9.1.1; 4.9.1.3; 4.9.1.4; 6.3; 6.9; 6.9.1; 6.12; 7.2.3; 7.3; 8.3; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2	
5	Инженерлык инфраструктурасы зонасы	- электр, газ, жылылык объектлары, су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу объектлары; - антенна-мачта корымалары, элемтә объектлары; -гидротехник корымалар;	Билгеләнми	2.7.1; 3.1.2; 3.9.1; 6.7; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2	-
6	Транспорт инфраструктурасы зонасы	-хезмәт автотранспортын саклау өчен даими яисә вакытлыча гаражлар, тукталышлар урнаштыру; -юл сервисы объектлары; - кешеләр яисә йөкләр ташу өчен кулланыла торган төрле юллар һәм корымалар урнаштыру;	Билгеләнми	2.4; 2.7.1; 3.1.1; 3.9.1; 4.9.1.1; 4.9.1.2; 4.9.1.3; 4.9.1.4; 7.1.1; 7.1.2; 7.2.2; 7.2.3; 7.3; 7.4; 7.6; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2	-

№ т/б	Функциональ зона исеме	Функциональ зонаның билгеләнешен тасвирлау	Функциональ зона параметрлары	Жир кишәрлекләрен функциональ зонада рөхсәт ителгән файдалану төрлөрөнөң кодлары	Урнаштыру өчен планлаштырыла торган объектлар
7	Авыл хужалыгы жирләре зонасы	<p>авыл хужалыгы культуралары житештерүгә бәйлә авыл хужалыгы жирләрендә хужалык эшчәнлеген гамәлгә ашыру;</p> <p>авыл хужалыгы терлекләрен көтү;</p> <p>- кыр юллары;</p>	Билгеләнми	Билгеләнми	-
8	Авыл хужалыгы предприятиеләре нең житештерү зонасы	<p>-IV һәм V класслы хәвефлектәгә авыл хужалыгы житештерү объектлары;</p> <p>- санитар-яклау зонасы проектын житештергәндә һәм эшлөгәндә алдынгы технологик карарларны файдалану шартларында авыл хужалыгы житештерү башка класслы хәвефлектәгә авыл хужалыгы житештерү объектлары;</p> <p>- авыл хужалыгы продукциясен беренчел һәм тирән эшкәртү өчен кулланыла торган биналар, корымалар урнаштыру;</p> <p>машина-транспорт һәм ремонт станцияләре, авыл хужалыгы техникасы өчен ангарлар һәм гаражлар, суэтем башнялары, трансформатор станцияләре һәм авыл хужалыгы алып бару өчен кулланыла торган башка техник жайланмалар урнаштыру;</p>	Төзелеш коэффициенты: 0,8	1.3; 1.5; 1.8; 1.9; 1.10; 1.11; 1.12; 1.13; 1.14; 1.15; 1.17; 1.18; 2.7.1; 3.9.1; 3.10.1; 4.4; 4.6; 4.9.1.1; 4.9.1.3; 6.9; 6.9.1; 6.12; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2	

№ т/б	Функциональ зона исеме	Функциональ зонаның билгеләнешен тасвирлау	Функциональ зона параметрлары	Жир кишәрлекләрен функциональ зонада рөхсәт ителгән файдалану төрлөрөнөң кодлары	Урнаштыру өчен планлаштырыла торган объектлар
9	Авыл хужалыгы билгеләнешендөг е башка зоналар	- Шәхси ярдәмче хужалык алып бару; - Авыл хужалыгын фәнни яктан тәмин итү; - крестьян-фермер хужалыгын алып бару; - балык үрчетү; - саклык урман үсентеләре булдыру;	Төзелеш коэффициенты: 0,8	1.2; 1.3; 1.4; 1.5; 1.12; 1.13; 1.14; 1.16; 1.17; 1.19; 1.20; 3.9.1; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2	Крестьян-фермер хужалыгы, үсемлекчелек предприятиесе; эре мөгезле терлекләр үрчетү буенча крестьян-фермер хужалыгы
10	Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр зонасы (урман парклары, парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, шәһәр урманнары)	гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр; - урман парклары; - парклар; - бакчалар; - скверлар; -бульварлар.	яшелләндерүнең минималь дәрәжәсе: 65 %	3.6.2; 3.9.1; 12.0.1; 12.0.2	-
11	Урманнар зонасы	- яклау урманнарын карау; -яклау урманнарында рөхсәт ителгән башка хужалык эшчәнлеге, тыюлыкларда табигать ресурсларыннан файдалану режимын үтәү, аеруча кыйммәтле булган жирләрнең үзенчәлекләрен саклау; - - агач һәм агач булмаган ресурсларны әзерләү, беренчел эшкәртү һәм чыгару эшчәнлеге; - урманнарны саклау һәм торгызу;	Билгеләнми	Билгеләнми	-
12	Зиратлар зонасы	күмү урыннарын урнаштыру	Билгеләнми	3.1.1; 3.9.1; 11.1, 11.2; 11.3; 12.0.1; 12.0.2; 12.1	-
13	Махсус билгеләнештөгә яшелләндерелгән территорияләр зонасы	- торак пунктларда үзләре тишелеп чыга торган яшел үсентеләр; - гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр; -урам-юл челтәре;	Билгеләнми	12.0.1; 12.0.2; 12.3	
14	Акваторияләр зонасы	- өске су объектлары;	Билгеләнми	Билгеләнми	-

№ т/б	Функциональ зона исеме	Функциональ зонаның билгеләнешен тасвирлау	Функциональ зона параметрлары	Жир кишәрлекләрен функциональ зонада рөхсәт ителгән файдалану төрләренең кодлары	Урнаштыру өчен планлаштырыла торган объектлар
15	Башка зоналар	-гомуни файдаланудагы жир кишәрлекләре; -урам-юл челтәре	Билгеләнми	12.0.1; 12.0.2; 12.3	-

**«Татарстан Республикасының пространство мәгълүматлары фонды»
Дәүләт бюджет учреждениесе**

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
САБА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ
ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫ**

**Генераль план проектын нигезләү материаллары
Аңлатма язуы**

Казан 2021

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
Олы Нырты авыл җирлегенең
ГЕНЕРАЛЬ ПЛАН ПРОЕКТЫ СОСТАВЫ

№ т/б	Атамасы	бит/битләр номеры
1 Том Генераль план		
Текст материаллары		
1	Территориаль планлаштыру турында Нигезләмә	43
График материаллар		
2	Җирлекнең җирле әһәмияттәге объектларын планлаштырып урнаштыру картасы М1:10000	1/1
3	Җирлек составына керүче торак пунктларның чикләре (шул исәптән төзелә торган торак пунктларның чикләре) картасы М1:10000	2/1
4	Җирлекнең функциональ зоналары картасы М1:10000	3/1
Кушымта		
5	Торак пунктлар чикләре турында белешмәләр	21
2 Том Генераль планын нигезләү буенча материаллар		
Текст материаллары		
1	Аңлатма язуы	121
2	Әйләнә-тирә мохитне саклау. Аңлатма язуы	35
График материаллар		
3	Җирлек территориясен заманча файдалануның картасы М1:10000	1/1
4	Табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы янаган территорияләр, гражданнар оборонасы чаралары картасы М1:10000	2/1
5	Инженерлык инфраструктурасы картасы М1:10000	3/1
6	Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналар картасы (гамәлдәге урыны) М1:10000	4/1
7	Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналар картасы (проект тәкъдиме) М1:10000	5/1

1. КЕРЕШ

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенең Генераль план проекты, проектлауга бирем нигезендә, «Татарстан Республикасының пространство мәгълүматлары фонды» ДБУ тарафыннан эшләнде.

Генераль планны эшләүгә заказчы - Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты.

Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенең Генераль планы - шәһәр төзелеше стратегиясен, яшәү тирәлеген формалаштыру шартларын, жирлек территорияләренең үсеш юнәлешләрен һәм чикләрен, жирлек составындагы торак пунктларның чикләрен билгеләү һәм үзгәртүне, территорияләрне функциональ зоналаштыру, инженерлык, транспорт һәм социаль инфраструктураларны үстерү, тарихи-мәдәни мирас объектларын һәм аеруча саклаулы табигать территорияләрен саклауга, экологик һәм санитар иминлеккә шәһәр төзелеше таләпләрен билгеләүче территориаль планлаштыру документы.

Генераль план аны гамәлгә ашыруның түбәндәге вакытлыча срокларына эшләнде:

Генераль планны гамәлгә ашыру буенча беренче чираттагы чаралар билгеләнгән беренче чират - 2025 елга кадәр.

Генераль планның барлык төп проект карарлары планлаштырылган хисап срогы - 2040 елга кадәр.

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 23 статьясы нигезендә Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы проектына түбәндәгеләр керә:

Текстлы материаллар - территориаль планлаштыруның максатлары һәм бурычларын, территориаль планлаштыру чаралары исемлеген һәм генераль планны гамәлгә ашыру этаплары буенча аларны үтәү эзлеклелеген үз эченә алган нигезләмә.

График материалларда территориаль планлаштыру карталары (схемалары) бар.

Территориаль планлаштыру тәкъдимнәрен нигезләү һәм аңлату максатларында эзерләнә торган проектны нигезләү материаллары авыл жирлегенең генераль планын раслау процессын килештерү һәм тәэмин итү өчен, текст һәм график материаллар составында эшләнган.

Текст материаллары жирлек территориясенә торышын, аны комплекслы үстерү проблемаларын һәм юнәлешләрен анализлауны, территориаль һәм пространство-планлаштыру үсешен нигезләүне, территориаль планлаштыру чаралары исемлеген, аларны гамәлгә ашыру этапларын, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычының төп факторлары исемлеген үз эченә ала.

График материалларда жирлекнең генераль планы проектын нигезләү схемалары бар.

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы (ФЗ-190), «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон (ФЗ-131) нигезендә жирлекнең жирле эһәмияттәге чаралары расланьрга тиеш.

Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы проектын эшлэгәндә түбәндәге материаллар файдаланылды:

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2013 елның 19 мартындагы 384-р номерлы күрсәтмәсе (2019 елның 29 гыйнварына үзгәрешләр белән) белән расланган, федераль әһәмияттәге автомобиль юллары федераль транспорты (тимер юл, һава, диңгез, эчке су, торба үткәргеч) өлкәсендә Россия Федерациясенең территориаль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2016 елның 1 августындагы 1634-р номерлы күрсәтмәсе (2019 елның 26 мартына үзгәрешләр белән) белән расланган Россия Федерациясенең энергетика өлкәсендәге территориаль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 28 декабрдәге 2607-р күрсәтмәсе белән расланган Россия Федерациясенең сәламәтлек саклау өлкәсендә территориаль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2013 елның 26 февралдәге 247-р күрсәтмәсе белән расланган Россия Федерациясенең югары һөнәри белем өлкәсендәге территориаль планлаштыру схемасы.

- Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2011 елның 21 февралдәге 134 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы (Министрлар Кабинетының 2021 елның 13 августындагы 709 номерлы карары редакциясендә);

- Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2020 елның 3 ноябрдәге 28 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Саба муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы;

- Саба муниципаль районы һәм аның составына керүче Олы Нырты авыл жирлеге администрациясе тарафыннан бирелгән рәсми белешмәләр.

2. ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫНЫҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ

Жирлекнең Генераль планы - жирлекнең шәһәр төзелеше үсеше стратегиясен билгели торган территорияль планлаштыру документы.

Генераль план халыкның һәм дәүләт мәнфәгатьләрендә тормыш эшчәнлеге мохитен формалаштыру шартларын, жирлекләрнең территорияләрен үстерү юнәлешләрен һәм чикләрен билгеләүче, территорияләрне зоналаштыру, инженерлык, транспорт һәм социаль инфраструктураларны үстерү, тарихи-мәдәни мирас объектларын һәм аеруча саклана торган табигать территорияләрен саклауга шәһәр төзелеше таләпләрен, экологик һәм санитария иминлеген билгеләүче төп шәһәр төзелеше документы булып тора.

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планын эшләгәндә территорияль планлаштыруның төп максатлары түбәндәгеләр:

федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъекты законнары нигезендә территорияне үстерүгә идарә итүнең нәтижәле инструментын булдыру;

авыл жирлегенең муниципаль берәмлек буларак бөтенлеген территорияль планлаштыру чаралары белән тәмин итү;

инженерлык һәм транспорт инфраструктурасын үстерүне исәпкә алып, жирлекнең рекреацион һәм социаль-икътисадый потенциалын максимал ачуга туры килә торган территорияне планлаштыру оешмасы, территорияне функциональ яктан зоналарга бүлү һәм шәһәр төзелешен зоналаштыру өчен шартлар тудыру буенча рациональ карарлар эзерләү.

Генераль планының проект карарлары планлаштыру структурасын оештыру мәсьәләләрен комплекслы хәл итү ; жирлекнең территорияль, инфраструктура һәм социаль-икътисадый үсеше; территорияль зоналардан файдалануның хокукый режимын билгели торган жирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләрен эшләү; инвестицион үсеш зоналарын билгеләү өчен нигез булып тора.

Күрсәтелгән максатларны гамәлгә ашыру территорияль планлаштыруның түбәндәге бурычларын хәл итү юлы белән гамәлгә ашырыла:

әлеге проблемаларны муниципаль мохит параметрларын, яшәп килгән тормыш тәмин итү ресурсларын, шулай ук аерым кабул ителгән шәһәр төзелеше карарларын анализлау нигезендә хәл итүне тәмин итә торган торак пунктлар территорияләренең шәһәр төзелеше үсеше проблемаларын ачыклау;

территорияне функциональ зоналаштыру (функциональ зоналарның планлаштырыла торган чикләрен чагылдыру);

шәһәр төзелешен зоналаштыру, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен эзерләү өчен территорияләрне гармонияле һәм тотрыклы үстерү өчен алшартлар тудыручы торак пунктларның оптималь функциональ-планлаштыру структурасын эшләү;

үсешнең шәһәр төзелеше, инфраструктура, табигый, социаль һәм рекреацион компонентларының үзара килештерелгән һәм балансланган динамикасын тәмин итә торган Олы Нырты авыл жирлеген үстерү параметрларын билгеләү;

әйләнә-тирә табигать мохитен саклап калган очракта, авыл жирлегенең инвестицион жәлеп итүчәнлеген тәмин итү буенча беренчел чаралар һәм гамәлләр исемлеген эзерләү;

капиталь төзелеш объектларын урнаштыру, сәнәгать, энергетика, транспорт һәм элемтә жирләренең гамәлдәге һәм планлаштырыла торган чикләре.

3. ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ ХӘЗЕРГЕ ТОРЫШЫ

а. Икътисадый-географик урыны. Олы Нырты авыл жирлегенен Саба муниципаль районы халкының таралу системасындагы урыны

Олы Нырты авыл жирлеге чиге «Саба муниципаль районы» муниципаль берәмлегенен һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) нигезендә кабул ителде.

Олы Нырты авыл жирлеге составына элге закон нигезендә Олы Нырты (административ үзәк), Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы һәм Чәбия Чүрчи авылы керә.

Олы Нырты авыл жирлеге Татарстан Республикасының төньяк-көнбатышында, Саба муниципаль районының көньяк-көнчыгыш өлешендә урнашкан. Олы Нырты авыл жирлеге Саба муниципаль районының Арташ, Мишә авыл жирлекләре, Кукмара һәм Теләче муниципаль районнары белән чиктәш.

Олы Нырты авыл жирлегенен гомуми мәйданы - 3496,6387 га, шул исәптән 207,9115 га торак пунктларның мәйданы, шулардан: Олы Нырты авылы - 76,2645 га, Завод-Нырты авылы - 42,9323 га, Урта Нырты авылы - 51,2399 га, Чәбия Чүрчи авылы - 37,4748 га (картографик материал буенча).

2015 елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән расланган 2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясе нигезендә Саба муниципаль районы Казан икътисадый зонасына керә. Казан икътисадый зонасының тармак структурасы химия сәнәгате (химия һәм нефть химиясе), электр энергетикасы, машина төзелеше (авиатөзелеш, судно төзелеше, электр жиһазлары житештерү), жиңел сәнәгать, агросәнәгать комплексы, яңа төзелеш һәм төзелеш материаллары житештерү тармаклары белән билгеләнә.

Жирлектә балалар бакчасы, урта гомуми белем бирү мәктәбе, фельдшер-акушерлык пункты, авыл мәдәният йорты, ике авыл клубы, китапханә, почта элемтәсе бүлгә һәм сәүдә объектлары бар.

Олы Нырты авыл жирлегенен Татарстан Республикасының башка жирлекләре һәм районнары белән транспорт элемтәсе хәзерге вакытта региональ яисә муниципальара эһәмиятле автомобиль юллары аша гамәлгә ашырыла: «Байлар Сабасы-Лесхоз» - Олы Нырты, «Байлар Сабасы-Лесхоз» - «Олы Нырты - Чәбия Чүрчи», «Язлы Арташ - Олы Нырты» һәм жирле эһәмияттәге автомобиль юллары аша гамәлгә ашырыла.

Халыкны күчерү системасындагы роле

Олы Нырты авыл жирлегенен территорияль оешмасы Саба муниципаль районының урнашу системасының бер өлеше булып тора, ул Татарстан Республикасының халыкны күчерү системасына керә һәм аның территориясен үстерүнең гомуми билгеләре белән дә, шәһәр төзелеше ситуацияләре белән дә характерлана.

Халыкны күчерү системасында төп система барлыкка китерүче фактор булып автомобиль юлы тора, аның буенча торак пунктларның бер-берсе белән, Байлар Сабасы һәм Казан шәһәре район үзәге белән элемтәсе гамәлгә ашырыла. Олы Нырты авыл жирлегендә региональ яисә муниципальара әһәмияткә ия «Байлар Сабасы-Лесхоз» - Олы Нырты, «Язлы Арташ - Зур Нырты» автомобиль юллары әлеге автомобиль юллары булып тора.

Елга челтәре икенче система барлыкка китерүче фактор булып тора, аның буенча тарихи үсеш нәтижәсендә жирлек, район һәм Татарстан Республикасының бөтен территориясен күчереп утырту системасы формалаша башлады. Олы Нырты авыл жирлегендә елга челтәре Мишә елгасы буйлап сузылган.

2019нчы ел башына Олы Нырты авыл жирлегенең уртача тыгызлыгы 1 кв.км га 15,8 кеше тәшкил иткән.

Олы Нырты авыл жирлегендә 552 кеше яшәгән халык дүрт торак пункт территориясендә яши: Олы Нырты авылы - жирлек үзәге, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы һәм Чәбия Чүрчи авылы - гади торак пунктлар.

Олы Нырты авыл жирлегенең урнашу системасы ике рангтан тора.

Беренче рангны Олы Нырты авылы үзәге алып тора, анда 218 кеше яши, анда административ функцияләр, мәгариф, мәдәният, сәламәтлек саклау оешмалары, сәүдә предприятиеләре урнашкан.

Икенче рангны халык саны 109 кеше булган Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы-гомуми саны 147 кеше һәм Чабья Чүрчи авылы-гомуми саны 78 кеше тәшкил итә.

в. Жир фондына характеристика

Жир фондын категорияләр буенча бүлү

Теге яки бу территория чикләрендә урнашкан барлык жирләр аның жир ресурслары буларак карала, алар я хужалык әйләнешенә жәлеп ителгән, я анда файдаланылырга мөмкин.

Россия Федерациясе Жир кодексының 7 п.1 статьясы нигезендә Россия Федерациясендә максатчан билгеләнеш буенча жирләр түбәндәге категорияләргә бүленә:

авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр;

торак пунктлар жирләре;

сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, информатика жирләре, космик эшчәнлекне тәэмин итү өчен жирләр, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр;

махсус сакланылучы территорияләренең һәм объектларның жирләре;

урман фонды жирләре;

су фонды жирләре;

запас жирләр.

Олы Нырты авыл жирлегенең гомуми майданы 3496,6387 га тәшкил итә (картографик материал буенча).

Урман фонды жирләре 283,8729 га майданны били, бу авыл жирлегенең барлык майданының 8,1%ын тәшкил итә (картографик материал буенча).

Олы Нырты авыл жирлеге территориясенә башка категорияләре буенча мәгълүмат юк.

Жир фондын милек рәвешләре буенча бүлү

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә федераль милектә жирләр барлыгы турында мәгълүмат юк.

Әмма, Урман кодексының 8 маддәсе нигезендә, урман фонды жирләре составындагы урман кишәрлекләре федераль милектә. Олы Нырты авыл жирлегендә федераль милектәге 283,8729 га урман жирләренә гомуми мәйданы бар.

Татарстан Республикасы Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгы мәгълүматларына караганда, авыл жирлеге территориясендә республика милкендәге жир кишәрлекләре юк.

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә башка төр һәм милек хокукларында жир кишәрлекләре барлыгы турында мәгълүмат юк.

с. Демографик потенциал

Демографик фактор территорияне хужалык ягыннан үзләштерү һәм жәмгыятьне икътисадый үстерү дәрәжәсенә иң зур йогынты ясай.

Олы Нырты авыл жирлегенә башкарма комитеты биргән мәгълүматларга караганда, 2019 ел башына халык саны 552 кеше тәшкил иткән.

Олы Нырты авыл жирлегенә демографик структурасы торак пунктлар киселешендә 3.3.1 таблицада күрсәтелгән.

3.3.1 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге халкының демографик структурасы 2019 ел башына, кеше

№ т/б	Күрсәткечләр	Олы Нырты авылы	Завод-Нырты авылы	Урта Нырты авылы	Чәбия Чүрчи авылы	Барлыгы Олы Нырты авыл жирлеге буенча
1	Халык саны, барлыгы	218	109	147	78	552
Шул исәптән:						
1.1	Балалар яшендә:	17	5	9	20	51
1.1.1	1 яшькә кадәр	2	0	1	2	5
1.1.2	1-6 яшь	6	3	4	3	16
1.1.3	7-15 яшь	9	2	4	15	30
1.2	Эшкә яраклы яшьтә:	118	75	86	37	316
1.2.1	16-17 яшь	8	1	3	2	14
1.2.2	18-пенсия яше (хатын-кызлар өчен)	44	32	50	26	152
1.2.3	18-пенсия яше (ир-атлар өчен)	66	42	33	9	150
1.3	Эшкә сәләтле яшьтән өлкәнрәк:	83	29	52	21	185
1.3.1	Пенсия яшеннән өлкәнрәк (хатын-кызлар өчен)	45	17	29	13	104
1.3.2	Пенсия яшеннән өлкәнрәк (ир-атлар өчен)	38	12	23	8	81
2	Халыкның гомуми үсеше	-2	-2	-1	1	-4
Шул исәптән:						
2.1	Табигый	-1	0	0	1	0

2.1.1	Туды	0	0	1	1	2
2.1.2	Үлде	1	0	1	0	2
2.2	Халыкның механик үсеше	-1	-2	-1	0	-4
2.2.1	Килүчеләр саны	0	2	0	0	2
2.2.2	Китүчеләр саны	1	4	1	0	6

Халыкның күп өлеше (39,5%) жирлекнең административ үзәгендә - Олы Нырты авылында яши.

Игътибар итәргә кирәк, Олы Нырты авыл жирлегендә хезмәткә сәләтле яшътәге халык саны (316 кеше) хезмәткә яраксыз яшътәге халык саныннан югарырак (185 кеше), бу билгеле бер уңай тенденция булып тора.

Шулай итеп, гамәлдәге торақ пунктларның яшь структурасы хезмәткә сәләтле яшътәге халыкның шактый өлеше, хезмәткә сәләтле яшътән өлкәнрәк төркемнең шактый аз өлеше һәм хезмәткә сәләтле яшътән кечерәк төркемнең дәрәжәсе белән характерлана.

Югарыда китерелгән мәгълүматлардан күренгәнчә, 2019 ел башына жирлектә туучылар саны һәм үлүчеләр саны бер үк дәрәжәдә. Нәтижә буларак, табигый үсеш юк.

Халыкның миграцион артуы тискәре мәгънәгә ия, Олы Нырты авыл жирлегеннән китүчеләр саны килүчеләр саныннан күбрәк.

Нәтижәдә, жирлектә халык саны кимүе күзәтелә.

d. Житештерү территорияләре

Олы Нырты авыл жирлегендә сәнәгать житештерүе объектлары юк.

e. Агросәнәгать комплексы

Агросәнәгать комплексы азык-төлек продуктлары житештерү һәм халыкны тәмин итү, авыл хужалыгы өчен житештерү чаралары житештерү һәм авыл хужалыгына хезмәт күрсәтү белән шөгылләнүче макроикътисад тармаклары жыелмасыннан гыйбарәт.

Агросәнәгать комплексының мөһим тармаклары - үсемлекчелек һәм терлекчелек тармаклары.

Олы Нырты авыл жирлегенә төп авыл хужалыгы махсулашуы сөт-ит терлекчелеге һәм бөртекле үсемлекчелек.

Үсемлекчелек культуралы үсемлекләрнең билгеле бер төркемнәрен үстерү белән бәйлә ярдәмче хужалыкларга бүленә. Бөртекле хужалык, бәрәңге һәм яшелчәчелек, техник культуралар үстерү, азык житештерү (азык культуралары үстерү) һәм бакчачылык төп юнәлешләр булып тора.

Терлекчелекнең төп тармаклары - сөт һәм ит терлекчелеге.

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә түбәндәгеләр эшли:

«Нырты» АХП ЖЧЖенең Олы Нырты авылы янындагы 182 башка исәпләнгән эре мөгезле терлекләр фермасы;

Урта Нырты авылы янындагы 60 башка исәпләнгән «Дәүләтшина А.Х.» КФХның ат фермасы;

Урта Нырты авылы янындагы 200 башка исәпләнгән «Шакирова Р.Р.» КФХ ат фермасы;

«Шәмсетдинов И.И.» КФХының Олы Нырты авылы янындагы 25 башка исәпләнгән эре мөгезле терлек фермасы;

Олы Нырты авылы янында урнашкан 30 берәмлеккә исәпләнгән машина-трактор паркы;

Олы Нырты авылы янында урнашкан ашылык ыңдыры;

жирлекнең төньяк өлешендә урнашкан 35 умарта;

Урта Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба урнашкан 40 умарта;

Урта Нырты авылыннан көнбатышта урнашкан 40 умарта;

Урта Нырты авылыннан төньякка таба урнашкан 50 умарталык.

f. Урман комплексы

Россия Федерациясе Урман кодексы, шулай ук Россия Федерациясе Жир кодексы нигезендә урман фонды жирләренә урман белән капланган һәм капланмаган жирләрне кертәләр.

Россия Федерациясе Жир кодексы нигезендә урман фонды жирләренә урман жирләре (урман үсемлекләре белән капланган һәм капланмаган жирләр һәм аны торгызу өчен билгеләнгән жирләр - (алан һәм башкалар) һәм урман хужалыгын алып бару өчен билгеләнгән урман түгел жирләр (урман юллары, сазлыklar һәм башкалар) керә. Оборона жирләрендә һәм торак пунктлар жирләрендә урнашкан урманнардан, шулай ук урман фондына кермәгән урман утыртмаларыннан тыш, барлык урманнар урман фондын барлыкка китерә.

Олы Нырты авыл жирлегенең урман фонды 283,8729 га майданны били, бу авыл жирлегенең 8,1 % ын тәшкил итә.

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә Сабабаш һәм Мишәбаш участок урманчылыгының “Саба урманчылыгы” ДКУ урманнары, шулай ук Абдино участок урманчылыгының “Кызыл Йолдыз урманчылыгы” ДКУ урманнары урнашкан.

Урман фонды урманнарыннан тыш, жирлек территориясендә шулай ук урман фондына керми торган гомуми майданы 218,2078 гектар булган урман жирләре һәм урман утыртмалары (агач-куаклык) да бар. Әлеге урман утыртмалары авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләрдә, сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радиотапшырулар, телевидение, информатика жирләрендә, космик эшчәнлекне тәмин итү өчен жирләрдә, оборона жирләрендә, башка махсус билгеләнештәге жирләрдә урнашкан һәм жирләрне тискәре табигый, антропоген һәм техноген күренешләрдән яклауны тәмин итү өчен билгеләнгән.

Урман фондын максатчан билгеләнеше һәм яклау категорияләре буенча бүлү

Урман фонды жирләрендә урнашкан урманнар максатчан билгеләнеше буенча яклау, эксплуатацияләү һәм резерв урманнарына бүленә.

Жирлек территориясендә бары тик яклау урманнары гына тәкъдим ителгән.

Саклагыч урманнар, әйләнә-тирә мохитне саклау, су саклау, саклау, санитар-гигиена, сәламәтләндерү һәм башка файдалы функцияләрне саклау максатларында, аларны саклау урманнарының максатчан билгеләнеше һәм алар башкара торган файдалы функцияләр белән бер үк вакытта файдалану шарты белән бер үк вакытта урманнардан файдаланып үзләштерелергә тиеш.

Жирлекнең саклау урманнары кыйммәтле урманнар категорияләреннән гыйбарәт:

1) Эрозиягә каршы урманнар;

- чүл, ярымчүл, урман-дала, урман-тундра зоналарында, далаларда, тауларда урнашкан урманнар;

g. Торак фонды

2019 елның 1 гыйнварына Олы Нырты авыл жирлегенең торак фонды күләме 15,52 мең кв.метр тәшкил итә. Хәзерге вакытта Олы Нырты авыл жирлегенең торак фонды шәхси төзелеш белән тәмин ителгән.

3.7.1 таблица

2019 ел башына Олы Нырты авыл жирлегенең гамәлдәге торак фондына характеристика

№ т/б	Атамасы	Тәмин ителеш: кв.м/кеше.	Күпфатирлы (күпкатлы) торак фонды, мең кв.м.	Шәхси торак фонды, мең кв.м
1	Олы Нырты авылы	30,1	-	6,57
2	Завод-Нырты авылы	28,5	-	3,11
3	Урта Нырты авылы	26,5	-	3,89
4	Чәбия Чүрчи авылы	25,0	-	1,95
Барлыгы жирлек буенча:		28,1	-	15,52

Халыкның торак белән тәмин ителеш күрсәткече (бер кешегә гомуми мәйданның квадрат метры) тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын характерлаучы күрсәткечләрнең берсе булып тора. Олы Нырты авыл жирлеге буенча 2019 ел башына торакның гомуми мәйданы 28,1 кв.м. туры килә.

Соңгы 5 елда Олы Нырты авыл жирлегендә 7 шәхси торак йорт файдалануга тапшырылган, 1 йортның уртача күләме 116 кв метрга тигез. Шунисын да билгеләп үтәргә кирәк, бары тик индивидуаль торак йортлар гына төзелә.

3.7.2 таблица

Файдалануга тапшырылган йортларның саны характеристикасы 5 ел эчендә

Еллар	Йортлар саны.	Гомуми мәйдан, кв.м	Шул исәптән:	
			Күпфатирлы йортлар, кв.м.	Шәхси йортлар, кв.м
2014	1	68	-	68
2015	1	95	-	95
2016	2	224	-	224
2017	-	-	-	-
2018	3	426	-	426

Искәрмә: таблица авыл жирлеге башкарма комитеты биргән күрсәткечләр буенча төзелгән.

h. Халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү объектлары

Гомуми белем бирү оешмалары

Хәзерге вакытта Олы Нырты авыл жирлегендә (Олы Нырты авылында) проект сыйдырышлылыгы 25 урын булган балалар бакчасы бар. Балалар бакчаларына йөрүче балалар саны 20 кеше тәшкил итә. Димәк, балалар бакчалары проект сыйдырышлылыгының 80% ына тулган. Мәктәпкәчә мәгариф

оешмаларында урыннар белән халыкның тәмин ителеше норматив ихтыяжның 184%ын тәшкил итә.

Бүгенге көндә Олы Нырты авыл жирлегендә Завод-Нырты авылында 170 укучыга исәпләнгән проект куәте булган урта гомуми белем бирү мәктәбе эшли, мәктәптә укучылар саны 53 кеше тәшкил итә. Мәктәптәге урыннар белән халыкның тәмин ителеше норматив ихтыяжның 386%ын тәшкил итә.

Балалар бакчасы бинасы һәм урта гомуми белем бирү мәктәбе бинасы яхшы хәлдә.

Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары

Хәзерге вакытта жирлектә балаларга өстәмә белем бирү оешмалары юк.

Дәвалау-профилактика медицина оешмалары

Саба муниципаль районы халкына медицина хезмәте күрсәтү Байлар Сабасы шәһәр тибындагы поселогында урнашкан ашыгыч медицина ярдәме станциясе белән (4 автомобиль) район үзәк хастаханәсендә (157 ятак һәм сменага 285 кеше килә) һәм Шәмәрдән авылында урнашкан Шәмәрдән участок хастаханәсендә (24 ятак һәм сменага 150 кеше килә) ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү станциясе (4 автомобиль) белән бергә гамәлгә ашырыла. Үзәк район хастаханәсенә стационарлары бөтен район халкына хезмәт күрсәткәнлектән, хастаханә оешмалары белән тәмин ителешне Саба муниципаль районы халкы өчен дә исәпләп чыгарганнар. Район буенча сәламәтлек саклау объектлары белән тәмин ителеш норманың 44% ын гына тәшкил итә. Больница ятаклары белән тәмин ителешнең житәрлек дәрәжәдә булмавы ятак көннәре санын (койкада булу көннәре) кыскартуның гомумроссия тенденциясе белән бәйлә һәм рольне көчәйтүгә һәм беренчел медицина-санитария ярдәменә сыйфатын күтәргүгә юнәлдерелгән структур үзгәртеп корулар үткәрелүгә бәйлә рәвештә, ятакның эш көннәре санын арттыру белән бәйлә.

Саба муниципаль районы халкына ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү өчен Үзәк район хастаханәсе каршында ашыгыч медицина ярдәме станцияләре бар, аның карамагында 4 махсулаштырылган автомобиль һәм Шәмәрдән участок хастаханәсе каршында - 4 махсулаштырылган автомобиль бар. Ашыгыч медицина ярдәме станцияләре бөтен районга хезмәт күрсәтә.

Ашыгыч медицина ярдәме станциясе көче нормадан чыгып, 10 мең кешегә исәпләнгән 1 автомобиль нормасыннан чыгып, махсулаштырылган автомобильдә 15 минутлык зона чикләрендә исәпләнә. Олы Нырты авыл жирлегә ашыгыч медицина ярдәме станциясенә хезмәт күрсәтү зонасы радиусында урнашкан.

Олы Нырты авыл жирлегендә халыкка медицина хезмәте күрсәтүне Олы Нырты авылында сменага 15 килү мөмкинлегә булган фельдшер-акушерлык пункты гамәлгә ашыра. Дәвалау-профилактика медицина оешмалары тарафыннан халыкның тәмин ителеше норматив ихтыяжның 150%ын тәшкил итә. Фельдшерлык-акушерлык пункты бинасы яхшы хәлдә.

Мәдәни - ял итү учреждениеләре

Олы Нырты авыл жирлегендә мәдәният учреждениеләреннән 200 урынлы авыл мәдәният йорты, Урта Нырты авылында 50 урынлы авыл клубы, Чәбия Чүрчи авылында 50 урынлы авыл клубы эшләп килә. Әлегә объектлар белән тәмин ителеш норматив дәрәжәдән 100% тәшкил итә.

Хәзерге вакытта жирлектә Олы Нырты авылы мәдәният йорты бинасында урнашкан китап фондының куәте 8,5 мең данә булган авыл китапханәсе эшли. Халыкның китапханәләр белән тәмин ителеше норматив ихтыяжның 205%ын тәшкит итә.

Олы Нырты авылы мәдәният йорты бинасында Олы Нырты авыл жирлегенә Башкарма комитеты (Авыл советы) урнашкан. Олы Нырты авылы Мәдәният йорты һәм Урта Нырты авылы клубының бинасы авария хәлендә, жимерү таләп ителә. Чәбия Чүрчи авылы клубы бинасы яхшы хәлдә.

Спорт учреждениеләре

Авыл жирлегенә гомуми файдаланудагы спорт залларына ихтыяжы 193 кв.м. тәшкит итә. Олы Нырты авыл жирлегендә Завод-Нырты авылында 86 кв.м майданлы спорт залы бар. Жирлек халкының спорт заллары белән тәмин ителеше 45 % тәшкит итә.

Яссы спорт корылмалары

Олы Нырты авыл жирлегендә Олы Нырты авылында урнашкан 150 кв.м майданлы универсаль спорт майданчыгы бар. Халыкны яссылык спорт корылмалары белән тәмин итү норматив ихтыяжның 14%ын тәшкит итә.

Сәүдә предприятиеләре

Олы Нырты авыл жирлегенә гамәлдәге кибетләренә гомуми сәүдә майданы 183 кв.м тәшкит итә (Олы Нырты авылында - 127 кв.м, Урта Нырты авылында - 56 кв.м). Бөтен авыл жирлеге кибетләренә сәүдә майданы норматив ихтыяжның 111%ына туры килә.

Кредит-финанс учреждениеләре һәм элементә предприятиеләре

Олы Нырты авыл жирлегендә банклар бүлекчәләре юк. Олы Нырты авылында почта элементәсе бүлеге эшли.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре

Бүгенге көндә Олы Нырты авыл жирлегендә көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре юк.

Полиция

Олы Нырты авыл жирлегендә жәмәгать хокук тәртибен саклау объектлары юк, жирлеккә Саба муниципаль районының Мишә авыл жирлегендә урнашкан полиция участок пунктына хезмәт күрсәтә.

Гыйбадәт билгеләнешендәге объектлар

Олы Нырты авылында мәчет урнашкан.

Административ-эшлекле билгеләнештәге объектлар

Олы Нырты авылында авыл мәдәният йорты бинасында Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге башкарма комитеты (Авыл советы) урнашкан.

Олы Нырты авыл жирлегендә яшәүче халыкның хезмәт күрсәтү объектларына булган ихтыяжы гамәлдәге демографик структура, шулай ук "Шәһәр төзелеше" 42.13330.2016 Авыл жирлеге кагыйдәләре жыелмасы тарафыннан тәкъдим ителгән нормативлар нигезендә исәпләнде. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү» ярдәмче программасы «СНиП 2.07.01-89 (Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалыгы министрлыгының 2016 елның 30 декабрендәге 1034/пр номерлы боерыгы нигезендә) (үзгәрешләр һәм

өстәмэләр белән), Татарстан Республикасы шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары белән (Министрлар Кабинетының 2013 елның 27 декабрендәге 1071 номерлы карары, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районын шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативлары (раслаулар). Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2018 елның 9 апрелдәге 211 нче номерлы карары белән, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлеге шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативлары (раслаулар) белән. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2018 елның 9 апрелдәге 216 номерлы карары һәм башка тармак нормалары белән.

Хезмэт күрсәтү объектларының кирәкле куәтләрән исәпләү гамәлдәге нормативлар нигезендә 3.8.1 нче таблицада бирелгән.

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенә халкын социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү объектлары белән тәэмин итү

№ т/б	Атамасы	Үлчәү берәмлеге	Норма	Нормалар буенча барысы бергә кирәк	Башлангыч елга гамәлдәге хәл	Тәэмин ителеш, %
1	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	урыны	1-6 яшьлек балалар 85%	14	25	184
2	Гомуми белем бирү оешмалары	урыны	7-17 яшьлек балалар 100%	44	170	386
3	Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары	урыны	Мәктәп укучыларының 120% ы	53	юк	0
4	Хастаханәләр	ятаклар	1000 кешегә 13,47 ятак.	7	юк	0*
5	Дәвалау-профилактика медицина оешмалары	1 сменага кабул итү	1000 кешегә сменага 18,15 кабул итү	10	15	150
6	Ашыгыч ярдәм станцияләре	автомобиль	1 автомобиль 10 000 кешегә.	1	юк	0*
7	Даруханәләр	объект	6,2 мең кешегә 1 объект	1	юк	0
8	Гомуми файдаланудагы спорт заллары	Идән мәйданы кв.м	1000 кешегә 350 кв.м.	193	86	45
9	Яссы корылмалар	кв.м	1000 кешегә 1949,4 кв.м	1076	150	14
10	Бассейннар	кв.м.	1000 кешегә 75 кв.м.	41	юк	0*
11	Клублар, мәдәният йортлары	урыны	300 урын	300	300	100
12	Китапханәләр	мең нөсхә	1000 кешегә 7,5 мең нөсхә.	4,1	8,5	205
13	Кибетләр	кв.м. сәүдә мәйданы	1000 кешегә 300 кв.м.	166	183	111
14	Жәмәгать туклануы предприятиеләре	урыны	1000 кешегә 40 урын.	22	юк	0
15	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	эш урыны	1000 кешегә 4 эш урыны	4	юк	0
16	Элементә бүлекләре	объект	0,5-6,0 мең кешегә 1 объект	1	1	100
17	Банк бүлекчәләре	объект	1000 кешегә 0,5 объект	1	юк	0
18	Полиция	объект	1 объект авыл жирлегенә	1	юк	0
19	Жәмәгать бәдрәфләре	прибор	1 прибор 1000 кешегә.	1	юк	0

* хастаханәләр, ашыгыч медицина ярдәме станцияләре һәм бассейннар район хезмәт күрсәтү дәрәжәсенә ия, тәэмин ителеш тулаем район халкына исәпләнә.

i. Зиратлар

Олы Нырты авыл жирлегендә гомуми мәйданы 5,0016 га булган гамәлдәге биш зират бар:

- Олы Нырты авылы янында 1,9136 га мәйданлы зират кишәрлегендә, кадастр номеры 16:35:030506:268 булган жир кишәрлегендә, кадастр номеры 16:35:030506:52 булган жир кишәрлегендә (жир кишәрлекләре категориясе - «сәнәгать, энергетика, транспорт, элементә, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат жирләре, космик эшчәнлек тәмин итү өчен жирләр, оборона, иминлек һәм махсус билгеләнештәге жирләр») һәм кадастр номеры 16:35:30506:269 булган жир кишәрлегендә (жир кишәрлеге категориясе - «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жир»). Зиратның тулылыгы - 78%. Зиратның ирекле территорияләре 0,42 га тәшкил итә;

- Завод-Нырты авылы янында, кадастр номеры 16:35:030503:45 булган жир кишәрлеге өлешенә 0,7051 га мәйданлы зират жире (жир кишәрлеге категориясе - «сәнәгать, энергетика, транспорт, элементә, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат, космик эшчәнлек, оборона, иминлек һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр белән тәмин итү өчен жирләр), 16:35:30503:15 кадастр номеры булган жир кишәрлеге өлешләре (билгеләнмәгән жирләр категориясе белән). Зиратның тулылыгы - 85%. Зиратның ирекле территорияләре 0,11 га тәшкил итә;

- Урта Нырты авылында кадастр номеры 16:35:0301:78 булган жир кишәрлеге өлешенә (жир кишәрлеге категориясе - «торақ пунктлар жирләре»), кадастр номеры 16:35:030503:4 булган жир кишәрлеге өлешенә (жирләрнең ачыкланмаган категориясе белән) һәм кадастр исәбенә куелмаган жирләргә карата 0,8597 га мәйданлы зират бар. Зиратның тулылыгы - 99%. Зиратның ирекле территорияләре 0,01 га тәшкил итә;

- Урта Нырты авылында 0,8691 га мәйданлы зират өлеше 16:35:030504:53 (жир кишәрлеге категориясе - «торақ пунктлар жирләре») кадастр номеры булган жир кишәрлеге өлешенә туры килә. Зиратның тулылыгы - 0%. Зиратның ирекле территорияләре 0,87 га тәшкил итә;

- Чәбия Чүрчи авылы янындагы зират буенда, кадастр номеры 16:35:030507:13 булган жир кишәрлеге өлешенә 0,6541 га мәйданлы зират жире (жир кишәрлеге категориясе - «сәнәгать, энергетика, транспорт, элементә, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат, космик эшчәнлек, оборона, иминлек һәм башка махсус билгеләнештәге жир белән тәмин итү өчен жирләр), кадастр номерлары булган жир кишәрлекләре өлешләре 16:35:30507:7:7, 16:35 030507:8 (билгеләнмәгән жирләр категориясе белән), кадастр номеры 16:35:30507:17 (жир кишәрлеге категориясе - «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жир категориясе»). Зиратның тулылыгы - 65%. Зиратның ирекле территорияләре 0,23 га тәшкил итә.

Шулай ук жирлек территориясендә, Зур Нырты авылында, кадастр номеры 16:35:030101:34 булган жир кишәрлеге өлешендә 0,8086 га мәйданда кулланылмый торган зират урнашкан, кадастр номеры 16:35:030101:33 булган жир кишәрлеге өлеше (жир кишәрлекләре категориясе - «торақ пунктлар жирләре») һәм кадастр исәбенә куелмаган жирләр урнашкан.

Авыл жирлегенә гамәлдәге зиратларының гомуми мәйданы 1,64 га тәшкил итә.

Олы Нырты авыл жирлеге халкының зират территорияләренә ихтыяжы халыкның гамәлдәге демографик структурасы нигезендә, шулай ук СП 42.13330.2016 “СНиП 2.07.01-89 Шәһәр төзелеше” авыл жирлегенәң кагыйдәләре жыелмасы нормативлары нигезендә исәпләнде. Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү» (1000 кешегә 0,24 га).

Шулай итеп, авыл жирлегенәң традицион каберлекләргә ихтыяжы 0,13 гектар тәшкил итә. Авыл жирлегенәң традицион каберлекләр белән тәэмин ителеше халыкның норматив ихтыяжының 1238% ын тәшкил итә.

ж. Рекреацион потенциал. Жирле халыкның ялын оештыру

Олы Нырты авыл жирлегенәң гидрографик челтәре кушылдыклы Мишә елгасы хасил итә. Жирлекнең гидрографик челтәре күл һәм буаларны тулыландыра. Иң зурысы - 10,05 га майданлы Урта Нырты авылы янындагы буа.

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә (Завод-Нырты авылында) жирле әһәмияттәге мәдәни мирас объекты (шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәле) - Петр һәм Павел чиркәве (гамәлдә булмаган) урнашкан. Чәбия Чүрчи авылында төзекләндерелгән чишмә урнашкан. Жирлек территориясендә шулай ук төзек булмаган чишмәләр дә урнашкан.

Олы Нырты авыл жирлегенәң ял итү ресурслары жирле халык ялы өчен кулланыла торган саклагыч урманнардан (урман культуралары, жиләк-жимеш, декоратив үсемлекләр, дару үләннәре жыю һәм эзерләү, аучылык хужалыгын алып бару) гыйбарәт. Шулай ук агач-куаклык, болын һәм көтүлекләр белән капланган, шулай ук табигый-рекреацион үзлекләргә ия булган авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр майданнары да бар.

к. Тарихи-мәдәни мирас

Россия Федерациясе халыкларының "Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында" 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә (2002 елның 24 маенда Дәүләт Думасы тарафыннан кабул ителде, 2002 елның 14 июнендә Федерация Советы тарафыннан хупланды), Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларына (тарих һәм мәдәният ядкарьләренә) рәсем сәнгате, скульптуралар, декоратив-гамәли сәнгать объектлары, фән һәм техника объектлары һәм башка матди мәдәният предметлары белән бәйлә күчәмсез мөлкәт объектлары керә. Алар тарихи вакыйгалар нәтижәсендә тарих, археология, архитектура, шәһәр төзелеше, сәнгать, сәнгать, фән һәм техника, эстетика, этнология һәм социаль мәдәният объектлары, эпоцияләр һәм антропология чыганакалары барлыкка килү һәм барлыкка килү турында мәгълүматлар барлыкка килә.

Олы Нырты авыл жирлегендә түбәндәгеләр бар:

1. монументаль сәнгать һәйкәле - “Советлар Союзы Герое И.С. Башкиров һәйкәле”, ул Завод-Нырты авылында урнашкан;

2. шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәле - "Петр һәм Павел чиркәве", ул Завод-Нырты авылында урнашкан.

I. Транспорт-коммуникация инфраструктурасы

Транспорт, башка инфраструктур тармаклар белән беррәттән, жәмгыятьнең тормыш эшчәнлегенең төп шартларын тәэмин итә, социаль һәм икътисадый максатларга ирешүдә мөһим инструмент булып тора.

Олы Нырты авыл жирлегенең транспорт структурасы Саба муниципаль районының транспорт структурасының бер өлеше булып тора, ул, үз чиратында, Татарстан Республикасының транспорт челтәренә интеграцияләнгән һәм автомобиль транспорты белән тәкъдим ителгән.

Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары

Гомуми файдаланудагы Олы Нырты авыл жирлегенең гамәлдәге автомобиль юллары региональ яисә муниципальара һәм жирле эһәмияттәге юллардан гыйбарәт.

Гомуми файдаланудагы региональ яисә муниципальара эһәмиятле автомобиль юллары түбәндәгеләр була:

«Байлар Сабасы-Лесхоз» IV категорияле автомобиль юлы - жирлекнең төньяк өлеше буйлап Урта Нырты авылы аша 6,0 км озынлыктагы асфальт-бетон өслекле Олы Нырты авылына кадәр меридиональ юнәлештә бара;

“Байлар Сабасы-Лесхоз” - “Олы Нырты - Чәбия Чүрчи”, IV категорияле автомобиль юлы. жирлекнең көнбатыш өлешендә Чәбия Чүрчи авылына кадәр, меридиональ юнәлештә 42,3 км озынлыктагы асфальт-бетон өслекле юнәлештә уза;

Язлы Арташ - Олы Нырты IV категорияле автомобиль юлы, киңкырлы юнәлештә 1,0 км озынлыктагы асфальт-бетон өслекле олы Нырты авылына якынлаша.

Жирле эһәмияттәге автомобиль юллары түбәндәгеләр:

«Завод-Нырты - Ямбулат » V категорияле автомобиль юлы киңкырлы юнәлештә 0,5 км озынлыктагы бистәнең көнчыгыш өлешендә Завод-Нырты авылына якынлаша;

«Урта Нырты авылына килү» V категорияле автомобиль юлы урта Нырты авылына киңлеге 0,03 км озынлыктагы киңлек юнәлешендә күченү өслеге белән туры килә;

«Олы Нырты авылы янындагы АПК объектларына якынлашу» V категорияле автомобиль юлы, киңрәк юнәлештә грунт өслекле 0,3 км озынлыктагы агросәнәгать комплексы объектларына якынлаша;

“Чәбия Чүрчи авылына бару” категориясе булмаган автомобиль юлы Чәбия Чүрчи авылының бер өлешенән авылының көньяк-көнбатыш өлешендә Меридиональ юнәлештә грунт өслекле 0,1 км озынлыктагы меридиональ юнәлештә уза.

Олы Нырты авыл жирлеге чикләрендә региональ яисә муниципальара һәм жирле эһәмияттәге автомобиль юллары исемлеге һәм аларның озынлыгы 3.12.1 таблицада күрсәтелгән.

3.12.1 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге чикләрендә автомобиль юллары исемлеге

№ т/б	Юлларның исеме	Озынлыгы (жирлек чикләрендә), км	шул исәптән		
			асфальт-бетон	күчмә	грунт
Региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юллары					
1	«Байлар Сабасы-Лесхоз» - Олы Нырты	6,0	6,0	-	-
2	«Байлар Сабасы-Лесхоз» - «Олы Нырты - Чәбия Чүрчи»	2,3	2,3	-	-
3	"Язлы Арташ - Олы Нырты"	1,0	1,0	-	-
	Барлығы	9,3	9,3	-	-
Жирле әһәмияттәге автомобиль юллары (торак пунктларның урам-юл челтәреннән тыш)					
1	"Завод-Нырты - Ямбулат "	0,5	-	-	0,5
2	"Урта Нырты авылына килү"	0,03	-	0,03	-
3	«Олы Нырты авылы янындагы АПК объектларына якынлашу»	0,3	-	-	0,3
4	"Чәбия Чүрчи авылына бару"	0,1	-	-	0,1
	Барлығы	0,93	-	0,03	0,9
	БАРЛЫГЫ	10,23	9,3	0,03	0,9

Ясалма корылмалар

Олы Нырты авыл жирлегендә ясалма корылмалар - Олы Нырты авылындагы Олы Мишә елгасы аша күпер кичүе һәм Чәбия Чүрчи авылындагы Мишә елгасы аша күпер кичүе бар.

Торбаүткәргеч транспорт

Торбаүткәргеч транспорт - сыек, газ хәлендәге яки каты ярымпродуктларны торбаүткәргеч буенча тапшыруны (перекачканы) гамәлгә ашыручы транспортның үзенчәлекле тар махсулаштырылган төре. Олы Нырты авыл жирлегендә магистраль торбаүткәргечләр юк.

Торак пунктларның урам-юл челтәре

Торак пунктлар чикләрендә урнашкан автомобиль юллары төп урамга һәм торак төзелешендәге урамга бүленә. Төп урам торак территорияләренә ижтимагый үзәк белән элемтәсен гамәлгә ашыра. Торак төзелештәге урам торак территорияләр эчендә төп урам белән элемтә алып бара.

Олы Нырты авыл жирлегенә административ үзәге булып Олы Нырты авылы тора. Торак пунктның төп урамы Габдулла Тукай урамы. Әлеге урам буенча торак пунктка керү гамәлгә ашырыла, шулай ук анда ижтимагый билгеләнештәге барлык төп объектлар урнашкан.

Урам-юл челтәренә житешсезлеге - төп һәм икенче дәрәжәдәге урамнарның юл өлешен каплауның канәгатьләнерлек булмаган торышы.

Торак пунктларның урам-юл челтәре турында мәгълүмат 3.12.2 таблицада бирелгән.

3.12.2 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенә составына керүче торак пунктларның урам-юл челтәре торышына характеристика

№ т/б	Урамнарның исеме	Озынлыгы, км	Шул исәптән:		
			асфальт-бетон өслек, км	күчмә катлам, км	грунт катламы, км
1	Олы Нырты авылы				
1.1	Г.Тукай урамы	0,41	-	0,20	0,21
1.2	М.Жәлил ур.	0,90	-	0,19	0,71
1.3	А.Алиш ур.	0,82	-	0,59	0,23
1.4	Яңа ур.	0,70	-	-	0,70
Олы Нырты авылы буенча		2,83	-	0,98	1,85
2	Завод-Нырты авылы				
2.1	Завод урамы	1,05	-	1,05	-
2.2	И.Башкиров ур.	0,55	-	-	0,55
Завод-Нырты авылы буенча		1,60	-	1,05	0,55
3	Урта Нырты авылы				
3.1	Х.Такташ ур.,	1,47	-	0,14	1,33
3.2	М.Гафури ур.	0,21	-	-	0,21
Барлыгы Урта Нырты авылы буенча		1,68	-	0,14	1,54
4	Чәбия Чүрчи авылы				
4.1	А.Кәримуллин ур.	0,64	-	-	0,64
Чәбия-Чүрчи авылы буенча		0,64	-	-	0,64
Барлыгы жирлек буенча		6,75	-	2,17	4,58

Төп һәм ярдәмче урамнарның машиналар йөрү өлеше капламының канәгатьләнәрлек булмавы урам-юл челтәренең житешсезлеге булып тора. Гамәлдәге транспорт каркасын анализлау хәл итүне таләп итә торган кайбер проблемаларны ачыkladы. Олы Нырты авыл жирлегендә яшәүчеләрнең медицина оешмалары, мәдәният һәм сәнгать объектлары, мәгариф, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтүнең махсулаштырылган предприятиеләре хезмәтләреннән файдалануын исәпкә алып, шәхси һәм ижтимагый транспорттан файдаланып, торак пунктлар чикләрендә һәм чикләреннән соң юллар сыйфатын яхшырту зарур.

т. Инженерлык инфраструктурасы

Су белән тәмин итү

Олы Нырты авыл жирлеген су белән тәмин итүнең төп чыганагы - жир асты сулары. Халык су белән артезиан скважиналарыннан да, чишмәләрдән дә файдалана.

Олы Нырты авыл жирлеген су белән тәмин итү системасы корылмалары турындагы гомуми мәгълүматлар 3.13.1 таблицада бирелгән.

3.13.1 таблица

Су белән тәмин итү системасы корылмаларына характеристика

Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге
хезмәт күрсәтүче газ тарату станцияләренә характеристика

№ т/б	Жирлек составына керүче торак пунктларның исемнәре	Скважиналар саны, берәмлекләр	Башнялар саны, берәмлекләр	Су алу күәте М³/тәүлек	Санитария саклау зонасының беренче поясы үлчәме, м.	Озынлыгы суүткәргеч челтәрләр, км
1	Олы Нырты авыл жирлеге	3	3	-	-	8,775
2	Олы Нырты авылы	-	-	-	-	1,700
3	Завод-Нырты авылы	1	1	611,0	60x60	3,890
4	Урта Нырты авылы	1	1	227,0	50x50	1,525
5	Чәбия Чүрчи авылы	1	1	116,2	100	1,660

Су алу скважиналар белән башкарыла. 1 нче күтәртмә насос станциясе су кабул итү корылмалары белән берләштерелгән, скважиналар тамагы павильон белән капланган. Чистарткыч корылмалар, суны исәпкә алу төене юк, кулланучыларга башлангыч (табигый) су бирелә. Су белән тәэмин итү чыганагын санитар саклау зонасының беренче поясы су алу скважиналарыннан 50-100м радиуста кабул ителде.

Химия составы буенча су гидрокарбонат магний-кальцийлы һәм «Шәһәр һәм авыл жирлекләре территорияләрен тотуга, су объектларына, эчә торган суга һәм эчә торган су белән тәэмин итүгә, атмосфера һавасына, туфракка, торак урыннарына, житештерү, ижтимагый биналарны эксплуатацияләүгә, санитар-эпидемиягә каршы (профилактик) чараларны оештыруга һәм үткәргүгә санитар-эпидемиологик таләпләр» СанПиН 2.1.3684-21гә туры килә ;

Су белән тәэмин итү системасы, хужалык-эчә торган һәм янгынга каршы ихтыяжларны канәгатьләндерүне исәпкә алып, түбән басым кабул итте. Су үткәргү челтәрләре 110 мм диаметрлы төрле материаллардан салынган, су жыю колонкалары һәм янгынгидрантлары белән жиһазландырылган. Су башнясы торак пунктны су белән тәэмин итүне җайга сала, челтәрдә кирәкле басым ясый, шулай ук 10 минутлык янгынга каршы запас саклый.

Жәйге чорда суүткәргеч торбаларның ерак участкаларында су житмәү күзәтелә, бу исә бакча янындагы кишәрлекләргә су тотуның шактый артуына бәйле. Әлеге торак пунктларның торак йортларының бер өлеше жәйге чорда гына дачалар сыйфатында файдаланыла. Су кытлыгын киметү судан файдалануга лимитны кертү юлы белән башкарыла.

Канализация

Олы Нырты авыл жирлегендә үзәкләштерелгән су чыгару системасы юк. Халык септик яки чүп ташлау чокырларыннан файдалана, бу, гидроизоляциянең житәрлек дәрәжәдә булмавы сәбәпле, территориянең пычрануына китерә.

Жирлек территориясендә яңгыр сулары канализациясе юк. Яңгыр һәм кар суларын бүлеп чыгару җайга салынмаган һәм гамәлдәге рельефның түбән урыннарына жибәрелә.

Территорияне санитар чистарту

Әлеге бүлектә каты һәм сыек көнкүреш калдыкларын оештыру, жыю, алып ташлау, зарарсызландыру, шулай ук поселок территорияләрен жыештыру мәсьәләләре карала.

Атмосфера һавасын, су ресурсларын саклау, зарарлы йогынты чыганаclarын ачыклау, юкка чыгару, файдаланылмый торган сәнэгать калдыкларын зарарсызландыру мәсьәләләре «Әйләнә-тирә моxитне саклау» бүлегендә карала.

Гамәлдәге төзелеш каты коммуналь калдыкларны барлыкка китерү чыганагы булып тора. Аларны шартлы рәвештә 4 нче һәм 5 нче класслы куркыныч калдыкларга кертергә мөмкин.

Олы Нырты авыл жирлегә территориясендә каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен контейнерлар юк. Авыл жирлегендәге торақ пунктларда яшәүчеләр шәхси йорт жыентыкларыннан чүп-чар жыюны турыдан-туры чүп-чар транспортының кабул итү бункерына ташый (каты көнкүреш калдыкларын «капчыкка» жыю системасы).

Олы Нырты авыл жирлегеннән коммуналь калдыклар Байлар Сабасы шәһәр тибындагы каты көнкүреш калдыклары полигонына чыгарыла. Чыгаруга шартнамә «Саба МПП ЖКХ» АЖ белән төзелде. Жирлек территориясендә чүплекләр юк.

Жирлек территориясендә биологик калдыкларны күмү урыны юк.

Жылылык белән тәмин итү

Хәзерге вакытта йорт корылмаларын жылыту табигый газда түбән басым ясаучы 2 яки бер контурлы индивидуаль көнкүреш казаннарын жылылык белән тәмин итүнең локаль чыганаclarыннан гамәлгә ашырыла.

Олы Нырты авыл жирлегенә ижтимагы й һәм административ-әшлекле учреждениеләре үзләренең жылылык чыганаclarын файдаланалар.

3.13.2 таблица

Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеген жылылык белән тәмин итү объектлары
Татарстан Республикасы

№ т/б	Объект исеме	Жирлек составына керүче торақ пунктларның исемнәре	Эксплуатацияләүче оешма	Ягулыкның төп төре	Жылылык куәте, Гкал/сәг	Тузу процент ы (%)	Объектны фактта файдалану, %
1	КСТГ - 31,5	Олы Нырты, Мәдәният йорты	«Саба ТКХ МПП» АЖ	газ	0.054	40	100
2	АОГВ-23.2	Урта Нырты, СК	«Саба ТКХ МПП» АЖ	газ	0.027	30	100
3	ВАНІ 320 FI	Чәбия Чүрчи, СК	«Саба ТКХ МПП» АЖ	газ	0.027	30	100
4	Rossen-60 Rossen-80	Завод-Нырты, УББМ	«Саба ТКХ МПП» АЖ	газ	1,025	20	100

Газ белән тәмин итү

Хәзерге вакытта Олы Нырты авыл жирлеген газ белән тәмин итү югары басымлы магистраль газүткәргечтән, бүлү газүткәргечләре һәм автоматлаштырылган газ бүлү станциясе (АГРС) аша гамәлгә ашырыла.

Табигый газ Олы Нырты авыл жирлегенә авыл торак пунктларына югары басымлы авылара газүткәргечләр буенча югары басымлы АГРС-3 дән алып газ бүлү пунктларына кадәр (ГРП, ШРП) тапшырыла. Алга таба түбән басым челтәрләре буенча турыдан-туры кулланучыга.

3.13.3 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл
жирлегенә

хезмәт күрсәтүче газ тарату станцияләренә характеристика

№ т/б	ГРС, АГРС атамасы	Басым, Р керу урынында, МПа		Басым, Р чыкканда, МПа		Йөкләнеш (бирелгән газ күләме), мең нм ³ /сәгать	
		проект	факт	проект	факт	проект	факт
1	АГРС-10 Саба шәхси ярдәмче хужалык	5,5	3,2	0,6	0,5	10	1,58

3.13.4 таблица

Газ редуцияләүнең гамәлдәге пунктларына характеристикалар

№ т/б	Объект исеме	Житештерү, мең куб. м/сәг	Кергәндә газның басымы/чыгуда газ басымы (ГРС, ГРП өчен)	Объектны фактта файдалану, %	Санитар-яклау зонасы күләме, м	Сак зонасы күләме, м
1	ГРПШ-13	2,75	0,6/0,0022	100	10	10
2	УГШ-400	0,900	0,6/0,0022	100	10	10
3	УГШ-400	0,300	0,6/0,0022	100	10	10
4	УГШ-400	0,300	0,6/0,0022	100	10	10

Авыл жирлеге башлыгы биргән мәгълүматларга караганда, авыл жирлеге территориясендә 11,1 км озынлыктагы югары басымлы газүткәргечләр уза. Түбән басымның бүлүче газүткәргечләренә озынлыгы 9,3 км тәшкил итә.

Газ куллану характеристикалары 3.13.5 һәм 3.13.6 таблицаларында күрсәтелгән.

3.13.5 таблица

Олы Нырты авыл жирлегендә газ куллану турында мәгълүмат

№ т/б	Газ кулланучылар	Газ чыгымы	
		(м ³ /ел)	(м ³ /сәг)
1	Халыкның коммуналь-көнкүреш ихтыяжлары	523000	59,7
2	Жирле генераторлардан жылылык	0	0
3	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренә коммуналь-көнкүреш ихтыяжлары	94367	16,4

№ т/б	Газ кулланыучылар	Газ чыгымы	
		(м³/ел)	(м³/сәг)
4	Үзәкләштерелгән жылылык белән тәэмин итү, кайнар су белән тәэмин итү, торак-коммуналь секторның һәм ижтимагый төзелешнең вентилляциясе	0	0

3.13.6 таблица

№ т/б	Предприятие исеме	Газның чыгымы (м³/ел)	
		Гамәлдәге хәл	Реконструкцияне һәм модернизацияләүне исәпкә алып
1	«Хәрәм» АЖ кибете	619	619
2	Олы Нырты ФАПы	1961	1961
3	Олы Нырты мәдәният йорты	13306	13306
4	Урта Нырты СК	6997	6997
5	Чәбия Чүрчи СК	5849	5849
6	Нырты АХП ЖЧЖ конторасы	8482	8482
7	Завод Нырты урта мәктәбе	44083	44083
8	«Миләшкәй» Олы Нырты балалар бакчасы	12451	12451
9	Олы Нырты авылы мәчете	619	619

Электр белән тәэмин итү

Олы Нырты авыл жирлеген электр белән тәэмин итү 3.13.7 таблицада күрсәтелгән югары вольтлы подстанциядән гамәлгә ашырыла.

3.13.7 таблица

Электр подстанцияләре турында мәгълүмат

№ т/б	Электр чөлтәрләре подстанцияләренең урнашу урыны	Электр чөлтәрләре подстанцияләренең диспетчерлык номеры	Электр чөлтәрләре подстанциясенен көчәнеше, кВ	Трансформаторларның номиналь егәрлеге, МВА	Электр чөлтәрләре подстанцияләре туклану үзәкләренең егәрлекләре резервы, кВА
1	Байлар Сабасы ш.т.б., Вахитов урамы, 25 йорт	"Саба" ПС	110/10	20	3834,37

Олы Нырты авыл жирлегендә 13 трансформатор подстанция урнашкан, 3.13.8 нче таблица

3.13.8 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан трансформатор подстанцияләре характеристикалары

№ т/б	Комплекты трансформатор подстанциясенен диспетчерлык номеры	Киеренкелек, кВ	Комплект трансформатор подстанциясенен куәте, кВА	Комплект трансформатор подстанциясе куәте резервы, кВА
1	Олы Нырты авылы			
1.1	КТП 98099	10/0,4	1x160	93
1.2	КТП 98100	10/0,4	1x160	120
1.3	КТП 98101	10/0,4	1x250	-

1.4	КТП 98102	10/0,4	1x250	-
1.5	КТП 98103	10/0,4	1x250	-
2	Завод-Нырты авылы			
2.1	КТП 98098	10/0,4	1x250	185
2.2	КТП 98339	10/0,4	-	-
3	Урта Нырты авылы			
3.1	КТП 98104	10/0,4	1x100	0
3.2	СТП 98380	10/0,4	1x25	25
3.3	СТП 98399	10/0,4	1x25	25
3.4	СТП 98404	10/0,4	1x25	25
3.5	СТП 98456	10/0,4	1x25	25
4	Чэбия Чүрчи авылы			
4.1	КТП 98097	10/0,4	1x160	139

Торак пунктларның комплектлы трансформатор подстанцияләрен электр белән тәмин итү ВЛ-10 кВ ф 21 «Саба» һава линияләре белән башкарылган.

Тимер-бетон һәм ж/б өстәмэләр белән агач баганалар тибы. Физик халәте канәгатьләнелерлек. Терәкләрне алыштыру таләп ителми. Электр энергиясен тапшыруның барлык линияләре дә үзара резервлана.

Электр челтәрләрен схемалы хәл итүнең гамәлдәге тибы - божра һәм радиаль. Әлеге схемалар торак пунктларны һәм сәнәгать производстволарын тиешле дәрәжәдә электр белән тәмин итә һәм көчле үзгәртеп корулар таләп итми.

РФ Хөкүмәтенен 2006 елның 31 августындагы 530 номерлы карары нигезендә, анда актив һәм реактив куәт нисбәте күрсәткечләрен исәпләү тәртибе расланган, кулланучыда әлеге косинусның эһәмиятен саклап калу буенча чаралар күрергә кирәк. Актив һәм реактив куәт арасындагы нисбәт үзгәргән очракта, 0,94 чикләрендә косинусны саклау чараларын карарга.

Подстанцияләрдә югары вольтлы жиһазларны саклау өчен төрле яклау һәм автоматика төрләре билгеләнгән: көч трансформаторларында: газ яклавы, дифференциаль токлы яклау, максималль токлы яклау, артык кыздырудан һәм арттырып жибәрүдән яклау, май дәрәжәсен төшерүдән яклау, көчәнеш бетүдән яклау.

Аз токлы челтәрләр

Хәзерге вакытта Олы Нырты авыл жирлеген телефонлаштыру торак пунктта урнашкан түбәндәге телефон станциясеннән гамәлгә ашырыла:

3.13.9 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан автомат телефон станцияләренә характеристика

№ т/б	Исеме (тип)	Урнашу урыны	Эксплуатацияләүче оешма	Кулланыла торган сыешлык, номерлар саны	Проект сыешлыгы, номерлар саны	Мәгълүматлар тапшыру тизлеге, Гбит/с	Урнаштыру елы	Тузу проценты (%)
1	АТС-320	Олы Нырты авылы	«Таттелеком» ХАҖ	138	160	8	2004г.	20

Шулай ук авыл жирлеге территориясендә «ТМТ» ЖЧЖнең кәрәзле элементә база станциясе урнашкан.

3.13.10 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан база станцияләренең үзенчәлеге

№ т/б	Исеме (тип)	Урнашу урыны	Эксплуатацияләүче оешма	Кулланыла торган сыешлык, номерлар саны	Проект сыешлыгы, номерлар саны	Мәгълүматлар тапшыру тизлеге, Гбит/с	Төзелеш елы	Тузу проценты (%)
1	База станциясе	Олы Нырты авылы	«ТМТ» ЖЧЖ	230	500	10	2016ел.	30

Элементә туры туклану зонасы белән шкаф системасы буенча оештырылган. Линия хужалыгы - кабель-нава, траншеяда һәм кабельле канализациядә һәм нава буенча терәкләрдә кабельләр белән башкарылган. Торак төзелешендә бер йорт биләмәсенә бер телефон кабул ителде

Телефон станцияләре Россиянең бөтен территориясе белән шәһәрара элементләренә, шулай ук, БДБ илләрен дә кертеп, халыкара сөйләшүләренә тәмин итә. Шәһәрара элементә жепселле-оптик тапшыру линиясе белән оештырылган. Татарстан Республикасы буенча физик божра оештырылды, ул каналларны житәрлек күләмдә кулланьрга мөмкинлек бирә. Абонентлар өчен шәһәрара һәм халыкара элементәнең 9 операторын сайлау мөмкинлеге бирелә.

«Таттелеком» ААЖнең тәкъдим ителгән мәгълүматларына караганда, аз токлы челтәрләренә алыштыру да, яңадан төзү дә планлаштырылмый. Элементә челтәрләренең характеристикалары 3.13.11 таблицада күрсәтелгән.

3.13.11 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан электр элементәсе линияләренә характеристикалар

№ т/б	Объект исеме	Эксплуатацияләүче оешма	Элементә линия-кабель корьылмасы төре	Элементә линияләре типлары	Озынлыгы, км	Сак зонасы күләме, м	Төзелеш елы	Тузу проценты (%)
1	Олы Нырты	«Таттелеком» ХАЖ	жир асты	бакыр	9,195	2	2006	5
2	Завод-Нырты	«Таттелеком» ХАЖ	жир асты	бакыр	4,904	2	2006	3
3	Урта Нырты	«Таттелеком» ХАЖ	жир асты	бакыр	9,479	2	2006	6
4	Чәбия Чүрчи	«Таттелеком» ХАЖ	жир асты	бакыр	6,194	2	2006	5
5	Олы Нырты	«Таттелеком» ХАЖ	жир асты	ВОЛС	0,62	2	2008	0

6	Завод-Нырты мөктәп	«Таттелеком» ХАҖ	жир асты	ВОЛС	0,911	2	2010	0
---	--------------------	------------------	----------	------	-------	---	------	---

п. Территорияне инженер эзерләү

3.14.1 Табигый шартларны анализлау һәм бәяләү

Олы Нырты авыл жирлеге территориясенә климат характеристикасы Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы белешмәләреннән файдаланып төзелгән. Явым-төшемнең еллык күләме уртача 544 мм тәшкил итә, елына чагыштырма дымлылык - 77%. Явым-төшемнең иң күп өлеше елның жылы вакытында, үсемлекләрнең вегетация чорында ява, салкын чорда уртача 115 мм туры килә. Жилнең уртача тизлеге 4,2 м/сек тәшкил итә, аерым очрақларда тизлек 12-15 м/сек га житә, елына бер-ике тапкыр 20-25 м/сек га кадәр көчәю күзәтелә.

Эрозия эшчәнлеге

Мишә елгаларының уң як ярлары һәм аның Урта Нырты торак пункты чиге буйлап ага торган уң кушылдыгы өчен сызыклы эрозия хас, жир тетрәү эрозиясе үсеш алган. Яр буйларында эрозиягә дучар булган яр буйлары, локаль рәвештә саклагыч яшелләндерү чаралары үткәрелде.

3.14.3 Сейсмик куркыныч

Карта нигезендә (В - сейсмик куркыныч дәрәжәсе, 5% ка тигез) СП 14.13330.2018 "сейсмик районнарда төзелеш. СНИП II-7-81 Актуальләштерелгән редакциясе Олы Нырты авыл жирлеге территориясе MSK-64 шкаласы буенча 6 балл жир тетрәүләрнең интенсивлыгы булган зонага керә, Россия Федерациясе территориясендә ОСР-2015 Гомуми сейсмик районлаштыруның С (1%) картасы нигезендә, жир тетрәүләрнең ешлыгы 7 баллга тигез булган зонага керә.

3.14.4 Су басу (су басу) ихтималы зоналары

Жирле үзидарә органнары мәгълүматы буенча, су басу процессы Олы Нырты һәм Завод-Нырты урамнарына туры китерелгән.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 29 августындагы 1625-р номерлы карары нигезендә, Саба районының (2019 елның 16 февралендәге 301-р номерлы үзгәрешләр белән) торак пунктлары «Су басу (су басу) ихтималы булган Татарстан Республикасы торак пунктлары исемлегенә» кертелмәгән.

Меша елгасы язгы чорда куркыныч тудырмый. Урта Нырты буалары белән төзекләнделерелгән.

3.14.5 Мелиорацияләнгән торган жирләр

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2016 елның 23 декабрендәге 3056-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган «Авыл хужалыгы жирләренең аеруча кыйммәтле продуктив исемлеге» нигезендә Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә әлеге төр жирләр юк.

3.14.6 Табигый процессларның куркыныч категориясе

Яңа төзелеш өчен территорияне үзләштерүнең максатка ярашлы булуы алдан

ук Татарстан Республикасы муниципаль районы жирлеге тарафыннан расланган Табигый процессларның куркынычлылык категориясен билгеләү юлы белән «куркыныч табигать йогынтылары Геофизикасының СНИП 22-01-95»5.1 СП 115.13330 таблицасы нигезендә билгеләнә. Эрозиягә дучар булган Территория су басуга дучар булган территориянең 1% ын тәшкил итә-жирлекнең гомуми мәйданына карата бик аз, жир тетрәү процесслары «куркыныч»категориясенә карый. Киләсе этапта табигый процессларның гомумиләштерелгән категориясен ранжлау ысулы белән ачыклау үткәрелә. Моның өчен һәр куркыныч категориясенә 3.14.1 нче таблица нигезендә тиешле ранг бирелә.

3.14.1 таблица

Табигать процессларының куркыныч категорияләрен ранглау

Табигать процессының куркыныч категориясе	Гадәттән тыш куркыныч (фажигале)	Бик куркыныч	Куркыныч	Үртача куркыныч
Ранг	4	3	2	1

Шулай итеп, тәкъдим ителгән ранглау нигезендә, Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә бара торган табигать процессларының гомумиләштерелгән куркынычының гомуми категориясенә уртача арифметик әһәмияте 1,33 булып чыга (3.14.2 таблица).

3.14.2 таблица

Табигать процессларының куркынычын бәяләү

	Куркыныч табигый процесслар			
	Сейсмиклык	Су басу	Эрозия процесслары	Биоген грунтлар
Ранг	2	1	1	0

Капиталь төзелеш объектларын төзегәндә территориянең геологик шартларын бәяләү һәм уңайсыз кишәрлекләренә ачыклау максатында инженер-геологик тикшеренүләр үткөрү мәжбүри.

4. 2040 ЕЛГА КАДӘР ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ ҮСЕШ ЮНӘЛЕШЛӘРЕ. ТЕРРИТОРИАЛЬ ПЛАНЛАШТЫРУ БУЕНЧА ЧАРАЛАРНЫ НИГЕЗЛӘУ

а. Халык саны фаразлары

Демографик сәясәтне, шул исәптән республика муниципаль районнарына һәм республика әһәмиятендәге шәһәрләргә карата халык санын фаразлауны Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы билгели.

Саба муниципаль районының авыл жирлекләрендә халык санын фаразлау, Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы тарафыннан бирелгән район халкының гомуми санын фаразлауны исәпкә алып, үтәлде.

Олы Нырты авыл жирлегенә халык санын фаразлау генераль план кысаларында башкарылды. Олы Нырты авыл жирлеге составындагы һәр торак пунктның халык санын фаразлау, 2013 елдан 2019 елга кадәр бөтен халык, төп яш төркемнәре, балалар һәм яшүсмерләр саны динамикасы, шулай ук туган, вафат булган, килгән һәм киткән кешеләр саны турында мәгълүматлар нигезендә, Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан бирелгән мәгълүматлар нигезендә, экстраполяция ысулы белән башкарылган.

Шуны да билгеләп үтәргә кирәк, хәзерге вакытта Олы Нырты авыл жирлеге читендә, шул исәптән Байлар Сабасы бистәсендә (икенче торак дип атала) яшәүче халык тарафыннан актив рәвештә торак йортлар төзү белән бәйлә рәвештә, шулай ук икенче торак төзи торган халык санының фаразлары аерым үтәлде.

Демографик фаразга караганда, генераль планы (2025 ел) гамәлгә ашыруның беренче чиратына Олы Нырты авыл жирлегендә халык саны 698 кеше тәшкил итәчәк, шул исәптән даими халык - 500 кеше һәм икенче торак төзүче халык - 198 кеше.

Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы тормышка ашыруның хисап срогына халык саны (2040г) 1150 кеше тәшкил итәчәк, шул исәптән даими халык - 487 кеше һәм икенче торак төзүче халык - 663 кеше.

4.1.1 таблица

Олы Нырты авыл жирлегенә халык саны фаразы, кеше

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Беренче чират		Исәп-хисап чоры	
		Даими халык	Икенче торак төзүче халык	Даими халык	Икенче торак төзүче халык
1	Олы Нырты авылы	214	111	210	390
2	Завод-Нырты авылы	95	27	90	87
3	Урта Нырты авылы	127	33	124	93
4	Чәбия Чүрчи авылы	64	27	63	93
Барлығы жирлек буенча		500	198	487	663

4.1.2 таблица

Олы Нырты авыл жирлегендә балалар һәм яшүсмерләрнең фаразланган саны, кеше

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Беренче чират			Исәп-хисап чоры		
		1-6 яшьтә	7-15 яшьтә	16-17 яшьтә	1-6 яшьтә	7-15 яшьтә	16-17 яшьтә
1	Олы Нырты авылы	17	20	9	33	51	18
2	Завод-Нырты авылы	12	7	1	13	9	1
3	Урта Нырты авылы	5	6	4	10	15	6
4	Чәбия Чүрчи авылы	4	15	3	7	20	4
Барлыгы жирлек буенча		38	48	17	63	95	29

в. Икътисадый үсеш

Олы Нырты авыл жирлегенә үсеш юнәлешен билгеләгәндә Татарстан Республикасының, Саба муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш программалары, төбәк һәм федераль тармак программалары исәпкә алынды.

2015елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясе» расланды. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2015 елның 25 сентябрәдәге 707 номерлы карары белән «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планы» расланды. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2019 елның 20 июнендәге 503 номерлы карары белән 2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планына үзгәрешләр кертү расланды.

Казан агломерациясе составына керә торган Саба муниципаль районы расланган Стратегия кысаларында «Казан икътисадый зонасында калдыклар белән идарә итү» программасын гамәлгә ашыру территориясе булып тора.

с. Сәнәгать житештерүен үстерү

Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планында сәнәгать житештерүен үстерү чаралары каралмаган.

д. Агросәнәгать комплексын үстерү

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитетының 2019 елның 18 гыйнварындагы 3 номерлы хаты, Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы нигезендә түбәндәгеләр каралган:

мөгецле эре терлекләр үрчетү буенча «Вәлиева Д.М.» крестьян-фермер хужалыгы төзү, кадастр номеры 16:35:030505:68 булган жир кишәрлегендә Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба ;

«Вәлиева Д.М.» крестьян-фермер хужалыгы, кадастр номеры 16:35:030505:67 Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба үсемлекчелек предприятиесе төзү.

Территориядә агросәнәгать комплексын үстерү чаралары исемлеге
санитар саклау зоналарыннан файдалану регламентлары

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап вақыты (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР									
1	Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба	16:35:030505:68 кадастр номеры булган жир кишәрлегендә мөгезле эре терлекләр үрчетү буенча «Вәлиева Д.М.» КФХ	Яңа төзелеш	га	-	0,3540	+	-	Заказ бирүче: Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитеты
2	Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба	«Вәлиева Д.М.» КФХ, кадастр номеры 16:35:030505:67 булган жир кишәрлегендә үсемлекчелек предприятиесе	Яңа төзелеш	га	-	0,5300	+	-	

е. Урман комплексын үстерү

Урман һәм урман сәнәгате комплексын Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы, Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы һәм башка программалар белән үстерү чаралары һәм хисап чорына кадәр чорга документлар белән каралмаган.

ф. Торак инфраструктурасын үстерү

Торак зоналарын оештыру, гамәлдәге торак фондын реконструкцияләү һәм яңа торак төзелеше мәйданчыкларын урнаштыру буенча тәкъдимнәр эзерләү - генераль планын өстенлекле бурычларының берсе. Проект тәкъдимнәре шәһәр төзелеше анализы нәтижеләренә таяна: торак фондының техник халәте һәм төзелеш характеристикалары, торак төзелеше динамикасы һәм структурасы, территориянең экологик торышы.

Даими халык өчен яңа торак төзелеше күләмнән исәпләү халыкның фаразланган саны һәм фаразланган торак белән тәмин ителеш (кешегә торак мәйданының квадрат метры саны) нигезендә башкарылды.

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе нигезендә, 2021 елга гомуми торак мәйданы белән тәмин ителешнең исәп-хисап күрсәткече 28,2 кв.м/кеше, 2030 елга - 34,5 кв.м/кеше (база сценарие буенча) тәшкит итәргә тиеш. Генераль планын барлык төп проект карарлары беренче чиратта - 2025 елга кадәр һәм 2026 елдан алып 2040 елга кадәр исәпләнгән булу сәбәпле, бу датага торак белән тәмин ителешнең берничә зур исәп-хисап күрсәткече кабул ителде, беренче чиратта - 30,2 кв.м/кеше, исәп-хисап сурогына - 39,8 кв.м/кеше.

Генераль планда исәпләүләр өчен бер индивидуаль йортның уртача мәйданы 120 кв.м, бер участокның мәйданы 0,10 га тәшкит итә.

Олы Нырты авылы өчен генераль планын гамәлгә ашыру чорында даими халык өчен яңа индивидуаль торак төзелеше өчен 1,50 гектар территория (15 участок) , Урта Нырты авылында - 0,90 га территория (9 участок), Чәбия Чүрчи авылында - 0,50 га территория (5 участок) кирәк булачак. Завод-Нырты авылында торак төзелешенә ихтыяж юк, әмма Олы Нырты авыл жирлегенең Башкарма комитеты мәгълүматлары буенча, әлегә торак пунктта икенче торак төзүне төзүче халык өчен планлаштырыла торган индивидуаль корылма урнаштыру өчен территорияләр бар.

Генераль план чаралары белән яңа торак төзелеше өчен (2,90 га - даими халык өчен, 21,19 га - икенче торак төзүче халык өчен) 24,09 га территорияләр (социаль инфраструктура объектларыннан, урамнан һәм юллардан, гомуми файдаланудагы яшелләндерү мәйданнарыннан тыш) каралган, шулардан:

Олы Нырты авылында - индивидуаль торак төзелеше өчен 14,57 га (торак пунктның заманча чиге эчендә);

Завод-Нырты авылында - индивидуаль торак төзелеше өчен 2,85 га (торак пунктның заманча чиге эчендә);

урта Нырты авылында - 3,08 га (торак пунктның заманча чиге эчендә) индивидуаль торак төзелеше өчен;

Чэбия-Чүрчи авылында - 3,59 га (торак пунктның заманча чиге эчендә) индивидуаль торак төзелеше өчен.

Генераль планы гамәлгә ашыруның беренче чиратына (2025 елга кадәр) жирлектә индивидуаль торак төзелеше өчен 6,61 гектар территория каралган, шулардан:

3,73 га - Олы Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 4,44 мең кв.м (37 участок) тәшкил итәчәк;

0,89 га - Нырты Завод-Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 1,08 мең кв.м (9 участок) тәшкил итәчәк;

1,11 га - Урта Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 1,32 мең кв.м (11 участок) тәшкил итәчәк;

0,88 га - Чэбия Чүрчи авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 1,08 мең кв.м (9 участок) тәшкил итәчәк.

Генераль планы гамәлгә ашыруның исәп-хисап срогына (2026-2040 еллар) жирлектә индивидуаль торак төзелеше өчен 17,48 гектар территория каралган, шулардан:

10,84 га - Олы Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 12,96 мең кв.м (108 участок) тәшкил итәчәк;

1,96 га - Завод-Нырты авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 2,40 мең кв.м (20 участок) тәшкил итәчәк;

1,97 га - Урта Нырты авылындагы индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 2,40 мең кв.м (20 участок) тәшкил итәчәк;

2,71 га - Чэбия Чүрчи авылында индивидуаль торак төзелеше өчен, әлеге территорияләрдә торак фондының гомуми мәйданы яқынча 3,24 мең кв.м (27 участок) тәшкил итәчәк.

Яна торак төзелеше һәм тузган торакны алыштыру төзүчеләр көче белән гамәлгә ашырылачак, шул исәптән, финанслауның төрле схемаларын кулланып (төзүчеләр акчалары, ипотека акчалары, шул исәптән социаль ипотека, төзүчеләрнең ташламалы категорияләренә субсидияләр, яшь белгечләрне авылда калдыру программалары һ.б.).

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә торак инфраструктурасын үстерүнең фаразланган күләме

№ т/б	Төзелеш төре	Гамәлдәге хәл	Беренче чират (2025 елга кадәр)			Исәп-хисап срогы (2026 - 2040 еллар)	
		Торакның гомуми майданы, мең кв.м.	Торакның гомуми майданы, мең кв.м.	Билгеле бер чорга яңа торак төзелеше,, мең кв.м.	Торакның гомуми майданы, мең кв.м.	Билгеле бер чорга яңа торак төзелеше,, мең кв.м.	
1	Олы Нырты авылы						
1.1	- даими халык өчен	6,57	6,57	-	8,37	1,80	
1.2	- икенче торак төзүче халык өчен	-	4,44	4,44	15,60	11,16	
Олы Нырты авылы буенча:		6,57	11,01	4,44	23,97	12,96	
2	Завод-Нырты авылы						
2.1	- даими халык өчен	3,11	3,11	-	3,11	-	
2.2	- икенче торак төзүче халык өчен	-	1,08	1,08	3,48	2,40	
Барлығы Завод-Нырты авылы буенча:		3,11	4,19	1,08	6,59	2,40	
3	Урта Нырты авылы						
3.1	- даими халык өчен	3,89	3,89	-	4,97	1,08	
3.2	- икенче торак төзүче халык өчен	-	1,32	1,32	2,64	1,32	
Барлығы Урта Нырты авылы буенча:		3,89	5,21	1,32	7,61	2,40	
4	Чәбия Чүрчи авылы						
4.1	- даими халык өчен	1,95	1,95	-	2,55	0,60	
4.2	- икенче торак төзүче халык өчен	-	1,08	1,08	3,72	2,64	
Барлығы Чәбия-Чүрчи авылы буенча:		1,95	3,03	1,08	6,27	3,24	
Барлығы жирлек буенча:		15,52	23,44	7,92	44,44	21,00	

Территориядә торак инфраструктурасын үстерү чаралары исемлеге санитар саклау зоналарыннан файдалану регламентлары

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документның исеме)
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ ӨҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
1	Олы Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	3,73	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	4,44			
2	Олы Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	10,84	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	12,96			
3	Урта Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	1,11	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	1,32			
4	Урта Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	1,97	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	2,40			
5	Чәбия Чүрчи авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	0,88	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	1,08			
6	Чәбия Чүрчи авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	2,71	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	3,24			
7	Завод-Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	0,89	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	1,08			
8	Завод-Нырты авылы	торак пунктының гамәлдәге чикләрендә торак фонды	яңа төзелеш	га	-	1,96	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
				мең кв.м	-	2,40			

g. Халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын үстерү

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планының төп максатларының берсе булып, фаразланган характеристикаларны һәм социаль нормаларны исәпкә алып, халыкның хезмәт күрсәтү объектларына булган ихтыяжларын канәгатьләндерү, шулай ук хезмәт күрсәтү объектларыннан һәркем файдалана алырлык тигез шартларны тәмин итү тора.

Олы Нырты авыл жирлегендә хезмәт күрсәтү объектларын урнаштыру чаралары, Саба муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы, 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе чараларын исәпкә алып, 2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын исәпкә алып билгеләнде.

Хезмәт күрсәтү объектларының кирәкле куәтләрен исәпләү гамәлдәге нормативлар нигезендә 3.4.1 таблицада бирелгән.

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта Олы Нырты авылында ижтимагый үзәк төзү каралган, аның составында Башкарма комитет, тамашачылар залы, китапханә, тренажер залы, полициянең участок пункты, фельдшер-акушерлык пункты, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, жәмәгать туклануы предприятиеләре һәм банк бүлекчәсе урнаштыру планлаштырыла.

Мәгариф оешмалары

Исәп-хисап буенча, мәктәпкәчә балалар оешмаларына һәм гомуми белем бирү мәктәпләренә ихтыяж 2025 елга халык өчен 32 һәм 65 урын тәшкил итәчәк, шул рәвешле 2040 елга - 54 һәм 124 урын.

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта Завод-Нырты авылында урта гомуми белем бирү мәктәбен реконструкцияләү каралган. Мәктәп бинасында, мәктәпнең буш биналары хисабына, проект егәрлеге 29 урын булган балалар бакчасы урнаштыру планлаштырыла.

Завод-Нырты авылында урнашкан 170 урынлы гамәлдәге урта гомуми белем бирү мәктәбе гомуми белем бирү оешмаларында халыкның фараз ихтыяжларын тулысынча канәгатьләндерә.

Шулай ук генераль план тарафыннан, беренче чиратта, 2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы нигезендә Олы Нырты авылында урнашкан балалар бакчасына капитал ремонт ясау каралган.

Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары

Олы Нырты авыл жирлегендә балаларга өстәмә белем бирү оешмаларында халыкның норматив ихтыяжы беренче чиратта генераль планын гамәлгә ашыру өчен 78 урын тәшкил итәчәк, исәп-хисап срогына - 149 урын.

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы тарафыннан Завод-Нырты авылының гамәлдәге мәктәп базасында беренче чиратта 78 урынга һәм хисап срогына 71 урынга исәпләнгән балалар ижат түгәрәкләрен оештыру тәкъдим ителә.

Дәвалау-профилактика медицина оешмалары

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта, Олы Нырты авылының проектлаштырыла торган ижтимагый үзәге составында сменага 6 йөрү проект куәте булган фельдшер-акушерлык пункттын урнаштыру.

Мәдәни - ял итү учреждениеләре

Генераль план тарафыннан беренче чиратка каралган:

Олы Нырты авылында 200 урынга исәпләнгән тузган авыл мәдәният йортын һәм 8,5 мең данә китап фонды булган китапханәне жимерү;

Урта Нырты авылында тузган 50 урынлык авыл клубын жимерү;

Олы Нырты авылындагы проектлана торган ижтимагый үзәк составында 200 урынга исәпләнгән тамашачылар залын һәм китап фондының 8,6 мең нөсхәсе булган китапханәне урнаштыру;

Урта Нырты авылында 50 урынга исәпләнгән авыл клубы төзү.

Спорт учреждениеләре

Олы Нырты авылы халкының гомуми файдаланудагы спорт залларына норматив ихтыяжы, беренче чиратта, генераль планны гамәлгә ашыру өчен 244 кв.м, исәп-хисап срогына - 403 кв.м. тәшкит итәчәк.

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта, Олы Нырты авылында проектлана торган ижтимагый үзәк составында идән майданы 320 кв.м булган тренажер залын урнаштыру каралган.

Яссы спорт корылмалары

Олы Нырты авыл жирлегенең яссы спорт корылмаларында халыкның ихтыяжы, беренче чиратта, генераль планны гамәлгә ашыру өчен, 1360 кв.м тәшкит итәчәк, исәп-хисап срогына - 2241 кв.м.

Генераль план тарафыннан, беренче чиратта, 2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы нигезендә Олы Нырты авылында 2091 кв.м майданлы спорт майданчыгы урнаштыру каралган.

Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре

Генераль план нигезендә, беренче чиратта, Олы Нырты авылы проектлана торган ижтимагый үзәге составында 8 эш урыны булган көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен урнаштыру каралган.

Жәмәгать туклануы предприятиеләре

Генераль план нигезендә, Олы Нырты авылындагы проектлана торган ижтимагый үзәк составында 46 утырту урыны булган жәмәгать туклануы предприятиеләрен урнаштыру каралган.

Банк бүлекчәләре

Генераль план нигезендә, беренче чиратта, Олы Нырты авылының проектлана торган ижтимагый үзәге составында банк бүлекчәсен урнаштыру каралган.

Сәүдә предприятиеләре

Генераль план белән түбәндәге сәүдә предприятиеләре төзү каралган:

Чәбия Чүрчи авылында - беренче чиратка 20 кв.м сәүдә майданы булган сәүдә предприятиеләре;

Завод-Нырты авылында - беренче чиратка 25 кв.м сәүдә майданы булган сәүдә предприятиеләрендә;

Олы Нырты авылында - хисап чорына 97 квадрат метр сәүдә мәйданы булган сәүдә предприятиеләре;

Урта Нырты авылында - исәп-хисап чорына 20 кв.м сәүдә мәйданы булган сәүдә предприятиеләре.

Элементә бүлекләре

Генераль планда почта элементәсе бүлекчәләрен урнаштыру чаралары каралмаган, чөнки Олы Нырты авылындагы почта элементәсенә гамәлдәге бүлеге халыкның фараз ихтыяжларын тулысынча канәгатьләндерә.

Жәмәгать бәдрәфләре

Генераль план нигезендә, беренче чиратта, Олы Нырты авылы ижтимагый үзәге составында 1 прибор күләмендә ижтимагый жыештыру урыны урнаштыру каралган.

Полиция

Генераль план белән, беренче чиратта, полиция участок пунктын Олы Нырты авылында проектлана торган ижтимагый үзәк составында урнаштыру каралган.

Административ-эшлекле билгеләнештәге объектлар

Генераль план белән, беренче чиратта, тузган Олы Нырты авылы мәдәният йортын жимерү каралган, анда хәзерге вакытта Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегә Башкарма комитеты урнашкан. Башкарма комитетны урнаштыру Олы Нырты авылындагы проектлана торган ижтимагый үзәк составында тәкъдим ителә.

4.7.1 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге социаль-мәдәни һәм коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларының кирәкле
егәрлеген исәпләү (халык өчен)

Атамасы	Үлчәү берәмлеге	Норма	Гамәлдәге хәл	Авыл жирлеге өчен ихтыяж		Гамәлдәге сакланучы	Кирәкле яңа төзелеш			Тәкъдим ителә торган яңа төзелеш/ 2040 елга объектларның куәтен арттыру	2040г белән тәэмин ителеш. (хезмәт күрсәтү объектларын төзү чараларын гамәлгә ашыруны исәпкә алып) %,
				Беренче чират (2025 ел)	Исәп-хисап вакыты (2040 ел)		Беренче чират (2025елга кадәр)	Исәп-хисап срогы (2026 ел-2040 ел)	Барлығы 2040 елга		
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	урыны	1-6 яшьлек балалар 85%	25	32	54	25	7	22	29	29	100
Гомуми белем бирү оешмалары	урыны	7-17 яшьлек балалар 100%	170	65	124	170	0	0	0	0	1371
Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары	урыны	Мәктәп укучыларының 120% ы	юк	78	149	0	78	71	149	149	100
Хастаханәләр	ятаклар	1000 кешегә 13,47 ятак	юк	9	15	0	9	6	15	0	03
Ашыгыч медицина ярдәме станцияләре	автомобиль	10000 кешегә 1 автомобиль	юк	1	1	0	1	0	1	0	03
Дәвалау-профилактика медицина оешмалары	бер сменага кабул итү саны	сменага 1000 кешегә 18,15 кабул итү	15	13	21	15	0	6	6	6	100
Спорт заллары	Идән майданы кв.м	1000 кешегә 350 кв.м.	86	244	403	86	158	159	317	320	1012
Бассейннар	кв.м. үтә-күренмәле су	1000 кешегә 75 кв.м.	юк	52	86	0	52	34	86	0	03
Яссы спорт корылмалары	кв.м	1000 кешегә 1949,4 кв.м	150	1360	2241	150	1210	881	2091	2091	100
Клублар, мәдәният йортлары	урыны	300-230 урын	300	300	300	50	250	0	250	250	100

Атамасы	Үлчәү берәмлеге	Норма	Гамәлдәге хәл	Авыл жирлегә өчен ихтыяж		Гамәлдәге сакланучы	Кирәкле яңа төзелеш			Тәкъдим ителә торган яңа төзелеш/ 2040 елга объектларның куәтен арттыру	2040г белән тәэмин ителеш. (хезмәт күрсәтү объектларын төзү чараларын гамәлгә ашыруны исәпкә алып) %,
				Беренче чират (2025 ел)	Исәп-хисап вақыты (2040 ел)		Беренче чират (2025елга кадәр)	Исәп-хисап срогы (2026 ел-2040 ел)	Барлыгы 2040 елга		
Китапханәләр	мең нөсхә	1000 кешегә 7,5 мең нөсхә	8,5	5,2	8,6	0	5,2	3,4	8,6	8,6	100
Кибетләр	кв.м. сәүдә майданы	1000 кешегә 300 кв.м.	183	209	345	183	26	136	162	162	100
Жәмәгать туклануы предприятиеләре	урыны	1000 кешегә 40 урын.	юк	28	46	0	28	18	46	46	100
Көн күреш хезмәт күрсәтү предприятиеләре	эш урыны	1000 кешегә 7 эш урыны	юк	5	8	0	5	3	8	8	100
Полиция	кеше.	1 объект авыл жирлегенә	юк	1	1	0	1	0	1	1	100
Банк бүлекләре, филиаллары	объект	1000 кешегә 0,5 объект.	юк	1	1	0	1	0	1	1	100
Элемтә бүлекләре	объект	0,5-6,0 мең кешегә 1 объект	1	1	1	1	0	0	0	0	100
Жәмәгать бәдрәфләре	прибор	1 прибор 1000 кешегә.	юк	1	1	0	1	0	1	1	100

Тәэмин ителешнең беренче күрсәткече 100% тан артык, объектларның гамәлдәге егәрлеге исәп-хисап чорына ихтыяждан артып китүгә бәйле

Тәэмин ителешнең 2 күрсәткече 100% тан артык, проектлана торган объектларның типик проектларын куллануга бәйле;

2 Хастаханәләр, СМП, бассейннарның район хезмәт күрсәтү дәрәжәсе булганлыктан, аларны муниципаль район үзәгендә урнаштыру күздә тотыла.

Тулаем район халкыннан тәэмин ителеш исәпләнә;

4.7.2. таблица мәгълүматлары буенча, Олы Нырты авыл жирлегендә хезмәт күрсәтү өлкәсен үстерү чаралары исемлеге.

4.7.2 нче таблица

Олы Нырты авыл жирлегендә халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын үстерү чаралары
исемлеге

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР									
Мәгариф оешмалары									
1	Завод-Нырты авылы	Урта гомуми белем бирү мәктәбе	Реконструкция	урын	170	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
2	Завод-Нырты авылы	Урта гомуми белем бирү мәктәбенә ирәкле биналарында балалар бакчасы	Оештыру	урын	-	29	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
3	Олы Нырты авылы	Балалар бакчасы	Капиталь ремонт	урын	25	-	-	+	2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенә социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы
Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары									
1	Завод-Нырты авылы	Мәктәп каршындагы балалар ижат түгәрәкләре	Оештыру	урыны	-	78	+	-	Саба муниципаль районы СТП
						71	-	+	
Дәвалау-профилактика медицина оешмалары									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында Фельдшер-акушерлык пункты	Оештыру	сменага йөреш	-	6	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
Мәдәният һәм ял итү учреждениеләре									

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
1	Олы Нырты авылы	Авыл мәдәният йорты	Сүтү	урын	200	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
		Китапханә		мең нөсхә.	8,5	-			
2	Урта Нырты авылы	Авыл клубы	Сүтү	урын	50	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
3	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составындагы тамаша залы	Оештыру	урын	-	200	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
		Проектлана торган ижтимагый үзәк составында китапханә		мең нөсхә.	-	8,6			
4	Урта Нырты авылы	Авыл клубы	Яңа төзелеш	урын	-	50	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Спорт заллары									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк (типовой проект) составындагы тренажер залы	Оештыру	Идән кв.м	-	320	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Яссы спорт корылмалары									
1	Олы Нырты авылы	Спорт майданчыгы	Яңа төзелеш	кв.м.	-	2091	+		2017-2030 елларга Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы
Сәүдә предприятиеләре									

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
1	Олы Нырты авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	97	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
2	Урта Нырты авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	20	-	+	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
3	Чәбия Чүрчи авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	20	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
4	Завод-Нырты авылы	Сәүдә предприятиеләре	Яңа төзелеш	кв.м. сәүдә майданы	-	25	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Көн күреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында көн күреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	Оештыру	Эш урыннары	-	8	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Жәмәгать туклануы предприятиеләре									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган жәмәгать үзәге составында жәмәгать туклануы предприятиеләре	Оештыру	утырту урыннары	-	46	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Жәмәгать хокук тәртибен саклау									
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында полициянең участок пункты	Оештыру	объект	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Банк бүлекчәләре									
1	Олы Нырты авылы	Банкның проектлана торган ижтимагый үзәк составындагы бүлеге	Оештыру	объект	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Жәмәгать бәдрәфләре									

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
1	Олы Нырты авылы	Проектлана торган ижтимагый үзәк составында жәмәгать бәдрәфләре	Оештыру	прибор	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Ижтимагый-эшлекле билгеләнештәге объектлар									
1	Олы Нырты авылы	Ижтимагый үзәк	Яңа төзелеш	объект	-	1	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
Административ-эшлекле билгеләнештәге объектлар									
1	Олы Нырты авылы	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитеты (авыл мәдәният йорты бинасында)	Сүтү	объект	1	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
		Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге Башкарма комитеты проектлана торган ижтимагый үзәк составында	Оештыру	объект	-	1	+	-	

h. Зиратлар территорияләрен үстерү

1000 кешегә 0,24 гектар норматив белән авыл жирлегендә яшәүчеләрнең 2040 елга традицион жирләү зиратларына кирәкле ихтыяжы 0,26 гектар тәшкил итә.

Генераль план тарафыннан беренче чиратка каралган:

- зиратны ябу (кадастр номерлары 16:35:030507:13, 16:35:030507:7, 16:35:030507:8, 16:35:030507:17 булган жир кишәрлекләре өлешендә) Чәбия Чүрчи авылы янында, 0,6541 гектар мәйдан;

- Олы Нырты авылы янында зиратның бер өлешен ябу (кадастр номерлары 16:35:030506:268, 16:35:030506:269 булган жир кишәрлекләрендә һәм кадастр номеры 16:35 030506:52 булган жир кишәрлекләрендә) су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйле рәвештә. Зиратның ябыла торган өлеше мәйданы 1,6151 га тәшкил итәчәк;

- Завод-Нырты авылы янында зиратның бер өлешен ябу (кадастр номерлары 16:35:030503:45, 16:35:030503:15 булган жир кишәрлекләрендә) су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйле рәвештә. Зиратның ябыла торган өлешенә мәйданы 0,5395 га тәшкил итәчәк;

- Урта Нырты авылында зиратның бер өлешен ябу (кадастр номерлары 16:35:0301:78, 16:35:030503:4 булган жир кишәрлекләрендә һәм кадастр исәбенә куелмаган жирләрдә) су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйле рәвештә. Зиратның ябыла торган өлешенә мәйданы 0,7223 га тәшкил итәчәк.

Гамәлдәге зиратларның ирекле территорияләре халыкның традицион каберлекләргә булган фараз ихтыяжларын тулысынча тәэмин итә.

Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы белән зиратларны тәртипкә китерү өчен жир төзелеше документларын территориянең функциональ кулланылышына яраклаштыру тәкъдим ителә, аерым алганда, «сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радио, телевидение, информатика, космик эшчәнлеккә тәэмин итү өчен жирләр, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр» рөхсәт ителгән куллану төрен билгеләү белән 12.1.зират өчен жир кишәрлеге урнаштырыла. "Ритуаль эшчәнлек".

Олы Нырты авыл жирлегендә зиратларны үстерү чаралары исемлеге

№ т/б	Торак пункт	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап срогы (2026 - 2040 еллар)	
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
1	Чәбия Чүрчи авылы янында	Кадастр номерлары 16:35:030507:13, 16:35:030507:7, 16:35:030507:7, 16:35:030507:8, 16:35:030507:17 булган жир кишәрлекләре өлешендә зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә зиратны ябу	га	0,6541	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
2	Олы Нырты авылы янында	Кадастр номерлары 16:35:030506:268, 16:35:030506:269 булган жир участоклары һәм кадастр номеры 16:35:030506:52 булган жир участогы өлешендәге зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә 1,6151 га майданлы зират территориясенә бер өлешен ябу	га	1,9136	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы
3	Завод-Нырты авылы янында	Кадастр номерлары 16:35:030503:45, 16:35:030503:15 булган жир кишәрлекләре өлешендә зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә 0,5395 га майданлы зират территориясенә бер өлешен ябу	га	0,7051	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы

№ т/б	Торак пункт	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп- хисап срогы (2026 - 2040 еллар)	
4	Урта Нырты авылы	Кадастр номерлары 16:35:0301:78, 16:35:030503:4 булган жир участоклары өлешендә һәм кадастр исәбенә куелмаган жирләрдә зират	Су объектларының су саклау зонасында урнашуына бәйлә рәвештә 0,7223 га мәйданлы зират территориясенә бер өлешен ябу	га	0,8597	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы

і. Туристлык-рекреация территорияләрен үстерү Жирле халыкның ял итү урыннарын оештыру

Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасында “Урман туристик-рекреацион зона” зонасы - мәдәни-танып белү, экскурсия, дэвалау-савыктыру, спорт-савыктыру, спорт-күңел ачу, балалар, мажаралы (һәвәскәр ау), экологик туризм һәм ял көне туризмы зонасы буларак жирле эһәмияттәге күпфункцияле зона оештыру тәкъдим ителә. Туристлык-рекреация эшчәнлегенә санап үтелгән төрләрен гамәлгә ашыру туристик-рекреация объектлары челтәрен киңәйтү перспективалары булган төрле планлы объектлар (мәдәни-танып белү, спорт, дини һәм башкалар), табигать территорияләре (урманнар, елгалар) булу исәбенә мөмкин. Әлеге зонаның үзәге һәм Саба районының туристик-рекреация системасының үзәге булып Лесхоз бистәсе, зонаның ярдәмче үзәге (маршрут-терәк ноктасы)-Ике Басу Арташ авылы, туристик күрсәтүнең жәлеп итүчән объектлары булган маршрут-транзит нокталары сыйфатында Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы тора ала.

Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы районда туристик эшчәнлеген активлаштыру һәм үстерү максатларында туристик маршрутларын оештыру тәкъдим ителә, мондый маршрутларның берничәсе - “Саба божрасы” мәдәни-ландшафт маршруты, “Саба районы урманнары” экология-мажаралы маршруты, алар Олы Нырты авыл жирлегә территориясә буйлап узачак.

Генераль план тарафыннан беренче чиратка каралган:

Олы Нырты авыл жирлегә территориясендә урнашкан чишмәләрне төзекләндерү;

Завод-Нырты авылында урнашкан Петр һәм Павел Чиркәвен реконструкцияләү һәм эшчәнлеген яңарту.

Су объектлары янында рекреацион зоналар булдыру максатыннан, генераль план белән яр буе полосасын һәм аның янәшәсендәге Мишә елгасы һәм буаны төзекләндерү тәкъдим ителә. Урта Нырты авылы янында ижтимагый рекреацион зоналар булдырыла.

Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планында рекреация территорияләрен үстерү шулай ук жирле халыкның ял итү зоналары һәм килүчеләр ял итү майданчыклары буларак яшел утыртмалар системасын оештыру чараларын да күздә тотта.

Кешеләр ялы өчен уңайлы мөмкинлекләр тудыру, авыл торак пунктының йөзен яхшырту өчен кирәкле яшел утыртмалар системасын оештыру чаралары комплексы ике төп этапны күздә тотта: гомуми файдаланудагы яшелләндерүне оештыру һәм чикләнгән файдалануны яшелләндерүне оештыру.

Гомуми файдаланудагы яшел утыртмаларны оештыру чаралары - административ һәм ижтимагый биналар янындагы скверлар, көндәлек хезмәт күрсәтү үзәкләре булдыру, төп урамда бульвар төзү, урамнарны яшелләндерү, чәчәк түтәлләре һәм газоннар урнаштыру.

Файдалануны чикләнгән яшел утыртмаларны оештыру чаралары - мәгариф һәм тәрбия объектлары, социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү

объектлары территорияләрен яшеллэндерү (палисадниклар урнаштыру, жиләк-жимеш һәм декоратив агачлар утырту, куаклар утырту, чәчәкләкләр урнаштыру).

Туристлык-рекреация территориялэрен үстерү чаралары исемлеге
Олы Нырты авыл жирлегендө

№ т/б	Жирлек составына керэ торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчөү берәмлеге	Куәте		Гамэлгэ ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамэлдөге	Өстөмө	Беренче чират (2025 елга кадэр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР									
1	Олы Нырты авыл жирлеге	«Саба божрасы» мэдэни-ландшафт маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	+	+	Саба муниципаль районы СТП
2	Олы Нырты авыл жирлеге	“Саба районы урманнары” экологик-мажаралы маршруты	Маршрутны оештыру	-	-	-	-	+	Саба муниципаль районы СТП
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР (ЖИРЛЕК)									
1	Олы Нырты авыл жирлеге	Мишэ елгасы	Ижтимагый рекреацион зоналар төзөп, яр бие полосасын һәм аңа якын территорияне төзеклэндэрү	-	-	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенөң генераль планы
2	Урта Нырты авылы янында	Буа	Ижтимагый рекреацион зоналар төзөп, яр бие полосасын һәм аңа якын территорияне төзеклэндэрү	га	10,05	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенөң генераль планы
3	Олы Нырты авыл жирлеге (Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы, Чөбия Чүрчи авылы)	Гомуми файдаланудагы яшеллэндэрү	Яшел утыртмалар системасын оештыру	-	-	-	+	+	Олы Нырты авыл жирлегенөң генераль планы
4	Олы Нырты авыл жирлеге	Чишмэлэр	Төзеклэндэрү	-	-	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенөң генераль планы

№ т/б	Жирлек составына керэ торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
5	Завод-Нырты авылы	Петр белән Павел чиркәве	Реконструкция	объект	1	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы

ж. Олы Нырты авыл жирлегенен транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү

Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенен Генераль планы составында «Транспорт-коммуникация инфраструктурасын үстерү» бүлегенен төп максаты - автомобиль юлларын халык ихтыяжлары нигезендә үстерү, жирлек икътисадының нәтижелелеген һәм конкуренциягә сәләтлелеген арттыру, таләп ителә торган техник халәтне, юл челтәренен үткәрү мөмкинлеген, куркынычсызлыгын һәм тыгызлыгын тәэмин итеп үстерү.

Татарстан Республикасы территориясенен транспорт каркасы йогынтысында Саба муниципаль районының планировка структурасы формалаша һәм шуның нәтижәсе буларак Олы Нырты авыл жирлеге территориясенен планлаштыру структурасы барлыкка килә.

Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын үстерү

Федераль әһәмияттәге автомобиль юлларын үстерү юнәлешләре Россия Федерациясенен федераль транспорт (тимер юл, һава, диңгез, эчке су транспорты) һәм федераль автомобиль юллары өлкәсендә территориаль планлаштыру схемасында билгеләнде. Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә федераль әһәмияттәге чаралар юк.

Региональ һәм жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын үстерү юнәлешләре Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасында һәм Саба муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы проектында билгеләнде, шуңа күрә Олы Нырты авыл жирлегенен генераль планы аларда билгеләнгән барлык чаралар исәпкә алынды.

Саба муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасында түбәндәгеләр каралган:

0,6 км озынлыктагы жирле әһәмияттәге «Зур Арташ - Чәбия-Чүрчи» автомобиль юлы төзү;

0,5 км озынлыктагы «Завод Нырты - Ямбулат» жирле әһәмияттәге автомобиль юлы төзү (асфальт-бетон өслек урнаштыру);

0,3 км озынлыктагы «Олы Нырты янындагы АПК объектларына якынлашу» жирле әһәмияттәге автомобиль юлы төзелеше (асфальт-бетон өслек урнаштыру).

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә генераль план белән түбәндәгеләр каралган:

0,03 км озынлыктагы «Урта Нырты авылына килү» жирле әһәмияттәге автомобиль юлына капитал ремонт (асфальт-бетон өслек урнаштыру);

0,1 км озынлыктагы «Чәбия Чүрчи авылына юл» жирле әһәмияттәге автомобиль юлын төзү (асфальт-бетон өслек ясау);

Урам-юл челтәрен үстерү

Генераль план тарафыннан Олы Нырты авыл жирлегенен һәр торак пункттында гамәлдәге торак төзелеше территориясендә урамнарны һәм юлларны капитал ремонтлау һәм төзү (асфальт-бетон өслек ясау) каралган. Торак пунктларның төп һәм ярдәмче урамнарының юл өлешенен торышы

канэгательнерлек булмауны исәпкә алып, гамәлдәге урам-юл челтәрен реконструкцияләү күздә тотыла.

**Олы Нырты авыл жирлегенең
санитар саклау зоналарынан файдалану регламентлары**

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру срогы		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренч е чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
ЖИРЛЕ (РАЙОН) ӘҖӘМИЯТТӨГЕ ЧАРАЛАР									
Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары									
1	Олы Нырты авыл жирлеге	"Зур Арташ - Чәбия Чүрчи"	Яңа төзелеш	км	-	0,6	+	-	Саба муниципаль районы СТП
2	Олы Нырты авыл жирлеге	"Завод-Нырты - Ямбулат "	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,5	-	-	+	Саба муниципаль районы СТП
3	Олы Нырты авыл жирлеге	«Олы Нырты авылы янындагы АПК объектларын а якынлашу»	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,3	-	+	-	Саба муниципаль районы СТП
4	Олы Нырты авыл жирлеге	"Урта Нырты авылына килү"	Капиталь ремонт (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,03	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
5	Олы Нырты авыл жирлеге	"Чәбия Чүрчи авылына бару"	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,1	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
ЖИРЛЕ ӘҖӘМИЯТТӨГЕ (ЖИРЛЕК) ЧАРАЛАРЫ									
Урам-юл челтәре									
1	Олы Нырты авылы	Г.Тукай ур., М.Жәлил ур., А.Алиш ур.,	Капиталь ремонт, төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,98	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы

№ т/б	Жирлек составына керэ торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру срогы		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Яңа (өстәмә)	Беренч е чират (2025 елга кадәр)	Хисап срогы (2026-2040 еллар.)	
		Г.Тукай ур., М.Жәлил ур., А.Алиш ур., Яңа ур.	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	1,68	-	+		
2	Завод-Нырты авылы	Завод урамы	Капиталь ремонт, төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	1,05	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
		И.Башкиров ур.	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,55	-	+		
3	Урта Нырты авылы	Х.Такташ ур.,	Капиталь ремонт, төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	0,14	-	+		Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
		Х.Такташ ур., М.Гафури ур.	Төзелеш (асфальт-бетон өслек ясау)	км	1,54	-	+		

к. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенең торак пунктлары чикләрен билгеләү

Россия Федерациясе Жир кодексының 84 статьясындагы 1 өлешенң 1 пункты нигезендә торак пунктларның чикләрен билгеләү яисә үзгәртү тиешле муниципаль берәмлек чикләрендә урнашкан торак пунктларның чикләрен чагылдыра торган шәһәр округы, жирлекнең генераль планын раслау яисә үзгәртү була

"Жирләрне яисә жир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында" 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законның 8 статьясындагы 1 өлеше (алга таба - күчерү турындагы Закон) нигезендә торак пунктларның чикләрен билгеләү яисә үзгәртү, шулай ук жир кишәрлекләрен торак пунктлар чикләренә кертү йә жир кишәрлекләрен торак пунктлар чикләреннән төшереп калдыру мондый жирләр составындагы торак пунктлар жирләрне яисә жир кишәрлекләрен башка категориягә күчерү яисә мондый жирләр составындагы жирләрне торак пунктлар яки жир кишәрлекләрен башка категорияләрдән торак пунктлар жирләренә күчерү булып тора.

Шулай итеп, 2010 елның 16 июнендәге Дәүләт теркәве, кадастр һәм картография федераль хезмәтенң хаты нигезендә. N 14-4692-ГЕ, Муниципаль берәмлекнең генераль планын раслау процедурасы бозылмаган булса, генераль планын раслау турындагы акт жирләрне яисә жир кишәрлекләрен күчерү турындагы акт булып тора.

Олы Нырты авылы, Завод-Нырты авылы, Урта Нырты авылы һәм Чэбия Чүрчи торак пунктлары өчен кадастр кварталлары чикләрен исәпкә алып, кадастр һәм картография федераль хезмәтенң Татарстан Республикасы буенча Идарәсе мәгълүматлары нигезендә торак пунктлар жирләре буйлап үткөрелгән чикләр кабул ителде.

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы белән Олы Нырты һәм Урта Нырты авыллары чикләрен үзгәртү каралган. Завод-Нырты һәм Чэбия Чүрчи авылларының чикләрен үзгәртү каралмаган.

Генераль планда кадастр номерлары 16:35:030505:4, 16:35 030505:5, 16:35:030505:6, 16:35:030505:7, 16:35:030505:7, 16:35:30505:8 булган жир кишәрлекләрен Олы Нырты авылы чигенә кертү каралган., бу кадастр номеры 16:35:030505:58 булган жир кишәрлегенең бердәм архитектура-планлаштыру структурасы белән бәйлә, шулай ук ферма территориясе чиген кисү сәбәпле, Олы Нырты авылы чигеннән 16:35:030101:269 кадастр номеры булган жир кишәрлеген төшереп калдыру да күздә тотыла.

Генераль планда түбәндәгеләр каралган:

- шәхси торак төзелешенә ихтыяж артуга бәйлә рәвештә, 16:35:030504:45 номерлы жир кишәрлеген Урта Нырты авылы чигенә кертү, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И номерлы хаты нигезендә ;

- артезиан скважинасы һәм су жыю башнясы территориясенң торак пункты чикләре билгеләнүгә бәйлә рәвештә, 16:35:030504:46 номерлы жир кишәрлеген Урта Нырты авылы чигенә кертү, Татарстан Республикасы Саба муниципаль

районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И номерлы хаты нигезендә

Шулай ук генераль план белән 16:35:0301:78 кадастр номеры булган жир кишәрлеген Урта Нырты авылы чигеннән төшереп калдыру каралган, бу әлеге кишәрлектә "торак пунктлар жиреннән" торак пунктлар категориясеннән "сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат, космик эшчәнлекне тәмин итү өчен жирләр, оборона жирләре һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр" категориясенә күчерергә тәкъдим ителә торган зиратның бер өлешен урнаштыруга бәйле, Татарстан Республикасы Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 2017 елның 22 августындагы 1-29/295 номерлы хаты нигезендә. Урта Нырты авылы чикләреннән кадастр исәбенә куелмаган жирләрне төшереп калдыру әлеге жирләрдә зиратка якин урнашкан территория урнашуга бәйле рәвештә каралган.

**Олы Нырты авыл жирлеге составына керэ торган
санитар саклау зоналарынан файдалану регламентлары**

Жир кишәрлегенен кадастр номеры	Жирләр категориясе	Рөхсәт ителгән файдалану төре		Кадастр буенча жир участогының мәйданы, га	Кертелә торган/төшер еп калдырыла торган жир кишәрлегене н мәйданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырылг ан рөхсәт ителгән файдалану*	Жир кишәрлекләрен кертү/ төшереп калдыру өчен Нигез
		рөхсәт ителгән файдалану	документ буенча					
Олы Нырты авылы								
Кертелә торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030505:4	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	Жир кишәрлегенен бердәм архитектура- планлаштыру структурасы
16:35:030505:5	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
16:35:030505:6	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
16:35:030505:7	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
16:35:030505:8	Категория билгеләнмәгән	Мәгълүматлар юк	Мәгълүматлар юк	0,0001	0,0001	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
Кертү буенча барлыгы					0,0005			
Төшереп калдырыла торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030101:269	Торак пунктлар жирләре	Авыл хужалыгы житештерүе өчен	Авыл хужалыгы файдалануы өчен	0,0215	0,0215	Авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр	Шәхси ярдәмче хужалык алып бару өчен	Объект территориясенд э торак пункт чиге белән бүлешү, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты Житәкчесенен

Жир кишәрлегенен кадастр номеры	Жирләр категориясе	Рөхсәт ителгән файдалану төре		Кадастр буенча жир участогының майданы, га	Кертелә торган/төшереп калдырыла торган жир кишәрлегенен майданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырылган рөхсәт ителгән файдалану*	Жир кишәрлекләрен кертү/ төшереп калдыру өчен Нигез
		рөхсәт ителгән файдалану	документ буенча					
								2020елның 22 июнендәге 1528/И хаты.
Барлыгы төшереп калдырыла					0,0215			
Урта Нырты авылы								
Кертелә торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030504:45	-	-	-	1,8408	1,8408	Торак пунктлар жирләре	Шәхси торак төзелеше өчен	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И хаты
16:35:030504:46	Авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр	Су фонды объектларын урнаштыру өчен	скважина өчен	0,3600	0,3600	Торак пунктлар жирләре	Коммуналь хезмәт күрсәтү	
Кертү буенча барлыгы					2,2008			
Төшереп калдырыла торган жир кишәрлекләре								
1. Торак пункт чикләренә төзәтмәләр кертү								
16:35:030301:78	Торак пунктлар жирләре	Махсус билгеләнештәге башка объектлар астында	Зират	0,8278	0,8278	Сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радиотапшырулар, телевидение, информатика жирләре, космик эшчәнлекне тәмин итү өчен жирләр, оборона, куркынычсызлык	Ритуаль эшчәнлек	Татарстан Республикасы Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 2017 елның 22 августындагы 1-29/11295 номерлы хаты

Жир кишәрлегенен кадастр номеры	Жирләр категориясе	Рөхсәт ителгән файдалану төре		Кадастр буенча жир участогының майданы, га	Кертелә торган/төшереп калдырыла торган жир кишәрлегенен майданы, га	Планлаштырылган категория	Планлаштырылган рөхсәт ителгән файдалану*	Жир кишәрлекләрен кертү/ төшереп калдыру өчен Нигез
		рөхсәт ителгән файдалану	документ буенча					
						жирләре һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр		
Кадастр исәбенә куелмаган жирләр	-	-	-	-	0,0369	Авыл хужалыгы билгеләнештәге жирләр	Махсус билгеләнештәге яшелләндерү***	Зиратка яқын урнашкан территория
Барлығы төшереп калдыруга					0,8647			

* «Жир кишәрлекләреннән рөхсәт ителгән файдалану төрләре классификаторын раслау турында» 2020 елның 10 ноябренадәге П/0412 номерлы Дәүләт теркәве, кадастр һәм картография федераль хезмәте боерыгына (2021 елның 20 апреленә үзгәрешләр белән) туры килә.

*** Рөхсәт ителгән файдалануның әлегә төре жир кишәрлекләреннән рөхсәт ителгән файдалану төрләре классификаторында юк.

4.11.2 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлеге составына керүче торак пунктларның чикләрен билгеләү буенча тәкъдимнәр

№ т/б	Жирлек составына керүче торак пунктларның чикләрен билгеләү юнәлешләре	Олы Нырты авылы	Завод-Нырты авылы	Урта Нырты авылы	Чәбия Чүрчи авылы	Барлығы жирлек буенча
1	Торак пункт территориясенә гамәлдәге чиге чикләрендәге жирләр	76,2645	42,9323	51,2399	37,4748	207,9115
2	Торак пункт чикләреннән төшереп калдыруга тәкъдим ителә торган жирләр					
2.1	Кадастр исәбенә куелган торак пунктларның жирләре	0,0215	-	0,8278	-	0,8493
2.2	Кадастр исәбенә куелган авыл хужалыгы билгеләнештәге жирләр	-	-	-	-	-
2.3	Кадастр исәбенә куелган сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшыру, телевидение, мәгълүмат жирләре, космик эшчәнлекне тәмин итү өчен жирләр, оборона жирләре, иминлек жирләре һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр	-	-	-	-	-
2.4	Билгеләнмәгән жирләр категориясе белән кадастр исәбенә куелган жирләр	-	-	-	-	-
2.5	Кадастр исәбенә куелмаган жирләр	-	-	0,0369	-	0,0369
3	Торак пунктның проект чикләренә кертүгә тәкъдим ителә торган жирләр					

3.1	Кадастр исәбенә куелган торак пунктларның жирләре	-	-	-	-	-
3.2	Кадастр исәбенә куелган авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр	-	-	0,3600	-	0,3600
3.3	Кадастр исәбенә куелган сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшыру, телевидение, мәгълүмат жирләре, космик эшчәнлекне тәэмин итү өчен жирләр, оборона жирләре, иминлек жирләре һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр	-	-	-	-	-
3.4	Билгеләнмәгән жирләр категориясе белән кадастр исәбенә куелган жирләр	0,0005	-	1,8408	-	1,8413
3.5	Кадастр исәбенә куелмаган жирләр	-	-	-	-	-
4	Торак пунктларның проект чикләрен формалаштыру					
4.1	Торак пунктның проект чикләре чикләрендә жирләр	76,2435	42,9323	52,5760	37,4748	209,2266
4.2	Торак пункт территориясенә гамәлдәге чиге чикләрендәге жирләр	76,2645	42,9323	51,2399	37,4748	207,9115
4.3	Торак пункт территориясенә гамәлдәге чигеннән чыгарылуга тәкъдим ителә торган жирләр	0,0215	-	0,8647	-	0,8862
4.4	Проект чикләренә кертүгә тәкъдим ителә торган һәм торак пунктлар жирләренә күчәрүне таләп итә торган жирләр	0,0005	-	2,2008	-	2,2013

**Олы Нырты авыл жирлеге составына керүче
санитар саклау зоналарынан файдалану регламентлары**

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Чара төре	Үлчәү берәмлеге	Куәте		Гамәлгә ашыру сроклары		Чара чыганагы (документ исеме)
					Гамәлдәге	Өстәмә	Беренче чират (2025 елга кадәр)	Исәп-хисап срогы (2026 - 2040 еллар)	
1	Олы Нырты авылы	торак пункт территориясе	торак пункт чигенә билгеләнмәгән жирләр категориясе булган жир кишәрлекләрен кертү һәм бу жир кишәрлекләре өчен «торак пунктлар жирләре» категориясен билгеләү	га	0,0005	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планы
2	Олы Нырты авылы	торак пункт территориясе	торак пункт чикләреннән чыгару һәм жир кишәрлеген «торак пунктлар жирләре» категориясеннән «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр» категориясенә күчерү	га	0,0215	-	+	-	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты Житәкчесенә 2020елның 22 июнендәге 1528/И номерлы хаты.
3	Урта Нырты авылы	торак пункт территориясе	торак пункт чикләреннән чыгару һәм жир кишәрлеген «торак пунктлар жирләре» категориясеннән «сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат, космик эшчәнлек тәэмин итү өчен жирләр, оборона жирләре, иминлек һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр» категориясенә күчерү	га	0,8278	-	+	-	Татарстан Республикасы Жир һәм мөлкәт мөнәсәбәтләре министрлыгының 2017 елның 22 августындагы 1-29/11295 номерлы хаты

4	Урта Нырты авылы	торак пункт территориясе	кадастр исәбенә куелмаган жирләрне торак пункт чикләреннән төшереп калдыру, «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр» категориясен билгеләп, кадастр исәбенә кую	га	0,0369	-	+	-	Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы
5	Урта Нырты авылы	торак пункт территориясе	Билгесез категорияле жир кишәрлеген торак пункт чигенә кертү һәм әлеге жир кишәрлеге өчен «торак пунктлар жирләре» категориясен билгеләү	га	1,8408	-	+	-	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И хаты
6	Урта Нырты авылы	торак пункт территориясе	торак пункт чигенә кертү һәм жир кишәрлеген «авыл хужалыгы билгеләнешендәге жир» категориясеннән «торак пунктлар жирләре» категориясенә күчерү	га	0,3600	-	+	-	Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2021 елның 15 июлендәге 2106/И хаты

1. Инженерлык инфраструктурасын үстерү чаралары

Су белән тәэмин итү

Исәп-хисап чыгымнары

Гомуми су куллану торак йортларда һәм жәмәгать биналарында хужалык-эчә торган ихтыяжларга су тотуны, тышкы янғын сүндерүгә, урамнарда һәм яшел үсентеләргә су тотуны үз эченә ала.

Халыкның хужалык-эчә торган ихтыяжлары өчен исәп-хисап чыгымнары, биналарны төзекләндерүнең дәрәжәсеннән , бер кешегә су куллану нормасыннан чыгып, су куллану коэффициентларының тәүлеклек һәм сәгать тигезсезлеге коэффициенты һәм 31.13330.2012 п.5.2 п.буенча исәпләнгән. Чагыштырмача су куллану жәмәгать биналарында хужалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен су чыгымнарын үз эченә ала.

Су куллану нормалары 4.12.1 нче таблицада бирелгән.

4.12.1 нче таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегә территориясендә су куллану нормалары

№ т/б	Торак йортларны төзекләндерү дәрәжәсе	л/жл/тәүлек
1	Эчке суүткәргеч, канализация, үзекләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү белән жиһазландырылган биналар	250
2	Жирле су жылыткычлар белән дә шулай ук	190
3	Шулай ук ваннасыз	140
4	Су жыю колонкаларыннан су куллану белән бәйлә йортлар	40

Тышкы янғын сүндерүгә су тоту нормасы һәм торак пунктта бер үк вакытта янғыннар саны СП 31.13330.2012, шулай ук, халык санына һәм төзелешнең катлы булуына карап, П70.0010.09-90 объектларның эчке һәм тышкы янғын сүндерү системаларын проектлау буенча кулланма нигезендә кабул ителгән. 50 кешедән ким булган халык арасында янғын сүндерү каралмаган.

Урамнарда һәм яшел үсентеләргә су сибү нормасы 30.13330.2012 СП нигезендә кабул ителгән һәм 1 кешегә 70 л/тәүлек тәшкил итәчәк.

Гамәлдәге хәлгә исәпләүләр нәтижәләре, генераль планын гамәлгә ашыруның барлык срокларына 4.12.2 таблицада бирелгән.

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авылы халкы тарафыннан
су куллану исәп-хисабы, м³/тәүлек

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Торак йортларны төзекләндерү дәрәжәсе Халык саны Уртача тәүлеклек чыгым, м ³ /тәүлек				Су куллануның уртача тәүлеклек чыгымнары, Q _{ср}	Тәүлеккә суны иң күп су куллануның исәп-хисап чыгымнары, Q _{max}	Исәпкә алынмаган чыгымнар	Су сибү	Янгын сүндерү	Барлыгы
		Эчке суүткәргеч, канализация, үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү белән жиһазландырылган биналар	Жирле су жылыткычлар белән өйләр	Ванна сыз өйләр	Су жыю колонкаларыннан су куллану белән бәйлә йортлар						
Гамәлдәге хәл											
1	Олы Нырты авылы	-	-	$\frac{218}{30,52}$	-	30,52	36,62	4,58	15,26	54,0	110,46
2	Завод-Нырты авылы	-	-	$\frac{109}{15,26}$	-	15,26	18,31	2,29	7,63	54,0	82,23
3	Урта Нырты авылы	-	-	$\frac{147}{20,58}$	-	20,58	24,70	3,09	10,29	54,0	92,07
4	Чәбия Чүрчи авылы	-	-	$\frac{78}{10,92}$	-	10,92	13,10	1,64	5,46	54,0	74,20
Генераль планы гамәлгә ашыруның беренче чираты (2025 ел).											
1	Олы Нырты авылы	-	-	$\frac{325}{45,50}$	-	45,50	54,60	6,83	22,75	54	138,18
2	Завод-Нырты авылы	-	-	$\frac{122}{17,08}$	-	17,08	20,50	2,56	8,54	54	85,60
3	Урта Нырты авылы	-	-	$\frac{160}{22,4}$	-	22,4	26,88	3,36	11,20	54	95,44
4	Чәбия Чүрчи авылы	-	-	$\frac{91}{12,74}$	-	12,74	15,29	1,91	6,37	54	77,57
Генераль планы гамәлгә ашыруның хисап срогы (2040 ел)											
1	Олы Нырты авылы	-	-	$\frac{600}{84,00}$	-	84,00	100,80	12,60	42,0	54	209,40
2	Завод-Нырты авылы	-	-	$\frac{177}{24,78}$	-	24,78	29,74	3,72	12,39	54	99,84
3	Урта Нырты авылы	-	-	$\frac{217}{30,38}$	-	30,38	36,46	4,56	15,19	54	110,20
4	Чәбия Чүрчи авылы	-	-	$\frac{156}{21,84}$	-	21,84	26,21	3,28	10,92	54	94,40

Проект тәкъдиме

Яна жир кишәрлекләре бүлеп бирүгә, торак биналарны төзекләндерүне яхшыртуга, шулай ук халыкның санитар-гигиена шартларын яхшырту максатларында түбәндәге чаралар каралган:

Беренче чиратта (2025 елга кадәр) һәм исәп-хисап срогына (2040 елга кадәр):

1. 4.12.1.2 нче таблицада китерелгәнчә, торак пунктларны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасы белән тәэмин итү өчен, торак төзелеше өчен территорияләр бүленеп бирү һәм халыкның артуына бәйле рәвештә, Олы Нырты авыл жирлегенә халык тарафыннан су куллану (артезиан скважиналарын бораулау) өчен хужалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганагын нигезләү буенча эзләнү-бәяләү эшләре башкару;

2. торак төзелешенә һәм халыкның артуына бәйле рәвештә заманча технологияләр нигезендә заманча материаллардан торбалар кулланып, су белән тәэмин итүнең яңа челтәрләрен төзү;

3. суүткәргеч челтәрләрендә аварияләр һәм агуланулар барлыкка килүне кисәтү һәм югалтулар күләмен киметү өчен, борау-көйләү арматурасын һәм суүткәргеч челтәрләрен үз вакытында алыштырырга кирәк. Ачу-ябу-жайга салу арматурасы авария хәлендәге суүткәргеч участкаларын локальләштерү һәм авария-торгызу эшләре башкарганда кулланучыларның аз санын өзү өчен кирәк;

4. су башняларын һәм артезиан скважиналарын исәпкә алу приборлары белән жиһазлау, диспетчерлаштыру системасын гамәлгә кертү;

5. кулланучыларның суны рациональ тотуын тикшереп торуну көчәйтү һәм су белән тәэмин итү системасында суның сыйфатын мониторинглау системасын камилләштерү.

Генераль план белән искергән һәм нәтижәсез технологияләргә файдаланудан баш тартуға һәм заманча инновацион технологияләр кертеп, иң яхшы файдалана алырлык технологияләр принципларына күчүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

Генераль план, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты Житәкчесенә 2021 елның 15 июлендәге 2106/И номерлы хаты нигезендә кадастр номеры 16:35:030505:63 булган жир кишәрлеген “авыл хужалыгы билгеләнешендәге жир” категориясенән “сәнәгать, энергетика, транспорт, элемент, радиотапшырулар, телевидение, мәгълүмат жирләре, космик эшчәнлеккә тәэмин итү өчен жирләр, оборона жирләре һәм башка махсус билгеләнештәге жирләр” категориясенә күчерү каралган, әлегә артезиан скважинасының Олы Нырты авылындагы халыкны һәм социаль-житештерү объектларын су белән тәэмин итә торган участогына урнашуына бәйле рәвештә.

Канализация

Исәп-хисап чыгымнары

Торак пунктларны канализацияләү системасын проектлаганда, территорияләргә су сибүгә һәм яшел үсентеләргә су тотуну исәпкә алмыйча, торак һәм ижтимагый биналардан көнкүреш суларын тәүлеклеклек уртача су белән

тәэмин итүне исәпләп чыгарганда уртача тәүлеклек су кулланыу тигез итеп кабул итәргә кирәк

Су чыгуның чагыштырмача нормалары 4.12.3 таблицада бирелгән.

4.12.3 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл
жирлеге территориясендә су чыгуның чагыштырмача нормалары

№ т/б	Торак йортларны төзекләндерү дәрәжәсе	q _{жл} /тәүлек
1	Эчке суүткәргеч, канализация, үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү белән жиһазландырылган биналар	250
2	Жирле су жылыткычлар белән дә шулай ук	190
3	Шулай ук ваннасыз	140
4	Су жыю колонкаларыннан су куллану белән бәйле йортлар	25

Гамәлдәге хәлгә, генераль планы гамәлгә ашыруның барлык чорларына исәп-хисап нәтижәләре 4.12.4 таблицада бирелгән.

**Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авылы халкы тарафыннан
авылы халкы тарафыннан су агызу исәп-хисабы, м³/тәүлек**

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Торак йортларны төзекләндерү дәрәжәсе Халык саны Уртача тәүлеклек чыгым, м ³ /тәүлек				Су куллануның уртача тәүлеклек чыгымнары, Qср	Тәүлеккә суны иң күп су куллануның исәп-хисап чыгымнары, Qmax	Исәпкә алынмаган чыгымнар	Барлығы
		Эчке суүткәргеч, канализация, үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү белән жиһазландырылган биналар	Жирле су жылыткычлар белән өйләр	Ванна сыз өйләр	Су жыю колонкаларыннан су куллану белән бәйлә йортлар				
Гамәлдәге хәл									
1	Олы Нырты авылы	-	-	<u>218</u> 30,52	-	<u>218</u> 30,52	36,62	1,53	38,15
2	Завод-Нырты авылы	-	-	<u>109</u> 15,26	-	<u>109</u> 15,26	18,31	0,76	19,08
3	Урта Нырты авылы	-	-	<u>147</u> 20,58	-	<u>147</u> 20,58	24,70	1,03	25,73
4	Чәбия Чүрчи авылы	-	-	<u>78</u> 10,92	-	<u>78</u> 10,92	13,10	0,55	13,65
Генераль планны гамәлгә ашыруның беренче чираты (2025 ел).									
1	Олы Нырты авылы	-	-	<u>325</u> 45,50	-	<u>325</u> 45,50	54,60	2,28	56,88
2	Завод-Нырты авылы	-	-	<u>122</u> 17,08	-	17,08	20,50	0,85	21,35
3	Урта Нырты авылы	-	-	<u>160</u> 22,4	-	<u>160</u> 22,40	26,88	1,12	28,00
4	Чәбия Чүрчи авылы	-	-	<u>91</u> 12,74	-	<u>91</u> 12,74	15,29	0,64	15,93
Генераль планны гамәлгә ашыруның хисап срогы (2040 ел)									
1	Олы Нырты авылы	-	-	<u>600</u> 84,00	-	<u>600</u> 84,00	100,80	4,20	105,00
2	Завод-Нырты авылы	-	-	<u>177</u> 24,78	-	24,78	29,74	1,24	30,98
3	Урта Нырты авылы	-	-	<u>217</u> 30,38	-	30,38	36,46	1,52	37,98
4	Чәбия Чүрчи авылы	-	-	<u>156</u> 21,84	-	<u>156</u> 21,84	26,21	1,09	27,30

Проект тәкъдиме

Торак төзелеше өчен һәм «икенче торак» өчен яңа жир кишәрлекләре бүлөп бирүгә, торак биналарны төзекләндерүне яхшыртуга, шулай ук халыкның санитария-гигиена шартларын яхшырту максатларында түбәндәге чаралар каралган:

Беренче чиратта (2025 елга кадәр) һәм исәп-хисап срогына (2040 елга кадәр):

1. төзелеш тыгызлыгы түбән булу һәм рельефның катлаулылыгы аркасында йорт яны жир кишәрлекләре булган шәхси йортларда яшәүче авыл жирлегә халкы өчен канализациянең автоном системасын төзү.

Канализациянең автоном системасы агып төшүче суларны өйдән чыгарудан жыюны, аларны чистартыр өчен автоном корылмаларга илтүне, агып төшүче суларны муниципаль районда булган чистарту корылмаларына чыгаруны тәмин итәргә тиеш.

Автономияле чистарту корылмаларын йорт биләмәләре территориясендә яки берничә бина өчен аерым чистарту корылмалары итеп (кагыйдә буларак, социаль-көнкүреш хезмәт күрсәтү объектлары) урнаштыру тәкъдим ителә.

Агынты суларны, чистартылган агынтыларның сыйфатын гамәлдәге нормативларга туры китереп, завод житештерүенең төрле модификацияләрендә (житештерүчәнлегә 1 тән 20 м³/тәүлегенә кадәр) хужалык-көнкүреш юынтыларын биологик һәм тирән чистарту жайланмалары белән чистартырга тәкъдим ителә. Биологик чистарту жайланмаларында чистарту технологиясе, чистартылган суларны ультратавыш блокларын урнаштыруда зарарсызландыру белән, юынты суны дентрификацияләү һәм дефосфацияләү процессларын күздә тотарга тиеш

Чистартылган агып төшүче суларның туплау ешлыгы чистартылган агып төшүче суларны агызу режимнары һәм аларның алдагы кирәк-яракларга (су сибүгә яки янғын сүндерүгә) тотылуы арасындагы пикларны жайга салу өчен кирәк.

Чистартылган агып төшүче сулар санын торак пункт территориясендә урнашкан утар янындагы кишәрлекләргә яисә яшел үсентеләргә кабат су сибү, эре мөгезле терлекләр фермаларының житештерү ихтыяжларына күчерү исәбенә киметергә мөмкин, бу исә суның гомуми кулланылышын киметүгә китерәчәк.

Рециклинг технологияләрен үстерү һәм агып төшүче суларны кабат куллану су агымнарында һәм сулыкларда суның сыйфатын яхшыртуга, шулай ук елга һәм күлләр бассейннарында тулаем экологик торышны яхшыртуга, шулай ук су алу жайланмасын киметү һәм агып төшүче сулар белән пычраткыч матдәләр агызып чыгу исәбенә су ресурсларын экономияләүгә ярдәм итәчәк.

Канализациянең үзәкләштерелгән, шулай ук автоном системасын эшлөгәндә үзәкнең ил һәм Россиягә керә торган чит ил жиһазлары номенклатурасын, шулай ук агып төшүче суларны чистарту буенча ИТС 10-2015 иң яхшы технологияләре буенча белешмәлекне исәпкә алырга кирәк. Технологияләрне дөрөс сайлау һәм рациональ файдалану локаль системаларның ышанычлы һәм нәтижәле эшен тәмин итәчәк.

Агросәнәгать комплексының гамәлдәге һәм тәкъдим ителә торган предприятиеләрендә терлекчелек агынтыларын агызу системасын төзүне торгызу һәм техник модернизацияләүне, шулай ук су агызу системасын төзүне күздә тотарга кирәк. Агросәнәгать комплексы предприятиеләренең агып төшүче суларын

чистартуның иң киң таралган ысуллары булып, алга таба зарарсызландыру юлы белән аэроб яки анаэран шартларында биохимик оксидлашуны күздә тоткан биологик ысуллар тора.

Проект белән тәкъдим ителә:

1. агросәнәгать комплексының житештерү объектларында су чыгу системаларын реконструкцияләү һәм төзү
2. терлекчелек агымнарын комплекслы утильләштерү һәм эшкәртү буенча заманча иң яхшы технологияләрне һәм техник чараларны гамәлгә кертү
3. чистарту корылмаларынан башка терлекчелек комплексларын файдалануга тапшыруга юл куймау.

Генераль план белән искергән һәм нәтижәсез технологияләрне файдаланудан баш тартуға һәм заманча инновацион технологияләр кертеп, иң яхшы файдалана алырлык технологияләр принципларына күчүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

Өске су агынтысын оештыру

Планлаштырылган территорияне төзекләндерү, аның гомуми һәм санитария шартларын яхшырту максатларында проектта өске агынтыны оештыру һәм су агызу челтәрләрен урнаштыру күздә тотыла.

Беренче чиратта, проект белән яңгыр канализацияләре челтәренә ачык челтәре тәкъдим ителә. Ул катлаулы һәм кыйммәтле корылмаларны таләп итми торган иң гади система булып тора.

Авыл жирлегенә бөтен территориясә, торак пунктларда - ачык лотоклар (кюветлар) буенча юлның ике ягында башкарыла.

Канау һәм кювет кисеменә төре һәм зурлығы гидравлик исәпләү нигезендә билгеләнә. Аларның тирәнлегә 1,2 м дан артмаска тиеш. Кювет ярларының авышлыгы 1:1.5. Кюветлар буенча авышлыкны 0,003 (0.3%) дип билгелиләр.

Суүткәргеч улакларның нигез тирәнлеген, озынлыгын һәм урнашу урынын юллар проектлаганда аерым эш проекты итеп билгеләргә.

Юлдан тимер-бетон торбалар һәм улаклар буйлап кюветтан су агызырга кирәк. Аларның диаметрын, озынлыгын, авышлыгын эш проекты стадиясендә билгеләргә.

Су бассейнын саклауга һәм суның сыйфатына карата таләпләрнең югары булуын исәпкә алып, торак пунктлар территориясеннән пычранган өске суларны чыгаруны, тиешле чистартылганнан соң, чистарту корылмалары аша су жыю җайланмалары аша башкарырга тәкъдим ителә.

Исәп-хисап срогына, территорияне төзекләндерү арткан очракта, проект тарафыннан ябык типтагы су агымы челтәре тәкъдим ителә. Ул иң камил һәм территорияләрне төзекләндерү таләпләренә җавап бирә. Жир асты суүткәргеч торбалар - коллекторлар челтәреннән тора, жир өсте суларын яңгыр сулары жыела торган коелар аша кабул итә һәм жыелган суларны су агымы челтәренә юнәлтә.

Яңгыр канализациясә челтәре (ябык тип) үтеп йөрү, түбә һәм майданнардан атмосфера суларын чыгару өчен билгеләнгән.

Торак пунктларның авыл территорияләрендә урнашкан аеруча пычранган кишәрлекләрдән жир өсте сулары аларны сулыкларга ташлау алдыннан локаль

чистарту корылмаларында яисэ яңгыр канализациясе челтәрендә чистартылырга тиеш. Чистарту корылмаларына өске агынтының яңгырлар яуган, кар капламы эрегән һәм юл капламнары юылган чорда барлыкка килгән аеруча пычранган өлеше бирелергә тиеш

Яңгырның иң интенсив өлешенә һәм иң күп аккан суларга бәйле чыгымнар сулыкка чистартылмыйча гына агызыла.

Чистарту корылмалары алдында аккумуляцияләү савытын булдырырга кирәк. Шартлы рәвештә чиста яңгыр сулары су линиясе буенча чистартылган агынтылар белән бергә, техник шартлар нигезендә, су алгычларына ташлана.

Аккумуляцияләнгән яңгыр суын 1-2 тәүлек дәвамында тоталар. Шул ук вакытта үлчәнгән матдәләр һәм ХПК микъдары 80-90% ка кими. Чистартылган суны тоту 1-2 тәүлек эчендә башкарыла.

Зур территорияләрдән (сәнәгать предприятиеләре, склад хужалыклары, автохужалыклар һ.б.) , шулай ук авыл территорияләрендә урнашкан аеруча пычранган кишәрлекләрдән чыккан (ягулык салу станцияләре, машина кую урыннары, зур автобус станцияләре һ.б.) өске агым сулары, аларны сулыкларга яки яңгыр канализациясе челтәренә ташлау алдыннан локаль яки куак чистарту корылмаларында чистартылырга тиеш.

Яңгыр канализациясе коллекторлары буенча чистарту корылмаларына шартлы-чиста сулар килә ала, аларны бистәдәге яңгыр канализациясе челтәренә ташларга рөхсәт ителә:

шартлы-чиста житештерү сулары;

чистартуны таләп итми торган конденсацион һәм житештерү аппаратурасын суытудан;

грунт (дренаж) сулары;

локаль чистарту корылмаларында машиналар юганнан соң калган су.

Әлеге суларның составы «Өске суларны агып төшүче сулар белән пычранудан саклау кагыйдәләре» таләпләрен канәгатьләндерергә һәм аларны чыгару Дәүләт санитария күзәтчелеге органнары тарафыннан расланырга тиеш.

Бер һәм ике катлы төзелгән территорияләрдән яңгыр суларын агызу ачык суүткәргеч жайланмаларны (урам улаклары, юл кюветлары, суүткәргеч канаулар) куллану юлы белән, урамнар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урында торбалар яки күперләр салу юлы белән проектлана. Улакларның авышлыгы 0,003 дән дә ким булырга тиеш түгел.

Яңгыр кабул итү коелары юлның озакка сузылган участокларында (күтәрелү) юллар улаклары буйлап, юл чатларында һәм жир өсте сулары кушылдыгы ягыннан жәяүле кичүләрдә, түбән урыннарда, түбән төшү урыннарында, өске сулар агыр урын булмаган ишегалды һәм парк территорияләре буйлап урнаша. Төп коллектор белән яңгыр суы жыелу урыннары тармаклар буенча берләшә.

Су үткөрү коллекторының диаметры эш проекты стадиясендә исәпләү белән билгеләнергә тиеш.

Су агу коллекторларын салуның нормаль тирәнлегә 2-3 м, чикле 5-6 м.

Яңгыр суларын чистартканнан соң ташлау су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зонасыннан читтә урнашкан су кабул итү жайланмаларына башкарылырга тиеш.

Су агып төшә торган торбаның ябык челтәре, ачык суүткәргеч тибын куллану төзекләндерү таләпләре ягыннан яраклы булмаган очракта, борт ташлары белән коймаланган юллар буенча төзелеш зонасында һәм аз гына авышлыктар булган территорияләрдә – 0,004 тән дә ким булмаган мәйданнарда, жәмәгать биналарының урнашу урыннарында күздә тотыла.

Су объектларына агып төшә торган агып төшүче суларны чистарту дәрәжәсе "Жир өсте суларын агып төшүче сулар белән пычранудан саклау кагыйдәләре"нең таләпләренә җавап бирергә тиеш. Техник максатларда әйләнештәге су белән тәэмин итү өчен шартлы рәвештә чиста яңгыр суларын куллану, явым-төшемнәрне ашламалар һәм башка максатларда куллану мөмкинлеген ачыкларга кирәк.

Чистарту корылмалары төрләре һәм су агызу системалары схемасы эш проектлары стадиясендә эшләнәргә тиеш.

Биналар, корылмалар төзегәндә, асфальт юллар һәм тротуарлар салганда, спорт мәйданчыклары төзегәндә, ял зоналарында жир өсте суларын филтрлау күләме кими һәм территорияләрдән чыгарыла торган су күләме артачак.

Өске суларны бүлеп чыгару буенча барлык чараларны катгый уздыру таләп ителә.

Алга таба, өске агынты суны чыгару чараларының һәркайсы, территориянең инженер-геологик һәм гидрологик өйрәнелүен һәм проект чишелешләре вариантларын техник-икътисадый чагыштыруны исәпкә алып, мөстәкыйль проект рәвешендә эшләнәргә тиеш..

Авыл жирлеген тулысынча төзекләндерү өчен коммуналь-көнкүреш һәм жир өсте суларын агызу схемасы проектын эшләү тәкъдим ителә.

Су чыгару схемасы су агызу системасы буенча кабул ителгән карарлар нигезендә эшләнә һәм аларны сулыкка кабул итү, транспортлау, чистарту һәм чыгару яки алга таба авыл хужалыгында һәм сәнәгатьтә файдалану өчен тапшыру өчен инженерлык корылмалары комплексын сайлау һәм урнаштыру буенча конкрет техник һәм икътисадый нигезләнгән карар булып тора.

Территорияне санитар чистарту

Елына 1 кешегә калдыктар жыю нормалары Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Каты коммуналь калдыктар жыелу нормативларын раслау турында» 2016 елның 12 декабрендәге 922 номерлы карары нигезендә кабул ителә:

- каты коммуналь калдыктар - 0,27 т/ел - индивидуаль торак йортлар, 0,205 т/ел - күпфатирлы йортлар;

- эре габаритлы калдыктар - 0,079 т/ел - индивидуаль торак йортлар, 0,071 т/ел - күпфатирлы йортлар.

Авыл жирлеге территориясендә ККК күләме, исәп-хисап чорларына 4.12.5 таблицада китерелгән.

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегә территориясендә каты коммуналь калдыклар күләме/ел

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Генераль план проектын эшләү гамәлгә ашырыла торган ел башына булган нигезләмә					Беренче чират					Исәп-хисап чоры				
		ККК	КГО	Барлығы халыктан	Барлгы юридик затлардан	Барлығы	ККК	КГО	Барлығы халыктан	Барлгы юридик затлардан	Барлығы	ККК	КГО	Барлығы халыктан	Барлгы юридик затлардан	Барлығы
1	Олы Нырты авылы	51,88	16,35	68,23	3,41	71,65	95,97	28,08	124,05	6,20	130,25	188,08	55,03	243,11	12,16	255,26
2	Завод-Нырты авылы	25,94	8,18	34,12	1,71	35,82	33,07	9,68	42,75	2,14	44,89	55,48	16,23	71,72	3,59	75,30
3	Урта Нырты авылы	34,99	11,03	46,01	2,30	48,31	47,25	13,82	61,07	3,05	64,12	68,02	19,90	87,92	4,40	92,32
4	Чәбия Чүрчи авылы	18,56	5,85	24,41	1,22	25,63	26,87	7,86	34,73	1,74	36,47	48,90	14,31	63,21	3,16	66,37
Барлығы жирлек буенча		131,38	41,40	172,78	8,64	181,42	203,16	59,44	262,60	13,13	275,73	360,48	105,47	465,96	23,31	489,25

Махсус техника (ә нәкъ менә транспорт һәм чүп ташу машиналары) саны төбәк операторы һәм территорияне санитар чистарту схемасы белән билгеләнә.

Контейнерларның кирәкле саны коммуналь калдыкларның уртача тәүлеклек жыелуын, аларны чыгару чорын (тәүлеклек) һәм контейнерның сыйдырышлылыгын исәпкә алып исәпләнә(1,1 м³) ("Территорияне санитар чистарту һәм торак урыннарын жыештыру" белешмәлеге (Мәскәү, 1990 ел). Контейнерлар саны 4.12.6 таблицада бирелгән.

4.12.6 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл
жирлеге составына керүче торак пунктлар территориясендә урнаштырырга
планлаштырыла торган контейнерлар саны, берәмлек

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Контейнерлар саны	
		Беренче чират	Исәп-хисап чоры
1	Олы Нырты авылы	5	9
2	Завод-Нырты авылы	2	3
3	Урта Нырты авылы	2	3
4	Чәбия Чүрчи авылы	1	2
Барлығы жирлек буенча		10	17

Шулай итеп, беренче чиратка Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар саны 10 данә , исәп – хисап чорына- 17 данә тәшкил итәргә тиеш, контейнерларның 50% ын сортларга аерылырга тиешле каты көнкүреш калдыклары (икенчел чимал) өчен кулланырга киңәш ителә. Куркыныч ККК (яктырту жайланмалары, терекөмеш булган электр лампалары, батарея һәм аккумуляторлар, (автомобильдән тыш) терекөмешле градусниклар, (куллану үзенчәлекләрен югалткан) махсус билгеләнгән контейнерларга салынырга һәм (кызгылт сары төстөгә) әйләнә-тирә мохиткә зыян китермәскә тиеш.

Контейнер майданчыкларын урнаштыру урыннары, торак территорияләрдә КККны жыю, вакытлыча саклау буенча тәкъдимнәрне исәпкә алып, территорияне санитар чистарту схемасы белән ачыклык кертә, ("Торак урыннарын жыештыру һәм территорияне санитар чистарту" белешмәсе (Мәскәү, 1990 ел)).

Халыкның санитар-гигиена шартларын яхшырту һәм авыл жирлеге территориясенә экологик иминлеген тәэмин итү максатларында түбәндәге чаралар каралган:

1. авыл жирлеге территориясен планлы-даими санитар чистарту;
2. КККны аерым (дуаль) жыюны оештыру;
3. ККК жыю өчен су үткәрми торган контейнерлар урнаштыру белән каты өслекле махсус майданчыклар оештыру;
4. эре габаритлы калдыкларны жыю һәм саклау өчен калдыкларны жимерүгә комачаулаучы махсус каты өслекле майданчыклар оештыру;
5. Барлыкка килгән каты коммуналь калдыкларны Байлар Сабасы ш. т. п. чүп-чар тәү станциясе аша Арча муниципаль

районында муниципальара полигонга күмү һәм утильләштерү (калдыклар белән, шул исәптән каты коммуналь калдыклар белән эш итү өлкәсендә территориаль схема нигезендә) Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2018 елның 13 мартындагы 149 номерлы карары белән, (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2019 елның 14 маендагы 391 номерлы карарында күрсәтелгән үзгәрешләр белән);

6. көнкүреш шартларында кулланыла торган энергия саклаучы лампалар кабул итү буенча кабул итү пунктын оештыру һәм аларны агулы югары класслы калдыкларны утильләштерү урыннарына чыгару;

7. пыяла савытлар, пыялалар, макулатура, металл банкалар, металлолом, пластик һәм пластик шешәләр, кәгазь-мамык ботаклары, автомобиль шиналары кабул итү буенча кабул итү пунктын оештыру;

8. санитар-эпидемиологик һәм табигатьне саклау законнарының заманча таләпләре нигезендә кар жыю өчен махсус майданчыклар оештыру

9. табигатьне саклау һәм санитар-эпидемиологик законнар таләпләренә туры китереп, тирес (тизэк) туплануның вакытлы урыннарын төзекләндерү.

10. урам сметасын, изоляцияләүче катлам буларак куллану өчен, ККК полигонына алып ташлау.

Авыл жирлегә территориясендә терлекчелек предприятиеләре урнашуга бәйле рәвештә, терлекчелек калдыкларын утильләштерү мәсьәләсен хәл итү өлешендә, генераль план белән ике вариант хәл итү тәкъдим ителә:

1. Ябык типтагы тирес саклагычларны (лагун) файдалану һәм алга таба ашлама сыйфатында кырларга тирес чыгару (терлекчелек калдыкларын зарарсызландыру, дегельминтизацияләү буенча чаралар уздырганнан соң). Лагуналарны фермалар балансындагы жирләрдә урнаштырырга тәкъдим ителә.

2. Тизэк (пиролиз, биогаз) эшкәртү жайланмаларын куллану.

Жылылык белән тәмин итү

Проект карары

Жылылыкның барлык чыганакалары өчен, шул исәптән индивидуаль төзелешне жылыту өчен ягулыкның төп төре табигый газны күздә тоту.

Ижтимагый-коммуналь һәм административ-эшлекле төзелеш өчен түбәндәге торак пунктларда блок-модульле котельныйлар (БМК) төзү тәкъдим ителә (4.12.7 таблица):

4.12.7 таблица

Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Объект исеме	Беренче чират	Хисап срогы
Олы Нырты авылы	Жәмәгать үзәге өчен БМК	+	-

Урта Нырты авылы	Авыл клубы өчен БМК	+	-
Барлығы:		2	-

Шулай итеп, авыл жирлеген территориясендә административ-эшлекле һәм ижтимагый төзелешләрне жылыту өчен беренче чиратта 1 блок-модульле котельный (БМК) төзү тәкъдим ителә.

Проектлауның алдагы стадияләрендә бер-берсеннән аз гына ераклыкта урнашкан проектлана торган объектларны бер котельныйга тоташтыру мөмкинлеген карарга кирәк.

Торак йорт төзелешен жылылык белән тәэмин итү бер контурлы яки ике контурлы жылылык генераторларыннан (көнкүреш газ казаннарыннан) тормышка ашырылырга тәкъдим ителә.

Проект тарафыннан искергән һәм нәтижәсез технологияләрне файдаланудан баш тартуға һәм иң яхшы файдалана алырлык технологияләр принципларына күчүгә һәм заманча инновацион технологияләр кертүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

Газ белән тәэмин итү

Газның хисап чыгымнары

Планлаштырылган карарлар нигезендә халыкны газ белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк - (хужалык-көнкүреш һәм коммуналь ихтыяжлар).

Халыкның хужалык-көнкүреш һәм коммуналь-көнкүреш ихтыяжлары өчен газ чыгымнары газ куллануның эреләнгән күрсәткечләре буенча 42-101-2003 П.3. 12 п. нигезендә, 34 МДж/м³ газның яну жылылыгы вакытында, төзекләндерү дәрәжәсенә карап, (8000 ккал/м³) билгеләнгән:

- газ жылыткычларыннан кайнар су белән тәэмин иткәндә - елына 300 м³;
- кайнар су белән тәэмин итүнең төрле төрләре булмаганда - 180 м³/ел (авыл жирлегендә 220).

МЗ/с га газның максималь исәп-хисап чыгымы, 0°С һәм газ басымы 0,1 МПа булганда (760 мм).ст.) хужалык-көнкүреш һәм житештерү ихтыяжларына еллык чыгым өлешен түбәндәге формула буенча билгеләргә кирәк.

$$V_{hmax} = V_y \cdot K_{hmax};$$

Анда: K_{hmax} - сәгәтлек максимум коэффициенты (2,3,4 нче таблица 42-101-2003 ел)

- V_y - Еллык газ тотылу, м³/ел

Житештерү булмаган характердагы көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре ихтыяжлары өчен газ чыгымы торак йортларга газ чыгымының 5% күләмендә кабул ителгән.

Халыкның коммуналь-көнкүреш ихтыяжларына газга ихтыяж беренче чиратта (2025 ел) һәм исәп-хисап срогына (2040 ел) 4.12.8. таблицада бирелгән.

4.12.8 таблица

Олы Нырты авыл жирлегенен коммуналь-көнкүреш ихтыяжлары өчен газга ихтыяж, мең нм³/елга

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Газның еллык чыгымы		
		Ел башына булган гамәлдәге хәл	I чират (2025 ел)	Хисап срогы (2040 ел)

1	Олы Нырты авылы	47,96	71,5	132,00
2	Завод-Нырты авылы	23,98	26,84	38,94
3	Урта Нырты авылы	32,34	35,2	47,74
4	Чэбия Чүрчи авылы	17,16	20,02	34,32
Авыл жирлеген буенча:		121,44	153,56	253,00

Гамәлдәге һәм проектланган сәнәгать предприятиеләренең газга ихтыяжын предприятиеләр проектлары нигезендә билгеләргә кирәк.

Проект карары

Проект газлаштырылган барлык объектларны тотрыклы газ белән тәмин итүгә мөмкинлек бирә торган газүткәргечләрнең гамәлдәге системасын максималь файдалану күздә тотыла.

РФ Дәүләт шәһәр техник күзәтчелегенең «Газ бүлү һәм газ куллану системаларының куркынычсызлыгы кагыйдәләре» таләпләре нигезендә 2003 елда корыч газүткәргечләр өчен техник диагностикалау файдалануга кертелгәннән соң 40 ел узгач үткәрелергә тиеш.

Газүткәргечләрнең техник торышы турында диагноз кую һәм аларны алга таба куллану ресурсын билгеләү буенча мәгълүматлар булмау сәбәпле, техник чишелешләрдә гамәлдәге газүткәргечләрне максималь саклау һәм куллану күздә тотыла.

Торак-коммуналь секторны газ белән тәмин итү ГРП яки ШРП дан соң түбән басымлы газүткәргечләр системасыннан каралган.

Олы Нырты авыл жирлегенең торак пунктларында яңа территорияләр төзелүгә бәйле рәвештә, проект тарафыннан түбәндәгеләр тәкъдим ителә:

Беренче чират һәм хисап срогына (2040 елга кадәр).

Олы Нырты:

1. - гамәлдә булганнарга өстәмә рәвештә яңа ГРП, ШРП төзү ;
2. проектлана торган ГРП, ШРП-га югары басымлы газүткәргеч салу;
3. - проектлана торган ГРП, ШРПтан кулланучыга кадәр түбән басымлы газүткәргечләр сузу;

Завод-Нырты:

4. - гамәлдә булганнарга өстәмә рәвештә яңа ГРП, ШРП төзү ;
5. проектлана торган ГРП, ШРП-га югары басымлы газүткәргеч салу;
6. - проектлана торган ГРП, ШРПтан кулланучыга кадәр түбән басымлы газүткәргечләр сузу;

Урта Нырты:

7. - гамәлдә булганнарга өстәмә рәвештә яңа ГРП, ШРП төзү ;
8. проектлана торган ГРП, ШРП-га югары басымлы газүткәргеч салу;
9. - проектлана торган ГРП, ШРПтан кулланучыга кадәр түбән басымлы газүткәргечләр сузу;

Чэбия Чүрчи:

10. - гамәлдә булганнарга өстәмә рәвештә яңа ГРП, ШРП төзү ;

11. проектлана торган ГРП, ШРП-га югары басымлы газүткәргеч салу;

12. - проектлана торган ГРП, ШРПтан кулланучыга кадәр түбән басымлы газүткәргечләр сузу;

Проект тарафыннан искергән һәм нәтижәсез технологияләрне файдаланудан баш тартуга һәм иң яхшы файдалана алырлык технологияләр принципларына күчүгә һәм заманча инновацион технологияләр кертүгә юнәлдерелгән оештыру чаралары тәкъдим ителә.

Электр белән тәмин итү

Электр йөкләнешләрне исәпләү

Олы Нырты авыл жирлегенең генераль планы буенча электр йөкләнеше ике срукта билгеләнә:

- беренче чират - 2025 ел;

- исәп-хисап срогы - 2040 ел.

Хужалык-көнкүреш һәм коммуналь ихтыяжларның электр йөкләнешен исәпләү бер кешегә электр куллану нормалары буенча РД 34.20.185-94 (1999 елгы үзгәреш) «Шәһәр электр челтәрләрен проектлау инструментлары» нигезендә башкарылган.

Коммуналь-көнкүреш секторының еллык электр куллануы РД 34.20.185-94, 2.4.4 нче таблица нигезендә исәпләнгән "Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясе чыгымының һәм электр йөкләнешен максимум куллану сәгатләренең еллык санының эреләнгән күрсәткечләре".

Китерелгән зурайтылган күрсәткечләр торак һәм ижтимагый биналар, коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, транспорт хезмәте күрсәтү объектлары, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тотта Бу мәгълүматлар торак биналарда кондиционирлау, электр белән жылыту һәм электр белән су жылытуны куллануны исәпкә алмый.

Коммуналь-көнкүреш секторының исәп-хисап куәте РД 34.20.185-94, 2.4.3.таблицасы нигезендә исәпләнгән "Чагыштырмача исәп-хисап коммуналь-көнкүреш йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләре" ("кече" шәһәрләр категориясе, табигый газдагы плитәләр белән). Таблицада китерелгән күрсәткечләр торак һәм ижтимагый биналарның (административ, уку, фәнни, дөвалау, сәүдә, тамаша кылу, спорт), коммуналь предприятиеләрнең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының (автомобильләре саклау өчен гаражларның һәм ачык мәйданчыкларның), тышкы яктылыкның йөкләнешен исәпкә ала. Шулай ук таблицада, кагыйдә буларак, поселок бүлү челтәрләре буенча тукланучы төрле вак сәнәгать кулланучылары исәпкә алынган.

Предприятиеләрнең электр йөкләнешен исәпләүне әлегә предприятиеләрне электр белән тәмин итү проектлары яисә тиешле аналоглар буенча башкарырга кирәк.

4.12.9 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан коммуналь-көнкүреш секторының һәм вак сәнәгать предприятиеләренең елына электр куллануы, бер мең кВт/ел.

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Еллык электр куллану, мең кВт.сәг/ел		
		Башлангыч ел	Беренче чират 2025 ел	Хисап срогы - 2040 ел
1	Олы Нырты авылы	473,06	705,25	1302
2	Завод-Нырты авылы	236,53	264,74	384,09
3	Урта Нырты авылы	318,99	347,2	470,89
4	Чәбия Чүрчи авылы	169,26	197,47	338,52
Барлыгы жирлек буенча:		1197,84	1514,66	2495,5

4.12.10 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан коммуналь-көнкүреш секторының һәм вак сәнәгать предприятиеләренең исәп-хисап куәте

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Исәп-хисап куәте, кВт		
		Башлангыч ел	Беренче чират 2025 ел	Хисап срогы - 2040 ел
1	Олы Нырты авылы	107,26	180,09	391,31
2	Завод-Нырты авылы	50,78	68,40	107,63
3	Урта Нырты авылы	63,67	85,26	124,50
4	Чәбия Чүрчи авылы	31,87	49,53	102,51
Барлыгы жирлек буенча:		253,54	383,35	725,58

4.12.11 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан коммуналь-көнкүреш секторының һәм вак сәнәгать предприятиеләренең трансформатор егәрлеге, кВА

№ т/б	Жирлек составына керә торган торак пункт исеме	Исәп-хисап куәте		
		Ел башына булган гамәлдәге хәл	Беренче чират 2025 ел	Хисап срогы - 2040 ел
1	Олы Нырты авылы	114,10	191,58	416,29
2	Завод-Нырты авылы	54,02	72,77	114,50
3	Урта Нырты авылы	67,74	90,70	132,45
4	Чәбия Чүрчи авылы	33,91	52,69	109,05
Барлыгы жирлек буенча:		269,72	407,82	771,89

Коммуналь-көнкүреш секторының сроклары (I чират һәм исәп-хисап срогы) буенча электр куллану, куәт һәм трансформатор куәте күрсәткечләре, шулай ук электр куллануның беренче чиратка һәм исәп-хисап срогына шактый артуы, халыкның шактый артуын исәпкә алып, 4.12.12 таблицада китерелде.

4.12.12 таблица

Олы Нырты авыл жирлеге коммуналь-көнкүреш секторының санитар саклау зоналарыннан файдалану регламентлары

№ т/б		Үлчәү берәмлеге	Башлангыч ел	Беренче чират 2025 ел	Хисап срогы - 2040 ел.	Башлангыч елга карата 2040 елга үсеш
1	Еллык электр куллану	мең кВт *час/год	1197,84	1514,66	2495,5	1297,66
2	Исәп-хисап куәте	кВт	253,54	383,35	725,58	472,04

№ т/б		Үлчәү берәмлеге	Башлангыч ел	Беренче чират 2025 ел	Хисап срогы - 2040 ел.	Башлангыч елга карата 2040 елга үсеш
3	Трансформатор куәт	кВА	269,72	407,82	771,89	502,17

Проект карары

Исәп-хисапка таянып, без авыл жирлегендә электр куллануны шактый арттыра алабыз. Шул ук вакытта жирлекне электр белән тәмин итүнең гамәлдәге схемасын файдалану мөмкинлеге дә бар.

Олы Нырты авыл жирлегенең торак пунктларында яна территорияләр төзелүгә бәйле рәвештә, проект тарафыннан түбәндәгеләр тәкъдим ителә:

Беренче чиратка һәм хисап срогына (2040 елга кадәр) түбәндәгеләр тәкъдим ителә:

- Олы Нырты авылы торак майданчыкларын электр энергиясе белән тәмин итү өчен трансформатор подстанцияләрен 302,19 кВА Гомуми куәте булган 10/0,4 кВ трансформатор подстанцияләрен урнаштырырга тәкъдим итә;

- Завод-Нырты белән торак майданчыкларын электр энергиясе белән тәмин итү өчен 60,48 кВА трансформаторлары гомуми куәтенә 10/0,4 кВ трансформатор подстанцияләрен урнаштыру тәкъдим ителә;

- Урта Нырты торак майданчыкларын электр энергиясе белән тәмин итү өчен 64,71 кВА трансформаторларының гомуми куәтенә 10/0,4 кВ трансформатор подстанцияләрен урнаштыру тәкъдим ителә;

- Чәбия Чүрчи торак майданчыкларын электр энергиясе белән тәмин итү өчен 75,14 кВА трансформаторлары гомуми куәте булган 10/0,4 кВ трансформатор подстанцияләрен урнаштырырга тәкъдим ителә.

Трансформатор подстанцияләренең төгәл саны, урнашу урыны, шулай ук 10 кВ линиясен трассировкалары торак майданчыкларын планлаштыру проектын эшлэгәннән соң төгәлләштереләчәк;

- физик тузган очракта электр тапшыру линияләренең терәк баганаларын алыштыру;

- 10 һәм 0,4 кВ көчәнеше (энергияне сак тоту технологияләрен гамәлгә кертә) электр тапшыру линияләрен яңа торак йортларга һәм ижтимагый-эшлеккә билгеләнештәге объектларга кадәр төзү (кирәк булганда);

- трансформатор подстанцияләрен һәм 10/0,4 кВ трансформаторларын алмаштыру (реконструкцияләү), эксплуатацияләүнең норматив срогын хезмәт иткән һәм гамәлдәге норматив-техник таләпләргә җавап бирми торган трансформатор подстанцияләрен һәм трансформаторларын алмаштыру (реконструкцияләү), чөнки капитал ремонтка чыгымнар чагыштырмача, хәтта реконструкцияләү чыгымнарыннан артып китә. Трансформаторларны артык норматив срокы эксплуатацияләү эчке элементларның техник характеристикаларын үзгәртүгә китерә һәм нәтижә буларак югалтуның 5-7% ка артуына китерә. Моннан тыш, кулланучыларда ихтыяж егәрлеге үсеше нәтижәсендә трансформаторларның бер өлеше егәрлеккә артык йөкләнеш белән

эшли, бу 0,38-10 кВ челтәрендәге көчәнеш кимүгә һәм электр энергиясен югалтуларның артуына китерә;

- урамнарны яктырту линияләрен төзү һәм реконструкцияләү.

Электр челтәре хужалыгы объектларының яңа төзелеше күләмнәре һәм корылмага һәм реконструкциягә планлаштырыла торган объектларның характеристикалары, 10 һәм 0,4 кВ линияләрен трассировкалары, гамәлдәге челтәрнең фаразлана торган йөкләнешеннән һәм урнашу урынына, техник параметрларыннан чыгып билгеләнәчәк һәм проектлауның алдагы стадияләрендә төгәлләштерелергә тиеш. Заманча таләпләргә туры китереп, электр челтәрләренә тәкъдим ителә:

1. ВЛны тиз эшли торган ВЧ яклау белән тәмин итү;
2. Подстанцияләрне телемеханикалаштыру;
3. Торак пунктларның бүлү челтәрендә электр энергиясен исәпкә алуның автоматлаштырылган системаларын монтажлау. Барлык кулланучылар электр энергиясен исәпкә алу приборлары белән тәмин ителергә тиеш. Электр энергиясен объектив һәм нәтижәле исәпкә алу проблемаларының берсе - искергән исәпкә алу приборларын югары дәрәжәдә ялгышлык белән эксплуатацияләү. Бу шарт электр энергиясен коммерциячел исәпкә алуның автоматлаштырылган системасын кертүне шактый кыенлаштыра
4. Энергияне сак тоту технологияләрен куллану һәм реактив куәтне компенсацияләү.

Аз токлы челтәрләр

Телефонлаштыру

Гомуми файдаланудагы телефон челтәрен үстерү элеме төренә заявкаларны канәгатьләндерүнең 100% шартларыннан алып барылырга тиеш.

Телефонлаштыруны жирлек территориясендә гамәлдә булган АТСтан тормышка ашыру планлаштырыла. Телефон элементсен үстерү заманча цифрлы жиһазлар базасында гамәлдәге телефон челтәрен реконструкцияләүгә һәм киңәйтүгә юнәлдереләчәк.

Проект белән тәкъдим ителә:

- Олы Нырты авылында, заманча цифрлы технологияләрне кулланып, гамәлдәге АТСны, 474 номерга кадәр куәтне арттырып реконструкцияләү;

- заманча цифрлы технологияләрдән файдаланып, АТСны модернизацияләү. АТСның аналог жиһазларын, мөмкин булганча, оптик-жепселле сызыкча корылмалардан файдаланып, цифрлы станциягә күчерү;

- оптик-жепселле элемент, кәрәзле элемент, IP-телефония, Internet челтәре үсеше.

- линияле элемент корылмалары төзү;

- спутник элементсен һәм цифрлы телерадиотапшыруларны да кертеп, элемент чаралары өлкәсендә яңа технологик казанышлар кергү.

Кабельле телефон каналын торак һәм ижтимагый төзелеш объектларына кадәр төзүне «Таттелеком» ГАЖ көче белән гамәлгә ашыру тәкъдим ителә.

Кабельле канализация төзелеше күзәтү жайланмалары куелган асбоцемент торбалардан тәкъдим ителә.

Муниципаль берәмлектә колачлау зонасын киңәйтү өчен GSM стандартының өстәмә база станцияләрен урнаштыру тәкъдим ителә.

Авыл жирлегенең торак районы өчен гаилә кору коэффициенты - 3,5 кеше. Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре ихтыяжларын исәпкә алмау коэффициенты 1,25 тәшкил итә

Яңа төзелгән территориядә телефон йөкләнешенең бүленеше 4.12.13 нче таблицада китерелгән.

4.12.13 нче таблица

Олы Нырты авыл жирлегенең яңа төзелә торган территориясендә телефон йөкләнешен бүлү

№ т/б	Күрсәткеч атамасы	Телефоннар саны		
		Гамәлдәге хәл	Беренче чират	Исәп-хисап чоры
1	Проектлана торган торак төзелешенә телефон йөкләнеше	138	204	379
2	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренә телефон йөкләнеше	-	51	95
3	Телефоннарның гомуми саны	138	255	474

Радиофикация

Авыл жирлеген радиофикацияләү өчен радиосигнал бирүне тәэмин итүче радиоузел төзелешен һәм гамәлдәге һәм проектлана торган торакны һәм социаль-мәдәни көнкүреш объектларын тоташтырып, су бие радиолиниясе буенча бүлү фидерлары төзүне карарга кирәк.

Телевидение

Татарстан Республикасында DVB-T цифрлы эфир тапшырулары стандартынан файдаланып, цифрлы эфир-кабельле телевидение чөлтәре булдырылды. Транспорт чөлтәре сыйфатында «ВолгаТелеком» ААЖ зона жөпселле-оптик чөлтәре кулланыла.

Цифрлы телевидение чөлтәре, тапшырыла торган программалар саны буенча да (кимендә 10), сурәтне, тавышны тапшыру, ТВ сигналлар кабул итү сыйфаты буенча да аналог чөлтәрләр алдында өстенлекләргә ия . Бу кабул итүне бер дециметрлы антеннага кимендә 10 программа кабул итәргә мөмкинлек бирә, аналог тапшыргычлар белән чагыштырганда кечерәк куәтгә тапшыргычларны файдаланырга, шулай ук телөтапшырулар чөлтәрләрен компьютер чөлтәрләре белән тоташтыру мөмкинлеген тәэмин итә.

Цифрлы телевидение белән беррәттән, муниципаль берәмлек халкы аналог телевидениесен кабул итү мөмкинлегенә ия.

Проектлана торган объектларны урнаштырганда һәм планлаштырыла торган чараларны гамәлгә ашырганда табигатьне саклау законнары һәм санитария нормалары таләпләре үтәлгә тиеш, шул исәптән:

- Россия Федерациясе Су кодексының 2006 елның 03 июнендәге 74-ФЗ номерлы таләпләре гомуми файдалану өчен билгеләнгән һәм төзелергә тиеш булмаган гомуми файдаланудагы су объектларының (яр буе полосасының) яр буе линиясе буйлап жир полосасын үтәү өлешендә, жир өсте су объектларының су саклау зоналарында урнашкан объектларны (яки проектлана торган) жиһазлау өлешендә, шул исәптән ИЖС, авыл хужалыгы объектлары һәм социаль-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар өчен кишәрлекләр урнаштырганда, су объектларын пычранудан, чүпләнүдән, ләмләүдән һәм сулыкларны саегудан саклауны тәмин итә торган корылмалар (ст.65) төзү өлешендә, су басу зоналары чикләрендә тискәре йогынтыны булдырмый калу максатларында капитал төзелеш объектларын төзүне тыю өлешендә (Су кодексының 2.1 п., 2.67 п). Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъекты, муниципаль берәмлек милкендә булган бүтән су объектлары яки башка су объектлары белән буаларның гидрологик режимын һәм гидравлик элементәсе булуын (булмау) исәпкә алып, су объектларын өйрәнү һәм яр линияләрен, су объектларының (буаларның) чикләрен билгеләү

- Россия Федерациясе Жир кодексының 25.10.2001 № 136ФЗ таләпләрен Су кодексы нигезендә билгеләнгән яр буе полосасы чикләрендә ЗУны хосусыйлаштыруны тыю өлешендә (27 ст.);

- Россия Федерациясе Урман кодексының 04.12.2006 № 200-ФЗ таләпләре, яшел утыртмаларны мөмкин кадәр күбрәк саклап калу өлешендә;

- калдыкларны урнаштыруга карата «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль законның 12 статьясы таләпләре;

- «Жир асты байлыклары турында» 1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы РФ Кануны таләпләре;

- «Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2018 елның 03 августындагы 342-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре;

- СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03 «Санитар яклау зоналары һәм предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе» һәм Россия Федерациясе Хөкүмәтенә 2018 елның 03 мартындагы 222 номерлы карары белән расланган санитар-яклау зоналары чикләрендә урнашкан жир кишәрлекләренән файдалану һәм санитар-яклау зоналарын билгеләү кагыйдәләре, шул исәптән ИЖС өчен кишәрлекләр, социаль һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары (мәктәпләр, балалар бакчалары, хастаханәләр, ачык типтагы спорт объектлары) урнашканда;

- СанПиН 2.1.4.1110-02 “Су белән тәмин итү һәм эчәргә яраклы суүткәргечләр чыганакларын санитар саклау зоналары (ЗСО)” таләпләре;

- 2.1.5.1059-01 «Жир асты суларын пычранудан саклауга карата гигиеник таләпләр»;

- жирләрне бер категориядән икенчесенә күчерү процедурасы таләпләре, шул исәптән «Жирләрне яисә жир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре;

- Шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 27 декабрендәге 1071

номерлы карары белән расланган) һәм 2018 елгы «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;

- Кагыйдәләр җыелмасының 4.4.14 п. таләпләре 4.130.2013 "Янгынга каршы көрәш системалары. Яклау объектларында янғын таралуны чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив карарларга таләпләр»

- линия корылмаларының саклау зоналарын үтәү: элемент линияләре, электр линияләре, суүткәргеч линияләре, элемент һәм торба үткәргечләр кабеле, автомобиль юлларының санитар аермалары.

m. Территорияне инженерлык эзерләү чаралары

Әлеге бүлектә территорияне инженерлык эзерләү чаралары буенча гомуми тәкъдимнәр бирелгән. Гамәлдә билгеле бер участкага хас конкрет проблемалардан чыгып эш итәргә кирәк. Капиталь төзелеш объектларын төзегәндә территориянең геологик шартларын, грунтларның токым составын һәм физик үзлекләрен бәяләү, грунтларның эрозия тотрыклылыгын, грунт суларының ятуын билгеләү максатында инженер-геологик тикшеренүләр үткөрү мәҗбүри. Шулай ук шундый ук инженер-геологик шартларда төзелешнең булган тәҗрибәсен кулланырга кирәк. Территориянең рельефын оештыруның ахыргы варианты җир участогын эксплуатацияләүне катлауландыра торган кирәкмәгән табигать процессларының интенсивлыгына, фаразланган йөкләмәләр һәм йогынтыларга, инженерлык чараларына эксплуатация чыгымнарына һәм аларның максатчанлыгына бәйле рәвештә сайлана

Олы Нырты авыл җирлегенең төзелгән территорияләре «Татарстан Республикасы һәм Казан шәһәре муниципаль районнарының экзоген геологик процессларның актив йогынтысына китергән төзелеш территорияләре исемлегенә» кертелмәгән.

Исемлек Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 28 декабрдәге 1083 номерлы карары белән расланган «Әйләнә-тирә мохитне саклау, табигать ресурсларын торгызу һәм алардан файдалану» дәүләт программасының «2014-2021 елларга җир асты байлыктарынан файдалану өлкәсендә дәүләт идарәсе» ярдәмче программасы кысаларында Татарстан Республикасы территориясендә территориаль дәрәжәдә куркыныч экзоген геологик процесслар мониторингын алып бару» объекты буенча эшләр башкару өчен геологик йөкләмәгә кушымта булып тора.

4.13.1 Эрозиягә каршы, ишелүгә каршы чаралар

Мишә елгаларының уң як ярлары һәм Урта Нырты торак пункты чиге буйлап ага торган аның уң кушылдыгы өчен вакытлыча су агымнары рәвешендәге авыш сызыклы эрозия хас, урыннар җитәрлек тирән, чокырларга эверелгән, җир тетрәү эрозиясе үсеш алган. Яр буйларында эрозиягә дучар булган яр буйлары, локаль рәвештә саклагыч яшелләндерү чаралары үткәрелде. Агроурманмелиорация юлы белән елга үзәннәренең һәм ерганак битләренең терраса битләрен тагын да ныгыту зарур. Чокырларның тар өлешен күмү дә мөмкин.

СП 116.13330.2012 нигезендә, күпеллек үләннәренә башка ярдәмчел саклану чараларынан башка чәчү тау битләрендә (откосаларда) 35°гә кадәр текә,

ә зуррак текә булганда (45°гәкадәр) - туфракны ябыштыручы материаллар белән яисә яшел габионнар һәм биоматлар кулланып чөчү рөхсәт ителә.

Грунт хәрәкәте процессларын кисәтү һәм тотрыкландыру өчен, икътисади максатка ярашлы булганда, аңа кирәкле текәлекне бирү, сөзәклекне terrasлау юлы белән су бүлү (тау канавалары) terrasларында алга таба урнаштыру, тотрыксыз грунтларны бетерү яки алыштыру юлы белән, сөзәклекнең рациональ профильләштерү чараларына мөрәжәгать итәргә мөмкин.

Сөзәклек рельефы үзгәрү мөмкин булмаганда, тотып торы корылмаларын алдан күрергә кирәк.

Авыл хужалыгы жирләренең зур майданнары булганда рельефның чагыштырмача аз беркетелүе күзәтелә. Яссы эрозиянең үсешен булдырмау өчен саклагыч урман полосаларын утыртырга кирәк.

4.13.2 Өске агымны оештыру буенча чаралар

Табиғый дренаж өчен уңайсыз шартлары булган проблемалы территорияләр өчен өске агымны оештыру схемасын эшләргә кирәк.

4.13.3 Су басудан саклану чаралары

Жирле үзидарә органнары мәғлүматы буенча, су басу процессы Олы Нырты һәм Завод-Нырты урамнарына туры китерелгән.

Инженерлык яклавының территориаль системасы үзләштерүче дренажларны, фильтрациягә каршы пәрдәләрне, өске агымны оештыру белән территорияне вертикаль планлаштыруны, ачык су агымнарының һәм табиғый дренажның башка элементларын, яңгыр канализациясен, су объектларының дәрәжәле режимын жайга салуны үз эченә ала.

4.13.4 Сейсмик куркыныч

Карта нигезендә (В - сейсмик куркыныч дәрәжәсе, 5% ка тигез) СП 14.13330.2018 "сейсмик районнарда төзелеш. СНИП II-7-81 Актуальләштерелгән редакциясе Олы Нырты авыл жирлегә территориясе MSK-64 шкаласы буенча 6 балл жир тетрәүләрнең интенсивлыгы булган зонага керә, Россия Федерациясе территориясендә ОСР-2015 Гомуми сейсмик районлаштыруның С (1%) картасы нигезендә, жир тетрәүләрнең ешлыгы 7 баллга тигез булган зонага керә.

Биналар һәм корылмалар төзегәндә сейсмик куркыныч дәрәжәсен, корылмаларның һәм биналарның нигезләрен исәпләүне исәпкә алырга кирәк. Бу эш 14.13330.2018, СП 20.13330.2016 таләпләре нигезендә башкарылырга тиеш.

п. Табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары, гражданнар оборонасы чаралары исемлеге

«Гражданнар оборонасы буенча чаралар, табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар исемлеге» генераль план бүлегә "Гадәттән тыш хәлләрдә куркынычсызлык" ГОСТ Р 22.2.10-2016 нигезендә эшләнгән. Гражданнар оборонасы буенча чараларны нигезләү һәм исәпкә алу тәртибе, территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чараларын,

165.1325800.2014 «Гражданнар оборонасы буенча инженер-техник чаралар», гражданнар оборонасы өлкәсендә һәм территорияләрне гадәттән тыш хәлләрдән яклау буенча башка норматив документлар, Саба муниципаль районы Гражданнар оборонасы планы, шулай ук башлангыч мәгълүматлар һәм Татарстан Республикасы Гражданнар оборонасы эшләре һәм гадәттән тыш хәлләр министрлыгы (алга таба - ТР Гадәттән тыш хәлләр министрлыгы) тарафыннан 2019 елның 19 декабрендәге 495 номерлы бирелгән таләпләр нигезендә.

4.14.1 Территорияне кыскача тасвирлау

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл җирлеге территориясе үзенең үзәк өлешендә көнчыгыштан көньяк-көнбатышка таба урнашкан Мишә елгасы үзәне һәм аның кушылдыклары үзәне буйлап, меридиональ юнәлештә иң зур агым булып, Олы Нырты авылы янындагы Мишә елгасына коя торган калкулыклы тигезлектән гыйбарәт. Җир өслегенең гомуми юнәлеше Мишә елгасына юнәлгән, абсолют тамгалар 110-200 м чикләрендә тирбәлә.

Олы Нырты авыл җирлегенең геологик төзелешендә Пермь һәм дүртенче катламнар катнаша.

Авыл җирлеге уртача континенталь климат зонасында урнашкан, кышын салкын, жәен жылы һәм җитәрлек явым-төшемле. Нормада уртача еллык температура +4,7°Сны тәшкил итә.

Инженер-геологик һәм климат шартларының тулырак тасвирламасы «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегендә китерелгән.

Олы Нырты авыл җирлеге территориясенең гомуми мәйданы 3496,6387 га тәшкил итә, шуларның 76,3%ы авыл хужалыгы зонасында урнашкан, 6%ы торак пунктлар белән тәмин ителгән, 0,8%ы транспорт инфраструктурасы зонасы белән капланган.

2019 ел башына җирлек халкының саны 552 кешене тәшкил иткән, шуларның 316 сы - хезмәткә сәләтле яшьтәге кешеләр. Халыкның күп өлеше (39,5%) җирлекнең административ үзәгендә - Олы Нырты авылында яши.

Торак пунктлар елга буйлап урнашкан, алар озынча формада. Торак фонды урамнар чөлгәре буйлап тәртипкә салынган индивидуаль төзелештән гыйбарәт (Олы Ныртыда 218 йорт, Завод Ныртыда 109 йорт, Урта Ныртыда 147 йорт, Чәбия Чүрчидә 78 йорт).

Житештерү объектлары эре мөгезле терлек фермалары тарафыннан тәкъдим ителгән. Ындыр табагы һәм машина-трактор паркы бар.

Олы Нырты авыл җирлегенең Татарстан Республикасының башка җирлекләре һәм районнары белән транспорт элементсе хәзерге вакытта региональ әһәмияттәге IV категорияле автомобиль юллары аша гамәлгә ашырыла: «Байлар Сабасы-Лесхоз» - Олы Нырты, «Байлар Сабасы-Лесхоз» - Олы Нырты - Чәбия Чүрчи, «Язлы Арташ - Олы Нырты» һәм җирле әһәмияттәге автомобиль юллары.

Халыкны эчә торган һәм хужалык-көнкүреше суы белән тәмин итү чыганаclarы булып ике скважина тора, алардан беренче күтәрелү насос станцияләре һәм су суырту башнялары ярдәмендә урам буйлап кулланучыларга кадәр бара торган суүткәргеч чөлгәрләргә су бирү гамәлгә ашырыла. Моннан тыш,

«Нырты» АХП» ЖЧЖ фермасы территориясендә шәхси ихтыяжлары өчен скважина һәм су башнясы файдаланыла. Су үткөрү челтәрләренә гомуми озынлыгы 8,775 км тәшкил итә. Эчәрлек һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен уртача көндәлек су чыгымы, 140 л/сут чагыштырма су кулланудан чыгып, Олы Ныртыда - 30,52 м³/тәүлек, Завод-Ныртыда - 15,26 м³/тәүлек, Урта Нырты авылында-20,58 м³/тәүлек, Чәбия Чүрчидә-10,92 м³/тәүлек

Олы Нырты авыл жирлегендә үзәкләштерелгән су чыгару системасы юк.

Табигый газ Олы Нырты авыл жирлегенә авыл торак пунктларына югары басымлы авыларга газүткәргечләр буенча югары басымлы АГРС-3 дән алып газ бүлү пунктларына кадәр (ГРП, ШРП) тапшырыла. Алга таба түбән басым челтәрләре буенча турыдан-туры кулланучыга. Газ бүлү станцияләренә үзгәлтү 3.13.5.1 таблицада китерелгән. Жирлек мәгълүматы буенча, бистәрага газүткәргечләрнең физик тузуы 35% тәшкил итә.

Торак пунктларның комплектлы трансформатор подстанцияләрен электр белән тәэмин итү ВЛ-10 кВ ф 21 «Саба» һава линияләре белән башкарылган. Физик халәт канәгатьләнәрлек, кайбер линияләренә тузуы 65 %ка житә.

4.14.2 Территорияне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча гамәлдәге чаралар, гражданнар оборонасы чаралары

4.14.2.1 Территория һәм оешмаларны гражданнар оборонасы буенча төркемнәргә (булган хәлгә) кертү

ТР Гадәттән тыш хәлләр министрлыгы мәгълүматы буенча, гражданнар оборонасы буенча төркемнәргә проектлана торган территория кагылмый. Жирлек территориясендә гражданнар оборонасы буенча категориягә кертелгән оешмалар юк.

4.14.2.2 Күчерү (гамәлдәге хәл)

Башка районга халык эвакуациясе каралмаган.

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Гражданнар оборонасы һәм халыкны яклау планы (алга таба - ГО планы) нигезендә Саба районының барлык жирлекләре торак фонд биналарына күчеп утыру юлы белән эвакуацияләнә торган халыкны урнаштыру өчен билгеләнгән. Эвакуацияләнүче халык саны ГО планы белән билгеләнгән. Олы Нырты авыл жирлегендә кабул итүче эвакуация пунктын оештыру каралган.

4.14.2.3 Халыкны инженерлык ягыннан яклау (гамәлдәге хәл)

Шәхси участокларда иң гади яшеренү урыннары (баз) бар.

4.14.2.4 Инженерлык инфраструктурасы (гамәлдәге хәл)

Су белән тәэмин итү

Су белән тәэмин итү схемасы Олы Нырты авыл жирлегенә рәсми сайтында урнаштырылган.

Хәзерге вакытта скважиналардан су алу мөмкинлегә күләме эчәргә яраклы һәм хужалык-көнкүреш ихтыяжлары өчен суга ихтыяжны каплай. Скважиналар

дебиты шулай ук кирәк булган очракта су жыю жайланмасы күләмен арттырырга мөмкинлек бирә.

Электр энергиясе сүнгән һәм скважиналарда насослар эше тукталган очракта, су белән тәмин итү чыганагы булып жирлектә барлык торак пунктлар янында булган чишмәләр торырга мөмкин.

Газ белән тәмин итү

Югары басымлы газүткәргечләр 0,6 Мп биналарга һәм корылмаларга кадәр минималь ераклыкны саклап жирлек территориясе буенча салынган. Газ бүлү станцияләре юк.

Электр белән тәмин итү

Торак пунктларны электр белән тәмин итү "Саба» ВЛ-10 кВ ф.21 һава линияләре белән башкарылган.

4.14.2.5 Гражданлык оборонасы буенча хәбәр итү системасы (гамәлдәге хәл)

Хәбәр итү системасы булмау ашыгыч хәбәрләр тапшыру өчен халыкның игътибарын электрон массакуләм мәгълүмат чараларына вакытында жәлеп итәргә мөмкинлек бирми. Халыкка мәгълүмат бирү республика һәм жирле телерадиотапшырулар аша тапшырыла.

4.14.2.6 Потенциаль куркыныч объектлар, куркыныч житештерү объектлары һәм мөмкин булган куркыныч зоналар (гамәлдәге хәл)

"Халыкны һәм территорияләргә табигий һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында" 1994 елның 21 декабрдәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон (03.07.2019 ел редакциясендә) нигезендә, потенциал куркыныч объект - ул югары дәрәжәдәге җаваплылыгы булган биналар һәм корылмалар урнашкан объект яки берьюлы биш меңнән артык кеше булырга мөмкин объект.

2009 елның 30 декабрдәге 384-ФЗ номерлы Федераль закон (02.07.2013 елгы № 384-ФЗ) "Биналар һәм корылмаларның иминлеге турында техник регламент", Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә аеруча куркыныч, техник яктан катлаулы яки уникаль объектларга кертелгән биналар һәм корылмалар югары дәрәжәдәге җаваплылык дәрәжәсендәге биналарга һәм корылмаларга карый, алар арасында I һәм II класслы куркыныч житештерү объектлары бирелә, аларда куркыныч матдәләр барлыкка киләләр, файдаланылалар, эшкәртеләләр, сакланалар, юкка чыгарылалар (РФ Шәһәр төзелеше кодексының 48 нче маддәсенң 11 нче пункты).

ТР Гадәттән тыш хәлләр министрлыгы мәгълүматлары буенча, жирлек территориясендә аварияләр гадәттән тыш хәлләр зоналары барлыкка киләргә мөмкин булган потенциал куркыныч объектлар юк.

Жирлек территориясендә «Куркыныч житештерү объектларының сәнәгать иминлеге турында» 1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы Федераль закон (алга таба - №116-ФЗ) белән билгеләнгән куркыныч житештерү объектлары урнашкан. Шартлау һәм янгын чыгу куркынычы булган объектларга 0,005 Мптан

югары басымлы газүткәргечләр керә, алар 116-ФЗ номерлы 2 нче кушымтаның 4 нче пункттында каралганча, III класслы куркынычка керә

Олы Нырты торак пункты чиге янында ындыр табагы урнашкан. 1 нче кушымтаның 6 нчы һәм 2 нче кушымтаның 9 нчы пункты нигезендә, әлеге объектлар IV класслы куркыныч житештерү объектларына керә.

Жирлек территориясе химик зарарлану, мөмкин булган жимерелүләр, радиоактив зарарлану зоналарына эләкми. Гидродинамик куркыныч объектлар, биологик куркыныч объектлар юк.

4.14.2.7 Территорияне һәм халыкны куркыныч табигый процесслардан (булган нигезләмәдән) яклау

ТР Гадәттән тыш хәлләр министрлыгы мәгълүматлары буенча, жирлек территориясе катастрофик су басу зонасына эләкми.

Уртача Нырты таулары тирәсендә буа хасил итүче ике жир плотинасы, берсе Мишә елгасының уң кушылдыгында, икенчесе Мишә елгасының икенче кушылдыгында бар. Гидротехник корылмалар III хәвефлелек классына керә. Плотиналарның тузу проценты 75%.

Жирлекнең жирле үзидарә органнары мәгълүматы буенча, су басу зонасына Олы Ныртыдагы Г.Тукай урамы һәм М.Жәлил урамы һәм Завод-Ныртыдагы Заводская урамнары керә.

Куркыныч геологик процесслардан Мишә елгасының уң яры буендагы һәм аның кушылдыгының сул яры буендагы жимереклекләр һәм эрозияләр аерылып торырга мөмкин.

4.14.2.8 Янгын куркынычсызлыгын тәмин итү системасы (гамәлдәге хәл)

Якындагы янгын сүндерү бүлеге Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының күрше Мишә авыл жирлегенә Лесхоз торак пунктында 10 км ераклыкта урнашкан.

Янгынга каршы тышкы су белән тәмин итү чыганакларына янгын гидрантлары һәм су башнясы керә, ул 10 минутлык янгынга каршы су запасын саклай. Янгын гидрантлары һәр торак пунктта суүткәргеч челтәрләрдә урнаштырылган: Олы Нырты бистәсендә - 5 шт., Чәбия Чүрчидә - 3 шт., Завод-Ныртыда - 1 шт., Урта Ныртыда - 1 шт. Урта Нырты урманнарында янгын сүндерү пирслары белән жиһазландырылмаган ике буа бар.

31.13330.2012 СП нигезендә, шулай ук техник яктан катлаулы булмаган объектларны эчке һәм тышкы янгын сүндерү системаларын проектлау буенча кулланма нигезендә, п70.0010.09-90 да тышкы янгын сүндерүгә су тоту нормасы һәр торак пунктка 5 л/с тәшкил итә (бер үк вакытта янгыннар саны 1000 кешедән кимрәк булган торак пунктта). Эчке янгын сүндерүгә суның хисап чыгышы - 2,5 л/с. Янгынны сүндерү озынлыгы - 3 сәгать.

Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2019 елның 3 сентябрәдәге 1029-п номерлы карары нигезендә Саба районы территориясендә гражданнар оборонасы буенча чараларны үтәүне тәмин итү буенча территориаль штаттан тыш формированиеләр исемлегенә расланды. «Саба МПП ЖКХ» ААҖ зыян

күргән очракта халыкны эчә торган су белән тээмин итү өчен, Саба районы кулланучылар жәмгыяте кайнар туклану белән тээмин итү өчен, Саба РУЭС Арча ЗУЭС, «Таттелеком» ААЖ хәбәр иткән өчен җаваплы

4.14.3 Хәрби вакытта һәм техноген һәм табигый характердагы гадәттән тыш хәлләрдә, территориянең тотрыклы эшләвен арттыру, халыкны яклау һәм тормыш белән тээмин итү буенча тәкъдимнәр

4.14.3.1 Территория һәм оешмаларны гражданнар оборонасы буенча төркемнәргә кертү (тәкъдим ителә торган чаралар)

Территориянең Гражданнар оборонасы буенча категориясе булмау сәбәпле, гамәлдәге житештерү объектлары функцияләренең тотрыклылыгын арттыру буенча чаралар эшләү таләп ителми.

4.14.3.2 Күчерү (тәкъдим ителә торган чаралар)

Гражданнар оборонасы буенча төркемнәргә кертелмәгән торак пунктлар территорияләре өчен 6.2.2.ГОСТ Р 22.2.10-2016 нигезендә эвакуацияләнергә һәм имин районга жибәрелергә тиешле халык санын исәпләү таләп ителми.

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Гражданнар оборонасы һәм халыкны яклау планы нигезендә Саба районының барлык жирлекләре торак фонд бинасына күчереп утырту юлы белән эвакуацияләнә торган халыкны урнаштыру өчен билгеләнгән. Жирлек территориясендә кабул итү-эвакуация пункты урнаштыру каралган.

4.14.3.3 Халыкны инженерлык ягыннан яклау (тәкъдим ителә торган чаралар)

Олы Нырты авыл жирлеге куркынычсыз район булып тора.

Олы Нырты жирлегендә гражданнар оборонасының саклау корылмаларын төзү таләп ителми.

4.14.3.4 Инженерлык инфраструктурасы (тәкъдим ителә торган чаралар)

Су белән тээмин итү

Су куллану исәпләүләре буенча чыганақлардан мөмкин булган су алу күләмнәренә төзәтмәләр кертергә кирәк (4.12.1.2 нче таблица). Таләп ителә торган күләмнәргә ирешү насосларны күпкә куәтлерәклеләренә алмаштыру яисә су белән тээмин итү чыганақлары санын арттыру юлы белән гамәлгә ашырылырга мөмкин. Кирәк булганда торак пунктларны су белән тээмин итү схемасына яисә яңа проектка үзгәрешләр кертүне күздә тотарга кирәк.

Скважиналарның яртысыннан да ким булмаган өлеше электр кабул итү жайланмаларын автоном резерв туклану чыганақларына тоташтырырга һәм насосларны күчмә электр станцияләренә тоташтыру жайланмаларына ия булырга тиеш.

Шулай ук 165.1325800.2014 "Гражданнар оборонасы буенча инженер-техник чаралар" таләпләренә ярашлы рәвештә, су алу корылмаларының бер төркеме сафтан чыккан очракта, калган корылмаларның куәте объектларның житештерү-

техник ихтыяжларына, шулай ук тыныч вакытта халык саны өчен хужалык-эче торган ихтыяжларга авария режимы буенча су бирүне тээмин итэргэ тиеш.

Радиоактив пычранудан һәм (яисә) су белән тээмин итү объектларын электр энергиясе белән үзәкләштерелгән тээмин итү шартларында су белән тээмин итә торган имин зонада су белән тээмин итүдән саклаучы суммар проект житештерүчәнлеге халыкның ихтыяжларын канәгәтләндерү өчен житәрлек булырга тиеш, шул исәптән эвакуацияләнгән, шулай ук барлык милек рәвешендәге предприятиеләрдә, крестьян (фермер) һәм шәхси ярдәмче хужалыкларда, эчәр суларда булган авыл хужалыгы хайваннары һәм кошлары; халык өчен - бер кешегә кимендә 25 л исәбеннән; авыл хужалыгы хайваннары һәм кошлары өчен - Россия Авыл хужалыгы министрлыгы билгели торган нормалар буенча (5.23.13800.2014). Шуңа бәйле рәвештә жирлек территориясендә булган чишмәләрне төзекләндерергә кирәк.

Газ белән тээмин итү

"Куркыныч житештерү объектларының сәнәгать иминлеге турында" 1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә газүткәргечләр куркыныч житештерү объектлары булып тора, бу аралаша торган тирәлекнең куркыныч житештерү факторлары жыелмасына бәйле: транспортлана торган газның шартлау һәм янғын куркынычы үзлекләре Куркыныч житештерү объектларына газ бүлү һәм газ куллану челтәрләре 0,005Мга кадәр (116-ФЗ номерлы кушымта), ягъни ГРП һәм УГШтан кулланучыларга кадәр баручы челтәрләр керә алмый.

Челтәрләрне һәм жиһазларны вакытында алыштыруны күзәтергә кирәк. Хәзерге вакытта, жирлекнең жирле үзидарә органнары мәгълүматы буенча, УГШ тузуы Завод-Нырты бистәсендә, Урта Нырты бистәсендә һәм Чәбия Чүрчида 100 % тәшкил итә. Яңа объектлар төзегәндә 62.13330.2011 нигезендә урта һөнәри белем бирү учреждениеләреннән алынган минималь ераклыкларны исәпкә алырга, сак зоналары режимын сакларга.

Проектлана торган территория гражданнар оборонасы буенча төркемнәргә кагылмаганлыктан, 165.1325800.2014 нигезендә газ белән тээмин итү системасын урнаштыруга махсус таләпләр юк.

Электр белән тээмин итү

Проектлана торган территория гражданнар оборонасы буенча төркемнәргә карамый, электр белән тээмин итү системасын урнаштыруга махсус таләпләр юк.

4.14.3.5 Хәбәр итү системасы (тәкъдим ителә торган чаралар)

Хәрби хәрәкәтләр алып барганда яки бу гамәлләр нәтижәсендә килеп чыккан хәвеф-хәтәр турында халыкка хәбәр итү өчен, шулай ук гадәттән тыш хәлләрдә, жирле хәбәр итү системасын төзәргә кирәк, ул СП 165.1325800.2014 таләпләренә туры килергә тиеш.

Олы Нырты авыл жирлеге территориясе тиз үсә торган куркыныч табигый күренешләр һәм техноген процесслар барлыкка килү куркынычы булмау сәбәпле, халыкка экстрен хәбәр итү зонасына эләкми. (ТР МКның 2013 елның 21

декабрдәгә 899 номерлы карары нигезендә, халыкка экстрен хәбәр итү зоналары исемлеген раслау турында (анда булган кешеләрнең гомеренә һәм сәламәтлегенә турыдан-туры куркыныч янауы куркыныч янауы территорияләр һәм техноген процесслар барлыкка килү куркынычы янаган территорияләр) раслау хакында). Халыкка экстрен хәбәр итүнең комплекслы системасын булдыру зарурлығы (КСЭОН) алга таба куркыныч табигый һәм техноген процессларның тиешле территорияләре булу белән билгеләнәчәк

Халыкның игътибарын жәлеп итү өчен, район ЕДСка тоташтырып, 500 м га хәбәр итү радиусы булган РСУ-300 сөйләм сиреналарын урнаштыру кирәк. Сөйләм сирена жайланмасы эшен тәмин итү өчен интернет-тоташтыру яисә стационар телефон элементәсе булу кирәк. Районның ЕДДСка тоташуның техник мөмкинлеген исәпкә алып, РСУны планлаштырыла торган ижтимагый үзәк бинасына һәм Олы Нырты торак пунктындагы почта бинасына, Урта Нырты бистәсендәгә авыл клубы бинасына, Чәбия Чүрчи бистәсендәгә авыл клубы бинасына, шулай ук интернет челтәренә тоташтырылган торак биналарда, Завод-Нырты, Урта Нырты, Чәбия Чүрчи торак пунктларында урнаштырырга кирәк.

РСУ урнаштыру график материалда күрсәтелгән.

4.14.3.6 Потенциаль куркыныч объектлар, куркыныч житештерү объектлары һәм мөмкин булган куркыныч зоналар (тәкъдим ителә торган чаралар)

Газүткәргечләрне саклау кагыйдәләрен үтәргә кирәк.

4.14.2.7 Территорияне һәм халыкны куркыныч табигый процесслардан яклау (тәкъдим ителә торган чаралар)

Булган гидротехник корымаларны реконструкцияләү зарур.

Территорияне су басудан саклау өчен участокларда һәм урамнарда локаль дренаж системалары урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Ишелү һәм эрозиягә дучар булган тау битләре буйлап саклык билгеләнешендәгә яшелләндерү үткәргә кирәк. Территорияне табигый характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чаралары жентекләбрәк Олы Нырты авыл жирлегенә генераль планын нигезләү материалларының аңлатма язуы "Территорияне инженерлык эзерләү чаралары" 4.13 пунктында каралган.

Куркыныч табигый процессларны һәм күренешләрне инженер-геологик тикшеренүләр нәтижәләре буенча билгеләргә, инженер-геологик тикшеренүләр башкару мәжбүри.

4.14.2.8 Янғын куркынычсызлыгын тәмин итү системасы (тәкъдим ителә торган чаралар)

"Янғын куркынычсызлыгы турында" 1994 елның 21 декабрдәгә 69-ФЗ номерлы Федераль законның 19 маддәсе нигезендә (22.12.2020 нче редакциясендә) "Янғын куркынычсызлыгы турында" жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә авыл торак пунктлары чикләрендә янғын куркынычсызлыгының беренчел чараларын тәмин итү буенча түбәндәгеләр керә:

1. янғыннан ирекле саклауны оештыру өчен, шулай ук гражданнарның янғын куркынычсызлыгын тээмин итүдә башка рәвешләрдә катнашуы өчен шартлар тудыру ;
2. авыл торак пунктларында һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә урнашкан тышкы су белән тээмин итү чыганакларынан елның теләсә кайсы вакытында су жыю өчен шартлар тудыру;
3. янғынны сүндерүнең беренчел чаралары һәм янғынга каршы инвентарь белән гомуми файдалану территорияләрен жиһазлау;
4. янғынга каршы дәүләт хезмәтенең халыкка һәм бүлекчәләренә янғын турында хәбәр итү чараларын оештыру һәм кабул итү;
5. янғынны локальләштерү, янғынга каршы дәүләт хезмәте бүлекчәләре килеп житкәнче кешеләрне һәм мөлкәтне коткару чараларын күрү;
6. жирлекләр территорияләрен үстерү планнарына, схемаларына һәм программаларына янғын куркынычсызлыгын тээмин итү чараларын кертү.
7. янғын куркынычсызлыгы чаралары турында халыкка мәгълүмат житкерүдә, шул исәптән халык жыелышларын оештыру һәм уздыру юлы белән, Россия Федерациясе субъектларының дәүләт хакимияте органнарына ярдәм күрсәтү;
8. янғын куркынычы арткан очракта махсус янғынга каршы режим билгеләү.

Янғыннарны кисәтү өчен биналардан һәм корылмалардан урманчылыкларга, газүткәргечләргә кадәр янғынга каршы араны сакларга кирәк, жирле үзидарә органнары тарафыннан 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның 63 маддәсе (2018 елның 27 декабрдәге 123-ФЗ редакциясендә) "Янғын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент" (алга таба - 123-ФЗ номерлы) нигезендә янғын куркынычсызлыгы чараларын гамәлгә ашырырга кирәк.

Биналардан һәм корылмалардан урманчылыкларга, газүткәргечләргә кадәр янғынга каршы ераклыкны сакларга

СП 4.13130.2013 "Янғынга каршы торы системаларының 4.14 нче пункты нигезендә Яклау объектларында янғын таралуны чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив чишелешләргә таләпләр», бер-ике катлы индивидуаль төзелеш булган авыл жирлекләрен төзү чикләреннән урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмаларына кадәр янғынга каршы ераклыктар 30 метрдан да ким булмаска тиеш.

123-ФЗ маддәсе нигезендә, жир асты газ үткәргечләренә күчәреннән торак пунктларга, аерым сәнәгать һәм авыл хужалыгы оешмаларына, биналарга һәм корылмаларга кадәр янғынга каршы ераклыктар «Техник жайга салу турында» Федераль закон нигезендә кабул ителгән техник регламентлар билгеләгән минималь таләпләргә туры килергә тиеш, бу объектлар өчен, эш басымы дәрәжәсенә, диаметрына, объектларның жаваплылык дәрәжәсенә карап.

Торак пунктларда һәр йортка янғын сүндерү техникасының килүе тээмин ителергә тиеш.

Янғын сүндерү максатларында пирсны сулык (су агымы) ярында төзекләндерүне күздә тотарга кирәк, анда суның тирәнлеген, кышкы чорда туңуны исәпкә алып, кимендә 1 метр тәшкил итә, янғын баклары (резервуарлары) жирлек территориясендә су запасын урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Янғын сүндерү сулыклары сыйфатында Урта Нырты бистәсендә буаларны кулланырга мөмкин.

Янгынга каршы гидрантларны "СП 8.130.2009" нигезендә урнаштырырга кирәк. Кагыйдәләр жыелмасы. Янгынга каршы яклау системалары. Янгынга каршы тышкы су белән тәмин итү чыганаclarы. Янгын куркынычсызлыгы таләпләре (раслаулар). Россия Гадәттән тыш хәлләр министрлығының 2009 елның 25 мартындагы 178 боерыгы белән (09.12.2010 ред.) Суүткәргеч челтәрдә янгын гидрантларын урнаштыру, янгын сүндерү жиңсәләре озынлыгын исәпкә алып, әлеге челтәр аша хезмәт күрсәтүче теләсә кайсы бинаның, корылманың яисә аның бер өлешенең янгынны сүндерүне тәмин итәргә тиеш.

«Янгыннан ирекле саклау турында» 2011 елның 6 маендагы 100-ФЗ номерлы Федераль закон (22.02.2017 ел) нигезендә ирекле янгын сагы булдыруны күздә тотарга кирәк.

Коры үсемлекләренә януын профилактикалау буенча халык белән эш алып барылырга тиеш, чөнки ландшафт (табигый) янгыннарның 90 проценты кеше эшчәнлегенә яисә аның гамьсезлегенә бәйлә рәвештә барлыкка килә.

Жиңрле үзидарә органнары Урман кодексы нигезендә билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә гражданның урманнарда булуын һәм аларга транспорт чаралары керүен чикли, урманнарда янгын куркынычсызлыгын тәмин итү максатларында федераль башкарма хакимиятнең вәкаләтле органы билгеләгән тәртиптә аерым эш төрләре уздыруны чикли.

Кызыл Йолдыз урманчылығының урман фонды чикләрендә янгынга каршы төзекләндерү буенча түбәндәге чаралар тәмин ителәргә тиеш:

- кисәтү чаралары буларак: стендлар, кисәтү аншлагбаумнары урнаштыру, гражданның ял итү зоналарын төзекләндерү;

- янгыннарның таралуын чикләү чаралары сыйфатында: минераллаштырылган полосаларны урнаштыру, аларны ел саен яңарту;

- янгынга каршы билгеләнгән юлларны реконструкцияләү, су белән тәмин итү чыганаclarына керү юлларын төзү, янгын сүндерү сулыкларын урнаштыру;

- янгынга каршы жиһазлар сатып алу.

2. ТЕХНИК-ИКТЫСАДЫЙ КҮРСӘТКЕЧЛӘР

5.1 таблица

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеген территориясенән файдалану балансы

№ т/б	Территория исеме	Гамәлдәге хәл (2019 ел).		Хисап срогы (2040 ел.)	
		га	%	га	%
	Олы Нырты авыл жирлеген территориясенән гомуми мәйданы, шул исәптән:	3496,6387	100,0	3496,6387	100,0
1	Торак пунктлар территорияләре, шул исәптән:	207,9115	5,9	209,2266	6,0
1.1	Олы Нырты авылы.	76,2645	2,2	76,2435	2,2
1.2	Завод-Нырты	42,9323	1,2	42,9323	1,2
1.3	Урта Нырты авылы	51,2399	1,4	52,5760	1,5
1.4	Чәбия Чүрчи	37,4748	1,1	37,4748	1,1
2	Житештерү зоналары, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары, шул исәптән:	28,6204	0,9	28,6204	0,9
2.1	- транспорт инфраструктурасы зонасы	26,6461	0,8	26,6461	0,8
2.2	- инженерлык инфраструктурасы зонасы	1,9743	0,06	1,9738	0,06
3	Авыл хужалыгы куллану зонасы, шул исәптән:	2666,6662	76,2	2664,4869	76,1
3.2	- авыл хужалыгы жирләре зонасы	2635,3162	75,4	2632,23141	75,3
3.2	- авыл хужалыгы предприятиеләренән житештерү зонасы	27,8703	0,8	28,7758	0,8
3.3	- авыл хужалыгы билгеләнешендәге башка зоналар	3,4797	0,1	3,4797	0,1
4	Урманнар зонасы	502,0807	14,3	502,0807	14,3
5	Махсус билгеләнештәге зоналар, шул исәптән:	3,3407	0,09	4,1375	0,1
5.1	- зиратлар зонасы	3,2728	0,09	4,1006	0,1
5.2	- махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр зонасы	-	-	0,0369	0,001
6	Акваторияләр зонасы	22,0711	0,6	22,0711	0,6
7	Башка зоналар	65,9481	1,9	65,9481	1,9

Авыл хужалыгы жирләре зонасын кыскарту (3,0174) 4.4 нигезендә агросәнәгать комплексы объектларын (0,8840 га) төзү, жир кишәрлекләрен (2,2008 га) 4.11 нигезендә керту белән бәйлә.

5.2 таблица

Генераль план проектының төп техник-икътисадый күрсәткечләре

№ т/б	Күрсәткеч атамасы	Үлчәү берәмлеге	Башлангыч ел	Беренче чират (2025 ел)	Исәп-хисап срогы (2040 ел.)
1.	Халык				
1.1	Даими халык саны - барлыгы, шул исәптән	кеше.	552	500	487
	Олы Нырты авылы	кеше.	218	214	210
	Завод-Нырты авылы	кеше.	109	95	90
	Урта Нырты авылы	кеше.	147	127	124
	Чәбия Чүрчи авылы	кеше.	78	64	63
1.2	Икенче торак төзүче халык саны - барлыгы, шул исәптән	кеше.	-	198	663
	Олы Нырты авылы	кеше.	-	111	390
	Завод-Нырты авылы	кеше.	-	27	87
	Урта Нырты авылы	кеше.	-	33	93
	Чәбия Чүрчи авылы	кеше.	-	27	93
2.	Торак фонды				
2.1	Даими халык өчен торак фонды - барлыгы, шул исәптән	мең кв.м	15,52	15,52	19,00
	Олы Нырты авылы	мең кв.м	6,57	6,57	8,37
	Завод-Нырты авылы	мең кв.м	3,11	3,11	3,11
	Урта Нырты авылы	мең кв.м	3,89	3,89	4,97
	Чәбия Чүрчи авылы	мең кв.м	1,95	1,95	2,55
2.2	Икенче торак төзүче халык өчен торак фонды - барлыгы, шул исәптән	мең кв.м	-	7,92	25,44
	Олы Нырты авылы	мең кв.м	-	4,44	15,60
	Завод-Нырты авылы	мең кв.м	-	1,08	3,48
	Урта Нырты авылы	мең кв.м	-	1,32	2,64
	Чәбия Чүрчи авылы	мең кв.м	-	1,08	3,72
2.3	Даими халык өчен яңа торак төзелеше - барлыгы, шул исәптән.	мең кв.м	-	-	3,48
	Олы Нырты авылы	мең кв.м	-	-	1,80
	Завод-Нырты авылы	мең кв.м	-	-	-
	Урта Нырты авылы	мең кв.м	-	-	1,08
	Чәбия Чүрчи авылы	мең кв.м	-	-	0,60
2.4	Икенче торак төзүче халык өчен яңа торак төзелеше - барлыгы, шул исәптән.	мең кв.м	-	7,92	17,52
	Олы Нырты авылы	мең кв.м	-	4,44	11,16
	Завод-Нырты авылы	мең кв.м	-	1,08	2,40
	Урта Нырты авылы	мең кв.м	-	1,32	1,32
	Чәбия Чүрчи авылы	мең кв.м	-	1,08	2,64
3.	Халыкка социаль һәм мәдәни-көн күреш хезмәт күрсәтү объектлары				
3.1	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, шул исәптән.	урын	25	54	54
	-гамәлдәге саклана торган		-	25	54
	- яңа төзелеш		-	29	-
3.2	Гомуми белем бирү оешмалары, шул исәптән.	урын	170	170	170
	-гамәлдәге саклана торган		-	170	170
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.3	Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары, шул исәптән	урын	-	78	149
	-гамәлдәге саклана торган		-	-	78
	- яңа төзелеш		-	78	71

№ т/б	Күрсәткеч атамасы	Үлчәү берәмлеге	Башлангыч ел	Беренче чират (2025 ел)	Исәп-хисап срогы (2040 ел.)
3.4	Дәвалау-профилактика медицина оешмалары, шул исәптән.	бер сменага килүчеләр саны	15	21	21
	-гамәлдәге саклана торган		-	15	21
	- яңа төзелеш		-	6	-
3.5	Мәдәният йортлары, авыл клублары, шул исәптән	урын	300	300	300
	-гамәлдәге саклана торган		-	50	300
	- яңа төзелеш		-	250	-
3.6	Китапханәләр, шул исәптән.	мең нөсхә	8,5	8,6	8,6
	-гамәлдәге саклана торган		-	-	8,6
	- яңа төзелеш		-	8,6	-
3.7	Спорт заллары, шул исәптән	Идән майданы кв.м	86	406	406
	-гамәлдәге саклана торган		-	86	406
	- яңа төзелеш		-	320	-
3.8	Яссы спорт корылмалары, шул исәптән.	кв.м	150	2241	2241
	-гамәлдәге саклана торган		-	150	2241
	- яңа төзелеш		-	2091	-
3.9	Сәүдә предприятиеләре, шул исәптән	кв.м. сәүдә майданы	183	228	345
	-гамәлдәге саклана торган		-	183	228
	- яңа төзелеш		-	45	117
3.10	Көнкүрешкә хезмәт күрсәтү предприятиеләре, шул исәптән	эш урыны	-	8	8
	-гамәлдәге саклана торган		-	-	8
	- яңа төзелеш		-	8	-
3.11	Жәмәгать туклануы предприятиеләре, шул исәптән	утырту урыннары	-	46	46
	-гамәлдәге саклана торган		-	-	46
	- яңа төзелеш		-	46	-
3.12	Элемтә бүлекләре, шул исәптән	объект	1	1	1
	-гамәлдәге саклана торган		-	1	1
	- яңа төзелеш		-	-	-
3.13	Банк бүлекләре, филиаллары, шул исәптән	объект	-	1	1
	-гамәлдәге саклана торган		-	-	1
	- яңа төзелеш		-	1	-
3.14	Полиция, шул исәптән.	кеше.	-	1	1
	-гамәлдәге саклана торган		-	-	1
	- яңа төзелеш		-	1	-
3.15	Жәмәгать бәдрәфләре, шул исәптән	прибор	-	1	1
	-гамәлдәге саклана торган		-	-	1
	- яңа төзелеш		-	1	-
4.	Халыкка ритуаль хезмәт күрсәтү				
4.1	Зиратларның гомуми майданы	га	5,8102	5,8102	5,8102
5.	Транспорт инфраструктурасы				
5.1	Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының озынлыгы - барлыгы, шул исәптән:	км	10,23	10,83	10,83
5.1.1	Федераль әһәмияттәге	км	-	-	-

№ т/б	Күрсәткеч атамасы	Үлчәү берәмлеге	Башлангыч ел	Беренче чират (2025 ел)	Исәп-хисап срогы (2040 ел.)
5.1.2	Төбәк яисә муниципальара әһәмияттәге	км	9,30	9,30	9,30
5.1.3	Жирле әһәмияттәге	км	0,93	1,53	1,53
6	Инженерлык инфраструктурасы				
6.1	Су белән тәмин итү				
	- Су куллану	Куб. м./тәүлеккә	358,96	396,79	513,84
6.2	Канализация				
	- юынты суларның гомуми килү күләме	Куб. м./тәүлеккә	96,61	122,16	201,26
6.3	Санитар чистарту				
	- ККК күләме	т/ел	181,42	275,73	489,25
	- ККК өчен контейнерлар	данә	-	10	17
6.4.	Жылылык белән тәмин итү				
	- Котельныйларның гомуми саны	данә	-	2	2
6.5.	Газ белән тәмин итү				
	- Еллык газ тоту	мең нм ³ / ел	121,44	153,56	253,00
6.6.	Электр белән тәмин итү				
	- еллык электр куллану	мең кВт.сәг./ел	1197,84	1514,66	2495,5
	- исәп-хисап куәте	кВт	253,54	383,35	725,58
	- трансформатор подстанцияләренең гомуми куәте	кВА	269,72	407,82	771,89
6.7.	Аз токлы челтәрләр				
	- телефоннар саны	данә	138	255	474

3. ФАЙДАЛАНЫЛГАН ӘДӘБИЯТ ИСЕМЛЕГЕ

Норматив-хокукий актлар

- Россия Федерациясе Шәһәр төзелешенең 2004 елның 29 декабрдәге 190-ФЗ номерлы кодексы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- 2001 елның 25 октябрдәге 136-ФЗ номерлы Россия Федерациясе Жир кодексы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- 2006 елның 3 июндәге 74-ФЗ номерлы Су кодексы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- 2006 елның 4 декабрдәге 200-ФЗ номерлы урман кодексы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- 1994 елның 30 ноябрдәге 51-ФЗ номерлы Гражданлык кодексы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында» 2002 елның 25 июндәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- «Жирләрне яисә жир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрдәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- «Дәүләт һәм муниципаль мөлкәтне хосусыйлаштыру турында» 2001 елның 21 декабрдәге 178-ФЗ номерлы Федераль закон (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- «Дәүләт реестрлары белешмәләрендә каршылыкларны бетерү һәм жир кишәрлегенең билгеле бер жирләр категориясенә каравын билгеләү максатларында Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2017 елның 29 июлдәге 280 номерлы Федераль закон.
- 2008 елның 22 июлдәге 123-ФЗ номерлы "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турындагы техник регламент" (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) Федераль закон..
- «Янгыннан ирекле саклау турында» 2011 елның 6 маендагы 100-ФЗ номерлы Федераль закон (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- "Куркыныч житештерү объектларының сәнәгать иминлеге турында" 1997 елның 21 июлдәге 116-ФЗ номерлы Федераль закон (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- «Халыкны һәм территорияләргә табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында» 1994 елның 21 декабрдәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон.
- - 2009 елның 30 декабрдәге 384-ФЗ номерлы «Биналарның һәм корымаларның куркынычсызлыгы турында техник регламент» федераль законы;
- «2019 елга кадәр жәмәгать инфраструктурасы, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәжәсен билгеләү турында» 2009 елның 26 гыйнвардагы 42 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- «Эре янгынарны сүндерү, Татарстан Республикасы территориясендә зур янгынарны сүндерү, гадәттән тыш хәлләрне һәм аварияләрне бетерү өчен көчләрне һәм янгың саклау чараларын җәлеп итү планын раслау турында» 2004 елның 11 октябрдәге 447 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары

- «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлдәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- «Саба муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- Кагыйдәләр җыентыгы 42.13330.2016 "Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү» ярдәмче программасы «СНиП 2.07.01-89 (Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалыгы министрлыгының 2016 елның 30 декабрдәге 1034/пр номерлы боерыгы нигезендә) (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән), Татарстан Республикасы шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары белән (

- Татарстан Республикасының шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары . Министрлар Кабинетының 2013 елның 27 декабрдәге 1071 номерлы карары белән расланган (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативлары. Татарстан Республикасы Саба районы Советының 2018 елның 09 апрелдәге 211 номерлы карары белән).

- Олы Нырты авыл җирлеген шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативлары (раслаулар). Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2018 елның 9 апрелдәге 214 номерлы карары белән расланган

- СП 2.1.3678-20 «Оешмаларга, биналарны, корылмаларны, жиһазларны һәм транспортны эксплуатацияләүгә, шулай ук товарларны сатуны, эшләр башкаруны яисә хезмәтләр күрсәтүне гамәлгә ашыручы хужалык субъектлары эшчәнлеген шартларына санитар-эпидемиологик таләпләр» (РФ Баш санитар табибының 2020 елның 24 декабрдәге 44 номерлы карары белән расланган).

- Кагыйдәләр җыелмасы 62.13330.2011 "Газ бүлү системалары". СНиП 42-01-2002 актуаль редакциясе (РФ Төбәк үсеше Министрлыгының 2010 елның 27 декабрдәге 780 номерлы боерыгы нигезендә расланган). N 780) (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- «Металл һәм полиэтилен торбалардан газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү буенча гомуми нигезләмәләр» СП 42-101-2003.

- СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03 "Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләр, корылмалар һәм башка объектларның санитар классификациясе" (РФ Баш дәүләт санитария табибының 2007 елның 25 сентябрдәге 74 нче номерлы карары белән расланган. (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- СП 30.13330.2020 "Эчке сууткөргөч һәм биналарны канализацияләү" (РФ Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалыгы министрлыгының 2020 елның 30 декабрдәгә 920/пр номерлы боерыгы белән расланган).
- СП 124.13330.2012 "Жылылык челтәрләре". СНИП 41-02-2003 актуаль редакциясе (РФ Төбәк үсеше министрлыгының 2012 елның 30 июндәгә 280 номерлы боерыгы белән расланган).
- РД 34.20.185-94 "Шәһәр электр челтәрләрен проектлау инструкциясе".
- СО 153-34.48.519-2002 «0.4-35 кВ көчәнеше һава электр линияләрендә элементә жепселле-оптик линияләрен проектлау, төзү һәм эксплуатацияләү кагыйдәләре.
- Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 2015 елның 23 июндәгә 380 номерлы «Электр энергиясен кулланучыларның аерым энергия кабул итүче жайланмалары (энергия кабул итүче жайланмалар төркемнәре) өчен актив һәм реактив куәтне куллану нисбәтен исәпләү тәртибе турында» боерыгы (Россия Юстиция министрлыгы тарафыннан 2015 елның 22 июлдәгә 38151 номерлы теркәлгән).
- «Жир кишәрлекләреннән рөхсәт ителгән файдалану төрләре классификаторын раслау турында» 2020 елның 10 ноябрдәгә П/0412 номерлы Федераль дәүләт теркәве, кадастр һәм картография хезмәте боерыгы (2021 елның 20 апреленә үзгәрешләр белән).
- «Каты коммуналь калдыкларны туплау нормативларын раслау турында» 2016 елның 12 декабрдәгә 922 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- Калдыклар, шул исәптән каты коммуналь калдыклар белән эш итү өлкәсендә Татарстан Республикасы территориаль схемасы (раслаулар). Министрлар Кабинетының 2018 елның 13 мартындагы 149 номерлы карары белән (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- 14.13330.2018 "Сейсмик районнарда төзелеш" кагыйдәләре жыелмасы. СНИП П-7-81 актуаль редакциясе (РФ Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалыгы министрлыгының 2018 елның 24 маендагы 309/пр номерлы боерыгы белән расланды).
- СП 115.13330.2016 "Куркыныч табигый йогынтыларның геофизикасы". СНИП 22-01-95 актуаль редакциясе (Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалык министрының 2016 елның 16 декабрдәгә 956/пр номерлы боерыгы белән расланды).
- Кагыйдәләр жыелмасы 31.13330.2012 "Су белән тәэмин итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар». СНИП 2.04.02-84 актуаль редакциясе (РФ Төбәк үсеше министрлыгының 2011 елның 29 декабрдәгә 260/пр номерлы боерыгы нигезендә) (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).
- П 70.0010.09-90 Эчке һәм тышкы янғын сүндерү системаларын проектлау буенча пособие гади булмаган объектлар.
- Кагыйдәләр жыелмасы 30.13330.2016 "Эчке сууткөргөч һәм биналарны канализацияләү". СНИП 2.04.01-85 актуаль редакциясе (Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалыгы министрлыгының 2016 елның 16

декабрэндәге 951/пр номерлы боерыгы белән раслап) (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- СП 116.13330.2012 "Территорияләрене, биналарны һәм корылмаларны куркыныч геологик процесслардан инженер яклау. Төп нигезләмәләр". СНИП 41-02-2003 актуаль редакциясе (РФ Төбәк үсеше министрлыгының 2012 елның 30 июнендәге 280 номерлы боерыгы белән расланган).

- 20.13330.2016 кагыйдәләр жыентыгы «Йөкләнешләр һәм йогынты». СНИП 2.04.01-85 актуаль редакциясе (Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалыгы министрлыгының 2016 елның 3 декабрэндәге 891/пр номерлы боерыгы белән раслап) (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- ГОСТ Р 22.2.10-2016 «Гадәттән тыш хәлләрдә куркынычсызлык. Территориаль планлаштыру документларын эзерләгәндә гражданнар оборонасы чараларын, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чараларын нигезләү һәм исәпкә алу тәртибе». (Техник жайга салу һәм метрология буенча Федераль агентлыкның 2016 елның 29 июнендәге 727-ст номерлы боерыгы белән расланды).

- Кагыйдәләр жыелмасы 165.1325800.2014 "Гражданнар оборонасы буенча инженер-техник чаралар". СНИП 2.01.51-90 (РФ Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалык министрлыгының 2014 елның 12 ноябрэндәге 705/пр номерлы боерыгы белән расланган) актуаль редакциясе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- Кагыйдәләр жыелмасы 4.13130.2013 "Янгынга каршы тору системалары. Яклау объектларында янгын таралуны чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив чишелешләргә таләпләр (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- Су басу (су басу) куркынычы булган зоналарга эләгүче Татарстан Республикасы торак пунктлары исемлегенә (раслаулар). Министрлар Кабинетының 2013 елның 29 августындагы 1625-р номерлы күрсәтмәсе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- Аеруча кыйммәтле продуктив авыл хужалыгы жирләре исемлегенә (утв. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2016 елның 23 декабрэндәге 3056-р номерлы күрсәтмәсе (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- ИТС 10-2019 Жирлекләрене, шәһәр округларын үзәкләштерелгән су чыгару системаларын кулланып, агып төшүче суларны иң яхшы мөмкин булган технологияләр белән чистарту буенча мәгълүмати-техник белешмәлек.

- СанПиН 2.1.3684-21 «Шәһәр һәм авыл жирлекләре территорияләрен тотуга, су объектларына, эчә торган суга һәм халыкны эчә торган су белән тәмин итүгә, атмосфера һавасына, туфракка, торак урыннарына, житештерү, ижтимагый биналарны эксплуатацияләүгә, санитар-эпидемиягә каршы (профилактик) чараларны оештыруга һәм үткөрүгә санитар-эпидемиологик таләпләр» (раслаулар). Россия Федерациясе Баш дөүләт санитария табибының 2021 елның 28 гыйнварындагы 3 номерлы карары белән.

- Халыкка (андагы кешеләрнең гомеренә һәм сәламәтлегенә турыдан-туры куркыныч янаучы тиз үсүче табигать күренешләре һәм техноген процесслар барлыкка килү куркынычына дучар булган территорияләр) экстрен хәбәр итү зоналары исемлегенә (раслаулар). Министрлар Кабинетының 2013 елның 21 декабрэндәге 899 номерлы карары белән).

Федераль программалар

Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2019 елның 13 февралендәге күрсәтмәсе белән расланган 2025 елга кадәрге чорга Россия Федерациясенен пространство үсеш стратегиясе N 207-р (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

РФ Президентының 2017 елның 13 маендагы 208 номерлы Указы белән расланган 2030 елга кадәрге чорга Россия Федерациясенен икътисадый куркынычсызлык стратегиясе.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2013 елның 19 мартындагы 384-р номерлы күрсәтмәсе (2019 елның 29 гыйнварына үзгәрешләр белән) белән расланган , федераль әһәмияткә автомобиль юллары федераль транспорты (тимер юл, һава, диңгез, эчке су, торба үткәргеч) өлкәсендә Россия Федерациясенен территориаль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2016 елның 01 августындагы 1634-р номерлы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) күрсәтмәсе белән расланган Россия Федерациясенен энергетика өлкәсендәге территориаль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2012 елның 28 декабрендәге 2607-р күрсәтмәсе белән расланган Россия Федерациясенен сәламәтлек саклау өлкәсендәге территориаль планлаштыру схемасы.

Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2013 елның 26 февралендәге 247-р күрсәтмәсе белән расланган Россия Федерациясенен югары һөнәри белем өлкәсендәге территориаль планлаштыру схемасы.

Республика программалары

- Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2011 елның 21 февралендәге 134 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы (Министрлар Кабинетының 2021 елның 13 августындагы 709 номерлы карары редакциясендә);

- «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен раслау турында» 2015 елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- «2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планын раслау турында» 2015 елның 25 сентябрендәге 707 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

- Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2008 елның 22 октябрендәге 763 номерлы карары (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) белән расланган «2020 елга кадәр һәм 2030 елга кадәр чорга Татарстан Республикасының житештерү көчләрен үстерү һәм урнаштыру» программасы.

Муниципаль программалар

1.

016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе;

2.
лы Нырты авыл жирлегенең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы;

3.
лы Нырты авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы.

Башка әдәбият

1. Татарстан Республикасының тарихи һәм мәдәни һәйкәлләр җыентыгы . - Т.И. - Административ районнар. - Казан: «Мастер Лайн» басмасы, 1999 - 460 б.

2. Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы тарафыннан 2014 елның 12 апрелендә бирелгән, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең торак пунктларында гамәлдәге мәдәният һәм сәнгать объектлары исемлеге, Татарстан Республикасының мәдәни мирас объектлары исемлеге һәм ачыкланган объектлар исемлеге, Татарстан Республикасының мәдәни мирас объекты билгеләре булган объектлар исемлеге

3. Татарстан Республикасында тарихи һәм мәдәни күчмәсез һәйкәлләрне өйрәнү, саклау, реставрацияләү һәм куллану: Мәгълүмат җыентыгы. 2-3 басма Тарих һәм мәдәният һәйкәлләре. Тарихи-мәдәни территорияләр. Тарихи шәһәрләр - Казан: «Карпол», 2001 - 335 б.

4. “Торак урыннарын санитар чистарту һәм җыештыру” белешмәсе (Мәскәү, 1990 ел).

Фонд материаллары

- Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге башкарма комитеты тарафыннан бирелгән белешмә.

- Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2020 елның 3 ноябрәндәге 28 номерлы карары белән расланган Татарстан Республикасы Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы;

4. КУШЫМТАЛАР

1 кушымта

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының 2020 елның 24 мартындагы 513-п номерлы Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы авыл жирлекләренең генераль планнары проектларын эзерләү турындагы карары

2 кушымта

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенә 2019 нчы елның 19 нчы декабрдә кабул ителгән 493 нче номерлы генераль планы проекты составында Гражданның оборонасы буенча чаралар, гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча чаралар исемлеген эшләү өчен беренчел мәгълүматлар һәм таләпләр.

3 кушымта

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенә башкарма комитетының 2019 елның 17 гыйнварындагы 3 номерлы хаты (Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба кадастр номеры 16:35:030505:68 булган жир кишәрлегендә эре мөгезле терлекләр үрчетү буенча Вәлиев Д.М.» крестьян-фермер хужалыгын урнаштыруга һәм Завод Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба кадастр номеры 16:35:505:67 булган жир кишәрлегендә «Вәлиев Д.М.» крестьян-фермер хужалыгын урнаштыруга нигез булып тора торган хат)

4 кушымта

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенә башкарма комитетының 2019 елның 20 декабрдәгә 158 номерлы хаты (кадастр номеры 16:35:030507:12 булган торак йортны яқын-тирәдәгә торак пункт чикләренә кертү максатка ярашлы булмаганлыгына нигез булып торган хат).

5 кушымта

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының хаты (Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлегенә зиратларының факттагы чикләре буенча мәгълүмат белән хат) №3224/И 01.11.2019.

6 кушымта

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитетының хаты (Олы Нырты торак пунктының чикләреннән кадастр номеры 16:35:030101:269 булган жир кишәрлеген төшереп калдыру өчен нигез булып торган хат) №1528/И 22.06.2020

7 кушымта

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Башкарма комитеты хаты (Урта Нырты авылы чикләренә кадастр номерлары 16:35:030504:45 һәм 16:35:030504:46

булган жир кишәрлекләрен кертү һәм 6:35:030505:63 жир кишәрлегенә
категориясен күчәрү) №2106/И от 15.07.2021.

РЕСПУБЛИКА
ТАТАРСТАН

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
КОМИТЕТ САБИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА

ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ

САБА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫНЫҢ БАШКАРМА
КОМИТЕТЫ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

24.03.2020№ 513-н

О подготовке проекта Генеральных планов
сельских поселений Сабинского
муниципального района Республики Татарстан

В соответствии с частью 2 статьи 24 Градостроительного кодекса Российской Федерации и частью 4 статьи 14 Федерального закона от 06 октября 2003 №131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» частью 5 статьи 15 Закона Республики Татарстан от 28.07.2004 №45-ЗРТ «О местном самоуправлении в Республике Татарстан» учитывая, что полномочия органов местного самоуправления сельских поселений являются вопросами местного значения муниципальных районов и решаются на территориях сельских поселений органами местного самоуправления муниципального района Исполнительный комитет Сабинского муниципального района Республики Татарстан

ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Начать подготовку проекта Генеральных планов сельских поселения Сабинского муниципального района Республики Татарстан.

2. Отделу инфраструктурного развития Исполнительного комитета Сабинского муниципального района Республики Татарстан подготовить проекты Генеральных планов следующих сельских поселений Сабинского муниципального района:

- Большенуртинское сельское поселение Сабинского муниципального района Республики Татарстана;
- Верхнесиметское сельское поселение Сабинского муниципального района Республики Татарстана;
- Иштуганское сельское поселение Сабинского муниципального района Республики Татарстана;
- Кильдебяжское сельское поселение Сабинского муниципального района Республики Татарстана;
- Нижнешитцинское сельское поселение Сабинского муниципального района Республики Татарстана;
- Мичанское сельское поселение Сабинского муниципального района Республики Татарстана.

3. Опубликовать настоящее постановление на официальном сайте Сабинского муниципального района по адресу: <http://saby.tatarstan.ru>.

4. Контроль за исполнением настоящего постановления возложить на Рамазанова Э.Д., заместителя начальника отдела инфраструктурного развития Исполнительного комитета Сабинского муниципального района.

Руководитель

М.Р. Ишниязов

**ИСХОДНЫЕ ДАННЫЕ И ТРЕБОВАНИЯ ДЛЯ РАЗРАБОТКИ ПЕРЕЧНЯ
МЕРОПРИЯТИЙ ПО ГРАЖДАНСКОЙ ОБОРОНЕ, МЕРОПРИЯТИЙ ПО
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ,
в составе проекта
«Генеральный план Большенуртинского сельского поселения
Сабинского муниципального района Республики Татарстан»**

г.Казань

№ 493 от 19 декабря 2019

(Исх. № 484/04 от 12.11.2019)

От кого: **Министерства по делам
гражданской обороны и чрезвычай-
ным ситуациям Республики Татар-
стан**

Кому: **ГБУ «Фонд пространственных
данных»**

В соответствии с запросом ГБУ «Фонд пространственных данных» сообщая исходные данные и требования для разработки перечня мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций, включаемые в задание на разработку градостроительной документации «Генеральный план Большенуртинского сельского поселения Сабинского муниципального района Республики Татарстан».

1. Для разработки перечня мероприятий по гражданской обороне:

Основные положения плана гражданской обороны поселения:

проектируемая территория к группам по гражданской обороне не относится; на территории организаций, отнесенных к категории по гражданской обороне, не имеется;

данная территория не попадает в зоны возможного химического заражения, возможных разрушений, возможного радиоактивного заражения и возможного катастрофического затопления;

строительство защитных сооружений гражданской обороны не требуется.

Основные положения планов гражданской обороны отраслей промышленности, размещенных и размещаемых на территории поселения:

размещение новых промышленных предприятий планировать в соответствии с требованиями «СП 165.1325800.2014 Актуализированная редакция «СНиП 2.01.51-90 «Инженерно-технические мероприятия по гражданской обороне».

Расселение:

требования к формированию систем расселения, групповых систем населенных мест районов рассредоточения и эвакуации населения предусмотреть в соответствии «СП 165.1325800.2014 Актуализированная редакция «СНиП 2.01.51-90 «ИТМ по ГО»;

численность рассредоточиваемого, эвакуируемого населения, расселяемого в загородной зоне на первую очередь и расчетный срок – в соответствии с Планом гражданской обороны и защиты населения Сабинского муниципального района РТ;

размещение сборно-эвакуационных (приемно-эвакуационных) пунктов – в соответствии с Планом гражданской обороны и защиты населения Сабинского муниципального района РТ.

Инженерные коммуникации:

требования по системе водо-снабжения – согласно «СП 165.1325800.2014 Актуализированная редакция «СНиП 2.01.51-90 «ИТМ по ГО»;

требования к устойчивому электроснабжению – согласно «СП 165.1325800.2014 Актуализированная редакция «СНиП 2.01.51-90 «ИТМ по ГО»;

требования по системе оповещения гражданской обороны предусмотреть в соответствии с указом Президента РФ от 13.11.2012г. № 1522 «О создании комплексной системы экстренного оповещения населения об угрозе возникновения или о возникновении чрезвычайных ситуаций» (необходима установка речевой си- ренной установки с подключением к ЕДДС района).

2. Для разработки перечня мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера необходимо учесть следующее:

опасные природные процессы и явления определить по результатам инженерно-геологических изысканий, выполнение инженерно-геологических изысканий обязательно;

существующие потенциально опасные объекты, аварии на которых могут привести к образованию зон чрезвычайных ситуаций в Сабинском муниципальном районе:

- ООО «Газпром трансгаз Казань» (Площадка компрессорной станции "Арская" Шеморданского ЛПУМГ (422050, Сабинский район, п. Шемордан), Станция газораспределительная АГРС Ташкент-2 Нижние Шитцы Константиновского ЛПУМГ (422067, Сабинский район, с. Нижние Шитцы, АГРС), Станция газораспределительная АГРС-10 Сабабаш Константиновского ЛПУМГ (422062, Сабинский район, с. Сабабаш, АГРС), Станция газораспределительная АГРС-10 Богатые Сабы Константиновского ЛПУМГ (422060, Сабинский район, р.д. Богатые Сабы, АГРС).

3. Основные нормативные и методические документы, рекомендуемые для использования при разработке перечня мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций:

Перечень основных нормативных и методических документов, рекомендуемых для использования при проектировании перечня мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению ЧС, приведен в ГОСТ Р 22.2.10-2016 «Безопасность в чрезвычайных ситуациях. Порядок обоснования и учета мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера при разработке документов территориального планирования».

Дополнительные требования:

1. Перечень мероприятий проекта строительства должен быть разработан в строгом соответствии с требованиями ГОСТ Р 22.2.10-2016 «Безопасность в чрезвычайных ситуациях. Порядок обоснования и учета мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера при разработке документов территориального планирования» с обязательным представлением текстового и графического материала.

2. Для отображения вопросов перечня мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению чрезвычайных ситуаций разработать:

основные технико-экономические показатели перечня мероприятий по гражданской обороне в генеральном плане;

план сетей водоснабжения и канализации;

схему газоснабжения;

схему теплоснабжения;

схему сетей радиовещания и телевидения, обеспечивающих устойчивую работу системы централизованного оповещения гражданской обороны.

3. Выполненный перечень мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению ЧС в составе проекта «Генеральный план Большенуртинского сельского поселения Сабинского муниципального района Республики Татарстан» согласовать с министерством по делам гражданской обороны и чрезвычайным ситуациям Республики Татарстан.

4. Выполненный перечень мероприятий по гражданской обороне, мероприятий по предупреждению ЧС в составе проекта «Генеральный план Большенуртинского сельского поселения Сабинского муниципального района Республики Татарстан» представить на экспертизу согласно постановлению Правительства Российской Федерации от 5 марта 2007 г. № 145 «О порядке организации и проведения государственной экспертизы проектной документации и результатов инженерных изысканий» в составе проекта.

Настоящие исходные данные действительны в течение 3-х лет с момента выдачи.

Заместитель министра

[Handwritten signature]

Н.В. Суржко

РЕСПУБЛИКА
ТАТАРСТАН

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
БОЛЬШЕНЫРТИНСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
САБИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА

422063, Республика Татарстан, Сабинский район,
с. Большие Нырты, ул. М.Джалиля, 13а
тел. (84362) 45-2-32

ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ

САБА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ БАШКАРМА
КОМИТЕТЫ

422063, Татарстан Республикасы, Саба районы,
Олы Нырты авылы, М.Жәлил урамы, 13а йорт
тел. (84362) 45-2-32

e-mail: Bnir.Sab@tatar.ru

17.01.2019

№3

Директору ГБУ «ФПД РТ»
Р.В.Комарову

Уважаемый Руслан Викторович!

Направленные Вами графические материалы генерального плана Большеныртинского сельского поселения в виде карт рассмотрены. По результатам рассмотрения в карты были внесены некоторые изменения. Карта с изменениями прилагается.

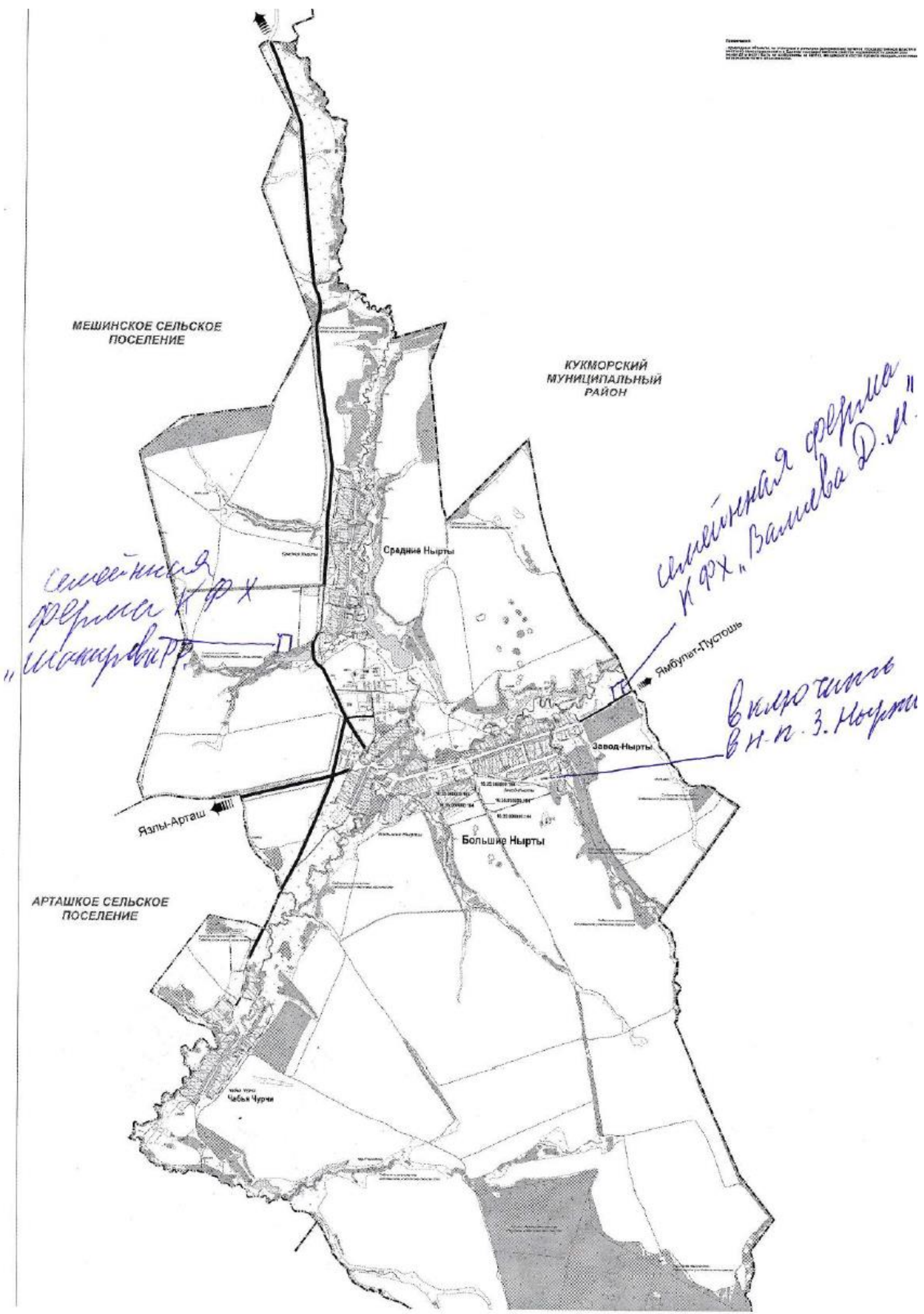
Глава поселения

Р.З.Сафаргалиев

(без подписи на бумажном экземпляре
для отправки в электронной форме)

Исполнитель Г.А.Шамсутдинова
8843 62 45232

РЕСПУБЛИКА
ТАТАРСТАН

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТ
БОЛЬШЕНЫРТТИНСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
САБИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА

422063, Республика Татарстан, Сабинский район,
с. Большие Нурты, ул. М.Джалиля, 13а
тел. (84362) 45-2-32

ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ

САБА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ БАШКАРМА
КОМИТЕТЫ

422063, Татарстан Республикасы, Саба районы,
Олы Нурты авылы, М.Жалил урамы, 13а йорт
тел. (84362) 45-2-32

e-mail: Bnir.Sab@tatar.ru

20.12.2019

№158

Государственное бюджетное учреждение
«Фонд пространственных данных
Республики Татарстан»
Р.В. Комарову

Уважаемый Руслан Викторович!

На Ваш запрос от 29.11.2019 №532/04 сообщаем:

- 1.Земельный участок с кадастровым номером 16:35:030504:54, расположенный д. Средние Нурты Большенурттинского сельского поселения попадающий в ориентировочную санитарно-защитную зону, в дальнейшем будет разрабатываться проектно- защитная зона.
- 2.Жилой дом с кадастровым номером 16:35:030507:12 – данный дом является не жилым, ветхом состоянии и значительно удален от ближайшего населенного пункта в связи с чем было бы целесообразно не включать его в границы населенного пункта.

Руководитель исполкома

Р.З.Сафаргалиев

Исполнитель
Шамсутдинова Г.А.
884362 45232

5 кушымта

10. 21

РУКОВОДИТЕЛЬ
ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО
КОМИТЕТА САБИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
422060, Республика Татарстан, Сабинский район,
п.г.т. Богатые Сабы, ул. Г.Закирова, 52

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
САБА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫНЫҢ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
ЖИТӘКЧЕСЕ

422060, Татарстан Республикасы, Саба районы,
Байлар Сабасы ш.т.п., Г.Закиров урамы, 52 йорт

тел. (84362) 2-31-33, 2-31-44, факс (84362) 2-31-74, e-mail: saba@tatar.ru, www.saby.tatarstan.ru

№ _____ от _____

На № 451/03 от 29.10.2019

Директору ГБУ «Фонд
пространственных данных
Республики Татарстан»
Р.В. Комарову

Уважаемый Руслан Викторович!

По Вашему запросу информация по фактическим границам кладбищ Большенуртинского, Верхнесиметского, Иштуганского, Кильдебяжского, Мичанского, Нижнешитцинского сельских поселений Сабинского муниципального района Республики Татарстан с указанием поворотных точек в виде таблиц координат в системе МСК-16 направлена на электронные адреса ГБУ ФПД РТ Давлятова Мария Андреевна - Mariya.Davlyatova@tatar.ru и dimaganchurin@mail.ru 31 октября 2019г.

С уважением,

М.Р. Ишниязов
(без подписи на бумажном экземпляре
для отправки в электронной форме)

Шакирзянова М.Ф.,
2-32-73

РУКОВОДИТЕЛЬ
ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО
КОМИТЕТА САБИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
422060, Республика Татарстан, Сабинский район,
п.г.т. Богатые Сабы, ул. Г.Закирова, 52

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
САБА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫНЫҢ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
ЖИТӘКЧЕСЕ

422060, Татарстан Республикасы, Саба районы,
Байлар Сабасы ш.т.п., Г.Закиров урамы, 52 йорт

тел. (84362) 2-31-33, 2-31-44, факс (84362) 2-31-74, e-mail: saba@tatar.ru, www.saby.tatarstan.ru

№ _____ от _____

на № _____ от _____

Директору ГБУ «Фонд
пространственных данных
Республики Татарстан»
Р.В. Комарову

Уважаемый Руслан Викторович!
<mailto:saba@tatar.ru>

Исполнительный комитет Сабинского муниципального района Республики Татарстан просит включить земельный участок молочной фермы на 25 голов КРС с кадастровыми номерами 16:35:030101:269, 16:35:030506:53 в земли сельскохозяйственного назначения генерального плана Большенуртинского сельского поселения Сабинского муниципального района РТ.

Приложение: на 4 л. в 1 экз.

М.Р. Ишниязов
(без подписи на бумажном экземпляре
для отправки в электронной форме)

Рамазанов Э. Д.
8(84362)2-36-44

РУКОВОДИТЕЛЬ
ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО
КОМИТЕТА САБИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
422060, Республика Татарстан, Сабинский район,
п.г.т. Богатые Сабы, ул. Г.Закирова, 52

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
САБА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫНЫҢ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ
ЖИТӘКЧЕСЕ
422060, Татарстан Республикасы, Саба районы,
Байлар Сабасы ш.т.п., Г.Закиров урамы, 52 йорт

тел. (84362) 2-31-33, 2-31-44, факс (84362) 2-31-74, e-mail: saba@tatar.ru, www.saby.tatarstan.ru

№ _____ от _____

На № _____ от _____

Директору государственного
бюджетного учреждения
«Фонд пространственных данных
Республики Татарстан»
Р.В. Комарову

Уважаемый Руслан Викторович!

При разработке генерального плана Большенуртинского сельского поселения Сабинского муниципального района просим внести следующие изменения:

Включить в границы населенного пункта Средние Нырты Большенуртинского сельского поселений Сабинского муниципального района Республики Татарстан земельных участков с кадастровыми номерами 16:35:030504:45 и 16:35:030504:46.

Включить земельный участок с кадастровым номером 16:35:030504:45 в границы населенного пункта д. Средние Нырты, прогнозируется рост спроса на земельные участки для строительства индивидуального жилья.

Включить в границы населенного пункта д. Средние Нырты земельный участок с кадастровым номером 16:35:030504:46, где расположены артезианская скважина и водонапорная башня, которые снабжают водой население и социально-производственные объекты в д. Средние Нырты.

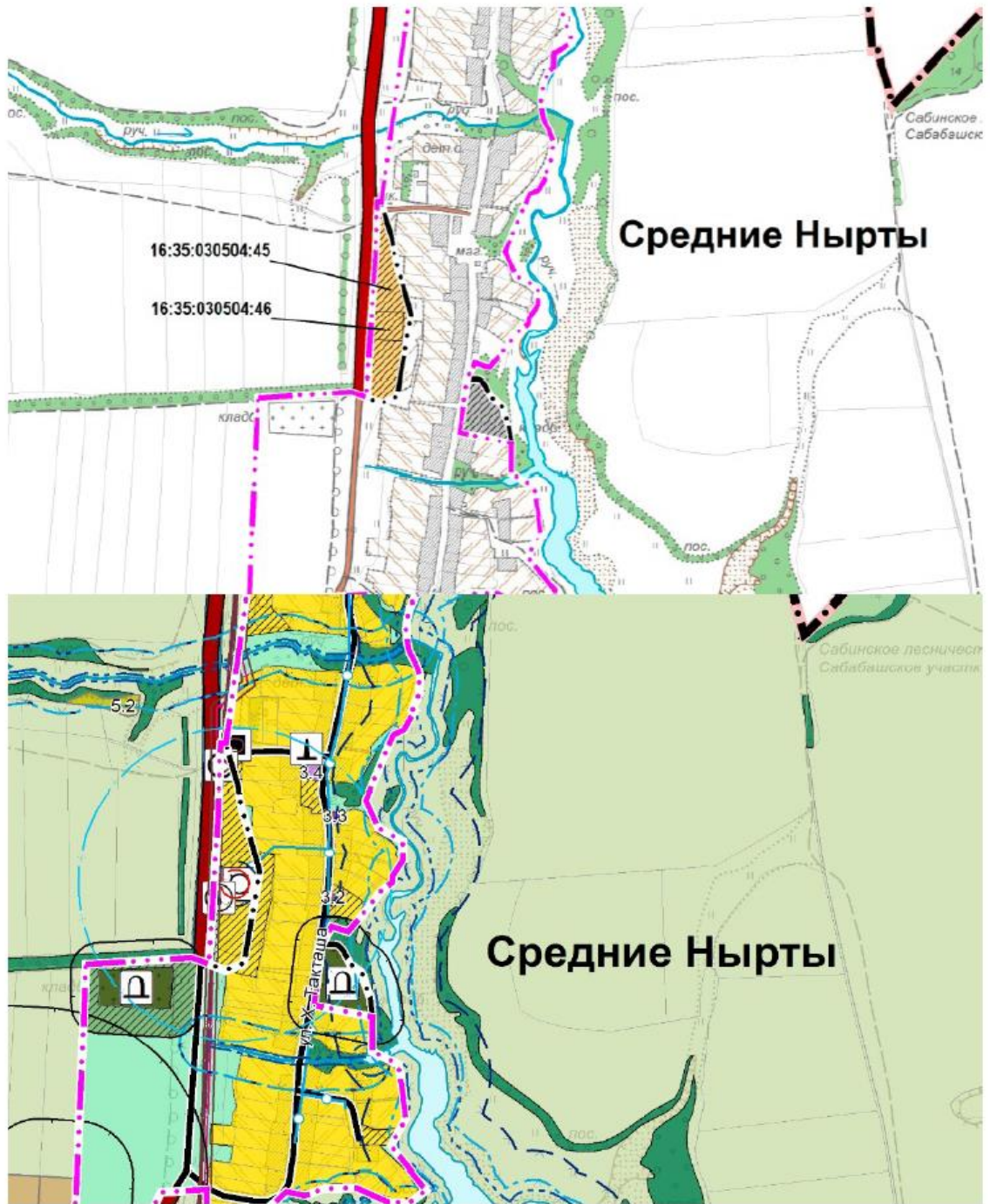
На земельном участке с кадастровым номером 16:35:030505:63 расположена артезианская скважина, которая снабжает водой население и социально-производственные объекты в д. Большие Нырты. Для соответствующего оформления земельного участка под объектом коммунального хозяйства необходимо изменить категорию земельного участка из земель сельскохозяйственного назначения в категорию земли промышленности.

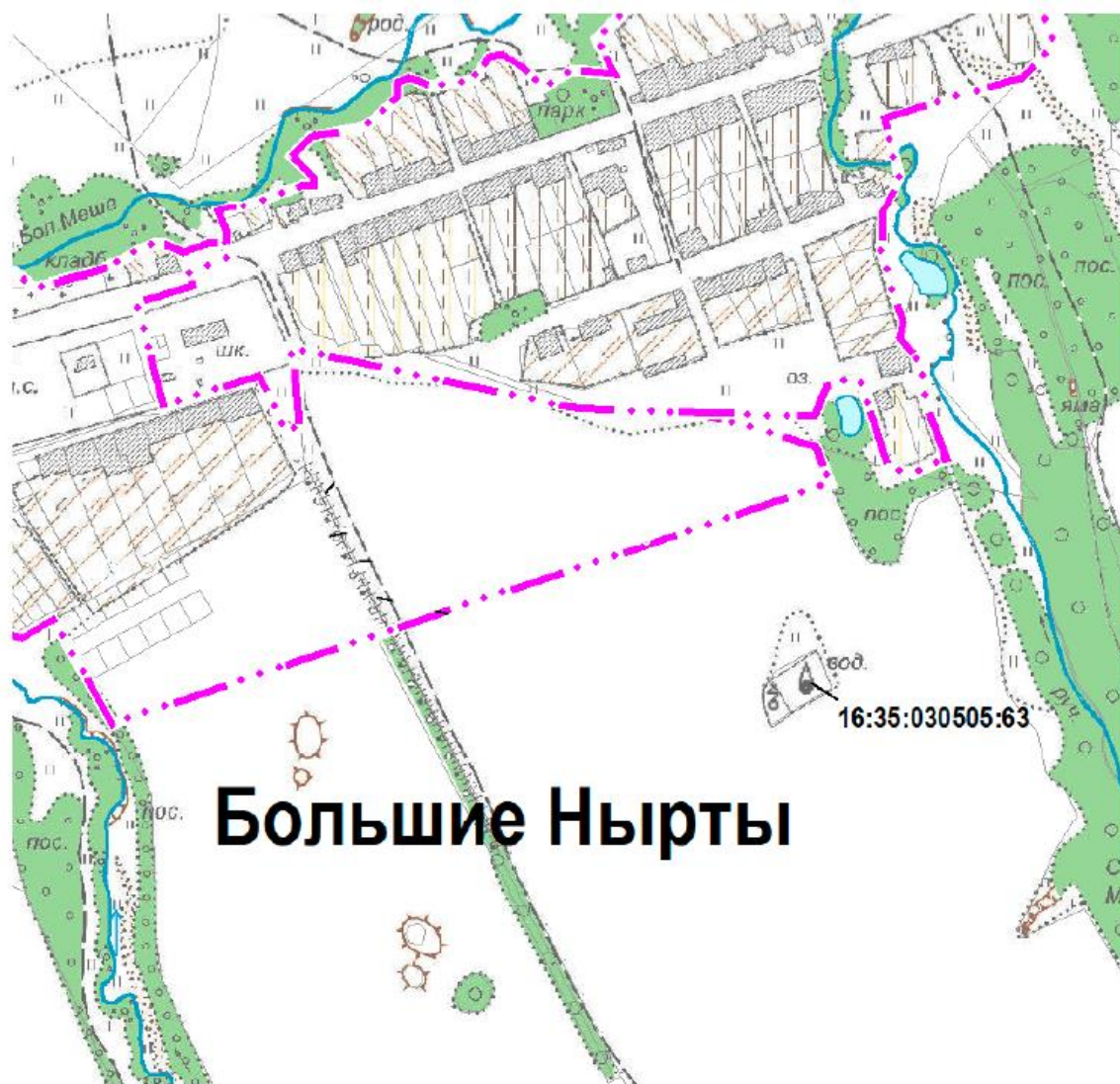
Приложение: Графические материалы на 3 листах в 1 экз.

С уважением,

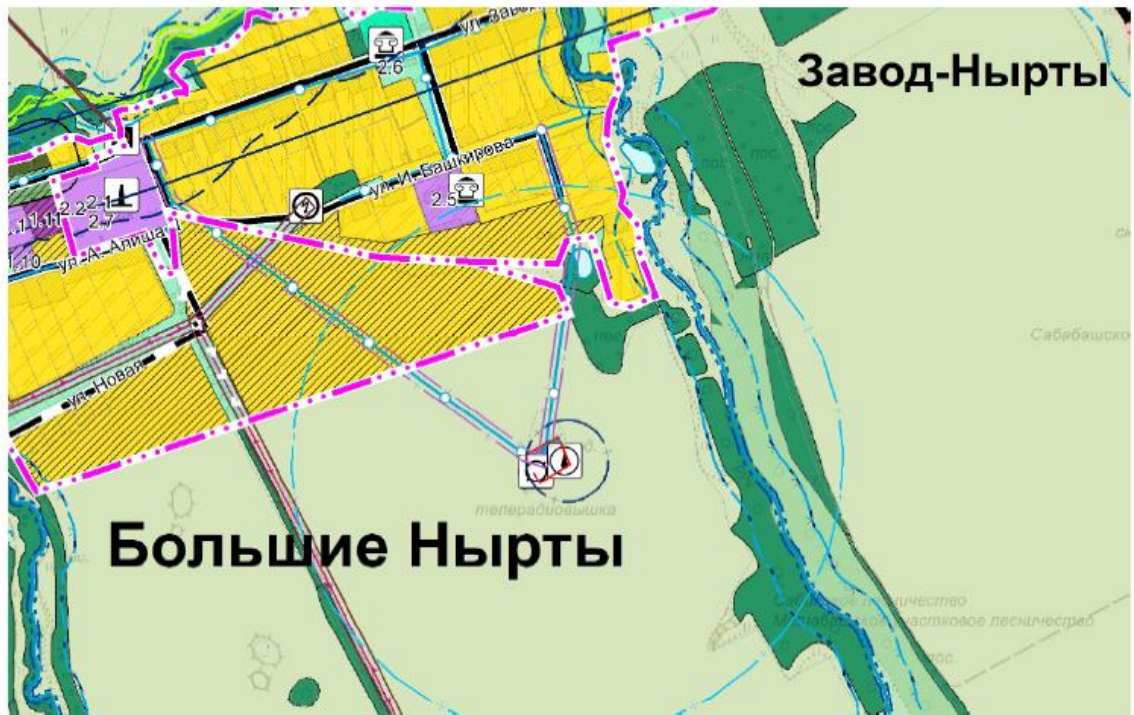
М.Р. Ишниязов
(без подписи на бумажном экземпляре
для отправки в электронной форме)

Кутдусов И.И.,
2-36-54

**«Татарстан Республикасының пространство мәгълүматлары фонды»
Дәүләт бюджет учреждениесе**

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
САБА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ОЛЫ НЫРТЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ
ГЕНЕРАЛЬ ПЛАНЫ**

**Генераль план проектын нигезләү материаллары
Әйләнә-тирә мохитне саклау
Аңлатма язуы**

Казан 2021

Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы
Олы Нырты авыл җирлегенең
ГЕНЕРАЛЬ ПЛАН ПРОЕКТЫ СОСТАВЫ

№ т/б	Атамасы	бит/битләр номеры
1 Том Генераль план		
Текст материаллары		
1	Территориаль планлаштыру турында Нигезләмә	43
График материаллар		
2	Җирлекнең җирле әһәмияткәге объектларын планлаштырып урнаштыру картасы М1:10000	1/1
3	Җирлек составына керүче торак пунктларның чикләре (шул исәптән төзелә торган торак пунктларның чикләре) картасы М1:10000	2/1
4	Җирлекнең функциональ зоналары картасы М1:10000	3/1
Кушымта		
5	Торак пунктлар чикләре турында белешмәләр	21
2 Том Генераль планын нигезләү буенча материаллар		
Текст материаллары		
1	Аңлатма язуы	121
2	Әйләнә-тирә мохитне саклау. Аңлатма язуы	35
График материаллар		
3	Җирлек территориясен заманча файдалануның картасы М1:10000	1/1
4	Табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы янаган территорияләр, гражданнар оборонасы чаралары картасы М1:10000	2/1
5	Инженерлык инфраструктурасы картасы М1:10000	3/1
6	Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналар картасы (гамәлдәге урыны) М1:10000	4/1
7	Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналар картасы (проект тәкъдире) М1:10000	5/1

ЭЧТӨЛӨК

РТ

БЕ

- 1.3. **Т**ектоника һәм сейсмиклык .....
- 1.4. **Ф**айдалы казылмалар .....
- 1.5. **Г**идрогеологик шартлар .....
- 1.6. **Ж**ир өсте сулары .....
- 1.7. **К**лимат характеристикасы .....
- 1.8. **Л**андшафт, туфрак катламы, хайван һәм үсемлекләр дөньясы .....
- 1.9. **К**уркыныч инженер-геологик процесслар һәм күренешләр .....

КИ

МӨ

СЙ

ЭН

МӨ

ӘН

ФӨ

СА

ҮБ

МИ

ӨР

ҮГ

ҖР

ҮМ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

МӨ

Магистраль яисә сәнәгать торбаүткәргечләренә (газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм

Магистраль һәм промысел торбаүткәргечләренә (газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм

Давалау-савыктыру урыннарын, курортларны һәм табигый дөвалау ресурсларын

Саклана торган объектлар зоналары, саклана торган хәрби объектлар зоналары, хәрби

Әһсуз сакланылучы табигать территорияләренә (дәүләт табигать тыюлыгы, милли

Х
Ө
Т
Е
М
М
Х
У
Т

Ф
А
Й
Д
А
Л
А
Н
Ы
Л
Г
А
Н
Н
Ә
Д
Ә
Б
И
Я
Т
И

С
Е
М
Л
Е
Г
Е

В
И
Н
А
Р
И
И

Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналарны оештыру һәм алардан

.....

.....

.....

.....

1. ТЕРРИТОРИЯНЕҢ ТАБИГЫЙ ХАРАКТЕРИСТИКАСЫ

1.1 Рельеф һәм геоморфология

Олы Нырты авыл жирлеге территориясе Көнбатыш Кама алды геоморфологик районы составына керә, аның рельефы елга үзәннәре белән билгеләнгән калкулыклы тигезлектән гыйбарәт.

Авыл жирлеге территориясе жирлек үзәге буйлап уза торган Мишә елгасы бассейнында урнашкан. Гомуми авышлык елга юлына юнәлтелгән, абсолют тамгалар 110-200 м тирәсендә тирбәлә, иң түбән тамгалар жирлекнең көньяк-көнбатыш өлешендә суның елга кисәгенә туры килгән.

1.2 Геологик төзелеш

Олы Нырты авыл жирлегенең геологик төзелешендә Пермь һәм дүртенче катламнар катнаша.

Пермь катламнары Казан һәм Уржум ярусларының утырмаларынан гыйбарәт.

Дүртенче ясалмалар элювиаль, элювиаль-делювиаль генетик типларны үз эченә ала, алар елга үзәннәренең һәм елга үзәннәренең су бүлекләрендә һәм битләрендә чехол рәвешендә таралган элювиаль генетик типларны һәм түбән тугайга багышланган аллювиаль генетик типларны үз эченә ала.

1.3 Тектоника һәм сейсмиклык

Олы Нырты авыл жирлеге территориясе, Саба муниципаль районының бөтен территориясе кебек үк, Көнчыгыш Европа платформасының Идел-Урал антеклизының үзәк өлешендә урнашкан һәм Төньяк Татар гөмбәзенең үзәк өлешенә туры килә. Район Казан һәм Кама буе сейсмоген зоналарында урнашкан.

Карта нигезендә (В - сейсмик куркыныч дәрәжәсе, 5% ка тигез) СП 14.13330.2018 "сейсмик районнарда төзелеш. СНИП II-7-81 Актуальләштерелгән редакциясе Олы Нырты авыл жирлеге территориясе MSK-64 шкаласы буенча 6 балл жир тетрәүләрнең интенсивлыгы булган зонага керә, Россия Федерациясе территориясендә ОСР-2015 Гомуми сейсмик районлаштыруның С (1%) картасы нигезендә, жир тетрәүләрнең ешлыгы 7 баллга тигез булган зонага керә.

1.4 Файдалы казылмалар

«Россия федераль геология фонды» ФДБУ сайтында бастырылган файдалы казылмалар ятмалары майданнарының цифрлы чикләре картасы буенча Олы Нырты авыл жирлеге территориясе чигенә углеводород чималы бүленгән фонд участогы керә.

Жир асты сулары эчә торган һәм хужалык-көнкүрешне су белән тәэмин итү чыганаclarы сыйфатында файдаланыла.

1.5 Гидрогеологик шартлар

Гидрогеологик районлаштыру нигезендә Олы Нырты авыл жирлеге территориясе Кама-Нократ артезиан бассейнының көньяк-көнбатыш өлешендә урнашкан.

Эчәргә яраклы һәм хужалык-көнкүреш су белән тәмин итү максатларында Түбән уржамдагы карбонат-терриген комплексы кулланыла, аңа чишмә сулары, скважиналар ярдәмендә эксплуатацияләнә торган югары Казан терриго-карбонат комплексы туры килә. Чишмәнең дебиты - 1,8 л/с. «Нырты «АХП» ЖЧЖ скважинасының дебитын - 3л/с тәшкит итә, тирәнлегә 92 м.

Су йөртү комплексын тукландыру югарырак ятучы уржума су йөртү комплексыннан сулар агып чыгу, шулай ук атмосфера явым-төшемнәрен инфильтрацияләү хисабына башкарыла.

1. Сыйфаты буенча чишмә сулары төче, составы буенча минерализация белән гидрокарбонатлы магний-кальцийлы - 0,3-0,5 г/л, гомуми катылыгы 5,5 -6 мг-экв/л.

2.

1.6 Өске сулар

Гидрографик челтәр аның өске агымында Мишә елгасыннан һәм аның кушылдыкларыннан гыйбарәт, шуларның иң зурысы Урта Нырты аша уза.

Татарстан Республикасында аеруча саклаулы табигый территорияләренң дәүләт реестрыннан алынган мәгълүматларга караганда, Мишә елгасының озынлыгы 186,4 км тәшкит итә, бормалы Үзән, ярлар биек, текә, су жыелу майданының зур өлеше сукаланган. Жирлек чикләрендә елганың киңлегә 15 м чамасы.

Урта Нырты торак пункты янында Мишә елгасының уң кушылдыгы иң зур киңлегә 150 м булган буа белән көйләнгән. 100м чамасы киңлектәге икенче буа Урта Нырты торак пунктынан көньяк-көнбатышка таба урнашкан.

1.7 Климат характеристикасы

Олы Нырты авыл жирлеге территориясенә климат характеристикасы Татарстан Республикасын территорияль планлаштыру схемасы белешмәләреннән файдаланып төзелгән. Якин метеостанция Арча шәһәрәндә урнашкан.

- Авыл жирлеге уртача континенталь климат зонасында урнашкан, кышын салкын, жәен жылы һәм житәрлек явым-төшемле. Нормада уртача еллык температура +4,7°Снытәшкит итә.

- Явым-төшемнең еллык күләме уртача 544 мм тәшкит итә, елына чагыштырма дымлылык - 77%. Явым-төшемнең иң күп өлеше елның жылы вакытында, үсемлекләренң вегетация чорында ява, салкын чорда уртача 115 мм туры килә.

- Кар капламын билгеләүнең күпьяеллык датасы - 19 ноябрьдә. Кыш ахырына туфрак 151 см тирәнлектә туңа. Кар капламы март башында 34 см биеклеккә житә. Күпьяеллык кар яву датасы - 13 апрель. Кыш ноябрь уртасыннан

апрель уртасына кадәр дэвам итэ. Тотрыклы кар япмасы булган көннәр саны - 153; салкын булмаган чор озынлыгы 122 көн тәшкил итэ.

- Яз озын, июнь уртасына кадәр дэвам итэ һәм яңгырлы салкын һәм жылы чорларның чиратлашуы белән характерлана.

- Жэй - жылы, июльнең уртача температурасы $+20,9^{\circ}\text{C}$. Максималь температура $+31,9^{\circ}\text{C}$ гәжитэ. Жэй көне төньяк жылләрә өстенлек итэ.

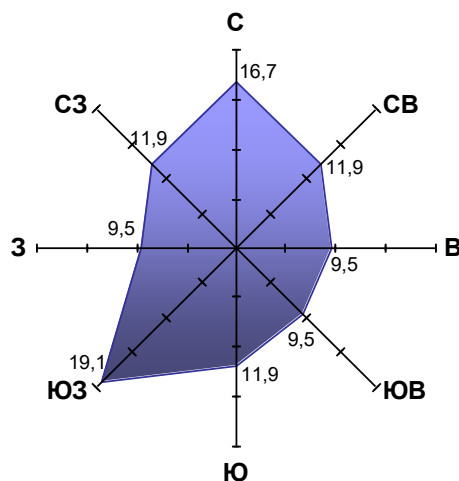
- Көз сентябрьдә килэ һәм тотрыксыз һава торышы белән характерлана.

- Күпьяеллык күрсәткечләр буенча беренче кырау 24 сентябрьдән, фактта - 12 октябрьдән, туфракта - 11 сентябрьдән билгеләп үтелә. Күпьяеллык мәгълүматлар буенча соңгы кыраулар 19 майда билгеләп үтелә, фактта - 27 апрельдә һавада һәм 18 майда туфракта.

Жилнең уртача тизлеге $4,2$ м/сек тәшкил итэ. Уртача еллык киселештә көньяк-көнбатыш юнәлештәге жылләр өстенлек итэ (1.7.1).

1.7.1 рәсем. Роза ветров («Татарстан Республикасының Гидрометеорология һәм әйләнә-тирә мохитне күзәтү идарәсе» ФДБУ мәгълүматлары буенча) Олы Нырты авыл жирлеге территориясе өчен

-

3.

Көзгә чорда атмосфера күренешләреннән нигездә томаннар күбрәк була, жэйгә чорда - яшеннәр һәм боз.

- 1.7.1 нче таблицыда карала торган территориянең төп климат характеристикалары китерелгән.

• Олы Нырты авыл жирлегененң төп климат характеристикалары

Айлар/климат характеристикалары	I	I	II	V	V	I.	II.	III.	V	X.	.	I.	X.	II.	л	Е
• $\sum_{i=1}^n t_{\geq 10^{\circ}\text{C}}$, °C	9,4	11,3	1,7	,4	1	3,5	6,9	0,9	8,4	2,4	,9	7,2	7,9	,7	4	
• $\sum_{i=1}^n t_{\geq 15^{\circ}\text{C}}$, °C	,2	,6	,8	0,8	2	8,4	9,3	1,9	3,4	4,3	3,8	,7	,7	3,4	3	
• $\sum_{i=1}^n t_{\geq 20^{\circ}\text{C}}$, C	26,1	26,5	12	16,1	1	,8	,5	1,9	,9	,6	3,6	19,7	22,8	26,5	-	
• Суммар кояш радиациясе, МДж/м ²	13	20	67	50	6	40	73	75	95	86	67	27	4	75	4	
• Явым-төшемненң уртача күлөме, мм	3,1	7,2	2,6	9,1	3	4,6	2,8	6,3	8,9	4,8	6	3,7	4,4	44	5	
• Һаваның чагыштырма дымлылығы, %	6	1	3	3	7	3	9	1	7	6	2	4	0	9	7	
• Су парының сыгымалылығы, мб	,2	,2	,1	,0	6	,7	2,3	4,9	3,8	,9	,5	,2	,8	,2	7	
• Туендыруның житмәве (мб)	,4	,4	,6	,3	2	,3	,3	,6	,0	,0	,4	,6	,4	0	3	
• Кояш балкышы озынлығы, сәгатьләр	9	1	36	95	1	62	08	96	65	65	9	0	4	3	1	
• Кояшсыз көннәр саны	8	3	7	4	2	0	1	1	5	2	1	8	1	2	1	

• Гомуми болытлы булу, баллар	• 7 ,5	• 6 ,8	• 6 ,6	• 5 ,9	• 5 ,7	• 5 ,4	• 5 ,5	• 5 ,7	• 5 ,5	• 6 ,9	• 7 ,8	• 7 ,8	• 7 ,6	• 6
• Жилнең уртача тизлеге, м/с	• 4 ,8	• 4 ,6	• 4 ,7	• 4 ,1	• 4 ,4	• 3 ,7	• 3 ,4	• 3 ,5	• 4 ,0	• 4 ,5	• 4 ,5	• 4 ,8	• 4 ,2	• 4
• Күк күкрәү белән көннәрнең уртача саны	•	•	•	• 0 ,5	• 3	• 6	• 7	• 5	• 1	•	•	•	• 2 3	•
• Бураннар белән көннәрнең уртача саны	• 1 1	• 9	• 9	• 1	• 0 ,05	•	•	•	•	• 0 .6	• 4	• 9	• 4	• 4
• Томанлы көннәрнең уртача саны	• 22			• 8					• 22			• 3 0		

1.8 Ландшафтлар, туфрак катламы, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы

Ландшафтлар

Олы Нырты авыл жирлеге территориясе бореаль ландшафт зонасы, тайга ландшафт зонасы, Кукмара калкулыгы ландшафт районы чикләрендә, чүп үләннәре булмаган Урал бие киң яфраклы-ак чыршы-чыршы (имән-юкә) һәм нарат урманнары (нарат культураларын өстенләштерәләр) белән якты-соры урман һәм агач-көлсу туфракларда урнашкан.

Урынның делювиаль-солифлюкцион һәм өлешчә элювиаль-делювиаль катламнарда формалашкан авышлык һәм үзәнлек типлары табигый-территориаль комплексның өстенлекле типлары булып тора.

Кешенең хужалык эшчәнлегенә нәтижәсендә жирлек территориясендә ландшафтның түбәндәге типлары формалашкан: сәнэгать - селитеб - торак пунктлар һәм авыл хужалыгы предприятиеләре территориясендә; сөрүлек һәм көтүлекләргә үз эченә алган авыл хужалыгы; эксплуатация урманнары тарафыннан тәкъдим ителгән урман хужалыгы төрләре.

Туфрак япмасы

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә күп өлешен чирәмле-урта яфраклы туфраклар алып тора.

Жирлекнең төньяк һәм көньяк өлешләрендә ачык соры туфраклар таралган. Туфраклар калкулыкларга, яссы таулыкка һәм су бүлүче сөзәклекләргә нигезләнган.

Гумус горизонты аз күтәле - 15-20 см, якты-соры төстәге, гумус эчтәлегенә 1,5-3% тан 5% ка кадәр үзгәрә торган.

Туфракның аллювиаль типлары Мишә елгасы тугайларына һәм аның эре кушылдыкларына туры китерелгән.

Хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә куян, сусар, бурсык, америка чәшкесе, сукуыр тычкан, бүре, поши, кабан, тиен, селәүсен, төлке; кошлардан: көртлек, миләш чыпчыгы, соры көртлек, кимерүчеләрдән: урман тычканы, кыр тычканнары, хомяк; синантроп төрләреннән: кара яр карлыгачы, кара карга, йорт чыпчыгы, саескан, чәүкә, соры карга, күгәрчен һ. б. очрыйлар.

Саба муниципаль районы территориясендә Татарстан Республикасының Кызыл китабына кертелгән, сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы астында булган 26 төр хайван очрый, ә атап әйткәндә:

- 5 төр имезүчеләр: ике төсле күнтөк, көрән озын колаклы ярканат, ак куян, гади очкын, көрән аю.

- кошлар - 17 төр: кече күлбога, соры каз, кыр саз карчыгасы, болын саз карчыгасы, гади шөпшәшар, каракош, гади торымтай, клинтух, урман күгәрчене, колаклы ябалак, ак ябалак, саз ябалагы, чырайсыз йонлы аяклы ябалак, чыпчык битле ябалак, тукран, соры каракош, эрбет ябалдашы,

Рептилия классы - 1 төр: гади кара елан

- умырткасызлар - 3 төр: язгы калкан, аполлон, зәңгәр орден тасмасы

Татарстан Республикасы территориясен геоботаник зоналаштыру нигезендә, жирлек катнаш урманнар зонасында урнашкан. Нарат, каен, зирек

кебек токымнар аеруча киң таралган. Татарстан Республикасының Кызыл китабына кертелгән үсемлек төрлөрөнән Саба муниципаль районында очрый: куык -яфрак, зур яфраклы күрән, кыр кашкарые үләне, жыерчыклы песи борчагы, урман чәе, ике яфраклы төнге миләүшә, киң яфраклы цинна, тубалбаш.

1.9 Куркыныч инженер-геологик процесслар һәм күренешләр

Олы Нырты авыл жирлегенә төзелгән территорияләре «Татарстан Республикасы һәм Казан шәһәре муниципаль районнарының экзоген геологик процессларның актив йогынтысына китергән төзелеш территорияләре исемлегенә» кертелмәгән.

Исемлек Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2013 елның 28 декабрендәге 1083 номерлы карары белән расланган «Әйләнә-тирә мохитне саклау, табигать ресурсларын торгызу һәм алардан файдалану» дәүләт программасының «2014-2021 елларга жир асты байлыктарыннан файдалану өлкәсендә дәүләт идарәсе» ярдәмче программасы кысаларында Татарстан Республикасы территориясендә территорияль дәрәжәдә куркыныч экзоген геологик процесслар мониторингын алып бару» объекты буенча эшләр башкару өчен геологик йөкләмәгә кушымта булып тора.

Жирлек территориясендә елга үзәннәре битләренә туры китереп эрозия процесслары үсеш алган.

Куркыныч геологик процесслардан Мишә елгасының уң яры буендагы һәм аның кушылдыгының сул яры буендагы жимереклекләр һәм эрозияләр аерылып торырга мөмкин.

Су басу зонасына Олы Нырты һәм Завод-Нырты торак пунктларында урнашкан Г.Тукай урамы һәм М.Жәлил урамы керә.

2. ӘЙЛӘНӘ-ТИРӘ МОХИТНЕН ХӘЗЕРГЕ ТОРЫШЫН БӘЯЛӘУ

2.1 Атмосфера һавасының торышын бәяләү

Олы Нырты авыл жирлегендә атмосфера һавасын пычратуның төп чыганагы булып «Нырты» АХП» ЖЧЖ (III класслы куркыныч объект) майданчыгы тора, аңа 182 башка исәпләнгән мөгезле эре терлек фермасы керә, аның территориясе Олы Нырты торак төзелеше белән чиктәш, һәм машина-трактор паркы керә.

Терлекчелек комплексы эшчәнлегенә барышында атмосфера һавасының аммиак, күкерт водороды, меркаптаннар һәм башка пычраткыч матдәләр, шулай ук микроорганизмнар белән пычрануы күзәтелә. Әлегә предприятиенә эшләве һәм аның әйләнә-тирә мохит сыйфатына йогынтысы белән бәйлә төп проблемалар-жиһазландырылган тирес саклау урыннары булмау.

«Нырты» АХП» ЖЧЖ өчен иң чик мөмкин булган чыгарып ташлаулар нормативлары проекты нигезендә санитар-яклау зоналарының исәп-хисап чикләрен нигезләү проекты эшләнә, аның нигезендә исәп-хисап санитар-яклау зонасы һәм яқындагы торак зонасы чикләрендә пычраткыч матдәләрнең максималь призер концентрацияләре барлык ингредиентлар һәм суммалар төркемнәре буенча 1 дән кимрәк ПДК зурлыгын тәшкит итә (2.1 нче таблица).

2.1.1 таблица.

Зона чигендә исәпләнгән максималь жир концентрацияләре

«Нырты» АХП» ЖЧЖ

Загрязняющее вещество		Расчетная максимальная приземная концентрация, в долях ПДК		
		На границе ориентировочной СЗЗ	На границе ближайшей жилой зоны с участками для ведения личного подсобного хозяйства	На границе расчетной СЗЗ
код	наименование			
<i>Промплощадка № 2: с. Большие Нырты</i>				
0301	Азота диоксид	0,088	0,273	0,27
0602	Бензол	0,106	0,181	0,18
0123	Железа оксид	0,017	0,136	0,13
	Суммация 6010	0,102	0,331	0,33
	Суммация 6040	0,109	0,311	0,31
	Суммация 6204	0,092	0,287	0,28
По остальным ЗВ и группам суммаций максимальные приземные концентрации в атмосферном воздухе составили менее 0,1 ПДК				

Торак пунктларның торак төзелеше төбәк юллары буйлап 50 м ераклыкта урнашкан.

Күчмә чыганақлардан атмосферага керә торган пычраткыч матдәләр - 1,3-бутадиен, формальдегид, бензол, акролеин һәм азот диоксиды.

2.2 Су ресурсларының торышын бәяләү

Жир өсте һәм жир асты су объектларының торышын бәяләү

Өске су объектларында суның сыйфатына торак пунктлар һәм фермалар, шулай ук авыл хужалыгы жирләреннән чистартылмаган өске агым тискәре йогынты ясый. Язгы ташу һәм ташу чорында туфрак, тирес массасы, шул исәптән басуларга чыгарылган ягулык-майлау материаллары, шулай ук яраланган чокырлар булмау яки тиешле дәрәжәдә төзек булмау очрагында канализация агынтылары юыла. Биоген матдәләрнең өске суларына элэгүе биотик пычрануга китерә, шул ук вакытта Мишә елгасының үз-үзен пассив чистартуына китерә.

Өске суларны саклау өлкәсендәге проблемаларга су саклау зоналары режимын үтәмәү, аерым алганда, сулыкларны саклау зоналары чикләрендә зиратларны урнаштыру керә.

Кече су агымнарының яр буе яклау полосалары чикләре авыл хужалыгы жирләреннән махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр зоналары белән аерылган, бу территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналар чикләрендә әлегә зоналар режимын үтәүгә ярдәм итә. Мишә елгасының яр буе саклау полосасы жирдә билгеләнмәгән, әмма аның чикләрендә сөрү алып барылмый.

Елга суларын ләмләү процессларына елга терраслары калкулыкларында жиимерелү процесслары ярдәм итә.

Хужалык-эчә торган су белән тәэмин итүнең гамәлдәге чыганақларының торышын бәяләү

Олы Нырты авыл жирлегендә халыкны эчәргә яраклы һәм хужалык-көнкүреш су белән тәэмин итү максатыннан Чәбия Чүрчи торак пункты янында чишмә һәм ике скважина файдаланыла, аларның берсе Олы Нырты торак

пунктыннан көньяк-көнчыгышка таба, икенчесе Урта Нырты торак пунктыннан көнбатышка таба урнашкан.

«Торак-коммуналь хужалыкның Саба күп тармаклы житештерү предприятиесе» ААЖ заказы буенча жир асты чыганаclarыннан суның лаборатор тикшеренүләре уздырыла. Лаборатор тикшеренүләр протоколлары нигезендә, су санитар-эпидемиологик нормативлар таләпләренә туры килә.

«Нырты» АХП» ЖЧЖен хужалык-көнкүрешне су белән тәэмин итү максатларында ферма территориясендә урнашкан скважинаны файдаланалар. Су сыйфатына житештерү контроле Саба, Кукмара, Мамадыш районнарында «Татарстан Республикасында гигиена һәм эпидемиология үзәге» (Татарстан) ФБУЗ филиалының аккредитация лабораториясе план-графигы буенча алып барыла.

2.3 Жир ресурсларының торышын бәяләү

Жирлек территориясенә күпчелек өлешен авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр били. Туфракның торышына кертелә торган минераль ашламалар һәм агулы химикатлар саны һәм ешлыгы йогынты ясый.

Жирлек территориясендә жил саклагыч һәм туфракны саклау утыртмалары бар.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2016 елның 23 декабрәндәге 3056-р номерлы күрсәтмәсе белән расланган «Татарстан Республикасы территориясендә, федераль законнарда билгеләнгән очрактардан тыш, башка максатларда файдалану рөхсәт ителми торган аеруча кыйммәтле продуктив авыл хужалыгы жирләре исемлегенә ярашлы рәвештә, авыл жирлегә территориясендә әлегә төр жирләр юк.

Туфрак катламына автотранспорт двигательләреннән зыянлы матдәләр, аерым алганда, кургаш кушылмалары, сөрүлек жирләре һәм көтүлекләр өслегенә атмосфера явым-төшемнәре белән төшә һәм сөрүлек катламының тирәнлегендә туплана.

Чокыр челтәре су агынтыларының үзәненә туры китерелгән, торак пунктлар территорияләренә кагыла.

2.4 Житештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү

Житештерү һәм куллану калдыкларын барлыкка китерү чыганаclarы - торак сектор, социаль инфраструктура объектлары, авыл хужалыгы объектлары.

Каты коммуналь калдыкларны (алга таба - ККК) жыюны «ТКХ Саба МПП» ААЖ аена ике тапкыр башкара. Жирлектә КККны туплау майданчыклары юк, һәр кеше барлыкка килгән калдыкларны капчыкларга тутыра.

Биологик калдыкларны жыю һәм алып китүне «Саба МПП ЖКХ» ААЖ махсус жиһазландырылган транспорт чарасы ярдәмендә башкара. Биологик калдыкларны утильләштерү Алабуга шәһәрәндә ветеринария-санитария утилизация заводында бара.

Кадастр номеры 16:35:030502:28 булган жир кишәрлегендә урнашкан 16 нче ветеринария-санитария карточкасы номеры булган биотермик чокыр бетерелде (2017 елның 30 ноябрәндәге 9 номерлы акт).

Тирес фермалар территориясендә моның өчен жиһазландырылмаган урыннарда туплана һәм алдан зарарсызландырмыйча (термик киптерү, компостлаштыру һ.б.) басуларга чыгарыла, бу андагы патогеник микрофлораның булуын кире какмый.

2.5 Зиратлар белән вазгыять

Олы Нырты авыл жирлегендә алты зират урнашкан, шул ук вакытта аларның бишесе су саклау зоналары чикләренә керә.

2.6 Акустик режим. Радиацион-гигиена торышы һәм электр магнит нурланышы

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә радиация шартлары табигый (табигый) һәм ясалма радиация чыганакалары йогынтысында формалаша. Авыл жирлеге территориясендә радиация-гигиена вазгыятьте тотрыклы дип характерлана.

Электр магнит нурланышы чыганагы булып электр тапшыру линиясе тора, аларның санитар аермасы аларның сак зонасы белән туры килә, база телефон станциясе, санитар-саклау зонасы, аның өчен исәпләүләр буенча, билгеләнми. 10 кВ югары тизлекле линияләре электр энергиясен авыл һәм авыл читендәге трансформатор пунктларга китерәләр.

Шау-шулы пычрану чыганакалары булып машина-трактор паркы һәм төбәк юллары тора.

2.7 Яшелләнделерелгән территорияләрнең торышын бәяләү

Хәзерге вакытта жирлекнең торак пунктларында гомуми файдаланудагы яшелләнделерү зонасы бүленми.

9.8 п. буенча СП 42.13330.2016 «СНиП 2.07.01-89* Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү» жирлекнең торак пунктларында гомуми файдаланудагы яшелләнделерү 12.м²/кеше тәшкил итәргә тиеш. Урманнар әйләнәсендә урнашкан авыл жирлекләрендә, эре елгаларның һәм сулыкларның яр бие зоналарында урнашкан, гомуми файдаланудагы яшелләнделерелгән территорияләр майданын кечерәйтү рөхсәт ителә, әмма ул 20 %тан артмый.

Махсус билгеләнештәге яшел территорияләр төбәк юллары буйларында, авыл хужалыгы жирләрендә һәм су агымнарының су саклау зоналары чикләрендә урнашкан жил саклау, су һәм туфрак саклау әһәмиятендәге үсентеләр тарафыннан тәкъдим ителгән.

2.8 Хайваннар һәм үсемлекләр дөньясының торышын бәяләү

Татарстан Республикасы Саба районы буенча аучылык ресурсларына кертелгән хайваннар саны (Дәүләт аучылык реестрыннан өземтә) 2.7.1 нче таблицада китерелде.

2.8.1 нче таблица

Татарстан Республикасы Саба районы буенча аучылык ресурсларына кертелгән хайваннар саны (Дәүләт аучылык реестрыннан өземтә)

Хайваннар	Саны, төре
Тояклы хайваннар*	

Кабан	41
Поши	402
Аю	
Соры аю	4
Йонлы хайваннар*	
Төлке	201
Селәүсен	1
Бурсык	19
Урман сусары	100
Чөшке	22
Ак куян	231
Соры куян	1130
Европа кондызы	264
Тиен	701
Ондатра	407
Кошлар**	
Тәлләтәвеч	30
Соры көртлек	616
Божыр	192
Гади кыр тавыгы	3025
Кыр үрдәге	1588
Чүрәкәй	1141

*Тояклы, кыйммәтле йонлы хайваннарның, аюларның саны 2019 елның 31 августына китерелгән.

** Кошларның саны 2019 елның 31 мартына китерелде.

«Байлар Сабасы-Лесхоз-Олы Нырты», "Язлы Арташ-Олы Нырты" IV категорияле региональ юллары, «Байлар Сабасы-Лесхоз-Олы Нырты - Чәбия Чүрчи" V категорияле региональ юллары буйлап урнашкан яклау полосалары антропоген йөкләнешкә ия.

Су агымнары янында территорияләр һәм яшел массивлар реконструкция йөкләнешен кичерә.

2.9 Халык сәламәтлеге өчен хәвеф-хәтәрне бәяләү.

«Нырты» АХП» ЖЧЖенең санитар-яклау зоналарының исәп-хисап чикләрен нигезләү проекты һәм табигый үлчәүләр нәтижәләре нигезендә, әлеге предприятиенең санитар-яклау зонасы торак секторын капламый. Ләкин тиресне дәрәжәсиз, туплау һәм зарарсызландыру системасы булмау әйләнә-тирә мохитнең торышына тискәре йогынты ясый.

Санитар саклау зоналарының өченче пояслары чикләрендә ягулык-майлау материалларын аерганда жир асты суларының химик пычрануы куркынычы бар.

3. УРМАН ФОНДЫ ЖИРЛӘРЕ

Олы Нырты авыл жирлегенең урман фонды 283,8729 га майданны били, бу авыл жирлегенең 8,1 % ын тәшкил итә.

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә Сабабаш һәм Мишәбаш участок урманчылыкларының "Саба урманчылыгы" ДКУ урманнары, шулай ук Абдино участок урманчылыгының "Кызыл Йолдыз урманчылыгы" ДКУ урманнары урнашкан.

Жирлекнең көньягында урнашкан Кызыл Йолдыз урманчылыгы урманнары кадастр исәбенә куелган (16.00.2.3602). Саба урманчылыгы учасоклары, нигездә, су саклау зоналарына туры китереп, төрле зурлыктагы аерымланган колкалардан гыйбарәт.

Жирлек территориясендә бары тик яклау урманнары гына тәкъдим ителгән.

Жирлек территориясендә саклана торган урманнар кыйммәтле урманнар (эрозиягә каршы урманнар; чүл, ярымчүл, урман-дала, урман-тундра зоналарында, далаларда, тауларда) һәм су саклау зоналарында урнашкан урманнар категорияләре белән күрсәтелгән.

Саклагыч урманнар, әйләнә-тирә мохитне саклау, су саклау, саклау, санитар-гигиена, сәламәтләндрү һәм башка файдалы функцияләргә саклау максатларында, аларны саклау урманнарының максатчан билгеләнеше һәм алар башкара торган файдалы функцияләр белән бер үк вакытта файдалану шарты белән бер үк вакытта урманнардан файдаланып үзләштерелергә тиеш.

Кварталлар буенча урман фонды жирләреннән рөхсәт ителгән файдалану төрләре Саба урманчылыгының урман хужалыгы регламенты белән билгеләнә.

Урман фонды жирләре буенча мөһлүмәт һәм әлеге жирләрдән файдалануга карата законнарның гомуми таләпләре 3.1. һәм 3.2 нче таблицаларда китерелгән.

3.1 таблица

Саба муниципаль районы Олы Нырты авыл жирлегенә санитар саклау зоналарынан файдалану регламентлары

Участок исеме	БДКМРга белешмәләр	Участоктан файдалану режимын фактта үтәү
Кызыл Йолдыз урманчылыгы жирләре	16.00.2.3602	үтәлә
Саба урманчылыгы жирләре	16:35:0000:963 һәм башкалар.	үтәлә

3.2 таблица

Олы Нырты авыл жирлегенә территориясендә урнашкан урман фонды жирләреннән файдалануның хокукий режимы

Зона исеме	Участоктан файдалануның хокукий режимы	Нигезләү: (норматив документлар)
Саба урманчылыгының саклау урманнары	Урман кодексының 25 ст. белән рөхсәт ителгән барлык төрләре дә рөхсәт ителә, сагыз эзерләүдән, урман плантацияләрен булдырудан, агачны һәм башка урман ресурсларын эшкәртүдән тыш	Саба урманчылыгының урман хужалыгы регламенты, раслаулар. ТР Урман хужалыгы министрлыгының 2019 елның 19 декабрендәге 113 номерлы боерыгы белән
Саклау урманнары	Су законнары нигезендә билгеләнгән су саклау зоналарында урнашкан урманнарда түбәндәгеләр тыела: 1) агулы химик препаратлардан файдалану; 2) печән чабу һәм умартачылыктан тыш, авыл хужалыгын алып бару;	РФнең 2006 елның 4 декабрендәге 200-ФЗ номерлы Урман кодексы

		3) урман плантацияләрен булдыру һәм эксплуатацияләү; 4) нефть һәм табигый газны геологик өйрәнү, эзләү һәм чыгару өчен кирәкле линияле объектлардан, гидротехник корьлмалардан һәм объектлардан тыш, капитал төзелеш объектларын төзү һәм эксплуатацияләү.	
	Саклау урманнары, категория кыйммәтле урманнар	Кыйммәтле урманнарда, линия объектларыннан һәм гидротехник корьлмалардан тыш, капитал төзелеш объектларын урнаштыру тыела.	РФнең 2006 елның 4 декабрендәге 200-ФЗ номерлы Урман кодексы

4. ФАЙДАЛЫ КАЗЫЛМА ЯТМАЛАРЫНЫҢ ТАУ БҮЛЕКЛӘРЕ

Олы Нырты авыл жирлеге территориясенә «Татнефть» ГАЖ карамагындагы (ТАТ 02304 НЭ лицензиясе) «Нырты» чимал ятмаларының таудагы участоклары элгә, жир асты байлыкларының тау бүлекләре статуслары булган лицензияле участоклары файдаланыла, аларның чикләрендә халыкны һәм ферманы хужалык-эчә торган су белән тәэмин итү өчен жир асты суларын чыгару алып барыла (ТАТ 00896 ВЭ, ТАТ САБ 02016 ВЭ).

5. АЕРУЧА САКЛАНА ТОРГАН ТАБИГый ТЕРРИТОРИЯЛӘР

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан махсус сакланылучы табигый территорияләргә төбәк әһәмиятендәге табигать һәйкәле булган Мишә елгасы карый, ул ТАССР Министрлар Советының 1978 елның 10 гыйнварында кабул ителгән 25 нче карары, ТР Министрлар Кабинетының 2005 елның 29 декабрендәге 644 номерлы карары нигезендә.

Мишә-табигый су белән тәэмин итүнең мөһим чыганагы, хужалык һәм мәдәни-көнкүреш әһәмиятенә ия. Елга күп кенә аспектларда кулланыла һәм, аерым алганда, Буа балык хужалыгын, кошчылыкны һәм су кошларын үстерү, туризмны һәм халыкның жәйге ялын үстерү өчен.

Саклау чаралары - табигать һәйкәле территориясен саклау режимын, шулай ук законда билгеләнгән тәртиптә су саклау зоналарыннан файдалану режимын үтәү.

Меша елгасының су саклау зонасына жирлек чикләрендә зират һәм крестьян-фермер хужалыгы территорияләре керә.

6. ТЕРРИТОРИЯДӘН ФАЙДАЛАНУНЫҢ МАХСУС ШАРТЛАРЫ БУЛГАН ЗОНАЛАР

6.1 Житештерү һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары

Жирлек территориясендә III, IV һәм V класслы куркыныч объектлар урнашкан. Булган объектларның санитар-яклау зоналары турындагы мәгълүматлар һәм санитар-яклау зоналары режимын үтәү турындагы мәгълүмат 6.1.1 нче таблицада китерелгән. Объектларның санитар-яклау зонасын куллану регламентлары 6.1.2 нче таблицада китерелгән.

Олы Ныртының төньягында кәрәзле радиотелефон элементсенә база станциясе урнашкан, санитар-яклау зонасы аның өчен, санитар-эпидемиологик

нәтижә нигезендә, билгеләнми. База станциясенә карата 0 м дан 12,7 м га кадәр ераклыкта 25,2 м биеклектә төзелешне чикләү зонасы билгеләнә.

6.1.1 нче таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан житештерү һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары

Объект исеме	СЗЗ төре (якынча, исәп-хисап, билгеләнгән)	СЗЗ күләме, м	СЗЗ, объект турында БДКМРна белешмәләр	Нигезләү: (норматив документлар)	Объектның СЗЗ режимын үтәү
Авыл хужалыгы житештерүе объектлары					
Гамәлдәге					
«Нырты» АХП» ЖЧЖ сәнәгать майданчыклары	ачыкланган	Күп дигәндә 300 ,Олы Нырты торак пункты чиге буйлап уза	ЗОУИТ 16.35.2.619	СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03 сәг.7.1.11, Карар №258 от 23.08.2018	СЗЗда ындыр табагы бар
«Нырты» АХП» ЖЧЖ ындыр табагы	якынча	50	16:35:000000:28 4	СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03, 7.1.11	үтәлә
«Дәүләтшина А.Х.» КФХ (ат фермасы) (60 баш) Урта Нырты авылыннан көнбатышка таба	якынча	100	аерылмыйча, өлешчә 16:35:030504:24	СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03, 7.1.11	үтәлә
«Шакирова Р.Р.» КФХ (ат фермасы) (140 баш) Урта Нырты авылыннан көнбатышка таба	якынча	300	аерылмыйча, өлешчә 16:35:030504:23 кә 16:35:030504:22	СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03, 7.1.11	үтәлә
«Шәмсетдинов И.И.» КФХ (25 баш эре мөгезле терлек) Олы Нырты авылыннан көньякка таба	якынча	50	өлешчә 16:35:030506:19, 16:35:030506:53, 16:35:030101:26 9	СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03, 7.1.11	Олы Нырты авылының А. Алиш урамындагы торак төзелешне өлешчә каплый
«Зыятдинов Р.Г.» КФХ (50 баш эре мөгезле терлек) Завод-Нырты торак пунктында	якынча	50	16:35:030201:4 16:35:030201:5	СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03, 7.1.11	Олы Нырты авылындагы Завод урамындагы торак төзелешне өлешчә каплай
Планлаштырылганнар					
Завод-Нырты авылыннан төньяк-көнчыгышка таба эре мөгезле терлекләр үрчетү буенча	СЗЗ проекты нигезендә, табигый тикшеренүләр нәтижеләре	Якынча 50	16:35:030505:68	СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03, 7.1.11	үтәлә

Объект исеме	СЗЗ төре (якынча, исәп-хисап, билгеләнгән)	СЗЗ күләме, м	СЗЗ, объект турында БДКМРна белешмәләр	Нигезләү: (норматив документлар)	Объектның СЗЗ режимын үтәү
«Вәлиева Д.М.» КФХ					
«Вәлиева Д.М.» КФХ, Үсемлекчелек предприятиесе - Завод-Нырты авылыннан төньяк- көнчыгышка таба	-	-	16:35:030505:67	СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200- 03	үтәлә
Инженерлык инфраструктурасы объектлары					
БС-2316 кәрәзле радиотелефон элементсенә база станциясе	исәп-хисап	Билгеләнм и	16:35:030101:24 0	Санитар-эпидемиологик нәтижә 16.11.10.000.Т.000152.01. 17	
Күмү урыннары					
Урта Нырты торак пунктының көнбатышындагы зират			16:35:030504:53		үтәлә
Урта Ныртының көнчыгышындагы зират			16:35:030301:78		СЗЗга Урта Нырты авылында Х.Такташ урамындагы торак төзелеше һәм суүткәргеч эләгә
Олы Нырты торак пунктының төньягындагы зират	якынча	50	16:35:030101:34	СанПиН 2.2.1/2.1.1200- 03, 7.1.12	СЗЗга өлешчә Олы Нырты торак пунктындагы Г.Тукай урамында торак төзелеше һәм суүткәргеч эләгә.
Олы Нырты торак пунктынан көнбатышка таба зират.			Өлешчә бүленү 16:35:030506:52, 16:35:030506:26 9, 16:35 030506:268		СЗЗга Олы Нырты торак пунктындагы М.Жәлил урамындагы торак йортлар өлешчә эләгә.
Завод-Нырты бистәсеннән төньякка таба зират			Өлешчә бүленү 16:35:030503:45		үтәлә
Чәбия Чүрчи торак пунктынан көнъяк- көнбатышка таба зират			Өлешчә юллама 16:35:030507:13		СЗЗга Чәбия Чүрчи торак пунктындагы А.Кәримуллин н урамындагы торак

Объект исеме	СЗЗ төре (якынча, исәп-хисап, билгеләнгән)	СЗЗ күләме, м	СЗЗ, объект турында БДКМРна белешмәләр	Нигезләү: (норматив документлар)	Объектның СЗЗ режимын үтәү
					йортлар өлешчә эләгә.

6.1.2 нче таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан санитар-яклау зоналарыннан файдалану регламентлары

Зона исеме	Зонадан файдалануның хокукый режимы	Нигезләү: (норматив документлар)
Санитар-яклау зонасы	<p>Түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителми:</p> <ul style="list-style-type: none"> – торак йортлар, аерым торак йортларны, ландшафт-рекреация зоналарын, ял итү зоналарын, курортлар, шифаханәләр һәм ял йортлары территорияләрен, бакчачылык ширкәтләре һәм коттедж төзелешләре территорияләрен, күмәк яисә индивидуаль дача һәм бакча-бакча участокларын, шулай ук яшәү тирәлегә сыйфатын нормалаштыра торган башка территорияләргә дә кертеп; – спорт корылмалары, балалар майданчыклары, мәгариф һәм балалар учреждениеләре, гомуми файдаланудагы дөвәләү-профилактика һәм савыктыру учреждениеләре; – дарулар, дару чаралары һәм (яисә) дару рәвешләре, фармацевтика предприятиеләре өчен чимал складлары һәм ярымпродуктлар житештерү объектлары; сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары объектлары, азык-төлек чималы һәм азык-төлек продуктларының күпләп складлары объектлары, эчәр суларны эзерләү һәм саклау өчен суүткәргеч корылмалар комплекслары. <p>Авария хәлендәге дежур персонал өчен торак булмаган биналар, вахта ысулы буенча эшләнүчеләр өчен биналар, идарә итү биналары, конструктор бюролары, административ билгеләнештәге биналар, фәнни-тикшеренү лабораторияләре, поликлиникалар, ябык типтагы спорт-савыктыру корылмалары, мунчалар, кер юу корылмалары, сәүдә һәм жәмәгать туклануы объектлары, мотельләр, кунакханәләр, гаражлар, жәмәгать һәм индивидуаль транспортны саклау өчен майданчыклар һәм корылмалар, янгын деполары, жирле һәм транзит коммуникацияләр, ЛЭП, электр подстанцияләре, нефть һәм газ үткәргечләре, техник су белән тәмин итү өчен артезиан скважиналары, техник су белән тәмин итү өчен су суыту корылмалары, техник канализация канализация станцияләре, су белән тәмин итү станцияләре, АЗС, су белән тәмин итү корылмалары урнаштыру.</p>	СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03

6.2 Автомобиль юлларының юл буе полосалары, тимер юлларның саклау зонасы, аэродром яны территориясе

Жирлек территориясе буенча «Байлар Сабасы-Лесхоз-Олы Нырты», "Язлы Арташ-Олы Нырты", IV категорияле региональ юллар, «Байлар Сабасы-Лесхоз-Олы Нырты - Чэбия Чүрчи", V категория региональ юлы, "Завод-Нырты - Ямбулат" категорияле жирле эһәмияттәге автомобиль юлы уза.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының бүленгән полосалары һәм юл буе полосалары турында» 2008 елның 1 декабрендәге 841 номерлы карары нигезендә, региональ эһәмияттәге IV категориядәге автомобиль юллары өчен юл буе полосасының киңлегә торак пунктлар чикләрендә урнашкан региональ эһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш 50 м күләмендә бүленгән полоса чигеннән билгеләнә.

Төбәк эһәмиятендәге автомобиль юлларының юл буе полосалары чикләрендә жир участокларыннан (жир кишәрлекләреннән) файдалануның аерым режимы билгеләнә, аның буенча гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының юл буе полосаларында капитал корылмалар төзү тыела, түбәндәгеләр искәrmә булып тора:

- мондый автомобиль юлларына хезмәт күрсәтү, аларны төзү, реконструкцияләү, капитал ремонтлау, ремонтлау һәм тоту өчен билгеләнгән объектлар;

- Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлығының Юл хәрәкәте иминлегә дүүләт инспекциясе объектлары;

- юл сервисы объектлары, реклама конструкцияләре, мәгълүмати щитлар һәм күрсәткечләр;

- инженерлык коммуникацияләре.

СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 нигезендә санитар аермалар автомагистральләргә карата билгеләнә. Жирлек территориясендә автомагистральләр юк.

6.3 Магистраль яисә сәнәгать торбаүткәргечләренә (газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм нефть продуктлары үткәргечләр, аммиакопроводларга) кадәр иң аз ераклыктагы зоналар

Жирлек территориясендә Магистраль һәм сәнәгать торба үткәргечләре юк, минималь ара зоналары жирлек чикләренә эләкми.

6.4 Магистраль һәм промысел торбаүткәргечләренә (газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм нефть продуктлары үткәргечләренә, аммиак үткәргечләренә) саклау зоналары

Жирлек территориясенә магистраль һәм промысел торбаүткәргечләренә саклау зоналары эләкми.

6.5 6кВ көчәнешле һәм аннан да күбрәк көчәнешле һава электр линияләренең сак зоналары

Олы Нырты авыл җирлегенең торак пунктларын һәм авыл хужалыгы житештерүе объектларын электр белән тәэмин итү 10 кВ электрүткәргеч линиясе ярдәмендә гамәлгә ашырыла, ул "Язлы Арташ-Олы Нырты", «Байлар Сабасы-Лесхоз-Олы Нырты» автомобиль юллары буйлап, шулай ук КТП һәм электр үткәргеч линияләрен бүлү челтәре аша башкарыла.

6.5.1 нче таблица

Олы Нырты авыл җирлеге территориясендә урнашкан электр үткәргечләрнең һава линияләренең сак зоналары

Объект исеме	Сак зонасы күләме, м	БДКМРга белешмэләр	Нигезләү: (норматив документлар)	Зонадан файдалану режимын фактта үтәү
Линия 10 кВ фидер 21 ПС Саба	10	Зона 16.35.2.42	«Электр челтәре хужалыгы объектларының сак зоналарын билгеләү һәм мондый зоналар чикләрендә урнашкан кишәрлекләрдән файдалануның махсус шартлары турында» 2009 елның 24 февралендәге 160нчы номерлы карары	Үтәлә

6.5.2 нче таблица

Олы Нырты авыл җирлеге территориясендә урнашкан электр тапшыруының һава линияләрен саклау зоналарыннан файдалану регламентлары

Зона исеме	Зонадан файдалануның хокукый режимы	Нигезләү: (норматив документлар)
Саклау зоналары	<p>Электр тапшыру линияләренең сак зонасында эксплуатацияләүнең куркынычсызлыгын һәм өзлексез булуын боза алырлык яки алар барышында кешеләргә карата куркыныч туарга мөмкин булган гамәлләр уздыру тыела. Аерым алганда, түбәндәгеләр тыела:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ягулык-майлау материаллары саклагычларын урнаштырырга; – чүпләкләр ясарга; – шартлату эшләрен башкарырга; – ут кабызырга; – ачы һәм коррозия матдәләрен һәм ягулык-майлау материалларын ыргытырга һәм аларны агызырга; – чыбыкларга таяну һәм аларга чит предметларны якынайту, шулай ук терәкләргә менү; – давыл вакытында яки экстремаль һава шартларында электр тапшыру һава линияләренең сак зонасында булырга яки анда эшләр башкарырга <p>Һава электр линияләренең саклау зонасы чикләрендә бу линияләргә кулланучы оешма ризалыгыннан башка төзелеш, монтаж һәм су сиптерү эшләрен башкару, агач утырту һәм кисү, азык, ашламалар, ягулык һәм башка материаллар туплау, йөк төялгән яисә юл өслегеннән йөксез</p>	«Электр челтәре хужалыгы объектларының сак зоналарын билгеләү һәм мондый зоналар чикләрендә урнашкан кишәрлекләрдән файдалануның махсус шартлары турында» 2009 елның 24 февралендәге 160нчы номерлы карары

	гомуми биеклегә 4 м дан артык булган машиналар һәм механизмнар өчен йөрү тыела.	
--	---	--

6.6 Су саклау зоналары, яр бие яклау полосалары һәм яр бие полосалары, балык хужалыгы тыюлыклары зоналары

Авыл жирлегә чикләренә керә торган су агымнарын саклау зоналары турындагы белешмәләр 6.6.1 нче таблицәда китерелгән.

6.6.1 нче таблицә

Олы Нырты авыл жирлегә территориясендә урнашкан су саклау зоналары, яр бие яклау полосалары һәм яр бие полосалары

Объект исеме	Саклау зонасы төре	Зона күләме, м	БДКМРга белешмәләр	Нигезләү: (норматив документлар)	Зонадан файдалану режимын фактта үтәү
Мишә елгасы	Яр бие полосасы	20	-	6 ст. Су кодексы	
	Яр бие саклау полосасы	50	16.00.2.2549	65 ст. Су кодексы	Яр бие яклау полосасы һәм су саклау зонасы чикләренч торак төзелешә, зиратлар территориясә, «Зыятдинов Р.Г.» КФХ керә. Зона чикләренә урман хужалыгы жирләре зоналары керә. Туфракның ундырышлылыгын көйләү максатларында агып төшүчә сулардан файдалану
	Су саклау зонасы	200	16.00.2.2541	65 ст. Су кодексы	
Исемсез су - Урта Нырты авылында Мишә елгасының уң кушылдыгы.	Яр бие полосасы	20	-	6 ст. Су кодексы	
	Яр бие саклау полосасы	50	16.35.2.30	65 ст. Су кодексы	Яр бие яклау полосалары һәм су саклау зоналары чикләрендә «Нырты» АХП фермасы территориясә, торак урнашкан. Зоналар чикләренә урман хужалыгы жирләре зонасы эләгә. Туфракның ундырышлылыгын көйләү максатларында агып төшүчә сулардан файдалану
	Су саклау зонасы	100	16.35.2.32	65 ст. Су кодексы	
Мишә елгасының I һәм II тәртипләрдәгә 10 км га кадәр башка кушылдыклар	Яр бие полосасы	5	-	6 ст. Су кодексы	

	Яр бую саклау полосуы	50	-	65 ст. Су кодексы	Өлешчэ торак төзелеше элэгэ
	Су саклау зонасы	50	-	65 ст. Су кодексы	

6.6.2 нче табуца

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендэ су саклау зоналарыннан, яр бую яклау полосуларыннан һәм яр бую полосуларыннан файдалану регламентлары

Зона исеме	Зонадан файдалануның хокукый режимы	Нигезләү: (норматив документлар)
Яр бую полосуы	Һәр граждандан, хәрәкәт итү һәм анда булу өчен, шул исәптән һәвәскәр һәм спорт балыкчылыгы һәм йөзү чараларын жәлеп итү өчен, гомуми файдаланудагы су объектларының яр бую полосуынан файдаланырга хокукы (механик транспорт файдаланудан тыш).	РФ Су кодексы
	Яр бую полосуы чикләрендә жир кишәрлекләрен хосусыйлаштыру тыела.	РФ Жир кодексы
Яр бую саклау полосуы	Яр бую саклау полосулары чикләрендә су саклау зонасы өчен билгеләнгән чикләүләр белән беррәттән түбәндәгеләр тыела: жирләргә сөрү; -юбыла торган грунтларның өмнәрен урнаштыру; - авыл хужалыгы терлекләрен көтү һәм алар өчен жәйге лагерлар, ванналар оештыру	РФ Су кодексы
Су саклау зонасы	Су саклау зоналары чикләрендә тыела: – туфракның уңдырышлылыгын көйләү максатларында агып төшүче сулардан файдалану; – зиратларны, үләт базларын, житештерү һәм куллану калдыкларын күмү урыннарын, химик, шартлаткыч, агулы матдәләргә, радиоактив калдыкларны күмү пунктларын урнаштыру; – зарарлы организмнарга каршы көрәш буенча авиация чараларын гамәлгә ашыру; – транспорт чараларының (махсус транспорт чараларыннан тыш) хәрәкәте һәм туктап торуы, моңа юлларда һәм юлларда каты өслекле махсус жиһазландырылган урыннарда аларның хәрәкәте һәм туктап торулары керми; – машинага ягулык салу станцияләрен, ягулык-майлау материаллары складларын урнаштыру (моңа, әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге кануннар һәм Су кодексы таләпләрен үтәгән очракта, транспорт чараларын техник карау һәм ремонтлау өчен кулланыла торган техник хезмәт күрсәтү станцияләрен, ягулык-майлау материаллары складларын портлар, суднолар төзү һәм суднолар ремонтлау оешмалары, эчке су юллары инфраструктурасы территорияләрендә урнаштырылган очраклар керми); б) пестицидлар һәм агрохимикатлар саклау (яр бую яклау полосулары чикләреннән читтә дингез портлары территорияләрендә махсуслаштырылган саклагычларда агрохимикатлар сакланудан тыш), пестицидлар һәм агрохимикатлар куллану; – агым суларны, шул исәптән дренаж суларны агызу;	

	<p>– гомумтаралган файдалы казылмаларны разведкалау һәм чыгару (гомумтаралган файдалы казылмаларны разведкалау һәм чыгару файдалы казылмаларның башка төрләрән разведкалау һәм чыгаруны гамәлгә ашыручы жир асты байлыкларыннан файдаланучылар тарафыннан тау бүлемтекләрнең жир асты байлыклары һәм (яисә) геологик бүлемтекләрнең жир асты байлыклары турындагы РФ законнары нигезендә бирелгән чикләрдә, 1992 елның 21 февралендәге РФ Канунының 19.1 статьясы нигезендә расланган техник проект нигезендә гамәлгә ашырылган очрактардан тыш). N 2395-I "Жир асты байлыклары турында").</p> <p>Су саклау зоналары чикләрендә, су объектларын пычранудан, чүпләнүдән, ләм утырудан һәм сулыкларны саегудан саклауны тээмин итә торган корылмалар белән су кануннарына һәм әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге кануннарға ярашлы рәвештә, мондый объектларны проектлау, төзү, реконструкцияләү, эксплуатациягә кергү, хужалык һәм башка объектларны эксплуатацияләү рөхсәт ителә. Су объекттын пычранудан, чүпләнүдән, ләм утырудан һәм суларны ярлыландырудан саклауны тээмин итә торган корылма төрен сайлау әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге кануннар нигезендә билгеләнгән пычраткыч матдәләр, башка матдәләр һәм микроорганизмнарны ташлауның мөмкин нормативларын үтәү зарурлыгын исәпкә алып гамәлгә ашырыла.</p> <p>Су объектларын пычранудан, чүпләнүдән, ләм басудан һәм суларны ярлыландырудан саклауны тээмин итә торган корылмалар дигәндә түбәндәгеләр аңлашыла:</p> <ul style="list-style-type: none"> – үзәкләштерелгән су чыгару системалары (канализацияләр), явым-төшем суларын агызу өчен үзәкләштерелгән су чыгару системалары; – агып төшүче суларны үзәкләштерелгән су чыгару системаларына (шул исәптән яңгыр суларын, кар суларын, инфильтрация, су сиптерү һәм дренаж суларын) жибәрү (агызу) корылмалары һәм системалары, әгәр алар шундый суларны кабул итү өчен билгеләнгән булса; – агып төшүче суларны (шул исәптән яңгыр суларын, кар суларын, инфильтрация, су сиптерү һәм дренаж суларын) чистарту өчен аларны чистартуны әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге законнар һәм Су кодексы таләпләре нигезендә билгеләнгән нормативлардан чыгып тээмин итүче локаль чистарту корылмалары; – житештерү һәм куллану калдыкларын жыю корылмалары, шулай ук агып төшүче суларны (шул исәптән яңгыр суларын, кар суларын, инфильтрация суларын, су юу һәм дренаж суларын) су үткәрни торган материаллардан ясалган приемникларга чыгару (агызу) корылмалары һәм системалары. <p>Су саклау зоналары чикләрендә урнашкан һәм агып төшүче суларны чистарту корылмалары белән жиһазландырылмаган гражданның бакчачылык, яшелчәчелек яисә дача коммерциягә карамаган берләшмәләре территорияләренә карата, аларны мондый корылмалар белән жиһазландырган һәм (яисә) үзәкләштерелгән системаларга тоташтырган мизгелгә кадәр, әйләнә-тирә мохиткә пычраткыч матдәләр, башка матдәләр һәм микроорганизмнар керүне булдырмый торган су үткәрни торган материаллардан ясалган приемниклар куллану рөхсәт ителә.</p>	
--	---	--

6.7 Су басу зоналары

Жирлек территориясе буйлап ага торган елгалар ташу чорында куркыныч тудырмый.

Мишә елгасының гидрологик режимын күзәтүләр Питрәч авылы янындагы гидрологик постта бара, су басу зонасы ачыкланмаган.

Су басу зонасына Олы Нырты һәм Завод-Нырты торак пунктларында урнашкан Г.Тукай урамы һәм М.Жәлил урамы керә.

6.8 Эчә торган һәм хужалык-көнкүрешне су белән тәмин итү чыганаclarын санитар саклау зоналары

Халыкның хужалык-эчә торган максатлары өчен, шулай ук «Нырты» ЖЧЖнә караган скважиналар өчен Татарстан Республикасы Экология һәм табигать ресурслары министрлыгы боерыклары белән расланган санитария саклау зоналары проектлары эшләнде.

Су белән тәмин итү чыганаclarын санитар саклау зоналары турында мәгълүмат беренче, икенче һәм өченче пояслар, аларны куллану регламентлары һәм фактик торышы буенча 6.8.1 һәм 6.8.2 нче таблицаларда бирелгән.

6.8.1 нче таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан эчәргә яраклы һәм хужалык-көнкүрешне су белән тәмин итү чыганаclarын санитар саклау зоналары

Зона билгеләнә торган объект исеме	Санитария саклау зоналары,			Мәгълүматлар чыганагы	БДҚМРга белешмәләр	Зонадан файдалану режимын фактта үтәү
	1 пояс	2 пояс	3 пояс			
Олы Нырты авылыннан көньяк-көнчыгышка таба 54 скважина	60x60 койма буенча	R=70	R=470	Экология министрлыгының 2015 елның 24 июлендәге 537-п номерлы боерыгы	ЗСО-3 16.35.2.564, ЗСО-2 16.35.2.522	ЗСО-3 чикләренә авыл хужалыгы жирләренәң жирләре керә, шуңа бәйлә рәвештә ашламалар куллану ихтималы да кире кагылмый.
Урта Нырты торак пункттында 52 нче скважина	R=25	R=40	R=280	Экология министрлыгының 2015 елның 24 июлендәге 536-п номерлы боерыгы	ЗСО-3 16.35.2.575, ЗСО-2 16.35.2.517	ЗСО-3 чикләренә автомобиль юлы һәм авыл хужалыгы жирләренәң жирләре керә
«Нырты» АХП» ЖЧЖ	R=30	R=41	R=263	Санитар-эпидемиологик нәтижә №16.11.11.000.Т.00 1010.04.18 от 17.04.2018	-	ЗСО-3 чикләренә автомобиль юлы керә
Чәбия Чүрчи торак пункты янында Гавриил чишмәсе	R=50	Өске агым буйлап 75, аска 50, иңе 250	Өскә 1700, аска 50, киңлекк ә 700	Экология министрлыгының 2016 елның 13 октябрәндәге 1092-п номерлы боерыгы	ЗСО-3 16.35.2.553, ЗСО-2 16.35.2.604	ЗСО-3 чикләренә авыл хужалыгы жирләре керә

6.8.2 нче таблица

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә урнашкан эчә торган һәм хужалык-көнкүрешне су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарыннан файдалану регламентлары

Зона исеме	Зонадан файдалануның хокукый режимы	Нигезләү: (норматив документлар)
Санитар саклау зонасы	<p>I пояс чикләрендә югары көпшәле агачлар утырту рөхсәт ителми, суүткәргеч корылмаларны эксплуатацияләүгә, реконструкцияләүгә һәм киңәйтүгә турыдан-туры катнашы булмаган барлык төзелеш төрләре, шул исәптән төрле билгеләнештәге торба үткәргечләр салу, торақ һәм хужалык-көнкүреш биналарын урнаштыру, кешеләр яшәве, агулы химикатлар һәм ашламалар куллану рөхсәт ителми.</p> <p>Биналар, икенче пояс территориясендә санитар режимны исәпкә алып, ЗСОның 1 нче поясыннан читтә урнашкан агынты суларны якин көнкүреш яки житештерү канализациясе системасына яки жирле чистарту корылмалары станцияләренә агыза торган канализация белән жиһазландырылырга тиеш</p> <p>Санитар саклау зоналары 2 нче һәм 3 нче пояслар чикләрендә түбәндәге очрақларда тыела: туфрак капламын бозуга бәйлә яңа скважиналар бораулау һәм яңа төзелеш (Роспотребнадзор Идарәсенен ТО белән мәжбүри килештергәндә башкарыла); эшкәртелгән суларны жир асты офыкларына утырту һәм каты калдыкларны жир асты байлыкларын эшкәртү; ГСМ, агулы химикатлар һәм минераль ашламалар, проматлар туплаучылар, шламасакалагычлар һәм башка объектлар урнаштыру; жир асты суларын химик пычрату куркынычын тәэмин итә торган объектларны урнаштыру; мондый объектларны санитар саклау зонасы 3 нче пояс чикләрендә жир асты суларын жир асты суларына тапшырганда гына урнаштыру, жир асты суларын саклаганда, жир асты суларын махсус саклау чараларын үтәгәндә, жир асты суларын саклаганда, жир асты суларын махсус пычратуга контрольдә тоту чараларын үтәгәндә, Роспотребология органнары тарафыннан бирелгән радиация күзәтчелеген исәпкә алып, жир асты байлыкларын саклау органнары бәяләмәсен исәпкә алып кына рөхсәт ителә.</p>	СанПиН 2.1.4.1110-02 «Су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы суүткәргечләрне санитар саклау зоналары»
	Шулай ук II пояс чикләрендә жир асты суларын микроб пычрату куркынычын китереп чыгара торган зиратларны, үлөт базларын, ассенизация кырларын, фильтрлау кырларын, тирес саклагычларны, силос траншеяларын, терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләрен һәм башка объектларны урнаштыру; ашламалар һәм агулы химикатлар куллану; төп файдаланудагы урманнарны кисү тыела.	

6.9 Дәвалау-савыктыру урыннарын, курортларны һәм табигый дәвалау ресурсларын саклауны санитар (тау-санитария) бозу

Жирлек территориясендә элге объектларның төрләре юк.

6.10 Саклана торган объектлар зоналары, саклана торган хәрби объектлар зоналары, хәрби объектларның саклау зоналары

Мәгълүматларның ачык чыганаclarына караганда, Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә саклана торган объектлар, саклана торган хәрби объектлар юк.

6.11 Әйләнә-тирә моxитнең торышын күзәтү стационар пунктларының сак зоналары

Олы Нырты авыл жирлеге территориясендә әйләнә-тирә моxитнең торышын стационар күзәтү пунктлары юк.

6.12 Маxсус сакланылучы табигать территорияләренең (дәүләт табигать тыюлыгы, милли парк, табигать паркы, табигать һәйкәленең) саклау зоналары

Олы Нырты авыл жирлеге чикләрендә маxсус сакланучы табигать территорияләренең сак зоналары юк.

7. ТЕРРИТОРИЯЛӘРНЕ ТОТРЫКЛЫ ҮСТЕРҮ БУЕНЧА ЧАРАЛАР

Жирлектә килеп туган хәлне анализлау йомгаклары буенча, жирлекнең югарыда телгә алынган проблемаларын хәл итүгә юнәлдерелгән түбәндәге объектлы-юнәлешле чаралар эшләнде, шулай ук территориядән файдалануның маxсус шартлары булган зоналардан файдалану режимын тәртипкә китерү, гомумән һәм тулаем алганда, экологик хәлне савыктыруга, халыкның экологик иминлеген тәмин итүгә, территориянең табигатьтән нәтижәле файдалануын һәм экологик тотрыклы үсешен тәмин итүгә юнәлдерелгән чаралар эшләнде.

7.1 Атмосфера һавасын саклау чаралары

«Нырты» АХП» ЖЧЖенең санитар-яклау зонасы торак төзелешен япмаса да, сәнәгать мәйданчыгы Олы Нырты торак пункты чигеннән 10 м ераклыкта урнашкан, шуңа бәйле рәвештә, предприятие чиге буйлап маxсус билгеләнештә яшелләндерү эшләрен башкарырга, шулай ук тирес туплау урынын оештырырга кирәк.

Тиресне бетерү һәм тирес кулланырга эзерлек системаларын технологик проектлау нормалары нигезендә (НТП 17-99) тирес саклау урыны торак һәм терлекчелек корылмаларына карата жил исә торган якта һәм рельефтан түбәнрәк булган яктан аерып бирелә.

Юлларны төзегәндә һәм реконструкцияләгәндә атмосфера һавасына пычраткыч матдәләр чыгарып ташлау чыганаclarын гидрозарарсызландыру технологиясен кулланырга, аз тузган юл өслекләрен кулланырга тәкъдим ителде. Бу юл буйлап маxсус билгеләнештәге яшелләндерү эшләрен башкарырга, ә атап әйткәндә, агачларның жил саклагыч полосаларын утыртырга кирәк.

Олы Нырты жирлегенә торак пунктларында планлаштырылган торак төзелешә өчен территория территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналарны чикләүне исәпкә алып бирелгән.

7.2 Жир өсте һәм жир асты суларын саклау һәм алардан нәтижәле файдалану чаралары

Мишә елгасының һәм аның уң як кушылдыгының су саклау зоналары чикләренә керә торган Олы Нырты торак пунктындагы Г.Тукай һәм М. Жәлил урамнары, Завод-Нырты торак пунктындагы Завод урамы, Урта Нырты торак пунктындагы һ. Такташ урамына, Чәбия Чүрчи торак пунктындагы Ә.Кәримуллин урамында гамәлдәге һәм планлаштырылган торак төзелешендә ташландык суларны агызу мәсьәләләренә аерым игътибар бирергә кирәк Үзәкләштерелгән ташландык суларны агызу системасы булмаганда, хужалык-көнкүреш юынты суларны жыю әйләнә-тирә мохиткә пычраткыч матдәләр, башка матдәләр һәм микроорганизмнар килүне булдырмый торган су үткәрә торган материаллардан эзерләнгән приемникларга башкарылырга тиеш. Агым суларын чыгару даими рәвештә башкарылырга тиеш.

«Нырты» АХП» ЖЧЖ һәм крестьян-фермер хужалыклары фермалары өчен агып төшүче суларны (житештерү, хужалык-көнкүреш, яңгыр суларын) чыгару схемаларын эшләргә һәм локаль чистарту корылмаларын урнаштырырга кирәк.

Су саклау зонасында пестицидлар һәм агрохимикатлар саклауны, авыл хужалыгында технологик процессларда пестицидлар һәм агрохимикатлар куллануны булдырмаска; чистартылмаган агынты суларны рельефка агызмаска кирәк. Юлларның каты катламын оештырырга, чүп контейнерларын урнаштыру өчен майданчыклар корырга кирәк.

Автомобиль юлларын төзү һәм реконструкцияләү эшләрен башкарганда өслек һәм грунт суларын юл тузаны белән пычранудан, ягулык-майлау материалларыннан, янган, бозга каршы һәм төзелеш вакытында файдаланыла торган башка химик матдәләрдән яклауны гамәлгә ашырырга кирәк. Төзелеш технологик жиһазларын көйләгәндә ком яки вак таш белән поддоннар кулланырга кирәк. Төзелеш материаллары урынын тулы күләмдә урнаштыру зарур.

Мишә елгасының һәм аның уң кушылдыгы су саклау зоналары режимын бозылу сәбәпле, Урта Нырты торак пунктының көнчыгышында урнашкан зиратлар территориясен өлешчә ябу, Завод-Нырты торак пунктынан төньякка таба, Олы Нырты торак пунктынан көнбатышка таба һәм Чәбия Чүрчидан көньяк-көнбатышка таба урнашкан зиратны тулысынча ябу таләп ителә. Олы Нырты чикләрендәге зират - гамәлдә түгел.

Яр буе яклау полосалары чикләренә керә торган авыл хужалыгы жирләре полосаларын жирләренә сөрүне, яр буе яклау полосалары чикләрендә авыл хужалыгы хайваннарын аулауны булдырмау максатында махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләренә төп майданнарыннан аерырга кирәк.

Елга террасалары битләрендә ишелүгә каршы көрәш чараларын күрергә кирәк.

Жир асты суларын химик пычрануга юл куймау максатларында, скважиналарны санитар саклау зоналарының өченче поясы чикләрендә авыл хужалыгы жирләренә кертелә торган минераль ашламалар санын жайга салырга

кирәк. 3 класслы куркыныч калдыкларга караган ягулык-майлау материаллары ташылган очракта, автомобиль юлларында аларны туфракка элэккәндә, сыек углеводородларны жимерә торган микроорганизмнар булган сорбент яки препарат белән түгелгән урынны эшкәртүне күздә тотарга кирәк.

7.3 Жир ресурсларын саклау һәм алардан нәтижәле файдалану гамәлләре

Чокыр-балка челтәре үсешен булдырмас өчен, чокырларны, бигрәк тә авыл хужалыгы жирләренен майданын киметергә ярдәм итә торган урыннарны яшелләндерергә кирәк.

Кирәк булганда, жирләр территориясендә жил саклагыч һәм туфрак саклагыч утыртмаларның майданнары арту мөмкин.

Юлларны төзү һәм реконструкцияләү тәмамланганнан соң, жиһазлар, материаллар, керү юллары төзегәндә кулланыла торган жирләрне рекультивацияләүне тәмин итәргә кирәк.

7.4 Житештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү системасын оптимальләштерү чаралары

1998 елның 24 июнендәге "Житештерү һәм куллану калдыклары турында" 89-ФЗ номерлы Федераль законның 11 ст. нигезендә, калдыклар белән эш итүгә бәйле биналарны, корылмаларны һәм башка объектларны эксплуатацияләгәндә юридик затлар һәм индивидуаль эшкуарлар иң яңа фәнни-техник казанышлар нигезендә аз калдыклы технологияләрне кертергә, шулай ук иң яхшы файдалана алырлык технологияләрне кертергә, калдыклар белән эш итүгә бәйле аварияләрне кисәтү таләпләрен үтәргә һәм аларны бетерү буенча кичектергесез чаралар күрергә тиеш.

Фермалар территориясендә тирес жыю урыннарын оештыру һәм табигатьне саклау һәм санитар-эпидемиологик законнар таләпләренә туры китереп төзекләндерү зарур.

Түбән урыннарда, бигрәк тә кар һәм яңгыр сулары белән су басуга дучар булган урыннарда, шулай ук су чыганакалары янында тирес саклау урыннары төзү рөхсәт ителми. Саклау урыны әйләндереп алынган һәм яшелләндерелгән, ябык конструкцияле булырга тиеш. Агынты суларны эшкәртү, зарарсызландыру, саклау һәм куллануга эзәрләү корылмаларын ферма һәм комплекслар коймасы чикләрендә урнаштыралар. Озак вакыт тотканнан соң, тиресне кырга чыгару мөмкин.

Тиешле техник-икътисадый нигезләү һәм ветеринария органнары белән килештерү очрагында, территориядәге биналардан тирес чыгару һәм житештерү-көнкүреш суларын фермалар коймасы эчендә, биологик эшкәртү корылмаларында чистартып, бергәләп чыгару рөхсәт ителә. Шулай ук яңгыр сулары канализациясен төзекләндерергә кирәк.

Каты коммуналь калдыкларны һәм фермаларның биологик калдыкларын үз вакытында жыю «Саба МПП ЖКХ» ААЖ белән тәмин ителә. Халык ягыннан калдыкларны туплау кагыйдәләрен үтәү таләп ителә, фермалар житәкчелеге ягыннан су үткәрми торган контейнерларда каты коммуналь калдыкларны туплауны оештырырга кирәк.

Автомобиль юлларын төзү һәм реконструкцияләү вакытында төзелеш материалларын, төзелеш калдыкларын вакытлыча саклау урыны чикләрендә махсус жиһазландырылган полосалар оештырырга, көнкүреш чүп-чарын жыештырырга кирәк. Тирә-юньдәге территорияләрнең эш урыннары пычрануын булдырмас өчен коела торган төзелеш материаллары саклау урыннары тирәли вал булдырырга кирәк.

7.5 Халыкны физик йогынтылардан яклау чаралары

10 кВ ның югары тизлекле линияләре торак пунктлар чикләрендә урнашкан трансформаторларга якын килә, урамнар буйлап йөрми.

Автомобиль юлларыннан торак төзелешенә кадәр минималь ераклык үтәлгән.

7.6 Объектларны житештерүне һәм урнаштыруны оптимальләштерү чаралары

Гамәлдәге зиратның санитар-яклау зонасы чикләренә өлешчә торак йортлар элэгүе сәбәпле, зират территориясенә үсүенә юл куярга ярамый. Аннан соңгы күмү зиратларның факттагы чикләре чикләрендә һәм КН 16:35:030504:53 участогында урнашкан зиратта башкарыла.

Санитар-яклау зоналары урнаштырылырга тиешле капитал төзелеш объектларының хокук ияләре атмосфера һавасын, объект контурларыннан атмосфера һавасына физик һәм (яисә) биологик йогынты дәрәжәләрен тикшеренүләр (үлчәүләр) үткәргә һәм кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәткә (аның территориаль органнары) кирәкле документларны беркетеп, санитар-яклау зонасын билгеләү турында гариза тапшырырга тиеш. Санитар-яклау зоналарын билгеләү әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның гамәлдәге дәрәжәсен бәяләргә һәм, кайбер очрактарда, якынча санитар-яклау зонасы күләмен киметергә мөмкинлек бирәчәк. Урта Нырты торак пункты янында гамәлдәге атлар фермаларының санитария-яклау зоналарын урнаштыру торак пунктның көнбатышында яңа торак төзелешен урнаштырырга мөмкинлек бирә.

Олы Нырты авыл жирлегенә хужалык эшчәнлегендә агып төшүче суларны (житештерү, хужалык-көнкүреш һәм яңгыр суларын) чистарту, житештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру, хужалык һәм башка эшчәнлек башкарганда энергетика нәтижәлеләген күтәрү, пычраткыч матдәләр чыгарып ташлауларны, товарларны (йөкләрне) саклаганда һәм складлаганда пычраткыч матдәләр чыгарып ташлауларны, өслекләрне, предметларны яисә продукцияне органик эреткечләр белән эшкәрткәндә иң яхшы мөмкин булган технологияләр кулланылырга мөмкин. Файдалану мөмкинлеге булган иң яхшы технологияләрне куллану өлкәләренә тулы исемлеге РФ Хөкүмәтенә 24.12.2014 № 2674-р күрсәтмәсе белән расланды. Мәгълүмат-техник белешмәлекләрне һәркем файдалана алырлык иң яхшы технологияләрнең <http://burondt.ru/> сылтамасы буенча алырга мөмкин.

Азык-төлек житештерүе объекты проекты стадиясендә объектны һәм инженерлык коммуникацияләрен төзү этабында, житештерү объекттын

эксплуатацияләгән вакытта һәм аның эшчәнлеген тәэмин итүче инженерлык инфраструктурасы объектларында әйләнә-тирә мохиткә планлаштырылган йогынтыны бәяләүне башкарырга кирәк.

Капиталь төзелеш объектларын проектлаганда әйләнә-тирәлекнең пычрануын кисәтү һәм бетерү буенча чаралар каралырга, әйләнә-тирәлекнең пычрануын кисәтүгә һәм бетерүгә, әйләнә-тирә мохитне саклауга ярдәм итүче ресурсларны саклау, аз калдыксыз, калдыксыз һәм башка технологияләр кулланылырга тиеш. Тиешле тармак мәгълүмати-техник белешмәлекләр булганда иң яхшы технологияләрне кулланырга киңәш ителә.

№7-ФЗ 36 статьясы нигезендә, әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган объектлар булган һәм иң яхшы үтемле технологияләрне куллану өлкәсенә караган капитал төзелеш объектларын архитектура-төзелеш проектлау, төзү һәм реконструкцияләү халык сәламәтлеге өчен кабул итә алырлык рискны тәэмин итү турында иң яхшы технологияләрнең технологик күрсәткечләрен исәпкә алып, шулай ук пычраткыч матдәләр чыгаруны һәм (яки) пычраткыч матдәләр ташлауны автоматик контроль системасын булдыру кирәклеген исәпкә алып башкарылырга тиеш.

№7-ФЗ 38 статьясы нигезендә, әгәр әлеге объектта иң яхшы технологияләрнең технологик күрсәткечләрен узып киткән технологик күрсәткечләр белән технологик процесслар кулланылса, әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган объект булган капитал төзелеш объектын файдалануга тапшыруга рөхсәт бирү рөхсәт ителми һәм иң яхшы уңайлы технологияләр куллану өлкәләренә керә.

Санитар-саклау зоналарын билгеләү һәм санитар-саклау зоналары чикләрендә урнашкан жир кишәрлекләреннән файдалану кагыйдәләре нигезендә (РФ Хөкүмәтенен 2018 елның 3 мартындагы 222 номерлы карары белән расланган), объектны төзүне планлаштырганда, төзүче, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә, төзелешкә рөхсәт бирү турындагы гаризаны Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсенә санитар-яклау зонасын билгеләү турында гариза тапшыра. Санитар-яклау зонасын билгеләү турындагы гаризага санитар-яклау зонасы проекты, санитар-яклау зонасы проектына карата санитар-эпидемиологик экспертиза уздыру турында эксперт бәяләмәсе теркәлә. Санитар-яклау зонасын билгеләү, төзелешкә рөхсәт алу турында карар кабул ителгәннән соң Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе санитар-яклау зонасы һәм аның чикләрендә урнашкан жир кишәрлекләреннән файдалануны чикләү турында белешмәләренә күчемсез мөлкәтнең бердәм дәүләт реестрына кертү өчен жибәрә (алга таба - ЕГРН). ЕГРНга белешмәләр кертелгән көннән алып санитар-саклау зонасы һәм аның чикләрендә урнашкан жир кишәрлекләреннән файдалануны чикләү билгеләнгән дип санала.

Планлаштырылган житештерү объекты файдалануга тапшырылган көннән алып бер елдан да артык булмаган вакыт эчендә әлеге объектка хокук иясе атмосфера һавасын, объект контурларынан атмосфера һавасына физик һәм (яисә) биологик йогынты дәрәжәләрен тикшерүләр (үлчәүләр) уздыруны тәэмин итәргә һәм, әгәр дә объектның яшәү тирәлегенә химик, физик һәм (яисә) биологик йогынтысы дәрәжәсенен исәп күрсәткечләреннән чыгып билгеләнгән санитар-яклау зонасын үзгәртү зарурлыгы ачыкланса, Татарстан Республикасы буенча

Роспотребнадзор идарәсенә санитар-яклау зонасын үзгәртү турындагы гаризаны тапшырырга тиеш.

7.7 Территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналарны оештыру һәм алардан файдалану режимын үтәү чаралары

Булган һәм планлаштырылган житештерү объектлары өчен санитар-яклау зонасы билгеләргә кирәк.

Объектларны проектлаганда, төзөгәндә һәм реконструкцияләгәндә линияле корылмаларның - һава һәм кабельле элементларның, электр үткәргечләрнең, газүткәргечләрнең, суүткәргечләрнең һава һәм кабель линияләренә; суүткәргечләрнең санитар-саклагыч полосасының режимын сакларга кирәк, аның чикләрендә туфракны һәм грунт суларын пычрату чыганакалары булмау; автомобиль юлларының юл буе полосалары режимы булырга тиеш.

Мәжбүри тәртиптә жирлектә су саклау зонасы һәм Мишә елгасының яр буе яклау полосасы чикләрен - табигать һәйкәлен, әлеге зоналар режимының төп нигезләмәләрен күрсәтеп, билгеләргә кирәк.

Шулай ук зоналар режимын үтәү максатларында жирлектә су белән тәэмин итү чыганакаларының санитар саклау зоналары чикләрен билгеләүче мәгълүмати билгеләр урнаштыру таләп ителә.

7.8 Территориянең табигый-экологик каркасын булдыру чаралары

Урта Нырты, Олы Нырты, Чәбия Чүрчи т. п. территориясен ыңдыр табагы астындагы мәйданчыкны региональ юллардан махсус яшелләндерү полосалары белән аерырга кирәк.

Су агымнарының яр буе яклау полосалары буйлап махсус билгеләнештәге яшелләндерүләренә дә оештырырга кирәк.

7.9 Махсус сакланылучы табигать территорияләреннән файдалану режимын үтәүгә юнәлдерелгән чаралар

Табигать һәйкәле-Мишә елгасын саклау өчен аның үзенә дә, аның кушылдыкларының да су саклау зонасы һәм яр буе яклау полосасы режимын сакларга кирәк. Әлеге режимны үтәүгә юнәлтелгән чараларга биш зиратны ябу, су саклау зоналары чикләрендә авыл хужалыгы жирләрендә туфракның ундырышлылыгын көйләү максатларында агып төшүче сулардан файдалану тыю, ягулык-майлау материалларын вакытында жыю, аларны ташыганда авыл хужалыгы терлекләрен яр буе яклау полосасында калдырмау керә.

7.10 Махсус сакланылучы табигать территорияләрен оештыру чаралары

Жирлек чикләрендә махсус сакланучы табигать территорияләрен оештыру каралмаган.

7.11 Хайваннар һәм үсемлекләр дөньясын саклау чаралары

Урман утыртмаларын эшлэгәндә үсемлекләрнең һәм хайваннарның урман төрләре һәм хайваннар яшәү шартлары төрлелеген саклау өчен төп биотоплар – кисү каралмаган һәм биотөрлелекне саклау өчен мөһим эһәмияткә ия булган кечкенә майдан участкалары саклана. Аларның булуы урман тирәлеген кисүләрдә торгызуга ярдәм итә. Бу объектлар тере организмнарның сирәк очрый торган һәм зәгыйфь төрләрнең потенциалы яшәү урыннары булып тора. Төп биотоплар исемлеге Саба һәм Кызыл Йолдыз урманчылыкларының урман хужалыгы регламентларында билгеләнде.

Жирлек территориясендә предприятиеләрне һәм корылмаларны эксплуатацияләгәндә һәм проектлаганда хайваннар дөньясы һәлак булу куркынычын булдырмау һәм кыскарту чараларын күрергә кирәк. Россия Федерациясе Хөкүмәтенен «Житештерү процессларын башкарганда хайваннар дөньясы объектларының үлемен булдырмау, шулай ук транспорт магистральләрен, торбаүткәргечләрен, элемент һәм электр үткәргечләрен эксплуатацияләгәндә хайваннар дөньясы объектларының үлемен булдырмау таләпләрен раслау турында» 1996 елның 13 августындагы 997 номерлы карары, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Житештерү процессларын башкарганда, шулай ук Татарстан Республикасы территориясендә транспорт, торбаүткәргечләр, элемент һәм электр тапшыруы линияләрен эксплуатацияләгәндә хайваннар дөньясы объектларының үлемен булдырмау буенча таләпләр турында» 2000 елның 15 сентябрдәге 669 номерлы карары нигезендә.

7.12 Халыкны табигый характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чаралары

Сөзәклек эрозиясенә һәм ишелгән урыннарда каршы көрәшү өчен елга үзәннәре террасалары һәм ерганак битләре битләрен агроурманмелиорация юлы белән алга таба да ныгыту зарур. Чокырларның тар өлешен күмү дә мөмкин.

Су басу зонасына эләккән урамнарда яклауның төп чаралары сыйфатында территориянең өслеген ясалма күтәрүне, локаль дренажларны күздә тотарга кирәк.

Урта Нырты торак пунктында плотиналарның физик тузуы торышын күзәтергә кирәк.

Территорияне табигый характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чаралары «Территориянең инженерлык эзерлеге чаралары» 4.13 пунктында жентекләбрәк каралган, ә урман янгыннарын кисәтү чаралары «Гражданнар оборонасы буенча чаралар исемлеге, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары» 4.14 пунктында язылган. Анда Югары Симет авыл жирлегенен генераль планын нигезләү буенча материалларның аңлатма язуы каралган.

7.13 Территориянең санитар-эпидемиологик торышын һәм халыкның сәламәтлеген оптимальләштерү чаралары

Санитар-яклау зоналарыннан файдалану режимнарын үтәү, житештерү предприятиеләре өчен санитар-яклау зоналарының исәп-хисап чикләре

проектларын үтәү; эчәр су белән тәмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары таләпләрен үтәү һәм хужалык-эчәр суларының сыйфатын лаборатор тикшереп тору; торак пунктлар чикләре буйлап махсус билгеләнештә яшелләндрүне оештыру; локаль чистарту корылмалары урнаштыру; ферма калдыклары белән дәрәс эш итү территориянең санитар-эпидемиологик торышын яхшыртуга һәм халык сәламәтлегенә уңай йогынты ясарга ярдәм итәчәк.

8. ФАЙДАЛАНЫЛГАН ӘДӘБИЯТ ИСЕМЛЕГЕ

2. Татарстан Республикасы Ландшафтлары. Региональ ландшафт-экология анализы / Ермолаев О.П., Игонин М.Е., Бубнов А.Ю., Павлова С.В. - Казан: «Слово». - 2007. - 411 б.
3. Татарстан Республикасының Кызыл китабы: хайваннар, үсемлекләр, гөмбәләр/ И. Щеповских ред.- Казан: Табигать: Стар, 1995. - 454 б.

Фонд материаллары

4. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының жирле үзидарә органнары һәм Татарстан Республикасы Саба муниципаль районының Олы Нырты авыл жирлеге биргән нәтижәләр.
5. Татарстан Республикасын территорияль планлаштыру схемасы (кертелгән үзгәрешләр белән), расланган. ТР Министрлар Кабинетының 2021 елның 13 августындагы 709 номерлы карары
6. Саба муниципаль районын территорияль планлаштыру схемасы, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Советының 2012 елның 19 декабрдәге 165 номерлы карары белән расланган

Норматив документлар исемлеге

7. "Шәһәр төзелеше кодексы" 2004 елның 29 декабрдәге 190 номерлы федераль закон
8. «Су кодексы» 2006 елның 3 июлендәге 74 номерлы Федераль закон
9. «Урман кодексы» 2006 елның 4 декабрдәге 200 номерлы Федераль закон
- 10.«Хайваннар дөньясы турында» 95 елның 24 апрелдәге 52 номерлы Федераль закон
- 11."Жир кодексы" 2019 елның 27 декабрдәге 136 номерлы Федераль закон
12. «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7 номерлы Федераль закон
13. "Жир асты байлыклары турында" 1992 елның 21 февралдәге 2395-1 номерлы Федераль закон
14. «Халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында» 1999 елның 30 мартындагы 52 номерлы Федераль закон
- 15.Россия Федерациясе Хөкүмәтенәң 2009 елның 24 февралдәге 160нчы номерлы «Электр челтәре хужалыгы объектларының саклау зоналарын билгеләү һәм мондый зоналар чикләрендә урнашкан кишәрлекләрдән файдалануның махсус шартларын билгеләү тәртибе турында» карары

- 16.«Урында су саклау зоналары чикләрен һәм су объектларының яр буе яклау полосалары чикләрен билгеләү кагыйдәләре» 2009 елның 10 гыйнварындагы 17 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәтенен карары
- 17.Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "Язгы ташу чорында су басу (су басу) ихтималы зоналарына элэгүче Татарстан Республикасы торак пунктлары исемлеге" 2019 елның 16 февралендәге 301-р номерлы карары
- 18.ТАССР Министрлар Советының 1978 елның 10 гыйнварындагы 25 номерлы карары
- 19.«Татарстан АССР Министрлар Советының, Татарстан ССР Министрлар Кабинетының һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының махсус сакланылучы табигать территорияләре мәсьәләләре буенча аерым норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертү турында» 2005 елның 29 декабрдәге 644 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары
- 20.«Татарстан Республикасы территориясендә башка максатлар өчен рөхсәт ителми торган аеруча кыйммәтле продуктив авыл хужалыгы жирләре исемлеге, федераль законнарда билгеләнгән очрактан тыш, рөхсәт ителми» 2016 елның 23 декабрдәге 3056-р номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары
- 21.«Татарстан Республикасында махсус сакланылучы табигать территорияләренен дәүләт реестрын раслау һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының махсус сакланылучы табигать территорияләре мәсьәләләре буенча аерым карарларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 24 июлендәге 520 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары
- 22.СНиП 2.07.01-89 Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү».
- 23.СП 131.13330.2018 «СНиП 23-01-99*. Төзелеш климатологиясе».
24. СП 14.13330.2018 "СНиП II-7-81. Төзелеш сеймик районнарда. Актуальләштерелгән редакция".
- 25.СП 116.13330.2012 "СНиП 22-02-2003. Территорияләр, биналар һәм корылмаларны куркыныч геологик процесслардан инженер саклау. Төп нигезләмәләр»
- 26.СП 1.2.1170-02 «Гигиена, токсикология, санитария. Агрохимикатларның иминлегенә гигиена таләпләре»
- 27.СанПиН 2.1.4.1110-02 «Су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы суүткәргечләрне санитар саклау зоналары»
28. СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03 «Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе»
29. СНиП 2.07.01-89 Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл жирлекләрен планлаштыру һәм төзү

Табиғатне саклау документлары

- 30.Жир асты байлыкларыннан файдалануга лицензияләр
- 31.Татарстан Республикасы Экология һәм табиғый ресурслар министрлыгының эчәргә яраклы һәм хужалык-көнкүрешне су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары проектларын раслау турында боерыклары
- 32.Санитар-эпидемиологик һәм эксперт бәяләмәләре
- 33.Санитар-яклау зонасы проекты
- 34.Үләт базын бетерү акты

Интернет-ресурслар

- 35.«Россия федераль геология фонды» ФДБУнең файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарының цифрлаштырылган чикләре картасы <https://rfgf.ru/info-resursy/karta-otsifrovannyh-granits>
- 36.Татарстан Республикасының экологик картасы <http://ecokarta.tatar.ru>
- 37.Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсенең рәсми сайты <http://16.rospotrebnadzor.ru/>
38. Санитар-эпидемиологик нәтижәләр реестры <http://fp.crc.ru/>
- 39.Тармаклар буенча иң яхшы технологияләрнең мәгълүмати-техник белешмәлекләре <http://burondt.ru/>.